

**The Project Gutenberg eBook of Homeri Carmina et Cycli Epici Reliquiæ. Pars Secunda:  
Odyssea, by Homer and Ambroise Firmin-Didot**

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at [www.gutenberg.org](http://www.gutenberg.org). If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Homeri Carmina et Cycli Epici Reliquiæ. Pars Secunda: Odyssea

Author: Homer

Editor: Ambroise Firmin-Didot

Release date: August 1, 2016 [EBook #52693]

Language: Latin

Credits: Produced by Carolus Raeticus

\*\*\* START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK HOMERI CARMINA ET CYCLI EPICI RELIQUIÆ. PARS SECUNDA:  
ODYSSEA \*\*\*

**HOMERI CARMINA  
ET CYCLI EPICI RELIQUIÆ.**

**PARS SECUNDA:**

**HOMERI  
ODYSSEA**

**PARISIIS,**

**EDITORE AMBROS. FIRMIN DIDOT,**

**INSTITUTI REGII FRANCIÆ TYPOGRAPHO.  
SUMPTIBUS ET TYPIS.**

**M DCCC XXXVIII.**

---

**Transcriber's Note:**

For the creation of this e-book the following texts have been used:

- "Homeri Carmina et Cycli Epici Reliquiæ—Græce et Latine cum Indice Nominum et Rerum" (Parisiis, Editore Ambros. Firmin Didot, 1838) for the extract from the *Præfatio* and the Latin text of the *Odyssea*.
- "Le Journal des savants" (Juin 1838, Académie des inscriptions et belles-lettres (France), ed. Jean Cusson, Paris, p. 377-378) for some insight into the Latin version.
- "The Iliad of Homer" (translated by Alexander Pope with notes by the Rev. Theodore Alois Buckley, M.A., F.S.A., Project Gutenberg text #6130) for the *Argument* prefixed to each Book.

All changes applied by the Transcriber to the Latin text are explained in the footnotes.

The Latin translation presented in this work was transcribed from a Greek/Latin edition. It deliberately tries to stay as close as possible to the Greek original, not only to make the Greek text more accessible, but also for other reasons which are best explained by a review in the French magazine "Le Journal des Savants":

"Les poèmes homériques remontant à une si haute antiquité, et ils ont été si différemment interprétés par les anciens Grecs eux-mêmes, que pour donner une idée de ce monument qui nous retrace une nature et des mœurs si opposées à celles de notre civilisation, il était indispensable de s'astreindre, dans la traduction latine, à la fidélité la plus rigoureuse, et à conserver les plus faibles nuances de construction, de peur de dire autre chose, ou du moins de parler autrement que ne le fait Homère, et de défigurer ainsi la marche libre et naïve de son langage. On a donc eu raison de conserver l'ancienne manière de traduire Homère mot pour mot, et même d'étendre l'application de ce système jusqu'aux limites imposées par la langue latine. Avant les travaux de Wolf, de Heyne, de Passow, et surtout de Buttmann, le sens de bien des mots, de bien des phrases, n'avait point été constaté; c'est ce que la nouvelle traduction a dû faire en changeant alors en totalité l'ancienne version, et en offrant ainsi le résumé des travaux les plus récents. Bien des fautes de traduction qui s'étaient transmises en quelque sorte *traditionnellement*, un grand nombre d'incorrections, de négligences, restaient dans l'ancienne version latine, œuvre primitive de Raphael Volaterranus et d'André Divus; elles ont disparu dans la nouvelle et sont remplacées par une explication claire et précise. Toutes les fois que pour faciliter l'intelligence de certains passages difficiles on a dû insérer dans la traduction des mots nécessaires qui ne se trouvaient pas dans l'original, on a pris soin de mettre ces mots en caractères italiques. Partout la diction homérique est conservée scrupuleusement, ainsi que la marche des périodes. C'est ce qui manquait principalement aux anciennes traductions; et cependant c'est de la liaison plus ou moins étroite des membres de chaque phrase que résulte l'appréciation de l'ancienneté relative des différentes parties des poésies homériques."

---

## PRÆFATIO.

Inceptum nostrum, quo primi in Gallia Græcos scriptores in unius corporis æquabilitatem redigere aggressi sumus, commendatione et notis præfationum artibus egere non videtur; sed paucis dicendum est, unde ea quam elegimus edendi ratio pendeat. Dudum ægre tuleramus quod tot scriptorum editiones veteribus inquinatæ vitiis vulgo circumferrentur atque adeo sæpius repeterentur, dum exstarent eorumdem scriptorum emendatæ et a summis criticis antiquo nitori restitutæ: annon oportuit illorum ingeniorum, quæ optimi quique nostratium laudibus et imitatione celebrarunt, opera popularibus nostris exhiberi pura, emendata, quantum fieri potest libera a depravatione barbariæ quam transierant? Hoc igitur primum et præcipue curamus, ut non solum ex optimis quæ exstant editionibus scriptorum quisque exprimatur, sed harum etiam multas criticis celeberrimis tradidimus denuo examinandas et emendandas; præterea, ubicumque res videtur postulare, Regiæ Bibliothecæ manuscriptos imus consultum. Altera cura est, ut ad intelligentiam quoque scriptorum in Collectione nostra præstemus quod prosit unicuique: quum enim adnotatio vel præstantissima ex arbitrio denique pendeat commentatoris, cui plana nonnunquam videbuntur quæ aliis obscura, *interpretationes latinas* e regione græcorum ponere decrevimus, utpote quæ prorsus omnia reddant, non locos selectos illustrent. Has vero, antequam tradantur typos, doctissimi viri severo examini subjectas accurate corrigunt; nonnullorum scriptorum plane novæ parantur. Denique multum augeri putavimus editionum nostrarum utilitatem, si boni *rerum nominumque indices* adderentur; nam vel ii qui scriptorem aliquem sæpe legerunt, nonnunquam haud satis meminere quo in libro ejus quove versu vel capite narretur res qua opus habent. Ceterum e cura unicuique scriptori impensa referetur in præfationibus.

Homeri, ut nunc res sunt, *Wolfiana* dari debebat recensio, quam ex Gulielmi Dindorfii editione accurate expressimus. Interpretationes latinæ, bono ut nobis videtur consilio, in hoc antiquissimo poeta verbum verbo reddunt, nisi quod sæpe comtas posteriorum more periodos ingerunt, oppositionibus distinctas, causalibus particulis vincientes, quæ apud illum ingenue et libere procedunt. Præterea ipsis inhærent veteris textus græci vitia, et alia quædam ex vertentium incuria nata, plurima denique in iis vocabulis commissa, quæ recentiorum demum criticorum et interpretum sollertia explicuit. In postremis ita versati sumus, ut, quæ dubitatione carere et firmis niti testimoniis viderentur, ea haud cunctanter repræsentaremus; at ubi dubitationis aliquid superesset, sequeremur potius antiquorum interpretationem eam quæ sententiæ aptissima esset. Hoc autem præsertim enisi sumus ut quam proxime posset latina lingua Græcorum vestigia legeremus, quo patris poetarum membra et motus omnes, quantum per latinam vestem licebat, conspiciendi præberentur; sed in tali incepto non potuit impediri, quin nonnulla quæ rarissime sibi indulserunt Latini, hæc translatio offerat frequentissime; nonnulla etiam quæ

argenteam ætatem egrediuntur, recipi necesse erat: a barbaris tamen verbis et locutionibus sedulo cavimus. Ita, veteribus licet superstructa, hæc interpretatio pro nova esse possit.

[...]

Reliquum est, ut Tu, benevole Lector, operam huic volumini impensam æquo animo boni consulas. Vale nobisque fave.

Parisiis, idibus Octobribus MDCCCXXXVII.

---

## Table of Contents.<sup>[TR1]</sup>

- I. Minerva's Descent to Ithaca.
- II. The Council of Ithaca.
- III. The Interview of Telemachus and Nestor.
- IV. The Conference with Menelaus.
- V. The Departure of Ulysses from Calypso.
- VI. The arrival of Ulysses at Phaeacia.
- VII. The Court of Alcinous.
- VIII. Games and Songs.
- IX. The Adventures of the Cicons, Lotophagi and Cyclops.
- X. Adventures with Aeolus, the Laestrygons, and Circe.
- XI. The Descent into Hell.
- XII. The Sirene, Scylla, and Charybdis.
- XIII. The Arrival of Ulysses in Ithaca.
- XIV. The Conversation with Eumæus.
- XV. The Return of Telemachus.
- XVI. The Discovery of Ulysses to Telemachus.
- XVII. The Return of Ulysses.
- XVIII. The Fight of Ulysses and Irus.
- XIX. The Discovery of Ulysses to Euryclea.
- XX. Before the Slaughter.
- XXI. The Bending of Ulysses' Bow.
- XXII. The Death of the Suitors.
- XXIII. The Recognition of Ulysses by Penelope.
- XXIV. The Discovery of Ulysses to Laertes.

[TR1] Alexander Pope's translation has no title for the argument to the 6th, 8th, 17th, 20th, 23rd, and 24th Book. Therefore one was supplied by the Transcriber.

---

## Odysseæ I.—Deorum concilium. Minerva adhortatur Telemachum.

ARGUMENT: MINERVA'S DESCENT TO ITHACA.

The poem opens within forty eight days of the arrival of Ulysses in his dominions. He had now remained seven years in the Island of Calypso, when the gods assembled in council, proposed the method of his departure from thence and his return to his native country. For this purpose it is concluded to send Mercury to Calypso, and Pallas immediately descends to Ithaca. She holds a conference with Telemachus, in the shape of Mantes, king of Taphians; in which she advises him to take a journey in quest of his father Ulysses, to Pylos and Sparta, where Nestor and Menelaus yet reigned; then, after having visibly displayed her divinity, disappears. The suitors of Penelope make great entertainments, and riot in her palace till night. Phemius sings to them the return of the Grecians, till Penelope puts a stop to the song. Some words arise between the suitors and Telemachus, who summons the council to meet the day following.

TEXT:

- 1 Virum dic mihi, Musa, versutum, qui valde multum erravit, postquam Trojæ sacram urbem evertit;

multorumque hominum vidit urbes, et mores cognovit:  
plurimos autem ille in mari passus-est dolores suo in animo,  
5 quærens-servare suamque animam et reditum sociorum.  
Sed neque sic socios servavit, cupiens licet;  
sua enim ipsorum insipientia perierunt;  
stulti, qui boves Hyperionis *fili*, Solis,  
10 comederunt: sed hic iis abstulit reditus diem.  
Ex-his partim certe, dea, filia Jovis, dic et nobis.

Tum alii quidem omnes, quotquot effugerant gravem perniciem,  
domi erant, belloque elapsi atque mari;  
hunc vero solum, reditus indigentem atque uxoris,  
Nympha veneranda detinebat Calypso, divina inter-deas,  
15 in specubus cavis, cupiens *sibi* maritum esse.  
Sed quando jam tempus venit, circumvolventibus annis,  
quo ei destinarunt dii domum redire  
in Ithacam: ne tum quidem elapsus-erat æurnis,  
vel *domi* apud suos amicos. Dii autem miserebantur omnes,  
20 præter Neptunum: is vero indesinenter irascebatur  
divino Ulyssi, antequam *is* suam in-terram pervenisset.

Sed ille quidem Æthiopas adierat longe semotos,  
(Æthiopas, qui bifariam divisi-sunt, ultimi hominum,  
alii quidem ad-occidentem solem, alii vero ad-orientem)  
25 accepturus taurorumque et agnorum hecatombam.  
Ibi ille delectabatur convivio assidens: at *dii* ceteri jam  
Jovis in ædibus Olympii frequentes erant.  
His autem sermones orsus-est pater hominumque deûmque;  
recordabatur enim in animo eximii Ægisthi,  
30 quem Agamemnonides inclytus occiderat Orestes:  
hujus ille recordatus, verba inter-immortales fecit:

Dii boni! quantum scilicet deos mortales culpant!  
Ex nobis enim ajunt mala esse; ii vero etiam ipsi  
sua stultitia præter-fatam calamitates patiuntur.  
35 Quemadmodum et nunc Ægisthus præter-fatam Atridæ  
duxit uxorem sponsam, ipsumque occidit reversum  
sciens grave exitium *ipsi imminens*: quoniam ei prædiximus nos,  
Mercurio misso, speculatore Argicida:  
ut-neque ipsum occideret, neque ambiret *ejus* uxorem:  
40 ex Oreste enim ultio erit Atridæ,  
postquam pubueritque et suam desiderarit ditionem.  
Sic dixerat Mercurius; sed non menti Ægisthi  
persuasit bona consulens: nunc vero cumulate omnia luit.

Huic autem respondit deinde dea cæsiis-oculis Minerva:  
45 o pater noster, Saturnie, summe regnantum,  
etiam valde ille quidem merita jacet morte:  
sic pereat et alius, quicumque talia fecerit!  
Verum mihi de Ulysse prudenti cruciatur cor,  
infelice; qui jam diu procul-ab amicis calamitates patitur  
50 insula in circumflua, ubi et umbilicus (*medium*) est maris:  
insula *est* silvosa; dea vero in *ea* domos habitat,  
Atlantis filia perniciosa-cogitantis, qui maris  
omnes fundos novit, sustinetque columnas ipse  
longas, quæ terramque et cælum distinent.  
55 Hujus filia infortunatum lugentem detinet,  
semperque mollibus et blandis sermonibus  
demulcet, ut Ithacæ obliviscatur; verum Ulysses,  
cupiens vel fumum exsilientem videre  
suæ terræ, mori desiderat. Neque tibi tandem  
60 commovetur carum cor, Olympie. Nonne tibi Ulysses  
Argivorum apud naves gratificabatur sacra faciendo  
Troja in lata? quid illi tantum irasceris, Jupiter?

Hanc autem respondens allocutus-est nubes-cogens Jupiter:  
filia mea, quale tibi verbum excidit septo dentium!  
65 Quomodo subinde Ulyssis ego divini oblivisceris?

qui mente quidem superat mortales, abunde vero sacra diis  
immortalibus dedit, qui cœlum latum tenent?  
verum Neptunus terram-continens *ei* assiduo semper  
ob-Cyclopem irascitur, quem oculo privavit,  
70 parem-deo Polyphemum, cujus robur est maximum  
inter-omnes Cyclopas: Thoosa vero eum peperit nympha,  
Phorcynis filia, maris infructuosi principis,  
in specubus cavis Neptuno mixta.

Ex eo nempe Ulysem Neptunus terræ-concussor  
75 non occidit, sed errabundum-arcet a patria terra.  
Verum agite, nos ipsi dispiciamus omnes  
de-reditu *ejus*, ut revertatur; Neptunus autem remittat  
suam iram: neque enim quicquam poterit contra omnes  
immortales deos, *iis* invitis contendere solus.

80 Huic autem respondit deinde dea cæsiis-oculis Minerva:  
o pater noster, Saturnie, supreme regnantum,  
si quidem nunc hoc gratum *est* beatis diis,  
redire Ulysem prudentem suam domum,  
Mercurium quidem inde, internuntium Argicidam,  
85 insulam in Ogygiam jubeamus-ire, ut celerrime  
Nymphæ pulcris-comis edicat certam *nostram* sententiam,  
reditum Ulyssis audentis-animi, uti redeat.  
Atque ego in-Ithacam profiscar, ut ei filium  
magis excitem, et huic robur in mente ponam,  
90 ut-in concionem vocatis capite-comantibus Achivis,  
cunctis procis interdicat, qui ei semper  
pecora plurima mactant et pedes-trahentes camuros boves.  
Mittam autem *eum* in Spartam et in Pylum arenosam,  
reditum sciscitaturum patris dilecti, sicubi audierit,  
95 atque ut ipsum gloria proba inter homines habeat.

Sic fata, pedibus subligavit pulcra talaria,  
immortalia, aurea, quæ ipsam ferebant tam super mare,  
quam super immensam terram, simul-cum flatibus venti.  
Sumsit et validam hastam, præfixam acuto ære,  
100 gravem, magnam, solidam, qua domat acies virorum  
heroum, quibus quidem irascitur forti-patre-nata.  
Descendit autem ab Olympi verticibus concita:  
stetitque Ithacæ in populo ad vestibulum Ulyssis,  
limine in aulæ; manu vero tenebat æream hastam,  
105 similis hospiti, Taphiorum ductori, Mentæ.  
Invenitque inde procos superbos: hi quidem tum  
talibus ante januam animum oblectabant,  
sedentes in pellibus boum, quos occiderant ipsi.  
Præcones vero ipsis et seduli famuli,  
110 alii quidem vinum miscebant in crateribus et aquam,  
alii autem spongiis multiforis mensas  
abstergiebant, et apponebant, et carnes multas distribuebant.

Hanc vero longe primus vidit Telemachus deo-similis;  
sedebant enim inter procos, caro mœstus corde,  
115 cernens patrem strenuum in mente, si alicunde veniens  
procorum quidem dispersionem per ædes faceret,  
honorem autem ipse haberet, et bonis suis imperaret.  
Hæc cogitans, procis assidens, aspexit Minervam;  
ivitque recta ad-vestibulum; indignabatur vero in animo,  
120 hospitem diu ad-januam stare: prope autem stans,  
manum prehendit dextram, et accepit æream hastam,  
et ipsam compellans verbis alatis allocutus-est:

Salve hospes; a nobis amice-excipieris: ac deinde  
cœna reffectus loqueris, quid tibi opus-sit.

125 Sic fatus præibat, sequebaturque Pallas Minerva.  
Illi vero quum jam intra domum essent excelsam,  
hastam quidem *Telemachus* statuit ferens ad columnam longam,  
intra armarium bene-politum; ubi quidem aliæ

130 hastæ Ulyssis audentis-animi stabant multæ;  
ipsam vero ad sellam ducens sedere-fecit, stragulo substrato,  
pulcro, artificioso: sub pedibusque scabellum erat.  
Juxta autem ipse sibi sedile posuit varium, seorsum ab-aliis  
procis; ne hospitem, offensum tumultu,  
135 convivii tæderet, cum-insolentibus congressum,  
atque ut ipsum de patre absente interrogaret.  
Aquam vero ancilla ex gutturnio profundebat ferens,  
pulcro, aureo, super argenteum lebetem,  
ad-lavandum; juxtaque politam stravit mensam.  
Panem vero veneranda proma apposuit ferens,  
140 fercula multa apponens, largiens de-præsentibus (*repositis*);  
[coquus autem carniū lances apposuit elevatas  
omnigenarum, atque ipsis apponebat aurea pocula:]  
præco vero eos sedulo obibat vinum-infundens.

Ingressi-sunt autem proci superbi; qui quidem deinde  
145 ordine sedebant per sedilia sellasque.  
His vero præcones quidem aquam in manus fuderunt;  
panemque ancillæ accumulabant in canistris:  
juvenes autem crateras coronarunt potu.  
Illi vero ad cibos paratos appositos manus porrigebant.  
150 Ac postquam potus et cibi desiderium exemerant  
proci, ipsis quidem in mente alia curæ-erant,  
cantus saltatioque: hæc enim sunt ornamenta convivii.  
Præco autem in manibus citharam perpulcram posuit  
Phemio, qui canebat inter procos necessitate:  
155 atque is citharam-pulsans orsus-est pulcre canere.  
Verum Telemachus allocutus-est cæsiis-oculis Minervam  
prope admoto capite, ut ne audirent ceteri:

Hospes care, num etiam mihi irascaris, *ob id* quod dixero?  
his quidem hæc curæ-sunt, cithara et cantus,  
160 facile: quoniam alienum cibum impune absumunt,  
viri, cujus jam alicubi alba ossa putrescunt imbre,  
*vel* jacentia in continenti, *vel illa* in mari fluctus volvit.  
Si illum utique in-Ithacam viderint reversum,  
omnes optarint celeriores pedibus esse,  
165 quam ditiores auroque vestibusque.  
Nunc vero ille sic periit malo fato, neque ulla nobis  
recreatio *est*, etiamsi quis terrestrium hominum  
dicat rediturum-esse; ejus vero periit reditus dies.  
Sed age, mihi hoc dic et vere enarra:  
170 quis *et* unde es hominum? ubi tibi urbs, ac parentes?  
quali autem in navi advenisti? quo-pacto te nautæ  
duxerunt in Ithacam? quosnam *se* esse prædicant?  
neutiquam enim te pedibus existimo huv venisse.  
Et mihi hoc dic vere, ut bene sciam:  
175 utrum recens adveneris, an etiam paternus sis  
hospes? quoniam multi adibant viri nostram domum  
alii; quippe etiam ille adire-solitus erat homines.

Hunc autem rursus allocuta-est dea cæsiis-oculis Minerva:  
enimvero ego tibi hæc valde accurate narrabo.  
180 Mentem Anchiali bellicosi me-profiteor esse  
filium, ceterum Taphiis navigandi-studiosis impero.  
Nunc vero huc cum navi deveni atque sociis,  
navigans super nigrum pontum ad alienæ-linguæ homines,  
in Temesen ad-quærendum æs: fero autem splendidum ferrum.  
185 Navis vero mihi illic stat ad agrum, seorsum ab-urbe,  
in portu Rhetro, sub Nei silvoso.  
Hospites autem invicem paternos nos-ferimus esse  
ab initio, siquidem senem interrogas congressus  
Læerten heroem; quem non-amplius aiunt in-urbem  
190 venire, sed seorsum in agro dolores pati,  
vetula cum ancilla, quæ illi cibumque potumque

apponit, quoties ipsi defatigatio membra invaserit,  
reptanti per fertile-solum areæ vitibus-consitæ.  
Nunc autem veni; jam enim ipsum ajebant apud-suos esse  
195 tuum patrem: verum hunc dii fallunt de-via.  
Nondum enim mortuus-est in terra divinus Ulysses;  
sed adhuc alicubi vivus detinetur in-lato ponto,  
insula in circumflua; sævi autem ipsum viri tenent,  
feri, qui alicubi illum detinent invitum.  
200 Sed nunc tibi ego vaticinabor, quemadmodum animo *meo*  
immortales injiciunt et quemadmodum perfectum-iri puto,  
neutiquam vates licet-sim, neque auguriorum clare sciens:  
nequaquam adhuc diu cara a patria terra  
aberit, ne si ferrea quidem vincula *eum* detinerent;  
205 excogitabit *nempe*, quomodo redeat, quia sollertissimus est.  
Sed age mihi hoc dic, et vere enarrato,  
num vere ex ipso tantus filius sis Ulysse.  
Vehementer enim capiteque et oculis pulcris similis-es  
illi: quippe frequenter ita nos-invisibamus invicem,  
210 antequam ille in-Trojam ascendisset; quo utique alii  
Argivorum principes ierunt cavis in navibus:  
ex hoc neque Ulyssem ego vidi, nec me ille.  
Hanc autem rursus Telemachus prudens allocutus-est:  
enimvero ego tibi, hospes, valde vere enarrabo.  
215 Mater quidem me ait ejus esse, at ego  
nescio; nondum enim quisquam suum parentem ipse cognovit.<sup>[TR1]</sup>  
Utinam sane ego felicis *potius* alicujus essem filius  
viri, quem in bonis uis senectus deprehendisset:  
nunc vero, qui infelicissimus est mortalium hominum,  
220 ex hoc me dicunt natum-esse: quoniam tu me hoc interrogas.  
Hunc autem rursus allocuta-est dea cæsiis-oculis Minerva:  
non sane tibi genus dii ignobile in-posterum  
dederunt, quum te talem peperit Penelope.  
Sed age mihi hoc dic et vere enarrato:  
225 quodnam epulum, quæve turba hæc est? quid vero te opus *tenet?*  
convivium, an nuptiæ? quoniam haud symbola hæc sunt.  
Ita mihi superbientes contumeliose videntur  
convivari per domum: indignaretur vir  
*hæc* turpia multa videns, quicumque cordatus intervenisset.  
230 Hanc autem rursus Telemachus prudens contra allocutus-est:  
hospes: quandoquidem me hæc interrogas ac percontaris:  
debebat quidem aliquando domus hæc locuples et integra  
esse, quamdiu adhuc ille vir in-populo *suo* erat:  
nunc vero aliter statuerunt dii mala meditantes,  
235 qui illum quidem ignarum reddiderunt supra omnes  
homines. Nam ne ob mortuum quidem sic lugerem,  
si inter suos socios interfectus-fuisset Trojanorum in populo;  
aut amicorum in manibus, postquam bellum confecisset:  
tunc ei tumulum quidem fecissent universi-Achivi,  
240 atque etiam suo filio magnam gloriam parasset in-posterum.  
Nunc vero ipsum inglorie Harpyiæ abriperunt:  
periit nulli-visus, nulli-auditus, mihi vero dolores fletusque  
reliquit; neque amplius illum lugens defleo  
solum, quoniam mihi alias dii malas curas struxerunt.  
245 Quotquot enim insulis dominantur optimates,  
Dulichioque, Samoque, et nemorosæ Zacyntho,  
et quotquot per asperam Ithacam imperant,  
tot matrem meam ambiunt, destruuntque domum.  
Hæc autem neque abnuit odiosas nuptias, nec finem  
250 facere potest: hi vero dilapidant epulantes  
domum meam; brevi certe me male-perdent et ipsum.  
Hunc autem commiserata alloquebatur Pallas Minerva:  
dii boni! profecto multum absentis Ulyssis  
indiges, qui procis impudentibus manus injiciat.

255 Si enim nunc veniens, domus in primis foribus  
 stare, habens galeam et scutum et duo hastilia,  
 talis, qualem ipsum ego primum vidi,  
 domo in nostra bibentemque seque-oblectantem,  
 ex Ephyra reversum ab Ilo Mermerida:  
 260 profectus-erat enim et illuc celeri in navi Ulysses,  
 venenum mortiferum quærens, ut ipsi esset  
 ad-sagittas unguendas æratas: sed ille quidem non ei  
 dedit, quoniam deos verebatur sempiternos:  
 at pater illi dedit meus; amabat enim *eum* vehementer:  
 265 talis inter precos *si* versaretur Ulysses,  
 omnes et brevis-fati fierent et amaris-nuptiis.  
 Verum enimvero hæc deorum in genibus posita-sunt,  
 utrum reversus *eos* ulciscatur, an etiam non,  
 suis in ædibus: te vero considerare jubeo,  
 270 quomodo procos expellas ex ædibus.  
 Verum age nunc attende et meam adverte orationem:  
 cras in concionem ubi-vocaveris heroas Achivos,  
 orationem edissere omnibus; dii vero testes adsint.  
 Procos quidem ad sua *quemque* discedere jube;  
 275 matrem autem, si ei animus appetit nubere,  
*ea* redeat in domum patris divitiis-præpotentis:  
 illi vero nuptias conficient et apparabunt dotem  
 amplam admodum, quantam par-est caram filiam comitari.  
 Tibi autem ipsi prudenter consulam, siquidem parueris:  
 280 nave instructa remigibus viginti, quæ *sit* optima,  
 proficiscere sciscitaturus de-patre diu absente:  
 si quis tibi dicat mortalium, aut rumore audiveris  
 ex Jove, qui potissimum fert famam hominibus.  
 Primum quidem in Pylum abi, et interroga Nestorem divinum;  
 285 illinc autem Spartam ad flavum Menelaum:  
 hic enim novissimus venit Achivorum ære-loricatorum.  
 Si quidem patris vitam et reditum audieris,  
 tum sane, vexatus licet, adhuc perduraveris annum;  
 sin vero mortuum audieris, neque amplius superstitem,  
 290 reversus jam deinde caram in patriam terram,  
 tumulum illi aggere et parentalia perface  
 magna valde, qualia decet; et viro matrem dato.  
 Atque ubi jam hæc finieris et perfeceris,  
 considera deinde in mente et in animo,  
 295 quo-pacto procos in ædibus tuis  
 interficias, sive dolo, sive palam: neutiquam te decet  
 puerilia consecrari, quoniam non-amplius ea-ætate es.  
 An non audis qualem gloriam consecutus-est divinus Orestes  
 omnes apud homines, postquam interfecit patris-occisorem,  
 300 Ægisthum dolosum, qui illi patrem inclytum interemerat?  
 et tu, amice (admodum enim te video pulcrumque magnumque),  
 strenuus esto; ut aliquis te etiam posterorum laudet.  
 At ego ad navem celerem descendam jam,  
 atque *ad* socios, qui me fortasse perægre-ferunt expectantes:  
 305 tibi vero ipsi *istud* curæ-sit, et meos observa sermones.  
 Hanc autem rursus Telemachus prudens contra allocutus-est:  
 hospes, profecto quidem hæc amico animo dicis,  
 sicut pater suo filio; et nunquam obliviscar eorum.  
 Sed age nunc mane, accelerans licet iter,  
 310 ut lotusque oblectatusque caro corde  
 donum habens ad navem eas, gaudens in animo,  
 pretiosum, valde-pulcrum, quod tibi munus-reponendum erit  
 ex me, qualia amici hospites hospitibus dant.  
 Huic autem respondit deinde dea cæsiis-oculis Minerva:  
 315 ne me amplius nunc detine, cupidum quidem itineris.  
 Donum vero, quodcunque *te* mihi dare tuum cor jubet,  
 rursus redeunti da, domum ferendum,  
 etiam valde pulcrum eligens: tibi vero dignum erit retributione.



Sic quidem locuta abiit cæsiis-oculis Minerva:  
 320 avis autem ut Anopæa avolavit; huic vero in animo  
 indidit robur et audaciam, recordarique eum fecit patris  
 magis adhuc quam antea. Hic autem, mente sua considerans,  
 obstupuit in animo; suspicatus-est enim deum esse.  
 Continuo vero procos adibat deo-similis vir.

325 Illis autem cantor cantabat inclytus: ipsi vero tacite  
 sedebant audientes; ille autem Achivorum reditum canebat  
 gravem, quem ex Troja *iis* decreverat Pallas Minerva.

Hujus autem e-superiore-parte-domus animo advertit divinum cantum  
 filia Icarii, prudens Penelope:  
 330 scalamque altam descendit suæ domus,  
 non sola, simul eam et ancillæ duæ sequebantur.  
 Hæc vero quando jam ad-procos pervenerat, divina inter mulieres  
 stetit juxta postem domus affabre structæ,  
 Genis prætendens tenuia capitis-redimicula:  
 335 ancilla vero ei proba utrinque astabat.  
 Lacrimans autem deinde alloquebatur divinum cantorem:

Phemie, multa enim alia mortalium oblectamenta nosti,  
 gesta hominumque deorumque, quæ celebrant cantores:  
 horum unum ipsis cane assidens; illi autem silentio  
 340 vinum bibant: ab-hoc vero desine cantu  
 tristi, qui mihi perpetuo in pectoribus carum cor  
 affligit; quippe me inprimis invasit luctus immensus.  
 Tale enim caput desidero, memor semper  
 viri, cujus gloria lata *est* per Helladem et medium Argos.

345 Hanc autem rursus Telemachus prudens contra allocutus-est:  
 mater mea, quid igitur moleste-fers, jucundum cantorem  
 oblectare, utcunque illi mens impellitur? non sane cantores  
 in-causa *sunt*, sed fere Jupiter in causa *est*, qui dat  
*dona* viris ingeniosis *ita*, ut vult, unicuique.

350 Huic vero non reprehensio *est* Danaorum malam sortem canere:  
 eum enim cantum magis celebrant homines,  
 quicumque auditoribus novissimus adsit.  
 Tibi vero sustineat cor et animus audire;  
 non enim Ulysses solus perdidit reditus diem  
 355 in Troja: multi vero et alii viri perierunt.  
 Sed in thalamum profecta, tua ipsius opera administra,  
 telamque et colum, et ancillis impera  
 opus *suum* ut-obeant: sermo vero viris curæ-erit  
 omnibus, maxime vero mihi; hujus (*mei*) enim imperium est in-domo.

360 Illa quidem attonita, rursus in-thalamum ivit;  
 filii enim dictum prudens posuit-in animo.  
 Ad superiorem autem domum ubi-ascenderat cum ancillis mulieribus,  
 flebat deinde Ulyssem, carum maritum, donec ipsi somnum  
 dulcem palpebris immisit cæsiis-oculis Minerva.

365 Proci vero tumultuabantur per ædes umbrosas;  
 omnes autem optabant juxta *eam* in lectis recumbere.  
 Illis vero Telemachus prudens incepit sermonem:<sup>[TR2]</sup>

Matris meæ proci, superba contumelia instructi,  
 nunc quidem convivantes delectemur, neque clamor  
 370 adsit: nam hoc honestum est, audire cantorem  
 talem, qualis hic est, diis assimilis voce.  
 Mane vero in-concionem consideamus euntes  
 omnes: ut vobis sermonem audenter renuntiem,  
 exire ex-ædibus; alias vero parate dapes,  
 375 vestra bona edentes, alternantes per domos.  
 Si vero vobis videtur hoc satius et melius  
 esse, viri unius victum impune perdere,  
 absumite; ego vero deos invocabo sempiternos,  
 si quando Jupiter dederit vindicatum facta *hæc* iri;  
 380 inulti forte deinde intra ædes perituri-sitis.

Sic ait: illi vero omnes mordicus in labiis hærentes  
Telemachum admirabantur, quod audacter loqueretur.

385 Hunc autem rursus Antinous allocutus-est, Eupithei filius:<sup>[TR3]</sup>  
Telemache, certe admodum te docuerunt dii ipsi  
et grandiloquum esse, et audenter concionari:  
ne te utique in circumflua Ithaca regem Saturnius  
constituat; quod tibi genere paternum est.

Hunc autem rursus Telemachus prudens contra allocutus-est:  
390 Antinoe, an mihi irasceris, *ob id* quod dixero?  
Et hoc vellem, Jove utique dante, accipere.  
An putas hoc pessimum inter homines esse?  
neutiquam enim malum *est*, regem-esse? statimque ei domus  
dives fit, et honoratior ipse.  
Sed certe reges Achivorum sunt etiam alii  
395 multi in circumflua Ithaca, juvenes et senes;  
horum aliquis hoc *munus* habeat, siquidem mortuus-est divinus Ulysses:  
at ego domus dominus ero nostræ  
ac servorum, quos mihi bello-acquisivit divinus Ulysses.

Hunc autem rursus Eurymachus, Polybi filius, contra allocutus-est:  
400 Telemache, nempe hæc deorum in genibus posita-sunt,  
quisnam in circumflua Ithaca dominabitur Achivorum:  
bona vero ipse habeas, et ædibus tuis imperes.  
Ne enim talis veniat vir, qui te invitum violentia  
bonis spoliaturus-sit, Ithaca adhuc habitata.  
405 Sed volo te, optime, de hospite interrogare,  
unde *venerit* ille vir, quali autem se-profiteatur esse  
e-terra; ubinam ei genus et patrium solum;  
an tibi nuntium patris affert venientis?  
an suum ipsius debitum expetens huc venit?  
410 ut exsiliens statim abiit, nec sustinuit,  
ut-cognosceremus; nequaquam enim vilis *hominis* vultum ferebat.

Hunc autem rursus Telemachus prudens contra allocutus-est:  
Eurymache, certe reditus periit patris mei:  
neque itaque nuntio amplius credo, sicunde venerit:  
415 nec vaticinium curo, si-quod mater  
in domum vocato ex-vate sciscitetur.  
Hospes vero hic meus paternus e Tapho est;  
Menten Anchiali bellicosi se-profitetur esse  
filium; ac Taphiis navigandi-studiosis imperat.

420 Sic dixit Telemachus; mente vero immortalem deam agnovit.  
Hi autem ad saltationem et suavem cantum  
conversi oblectabantur; exspectabantque vesperum advenire.  
His autem se-oblectantibus, niger vesper supervenit;  
tunc vero dormituri iverunt domum quisque.  
425 Telemachus autem, ubi ei thalamus perpulcræ aulæ  
sublimis ædificatus-erat, conspicuo in loco,  
illic lectum conscendit, multa mente reputans.  
Simulque cum eo ardentes faces ferebat proba sciens  
Euryclea, Opis filia Pisenoridæ:  
430 quam olim Laertes emerat facultatibus suis,  
primum pubescentem, pretiumque-vigini-boum dederat;  
æque autem ipsam ac-pudicam uxorem honorabat in ædibus;  
lecto vero nunquam *ei* mixtus est; sed iram vitabat uxoris:  
hæc cum-eo-simul ardentes faces ferebat, et ipsum maxime  
435 ancillarum amabat, et enutrierat parvulum.  
Aperuit autem januas thalami firmiter structi:  
sedebat vero in lecto, mollemque exuebat tunicam;  
et eam quidem aniculæ prudentis injecit manibus.  
Hæc quidem, plicata et aptata tunica,  
440 ad-paxillum suspensa juxta tornatos lectos,  
profecta-est ire e thalamo; januam autem attraxit annulo  
argenteo: in *eoque* pessulum obtendit loro.  
Hinc ille per-totam-noctem, tectus ovis florida-lana,

meditabatur mente sua iter, quod *ipsi* designaverat Minerva.

[TR1] "congnovit" → "cognovit"

[TR2] "sermonem;" → "sermonem:"

[TR3] "filius." → "filius:"

## Odysseæ II.—Ithacensium concio. Telemachi profectio.

ARGUMENT: THE COUNCIL OF ITHACA.

Telemachus in the assembly of the lords of Ithaca complains of the injustice done him by the suitors, and insists upon their departure from his palace; appealing to the princes, and exciting the people to declare against them. The suitors endeavour to justify their stay, at least till he shall send the queen to the court of Icarus her father; which he refuses. There appears a prodigy of two eagles in the sky, which an augur expounds to the ruin of the suitors. Telemachus then demands a vessel to carry him to Pylos and Sparta, there to inquire of his father's fortunes. Pallas, in the shape of Mentor (an ancient friend of Ulysses), helps him to a ship, assists him in preparing necessaries for the voyage, and embarks with him that night; which concludes the second day from the opening of the poem. The scene continues in the palace of Ulysses, in Ithaca.

TEXT:

- 1 Quando autem mane-genita apparuit roseis-digitis Aurora,  
surrexit inde e lecto Ulyssis dilectus filius, et  
vestes sibi-induit: ac gladium acutum suspendit ab-humero,  
pedibus autem sub nitidis ligavit pulcra calceamenta;  
5 profectusque-est ire e cubiculo, deo similis coram.  
Continuo autem præcones argutos jussit  
convocare ad-concionem capite-comantes Achivos.  
Hi quidem convocabant: illi vero congregabantur perceleriter.  
Ac postquam convenerant, in-unumque-congregati-erant,  
10 profectus-est ire in concionem; manu autem tenebat æream hastam;  
non solus, simul eum canes pedibus veloces sequebantur:  
divinam autem in-eum gratiam defundebat Minerva.  
Ipsam vero omnes cives advenientem admirabantur:  
consedit autem in patris sella; cesseruntque<sup>[TR1]</sup> *ei* senes.  
15 His vero deinde heros Ægyptius cœpit concionari,  
qui jam senio incurvus erat et plurima norat.  
Etenim hujus dilectus filius cum divino Ulysse  
ad Ilium generosis-equis-fœcundum ierat cavis in navibus,  
Antiphus bellator: illum vero sævus interfecit Cyclops  
20 in spelunca cava, ultimamque sibi paravit cœnam.  
Tres vero ei alii erant: et unus quidem inter-procos versabatur,  
Eurynomus; duo autem curabant paterna opera:  
sed neque sic illius oblitus-erat, lugens et dolens.  
His ille lacrimans concionatus-est, et dixit:  
25 Audite jam nunc me, Ithacenses, quodcunque dixero;  
neque unquam a-nobis concilium factum-est, nec consessus,  
ex quo Ulysses divinus abiit cavis in navibus.  
Nunc vero quis huc congregavit? quem necessitas tantum incessit  
sive juniorum virorum sive *eorum* qui seniores sunt?  
30 an aliquem nuntium de-exercitu audivit veniente,  
quem nobis clare enarret, quum prior audiverit?  
an quippiam publicum aliud declarat et concionatur?  
probus mihi videtur esse, utilis *civis*. Utinam ei ipsi  
Jupiter bonum perficiat, quodcunque mente sua cogitat!  
35 Sic ait: gaudebat autem omine Ulyssis carus filius,  
nec inde diu sedit, sed cepit-impetum concionandi;  
stetitque in-media concione; sceptrum autem ei imposuit in-manum  
præco Pisenor, prudentia consilia sciens.  
Primum deinde senem alloquens dixit:  
40 O senex, non procul hic *est* vir (statim autem cognosces ipse),

qui populum congregavi; potissimum autem me dolor incessit.  
Neque ullum nuntium de-exercitu audivi veniente,  
quem vobis clare enarrem, quum prior audiverim:  
neque quicquam publicum aliud declaro nec concionor;  
45 sed meum ipsius negotium: quod mihi malum incidit domui,  
duplex: unum, *quod* patrem strenuum perdidit, qui olim inter vos  
ipsos imperabat, paterque velut, mitis erat;  
nunc autem etiam longe majus, quod jam brevi domum omnem  
prorsus evertet, victumque *nostrum* plane disperdet.  
50 Matri meæ proci ingruerunt nolenti,  
eorum virorum cari filii, qui hic quidem sunt principes:  
qui patris *ipsius* in domum reformidant ire  
Icarii, ut ipse dotet filiam,  
detque cui voluerit et *qui* ipsi gratus venerit.  
55 Illi vero in nostram *domum* commeantes diebus omnibus,  
boves mactantes, et oves, et pingues capras,  
splendide-convivantur, bibuntque nigrum vinum  
temere: *nostra* vero plurima absumuntur. Non enim adest vir,  
qualis Ulysses erat, *qui* malum a domo arceat.  
60 Nos vero neutiquam *sumus* tales qui-arceamus: (profecto inde  
ignavique reperiemur, ac non periti roboris:)  
*aliter* certe *malum* arcerem, siquidem mihi vis adesset.  
Non enim jam tolerabilia facinora patrata-sunt, neque honeste  
domus mea periit; indignemini et ipsi,  
65 aliosque revereamini vicinos homines,  
qui circumhabitant: deorum vero timete iram,  
ne-quid rependant, irati propter-mala facinora.  
Oro et per-Jovem Olympium, et *per* Themidem,  
quæ hominum concilia et solvit et cogit.  
70 abstinete, amici, et me solum sinite dolore mœsto  
affligi: nisi forte quippiam pater meus, probus Ulysses,  
infensus malis affecit bene-ocreatos Achivos;  
quæ mihi rependentes, malis *me* afficite infensi,  
istos incitantes. Mihi vero satius esset,  
75 vos absumere opesque-reconditas proventumque:  
si vos comedissetis, fortasse olim etiam retributio foret.  
Tamdium enim per urbem *vos* insectaremur verbis,  
bona repetentes, donec omnia reddita-essent:  
nunc vero mihi insanabiles dolores injicitis animo.  
80 Sic ait iratus, ac sceptrum projecit in-terram,  
lacrimas profundens: commiseratio autem cepit populum omnem.  
Tunc ceteri quidem omnes taciti erant, nec quisquam ausus-est  
Telemacho verbis respondere asperis;  
Antinous vero ipsum solus respondens allocutus-est:  
85 Telemache altiloque, animi impotens, quid locutus-es,  
nos dedecorans! vis vero *nobis* maculam inferre.  
Tibi autem neutiquam proci Achivorum in-causa sunt,  
sed cara mater, quæ sane perquam versutias callet.  
Jam enim tertius est annus, citoque aderit quartus,  
90 ex quo eludit animum in pectoribus Achivorum.  
Omnes quidem sperare-facit, et promittit viris singulis,  
nuntios mittens; mens autem ei alia cogitat.  
Ipsa vero dolum hunc alium in mente excogitavit:  
exorsa magnam telam in ædibus texebat,  
95 subtilem et immensam; continuoque nos allocuta-est:  
juvenes, mei proci, quandoquidem obiit divinus Ulysses,  
manete, urgentes meas nuptias, donec vestem  
perfecero (ne mihi vana fila pereant)  
Laerti heroi sepulcralem; in *tempus* quo ipsum  
100 fatum triste abstulerit longum-sternentis mortis;  
ne-qua me in populo mulierum-Achivarum culpet,  
si absque tegumento jaceat, multa qui-possedit.  
Sic ait; nobis vero inde *ei* obsecutus-est animus generosus.  
Atque ibi interdium quidem texebat magnam telam,

105 per-noctes vero dissolvebat, postquam faces sibi-apposuerat.  
Sic triennio quidem latebat dolo, et persuadebat Achivis:  
sed quum quartus venit annus, et advenerunt horæ,  
tum vero demum aliqua dixit mulierum, quæ bene norat,  
et ipsam dissolventem invenimus pulcram telam.  
110 Sic eam quidem perfecit, etiam nolens, per necessitatem.  
Tibi vero sic proci respondent, ut scias  
ipse tuo animo, sciantque omnes Achivi.  
Matrem tuam dimitte; jube autem ipsam nubere  
illi, cuicumque pater jusserit, et *qui* placuerit ipsi.  
115 Si vero adhuc vexabit multo tempore filios Achivorum,  
ea cogitans in animo, quæ ei abunde dedit Minerva,  
operaque scire præpulcra, et mentem bonam,  
et versutias, quales nondum ullam audivimus nec veterum  
earum quæ olim fuerunt pulcris-comis Achivæ,  
120 Tyroque, Alcmeneque, pulcramque-coronam-gerens Mycene:  
harum nulla similia commenta Penelopæ  
norat: at hoc quidem probum non cogitavit:  
tandiu igitur victumque tuum et bona edent,  
quamdiu illa hunc habebit animum, quem illi nunc  
125 in pectoribus posuere dii: magnam quidem gloriam sibi  
comparat, at tibi desiderium multi victus (*divitiarum*):  
nos vero nec ad negotia *nostra* prius ibimus, nec usquam alio,  
antequam ipsa nupserit Achivorum cuicumque voluerit.

Hunc autem rursus Telemachus prudens contra allocutus-est:  
130 Antinoe, nullo-modo fas-est ex-ædibus invitam expellere  
quæ me peperit, quæ me enutrivit; pater autem meus alibi terræ,  
vivit ille, vel mortuus-est: durum vero me multa reddere  
Icario, si ipse volens matrem dimisero.  
Ex patre enim mala patiar, aliaque deus  
135 dabit; quippe mater odiosas imprecabitur Furias,  
a-domo discedens; reprehensio vero mihi ex hominibus  
erit: itaque nunquam hunc ego sermonem dicam.  
Vester vero siquidem animus indignatur ipsorum,  
exite mihi domo, aliasque parate dapes,  
140 vestra bona comedentes, alternantes per domos.  
Si vero vobis videtur hoc satius et melius  
esse, viri unius victum impune perdere,  
absumite; ego vero deos invocabo sempiternos,  
si unquam Jupiter dederit vindictæ opera fieri:  
145 inulti forte deinde intra domos perieritis.

Sic ait Telemachus: huic vero duas-aquilas late-sonans Jupiter  
ex-alto a vertice montis demisit volantes.  
Hæ autem aliquamdiu quidem volabant cum flatibus venti,  
propinquæ invicem, contendentes alis:  
150 sed quum jam ad-mediam concionem clamosam pervenissent,  
ibi in-gyrum-flexæ concusserunt alas densas,  
aspexeruntque omnium capita, portendebantque mortem:  
atque ut-se-laniarant unguibus circa malas et colla,  
ad-dextram volarunt perque ædes et *per* urbem ipsorum.  
155 Admirati-sunt autem aves, postquam viderunt oculis,  
agitaruntque in animo, quæ perfectum-iri imminebat.  
Inter-hos vero et locutus-est senex heros Halitherses  
Mastorides: hic enim solus æquales superabat  
auguria dijudicando et fatalia edicendo:  
160 hic ipsis bene-cupiens concionatus-est et dixit:

Audite jam nunc me, Ithacenses, quodcunque dixero:  
procis vero potissimum significans hæc dico.  
Illis enim ingens periculum imminet: non enim Ulysses  
diu seorsum ab-amicis suis aberit; sed alicubi jam,  
165 prope quum-sit, his cædem et fatum struit  
omnibus; pluribus vero etiam aliis malum erit,  
qui habitamus Ithacam undique-conspicuum. Sed longe ante

consideremus, quomodo *ipsos* compescamus: ii vero etiam per-se  
quiescant: etenim ipsis continuo hoc utilius est.  
170 Non enim inexpertus vaticinor, sed bene sciens:  
etenim illi dico perfecta-esse omnia,  
ut ei narraveram, quando ad-Ilium ascendebant  
Argivi, cumque ipsis abiit ingeniosus Ulysses:  
dixi, *eum* mala multa passum, amissisque omnibus sociis,  
175 incognitum omnibus, vicesimo anno  
domum venturum: hæc jam nunc omnia perficiuntur.

Hunc rursus Eurymachus, Polybi filius, contra allocutus-est:  
o senex, eia age nunc vaticinare tuis liberis,  
domum profectus, ne forte quid mali patiantur in-posterum:  
180 hæc autem ego te longe *sum* præstantior vaticinatu.  
Aves vero multæ sub radiis solis  
volitant, neque omnes *sunt* fatales; ceterum Ulysses  
periit procul: utinam etiam tu periisse cum illo  
deberes: non tanta vaticinans concionareris,  
185 nec Telemachum iratum sic incitares,  
tuæ domui donum exspectans, si quod præbeat.  
Sed tibi edico, quod et perfectum erit:  
si juniorem virum, veteraque multaque sciens,  
deceptum verbis incitaveris ad-irascendum,  
190 ei quidem ipsi primum perniciosius erit;  
[efficere autem omnino nihil poteris illorum gratia:]  
tibi vero, senex, mulctam infligemus, quam in animo  
luens ægre-feras: gravisque tibi erit dolor.  
Telemacho autem in primis ego suadebo ipse:  
195 matrem suam ad patris *domum* jubeat redire;  
ei vero *ibi* nuptias facient, et parabunt dotem  
amplam valde, quantam convenit caram filiam comitari.  
Non enim antea quieturos puto filios Achivorum  
a-conjugii-ambitu molesto; quia neminem timemus omnino,  
200 nec sane Telemachum, valde licet multiloquus sit:  
neque vaticinium curamus, quod tu, senex,  
loqueris irritum; odio-eris autem adhuc magis.  
Bona vero rursus male absumentur, neque unquam patria  
erunt, dum hæc (*Penelope*) differat Achivos  
205 suis nuptiis; nos vero rursus, exspectantes diebus omnibus,  
propter virtutem contendimus, neque ad alias  
imus, quas conveniens ducere est unicuique.

Hunc autem rursus Telemachus prudens contra allocutus-est:  
Eurymache atque alii quotquot proci *estis* generosi,  
210 de-istis quidem non vos amplius oro, neque concionor:  
jamjam enim hæc sciunt dii et omnes Achivi.  
Sed age mihi date navem celerem, et viginti socios,  
qui mihi hinc et illinc pertranseant viam *maris*.  
Proficiscar enim in Spartam et in Pylum arenosam,  
215 reditum sciscitaturus patris diu absentis,  
si quis mihi dicat mortalium, aut rumore audiam  
ex Jove, quæ potissimum fert famam hominibus.  
Si quidem patris vitam et reditum audivero,  
sane, vexatus licet, adhuc perduraverim in-annum:  
220 si vero mortuum audivero, neque amplius superstitem,  
reversus jam inde caram in patriam terram,  
tumulum illi aggeram, et parentalia perficiam  
plurima, quanta decet, et viro matrem dabo.<sup>[TR2]</sup>

Ille quidem sic locutus consedit. His autem surrexit  
225 Mentor, qui Ulyssis eximii erat sodalis;  
et *is* ei proficiscens in navibus, commisit domum totam,  
utque-parerent seni, et ipse firme omnia custodiret:  
qui-ipsis bene-cupiens concionatus-est et dixit:

Audite jam nunc me, Ithacenses, quodcunque dixero:  
230 ne quis amplius benignus, mansuetus et mitis sit

sceptriger rex, neque mente justa sciens,  
sed semper difficilisque sit, et injusta faciat.  
Adeo nullus recordatur Ulyssis divini  
civium, quibus præfuit, paterque velut mitis erat.  
235 Verum enimvero procos superbos nequaquam invideo  
committere facinora violenta malis-consiliis mentis:  
sua enim objectantes capita comedunt violenter  
domum Ulyssis, quem non-amplius putant rediturum-esse.  
Nunc autem cetero populo succenseo, quod-adeo omnes  
240 sedeatis muti, ac neutiquam adorientes verbis  
pauciores procos compescatis, multi quum-sitis.

Hunc autem Evenorides Leocritus contra allocutus-est:  
Mentor noxie, ingenio stolide, quale locutus-es,  
nos adhortans ut-compescant! Difficile vero *erit*  
245 viris etiam pluribus pugnare *nobiscum* de convivio.  
Etenim si Ulysses Ithacensis ipse adveniens  
convivantes per domum suam procos illustres  
expellere domo cogitaret in animo,  
non ipso lætaretur uxor, quantumvis valde desiderans,  
250 veniente; sed *is* ibi sævam mortem obiret,  
si cum-pluribus pugnaret; tu vero non recte locutus-es.  
Sed age, cives quidem dispergamini ad opera unusquisque;  
huic autem properabit Mentor iter, et Halitherses,  
qui ei a principio paterni sunt amici.  
255 Sed, puto, etiam diu sedens, nuntios  
percontabitur in Ithaca; perficiet vero iter hoc nunquam.

Sic igitur locutus-est, solvitque concionem celerem.  
Atque hi quidem dispergebantur suam ad domum quisque:  
proci vero ad ædes iverunt divini Ulyssis.

260 Telemachus autem seorsum profectus ad litus maris,  
manus quum-lavisset e-cano mari, supplicabat Minervæ:

Audi me, qui heri deus venisti nostram domum,  
et me in navi jussisti per obscurum pontum,  
reditum sciscitaturum patris diu absentis,  
265 proficisci: hæc vero omnia impediunt Achivi,  
proci autem potissimum, male superbientes.

Sic ait precans: prope autem illum venit Minerva,  
Mentori similis tum corpore, tum etiam voce;  
et eum compellans verbis alatis allocuta-est:

270 Telemache, neque in-posterum ignavus eris, nec imprudens.  
Si quidem tibi tui patris instillatus-est animus fortis,  
qualis ille erat ad-perficiendum opusque dictumque,  
non tibi deinde vanum iter erit, neque irritum:  
si vero non illius es filius et Penelopes,  
275 non te-quidem deinde spero perfecturum-esse quæ moliris.  
Pauci etenim filii similes patri sunt;  
plerique pejores, pauci vero patre meliores.  
Sed quoniam neque in-posterum ignavus eris nec imprudens,  
nec te penitus prudentia Ulyssis reliquit,  
280 spes tibi deinceps *est te* perfecturum hæc opera.  
Ideo nunc procorum quidem sine consiliumque mentemque  
insipientium, quoniam neutiquam prudentes, nec justis *sunt*;  
neque omnino sciunt mortem, ac fatum atrum,  
quæ jam illis imminet, die uno omnes ut-pereant.  
285 Tibi vero profectio non-amplius longe aberit quam tu moliris.  
Talis enim tibi amicus ego paternus sum,  
qui tibi navem celerem parabo, et simul comitabor ipse.  
Sed tu quidem ad domos profectus procis intersis,  
apparaque viatica et vasis conde singula,  
290 vinum in amphoris, et farinam, medullam hominum,  
utribus in densis; ego vero per populum socios  
statim voluntarios colligam: sunt autem naves  
multæ in circumflua Ithaca, novæ et veteres:

295 harum quidem tibi ego providebo *eam* quæ optima *sit*;  
statimque instructam deducemus in-latum mare.

Sic dixit Minerva, filia Jovis: neque amplius diu  
Telemachus morabatur, postquam deæ audiverat vocem.  
Profectusque-est ire ad domum, suo mœstus animo:  
invenit autem procos superbos in ædibus,  
300 capras excoriantes, porcosque assantes in aula.  
Antinous autem ridens obviam ivit Telemacho;  
inque ejus hæsit manu, verbumque dixit et elocutus-est:

Telemache altiloque, animi impotens, ne-quid tibi aliud  
in pectoribus malum sit-curæ opusque verbumque,  
305 sed mihi ede, et bibe, sicut antea quidem.  
Ista autem tibi plane omnia perficient Achivi,  
navem, et delectos remiges, ut ocyus pervenias  
in Pylum divinam, ad-quærendam inclyti patris famam.

Hunc autem rursus Telemachus prudens contra allocutus-est:  
310 Antinoe, nequaquam licet insolentibus cum vobis  
convivarique invitum, et lætari quietum.  
An non satis *est*, quod antea absumsistis multas et eximias  
possessiones meas, proci; ego autem adhuc infans eram?  
Nunc vero quum jam adultus sum, et aliorum orationem audiens  
315 percipio, et jam mihi augescit intus animus,  
tentabo, quomodo vobis malum fatum immittam,  
sive Pylum profectus, sive hic, hoc in populo.  
Proficiscar quidem (neque vanum iter erit, quod dico),  
in-aliena-navi; neque enim navis compos, nec remigum  
320 fio: sic utique vobis visum-est melius esse.

Dixit, et ex manu manum traxit Antinoi  
facile: proci autem per domum convivium apparabant.  
Hi vero cavillabantur et illudebant *ei* verbis:  
sic autem aliquis dicebat juvenum superbientium:

325 Profecto magnopere Telemachus cædem nobis molitur:  
aut aliquos ex Pylo ducet auxiliares arenosa,  
aut ille etiam ex Sparta; quandoquidem sane cupit vehementer;  
aut etiam in Ephyram vult, pinguem terram,  
proficisci, ut inde mortifera venena afferat,  
330 injiciatque crateri, et nos omnes perdat.

Alius autem rursus dicebat juvenum superbientium:  
quis vero scit, an non et ipse profectus cava in navi,  
longe ab-amicis pereat, errans, sicut Ulysses?  
Sic etiam magis augeret laborem nobis:  
335 bona enim omnia divideremus, domum vero tum  
illius matri daremus habendam, atque *ei*, qui *illam* duxerit.

Sic dixere: ille vero in-alte-tectum penum descendit patris,  
amplum, ubi cumulatum aurum et æs jacebat,  
vestisque in cistis, abundeque odoriferum oleum:  
340 ibique dolia vini veteris dulcis-potu  
stabant, merum divinum potum in-se continentia,  
ordine ad murum aptata: si-quando Ulysses  
domum reverteretur, etiam dolores multos passus.  
Clausiles vero impositæ-erant fores accurate aptatæ,  
345 bifores: intus autem mulier proma noctesque diesque  
erat, quæ omnia asservabat mentis magna-prudentia,  
Euryclea, Opis filia Pisenoridæ.  
Hanc tum Telemachus allocutus-est, in-penum vocatam:

Nutrix, age jam mihi vinum in amphoris hauri  
350 suave, quale post illud dulcissimum *est*, quod tu servas,  
illum exspectans infelicem, siquando venerit  
generosus Ulysses, mortem et fatum elapsus.  
Duodecim vero imple, et operculis apta omnes.<sup>[TR3]</sup>  
Ac mihi farinam infunde bene-consutis utribus:  
355 viginti autem sint mensuræ molitæ frumenti farinæ.



Ipsa vero sola scias: hæc autem conferta omnia adsint:  
sub-noctem enim ego *ea* accipiam, quando jam  
mater in superna-conclavia ascenderit, somnumque cogitarit.  
Proficiscar enim in Spartam et in Pylum arenosam,  
360 reditum sciscitaturus patris cari, sicubi audiero.

Sic dixit; ejulavit vero cara nutrix Euryclea,  
et lugens, verbis alatis *eum* allocuta-est:

Cur vero tibi, care fili, in mente hæc cogitatio  
est? quonam autem vis ire multam per terram,  
365 solus quum-sis *filii* dilectus? ille vero periit longe a-patria,  
generosus Ulysses, alieno in populo.  
Hi vero tibi statim profecto mala machinabuntur posthac,  
ut dolo pereas; hæc vero ipsi omnia dividunt.  
Verum mane hic, tuis insidens; neque omnino te oportet  
370 per pontum infructuosum mala pati, neque errare.

Hanc autem rursus Telemachus prudens contra allocutus-est:  
confide, nutrix: quippe nequaquam sine deo hoc consilium *est*.  
Sed jura, *te* non matri caræ hæc dicturam,  
priusquam quando undecimaque duodecimaque *dies* affuerit,  
375 aut ipsa desiderarit, et me-discessisse resciverit:  
ut ne flens corpus pulcrum lædat.

Sic igitur dixit; anus vero deorum magnum jusjurandum juravit.  
Ac postquam juraverat, perfeceratque jusjurandum,  
statim inde illi vinum in amphoris hausit;  
380 atque ei farinam infudit bene-consutis utribus;  
Telemachus vero domos ingressus, cum-procibus versabatur.

Tum rursus aliud cogitavit dea cæsiis-oculis Minerva;  
Telemachoque assimilata urbem obibat quaquaversum,  
et singulis viris astans dicebat sermonem:  
385 vesperi vero ad navem celerem congregari jubebat.  
Ipsa autem porro Noemonem, Phronii clarum filium,  
poscebat navem celerem; ille vero ipsi lubens promisit.

Occiditque sol, obumbrabanturque omnes viæ.  
Et tunc navem celerem in-mare protraxit, omniaque in ipsa  
390 armamenta posuit, quæ naves bene tabulatæ ferunt;  
statuitque in extremitate portus; circum autem strenui socii  
frequentes congregabantur: deaque hortabatur singulos.

Tunc rursus aliud cogitavit dea cæsiis-oculis Minerva:  
festinavit ire ad ædes Ulyssis divini;  
395 ibi procis dulcem somnum infudit,  
fallebatque bibentes; e-manibus *ipsis* excutiebat pocula.  
Hi autem dormitum festinabant in urbem, neque amplius diu  
sedebant, quia ipsis somnus palpebris incidebat.  
Sed Telemachum allocuta-est cæsiis-oculis Minerva,  
400 evocatum ex-ædibus bene-habitatis,  
Mentori similis tum corpore, tum etiam voce:

Telemache, jam quidem tibi bene-ocreati socii  
sedent ad-remigium, tuum exspectantes impulsum:  
sed eamus, ne diutius differamus iter.

385 Sic igitur locuta præcessit Pallas Minerva  
celeriter; ille autem continuo post vestigia ibat deæ.  
Ac postquam ad navem devenerant et mare,  
invenerunt deinde in litore capite-comantes socios.  
Hos vero allocuta-est divina vis Telemachi:

410 Adeste, amici, viatica afferamus: omnia enim jam  
conferta *sunt* in domo: mater vero mea neutiquam scit,  
neque aliæ ancillæ; una autem sola rem audivit.

Sic igitur locutus præcessit; illi simul sequebantur.  
Ipsi vero inde omnia ferentes bene-tabulata in navi  
415 deposuerunt, ut præcepit Ulyssis carus filius.  
Inde Telemachus navem conscendit, præibat autem Minerva,

navisque in puppe consedit; prope autem eam  
 sedebat Telemachus: illi vero retinacula solverunt;  
 atque etiam ipsi *nave* conscensa in transtris considebant.  
 420 His vero secundum ventum misit cæsiis-oculis Minerva,  
 acrem Zephyrum, sonantem per obscurum pontum.  
 Telemachus autem socios adhortatus<sup>[TR4]</sup> jussit  
 armamenta tractare: hi vero adhortanti auscultarunt.  
 Malum autem abiegnum cavam intra basem  
 425 statuerunt elevatum, et rudentibus colligarunt:  
 trahebantque vela alba bene-tortis loris-bubulis.  
 Flatu autem implevit ventus medium velum; ac fluctus circa  
 carinam ater valde resonabat, nave eunte:  
 hæc vero currebat per fluctum conficiens viam.  
 430 Quumque-ligassent inde armamenta celerem per navem nigram,  
 statuerunt crateras, coronatos vino:  
 libabantque immortalibus diis sempiternis;  
 ex omnibus vero potissimum Jovis oculis-cæsiæ filiæ.  
 Per-totam-noctem quidem illa et mane conficiebat iter.

[TR1] "cesserunt que" → "cesseruntque"

[TR2] "dabo," → "dabo."

[TR3] "omnes" → "omnes."

[TR4] "ad hortatus" → "adhortatus"

## Odysseæ III.—Quæ in Pylo facta.

ARGUMENT: THE INTERVIEW OF TELEMACHUS AND NESTOR.

Telemachus, guided by Pallas in the shape of Mentor, arrives in the morning at Pylos, where Nestor and his sons are sacrificing on the sea-shore to Neptune. Telemachus declares the occasion of his coming: and Nestor relates what passed in their return from Troy, how their fleets were separated, and he never since heard of Ulysses. They discourse concerning the death of Agamemnon, the revenge of Orestes, and the injuries of the suitors. Nestor advises him to go to Sparta, and inquire further of Menelaus. The sacrifice ending with the night, Minerva vanishes from them in the form of an eagle: Telemachus is lodged in the palace. The next morning they sacrifice a bullock to Minerva; and Telemachus proceeds on his journey to Sparta, attended by Pisistratus.

The scene lies on the sea-shore of Pylos.

TEXT:

1 Sol autem prorupit, relicto pulcro lacu,  
 cœlum in æreum, ut immortalibus luceret,  
 et mortalibus hominibus super almam terram:  
 illi autem ad-Pylum, Nelei bene-ædificatum oppidum,  
 5 pervenerunt; hi vero (*Pylii*) in litore maris sacra faciebant,  
 tauros totos-nigros, Neptuno cæruleis-capillis.  
 Novem autem consessus erant, quingeni vero in unoquoque  
 sedebant, et porriciebant in-singulis novem boves.  
 Quum hi viscera gustarunt, deoque femora incenderunt,  
 10 illi recta appellebant, atque vela navis æqualis  
 legerunt tollentes, ipsamque in-portu-statuerunt, egressique-sunt ipsi:  
 ac Telemachus nave egrediebatur: præibat autem Minerva.  
 Illum prior allocuta-est dea cæsiis-oculis Minerva:  
 Telemache, non tibi opus jam pudoris ne tantillum quidem:  
 15 ideo enim et pontum pernavigasti, ut audires  
 de-patre, ubi *eum* occultet terra, et quodnam fatum adierit.  
 Verum age nunc recta vade ad-Nestorem equûm-domitorem:  
 videamus, quodnam consilium in præcordiis absconditum-habeat.  
 Ora autem eum ipsum, ut vera dicat:  
 20 mendacium vero non dicet; valde enim prudens est.  
 Huic autem rursus Telemachus prudens contra locutus-est:  
 Mentor, quonam-modo jam accedam, quoque-modo salutabo ipsum?

neutiquam adhuc sermonum peritus-sum prudentium;  
pudor vero *est*, juvenem virum seniore interrogare.

25 Hunc vero rursus allocuta-est dea cæsiis-oculis Minerva:  
Telemache, alia quidem ipse in mente tua dispicies,  
alia vero et deus suggeret; non enim puto  
te diis invitis natumque-esse enutritumque.

Sic igitur locuta præivit Pallas Minerva  
30 celeriter: ille vero continuo post vestigia ibat deæ.  
Venere autem in Pyliorum virorum congregationemque et consessus.  
Ibi Nestor sedebat cum filiis; circumque socii  
convivium apparantes, carnes assabant, aliasque transfigebant.  
Hi vero, ut hospites viderunt, conferti venerunt omnes,  
35 manibusque prehensabant, et considerare jubebant.  
Primus Nestorides Pisistratus prope accedens,  
utrorumqueprehendit manum *ipsosque* collocavit ad epulas,  
pellibus in mollibus, super arenas marinas,  
juxtaque fratrem Thrasymedem, et patrem suum.  
40 Præbuit autem inde viscerum partes, infundebatque vinum  
aureo poculo: propinans vero allocutus-est  
Palladem Minervam, filiam Jovis ægidem-tenentis:

Supplica nunc, o hospes, Neptuno regi;  
hujus enim in-epulas incidistis, huc profecti.  
45 Ac postquam libaveris et supplicaveris, qua fas est,  
da et huic deinde poculum dulcis vini  
ad-libandum; quoniam et hunc puto immortalibus  
supplicare: omnes enim diis indigent homines.  
Sed junior est, ætasque-*ejus*-eadem mecum ipso:  
50 propterea tibi priori dabo aureum poculum.

Sic locutus in manibus *deæ* posuit poculum dulcis vini:  
gaudebat autem Minerva prudenti viro justo,  
eo-quod ipsi priori præbuerat aureum poculum.  
Statimque supplicavit multa Neptuno regi:

55 Audi, Neptune terram-continens, neu dedigneris  
nobis supplicantibus perficere hæc opera.  
Nestori quidem omnium-primo et filiis gloriam præbe:  
ac deinde ceteris da gratam remunerationem,  
cunctis Pyliis, ob-inclytam hecatombam.  
60 Da vero etiam Telemachum et me re-confecta redire,  
cujus-gratia huc venimus celeri cum nave nigra.

Sic igitur jam precabatur, et ipsa omnia perficiebat;  
dedit vero Telemacho pulcrum poculum duplex.  
Eodemque ipso-modo supplicavit Ulyssis carus filius.  
65 Hi autem ut assarant carnes superiores et *igni* extraxerant  
partibus distributis, epulabantur splendoras epulas.  
Ac postquam potus et cibi desiderium exemerant,  
illis inde sermonem exorsus-est Gerenius eques Nestor:

Nunc jam decentius est inquirere et interrogare  
70 hospites quinam sint, postquam saturati-sunt cibo.  
O hospites, quinam estis? unde navigatis humidas vias?  
utrum ob aliquod negotium, an temere vagamini,  
tanquam prædones, per mare; qui-quidem errant,  
animas objectantes, malum alienis ferentes?

75 Hunc rursus Telemachus prudens contra allocutus-est,  
confidens: ipsa enim *ei* in animo confidentiam Minerva  
posuit, ut illum de patre absente interrogaret:  
[et ut ipsum gloria insignis inter homines haberet:]

80 O Nestore Nelide, magna gloria Achivorum,  
interrogas, unde simus; ego vero tibi enarrabo.  
Nos ex Ithaca sub-Neio *sita* venimus;  
negotium autem hoc privatum *est*, non publicum, quod dico.  
Patris mei famam latam inquiri, sicubi audiero,  
divini Ulyssis audentis-animi; quem pridem aiunt,

85 una tecum pugnantem, Trojanorum urbem evertisse.  
Alios enim omnes, quotquot cum-Trojanis pugnarunt,  
audivimus, quo-in-loco unusquisque perierit sæva morte:  
illius vero etiam mortem incognitam reddidit Saturnius.  
Non enim quisquam potest clare dicere, ubinam perierit;  
90 utrum ille in continenti domitus-sit a-viris infestis,  
an etiam in pelago inter fluctus Amphitritæ.  
Ideo nunc ad-tua genua venio, si velis  
illius tristem mortem enarrare, sicubi videris  
oculis tuis, aut alius orationem si-audiveris  
95 errantis; valde enim ipsum ærumnosum peperit mater.  
Nec quicquam mihi verecundans blandiaris, neu miserescens;  
sed probe mihi narres, utcunque tibi-contigit videre.  
Oro, si unquam tibi aliquod pater meus, strenuus Ulysses,  
sive dictum, sive aliquod factum pollicitus perfecit  
100 populo in Trojanorum, ubi passi-estis detrimenta Achivi:  
horum nunc mihi memor-sis et mihi verum dicas.

Huic autem respondit deinde Gerenius eques Nestor:  
o amice: quoniam me recordari-facis calamitatis, quam in illo  
populo passi-sumus robore indomiti filii Achivorum;  
105 sive quanta cum navibus per obscurum pontum  
errantes ad prædam, quacunque duceret Achilles;  
sive quanta etiam circa urbem magnam Priami regis  
præli-fecimus; ibi vero inde occisi-sunt, quotquot optimi:  
illic quidem Ajax jacet Mavortius, illic vero Achilles,  
110 illic et Patroclus, diis *belli* auctor similis;  
illic et meus dilectus filius, simul fortis et eximius,  
Antilochus, supra-modum currendo velox ac pugnator;  
aliaque multa præter hæc passi-sumus mala; quis illa  
omnia enarraret mortalium hominum?  
115 neque si vel quinquennio et sexennio hic-permanens  
interrogaveris, quot illic passi-sunt mala divini Achivi:  
prius tædio-affectus tuam ad-patriam terram perveneris.  
Novennio enim ipsis mala machinati-sumus circumvenientes  
omnigenis dolis: vix tandem finem-dedit Saturnius.  
120 Ibi nullus unquam prudentia comparari contra  
voluit, quippe valde multum *eos* superabat divinus Ulysses  
omnigenis dolis, pater tuus; siquidem revera  
illius gnatus es; admiratio me tenet aspicientem.  
Profecto enim sermones quidem similes, nec putares  
125 virum juniorem tantopere *ipsi* similiter loqui.  
Ibi nempe usque quidem ego et divinus Ulysses,  
neque unquam in concione diverse dicebamus, nec in consilio,  
sed eundem animum habentes, mente et prudenti consilio  
consultabamus, Argivis ut quam optima fierent.  
130 At postquam Priami urbem destruximus excelsam,  
abivimusque in navibus, deusque dispersit Achivos:  
tunc sane Jupiter tristem in mente moliebatur reditum  
Argivis: quia nequaquam prudentes neque justii  
omnes erant; ideoque ipsorum multi malum fatum consecuti-sunt,  
135 ira ex perniciosa Minervæ forti-patre-natæ,  
quæ contentionem Atridas inter ambos posuit.  
Hi vero convocatis ad concionem omnibus Achivis,  
temere, at non ut decuerat, sub solem occidentem, *post cœnam*,  
(ac venerant vino gravati filii Achivorum)  
140 sermonem proferebant, cujus gratia populum congregarant.  
Ibi nempe Menelaus jubebat omnes Achivos  
reditus meminisse super lata dorsa maris:  
nec-tamen Agamemnoni omnino placebat: volebat enim *is*  
populum detinere, facereque sacras hecatombas,  
145 ut illam Minervæ vehementem iram placaret;  
stultus, neque istud noverat, quod *iis* non persuasurus esset.  
Non enim subito deorum vertitur mens sempiternorum.  
Sic hi quidem asperis sibi-vicissim-respondentes verbis

stabant: ac surrexere bene-ocreati Achivi,  
150 clamore ingenti: bifariam autem ipsis placebat consilium.  
Per-noctem quidem dormivimus, perniciose mentibus cogitantes  
mutuo: in *nos* enim Jupiter parabat damnum mali.  
Mane autem alii quidem naves deduximus in mare divinum,  
resque imposuimus, profundeque-cinctas mulieres.  
155 Dimidia vero inde pars-populi se-continebat manens  
illic, apud Atriden Agamemnonem, pastorem virorum:  
dimidia autem conscensis *navibus* vela-dabamus; hæ autem valde cito  
navigabant; stravit autem deus vastum pontum.  
In Tenedum inde quum-venissemus, fecimus sacra diis,  
160 domum festinantes; Jupiter vero nondum meditabatur reditum:  
infestus, qui contentionem concitavit malam secundo iterum.  
Alii quidem aversis iverunt navibus utrinque-recurvis,  
*qui* circa Ulysses *erant* regem prudentem, variis-consiliis-instructum,  
rursus Atridæ Agamemnoni gratificantes.  
165 Sed ego cum navibus confertis, quæ me sequebantur,  
fugi, quoniam cognoscebam, quod jam mala meditabatur deus.  
Fugit porro Tydei filius Mavortius, excivitque socios;  
sero vero tandem ad nos venit flavus Menelaus,  
in Lesbo autem invenit de-longa navigatione deliberantes:  
170 utrum supra Chium iremus asperam,  
insulam versus Psyriam, ipsam a sinistris habentes;  
an infra Chium, propter ventosum Mimantem.  
Rogabamus autem deum, ut-ostenderet signum; atque nobis  
ostendit, et jussit pelagus medium in Eubœam  
175 secare, ut quam-celerrime infortunium effugeremus.  
Ortus-est autem stridulus ventus spirare: *naves* vero valde cito  
piscosas vias percurrerunt, ad Geræstumque  
nocturnæ deductæ-sunt: Neptuno autem taurorum  
multa femora *igni* imposuimus, pelagus magnum emensi.  
180 Quartus dies erat, quando in Argo naves æquales  
Tydidæ socii Diomedis equûm-domitoris  
statuere: atque ego Pylum versus *cursum* tenui; nec unquam desiit  
ventus, postquam primum deus dimisit flaturum.  
Sic veni, dilecte fili, inscius; nec quicquam scio  
185 de-illis, et qui servati-sint Achivorum, quique perierint.  
Quæcunque autem in ædibus sedens nostris  
audivi, qua fas est, doceberis, nec te celabo.  
Bene quidem Myrmidonas dicunt rediisse hastis-exercitatos,  
quos ducebat Achillis magnanimi præclarus filius:  
190 bene etiam Philocteten, Pæantis illustrem filium:  
omnes porro Idomeneus in-Cretam duxit socios,  
qui fugerunt ex bello, pontusque ei nullum abstulit.  
Atriden vero et ipsi auditis, procul quanquam estis,  
utque venit, utque Ægisthus *ei* molitus-est tristem interitum.  
195 Sed sane ille quidem graviter luit.  
Adeo bonum *est*, et filium interemti relictum-esse  
viri; quoniam et ille ultus-est patris-occisorem  
Ægisthum dolosum, qui ei patrem inclytum interfecerat.  
Et tu, amice, (valde enim te video pulcrumque magnumque)  
200 fortis esto, ut aliquis tibi et posterorum bene dicat.  
Hunc autem rursus Telemachus prudens contra allocutus-est:  
o Nestor Nelide, magna gloria Achivorum,  
et abunde ille quidem ultus-est, et ei Achivi  
deferent gloriam amplam, *quæ* et posteris innotescat.  
205 Utinam enim mihi tantam dii potentiam dedissent,  
ut-ulciscerer procos de-injuria molesta,  
qui mihi contumeliose-agentes, improbissima machinantur.  
Sed non mihi hujusmodi destinarunt dii felicitatem,  
patrique meo et mihi: nunc vero opus-est pati omnino.  
210 Huic autem respondit deinde Gerenius Nestor:  
o amice: quandoquidem hæc me recordari-fecisti et protulisti:  
aiunt procos tuæ matris gratia multos

in ædibus, invito te, mala machinari.  
 Dic mihi, num lubens subigeris, an-te quidem cives  
 215 odio-habent in populo, sequentes dei vocem?  
 Quis vero scit, an non aliquando eorum violentiam ulciscatur reversus,  
 sive ipse solus, sive et universi Achivi?  
 Si enim te sic vellet amare cæsiis-oculis Minerva,  
 quemadmodum tunc Ulyssis curam gerebat gloriosi,  
 220 populo in Trojanorum, ubi passi-sumus dolores Achivi  
 (non enim unquam vidi usque-adeo deos manifeste amantes,  
 quemadmodum illi manifeste astitit Pallas Minerva):  
 si te adeo vellet amare, curaretque animo,  
 tum aliquis (*quivis*) illorum utique oblivisceretur nuptiarum.

225 Hunc autem rursus Telemachus prudens contra allocutus-est:  
 o senex, nunquam hanc rem perfectum-iri existimo:  
 nimis enim magnum dixisti; stupor me tenet; non mihi-certe  
 speranti ea contingeret, ne si quidem dii sic vellent.

Hunc vero rursus allocuta-est dea cæsiis-oculis Minerva:  
 230 Telemache, quale tibi dictum effugit septum dentium!  
 Facile deus, volens, etiam e-longinquo virum servarit.  
 Malim vero ego, etiam dolores multos passus,  
 domumque redire, et reditus diem videre,  
 quam, reversus, perire ad-focum *meum*, ut Agamemno  
 235 periit sub Ægisthi dolo et suæ uxoris.  
 Verum enimvero mortem omnibus-æque-gravem ne dii quidem ipsi  
 etiam ab-amato viro possunt arcere, quando *eum*  
 fatum perniciosum corripuerit longum-sternentis mortis.

Hunc autem rursus Telemachus prudens contra allocutus-est:  
 240 Mentor, ne-amplius hæc inter-nos disseramus, mœsti quidem:  
 illi vero non-amplius reditus verus, sed ei jam  
 moliti-sunt immortales mortem et fatum atrum.  
 Nunc vero volo rem aliam inquirere et interrogare  
 Nestorem: quoniam novit jura et prudentiam præ-aliis.  
 245 Ter enim jam ipsum dicunt imperasse ævis virorum:  
 adeo mihi immortalis velut-videtur aspectu.  
 O Nestor Nelide, tu vero verum dic:  
 quomodo mortuus-est Atrides late-imperans Agamemno?  
 ubi Menelaus erat? quam vero illi machinatus-est mortem  
 250 Ægisthus dolosus? quoniam occidit *se* multo præstantiorem.  
 An non in-Argo erat Achaico *Menelaus*, sed alicubi alibi  
 errabat apud homines, ille vero sumto-animo interfecit?

Huic autem respondit deinde Gerenius eques Nestor:  
 profecto ego tibi, fili, vera omnia narrabo.  
 255 Nempe hoc ipse fere suspicaris, quemadmodum evenit.  
 Si viventem Ægisthum in ædibus deprehendisset  
 Atrides, a-Troja profectus, flavus Menelaus:  
 sane ei nec mortuo superfusam terram injecissent,  
 sed certe hunc canesque et aves dilaniassent,  
 260 jacentem in campo procul ab-Argo; neque ulla ipsum  
 deplorasset Achivarum: valde enim magnum molitus-erat facinus.  
 Nos enim illic multa obeuntes certamina,  
 sedebamus; ille vero securus in-secessu Argi equos-pascentis  
 multum Agamemnoniam uxorem demulcebat verbis.

265 Hæc vero primo quidem abnuebat facinus indignum,  
 divina Clytæmnestra; mente enim utebatur bona:  
 atque aderat etiam cantor vir, cui plurimum mandarat  
 Atrides, ad-Trojam proficiscens, ut-servet uxorem.  
 Sed quum jam ipsum fatum deorum irretivit ut-domaretur,  
 270 tum vero hunc quidem cantorem ducens in insulam desertam,  
 dereliquit avibus capturam et prædam futurum:  
 ipsam vero volens volentem duxit suam in-domum;  
 multa autem femora adolebat deorum sacris super aris,  
 multa que donaria suspendit, textiliaque, aurumque,  
 275 profecto magno opere, quod nunquam sperasset animo.

Nos quidem enim simul navigabamus, a-Troja profecti,  
 Atrides *Menelaus* et ego, amice affecti invicem.  
 Sed quum ad-Sunium sacrum pervenissemus, promontorium Athenarum,  
 280 illic gubernatorem Menelai Phœbus Apollo  
 suis mitibus telis aggrediens occidit,  
 clavum in manibus currentis navis tenentem,  
 Phrontin Onetoriden; qui vincebat gentes hominum  
 nave gubernanda, quoties ingruebant procellæ.  
 Sic ille quidem illic detentus-est, deproperans licet iter,  
 285 ut socium sepeliret, et inferias faceret.  
 Sed quando jam et ille, profectus super obscurum pontum  
 in navibus cavis, Malearum ad-montem excelsum  
 pervenit properans: tum vero invisum iter late-sonans Jupiter  
*ei* destinavit, stridulorumque ventorum flatum immisit,  
 290 fluctusque tumidos, ingentes, æquales montibus.  
 Illic disjunctis *navibus*, has quidem Cretæ admovit;  
 ubi Cydones habitabant, lardani circa fluenta.  
 Est autem quædam lævis excelsaque in mare *procurrans* petra,  
 ad-fines Gortynis, in obscuro ponto;  
 295 hic Notus ingentem fluctum ad sinistrum promontorium pellebat,  
 in Phæstum; parvulus autem lapis magnum fluctum inhibet.  
 Hæc quidem eo venere: vix autem effugerunt mortem  
 viri: at naves ad saxa *allisas* fregerunt  
 fluctus: sed quinque naves cæruleis-proris  
 300 Ægypto admovit ferens ventusque et unda.  
 Sic ille quidem ibi plurimum victum et aurum congregans  
 errabat cum navibus apud alius-linguæ homines.  
 Interea vero ista Ægisthus molitus-est domi tristia,  
 occidens Atriden: subactus-est autem populus sub illo.  
 305 Septennium vero *is* imperavit divitibus Mycenis;  
 at octavo *anno* ei in-perniciem venit divinus Orestes  
 retro ab-Athenis; atque interfecit patris-occisorem,  
 Ægisthum dolosum; qui illi patrem inclytum interfecerat.  
 Atque hic quum hunc occidisset, dedit cœnam-sepulcralem Argivis  
 310 matrisque invisæ et imbellis Ægisthi:  
 eodemque-die ei supervenit bello strenuus Menelaus,  
 plurima bona vehens, quantum ei naves onus ferre-poterant.  
 Et tu, amice, ne diutius a domo procul erres,  
 bonisque relictis virisque in tuis ædibus  
 315 adeo insolentibus: ne tibi omnia devorent  
 bona, inter-se-divisa, tu vero vanum iter feceris.  
 Sed ad Menelaum quidem ego adhortor et jubeo *te*  
 proficisci; ille enim nuper aliunde venit  
 ex iis hominibus, unde non speraret animo  
 320 *se* rediturum, quemcunque primum abegerint procellæ  
 in pelagus vastum tantum: unde utique nec aves  
 intra-annum venire-possunt, quoniam magnumque horrendumque.  
 Sed ito nunc cum nave tua et tuis sociis:  
 sin vero velis terrestri-itinere, aderit tibi currusque et equi,  
 325 aderuntque tibi filii mei, qui tibi duces erunt  
 in Lacedæmonem divinam, ubi *est* flavus Menelaus.  
 Ora autem eum ipsum, ut vera *tibi* dicat:  
 mendacium vero non dicet: valde enim prudens est.  
 Sic dixit: sol autem occidit et tenebræ supervenerunt.  
 330 Inter-hos vero et dixit dea cæsiis-oculis Minerva:  
 O senex, profecto hæc recte dixisti:  
 sed agite, secate quidem linguas, miscete autem vinum,  
 ut Neptuno et aliis immortalibus  
 ubi-libaverimus, de-cubitu cogitemus; ejus enim hora *adest*.  
 335 Jam enim lumen ivit sub occasum; nec decet  
 diu deorum in epulo sedere, sed abire.  
 Dixit Jovis filia; hi vero auscultarunt locutæ.  
 Ipsis autem præcones aquam manibus infuderunt;

juvenes vero crateras coronarunt potu;  
340 distribuereuntque inde omnibus, auspicantes poculis;  
linguas autem in igne conjecerunt, surgentesque libarunt.  
Ac postquam libarant, biberantque quantum cupiebat animus,  
tum vero Minerva et Telemachus deo-similis  
ambo volebant cavam ad navem redire.  
345 Nestor autem detinebat *eos* incessens verbis:  
Jupiter hoc prohibeat, et immortales dii ceteri,  
ut vos a me celerem ad navem eatis,  
tanquam ab-aliquo vel prorsus vestis-carenti, aut pauperculo,  
cui nec lænæ nec stragula multa *sint* in domo,  
350 *quibus* neque ipse molliter, neque hospites indormiant.  
At mihi sunt lænæ et stragula pulcra.  
Nunquam certe hujus viri Ulyssis carus filius  
navis in tabulatis cubaverit, dum equidem  
vixero, deinde vero liberi *mihi* in ædibus relinquuntur,  
355 hospites qui-excipiant, quicumque meam domum venerit.  
Hunc autem rursus allocuta-est dea cæsiis-oculis Minerva:  
bene sane hæc dixisti, senex amice: tibi vero decet  
Telemachum parere, quoniam longe melius sic.  
Verum hic quidem nunc te sequetur, ut dormiat  
360 tuis in ædibus; ego autem ad navem nigram  
ibo, ut confirmemque socios præcipiamque singula.  
Solum enim inter illos seniore me-profiteor esse;  
at ceteri ob-amicitiam juniores viri *nos* comitantur,  
omnes æquales-ætate magnanimo Telemacho.  
365 Illic cubaverim cava in nave nigra,  
nunc: sed mane ad Cauconas magnanimos  
ibo, ubi debitum mihi debetur, non-sane recens,  
neque exiguum: tu vero hunc, quoniam tuam venit domum,  
deduc cum curru et filio: daque ei equos,  
370 qui tibi celerrimi *sint* currendo et robore fortissimi.  
Sic igitur locuta abiit cæsiis-oculis Minerva,  
aquilæ similis: stupor vero cepit omnes videntes.  
Admirabatur autem senex, ut vidit oculis;  
Telemachique prendit manum, verbumque dixit et elocutus-est:  
375 O amice, haud te opinor ignavum et imbellem fore,  
siquidem te juvenem sic dii ductores comitantur.  
Non enim quisquam hic alius cælestes domos habitantium,  
sed Jovis filia, augustissima Tritogenia,  
quæ tibi et patrem strenuum inter Argivos honorabat.  
380 At, regina, propitia-sis; daque mihi gloriam eximiam,  
ipsi, et filiis, et venerandæ uxori:  
tibi autem ego sacrificabo bovem anniculam, lata-fronte,  
indomitam, quam nondum sub jugum duxit vir:  
hanc tibi ego sacrificabo, auro cornibus circumfuso.  
385 Sic dixit supplicans; hunc vero audivit Pallas Minerva.  
Illos autem præibat Gerenius eques Nestor,  
filios et generos, suas ad ædes pulcra.  
Sed postquam ad-ædes venerant inclytas regis,  
ordine sedebant per sediliaque sellasque.  
390 His vero senex, ubi-advenerant, craterem miscuit  
vini dulcis-potu, quod undecimo anno  
aperuit proma, et operculum demisit:  
hujus senex craterem miscuit; plurimum vero Minervæ  
supplicabat libans, filiæ Jovis ægidem-tenentis.  
395 Sed ut libarant, biberantque quantum volebat animus,  
alii quidem decubitori abierunt domum quisque:  
hunc vero illic decumbere-fecit Gerenius eques Nestor,  
Telemachum, carum filium Ulyssis divini,  
tornatis in lectis, sub porticu sonora:  
400 juxta *eum* vero bellicosum Pisistratum, ducem virorum,  
qui ei adhuc cælebs filiorum erat in ædibus.



Ipse autem dormivit in-recessu domus excelsæ:  
huic vero uxor regina lectum paravit et cubile.

405 Quando autem mane-genita apparuit roseis-digitis Aurora,  
surrexit e lecto Gerenius eques Nestor.  
Egressusque consedit super politos lapides,  
qui illi erant ante fores excelsas,  
albi, resplendentes unguento; quibus quidem antea  
410 Neleus insidebat, diis consiliarius par;  
at ille quidem jam fato domitus ad-Orcum descenderat,  
Nestor autem tum insidebat Gerenius, custos Achivorum,  
sceptrum tenens; circum autem filii frequentes congregabantur,  
e thalamis egressi, Echephronque, Stratiusque,  
Perseusque, Aretusque, et deo-par Thrasymedes:  
415 his vero deinceps sextus Pisistratus venit heros:  
juxta autem Telemachum deo-similem collocarunt ducentes.  
Illis vero sermones exorsus-est Gerenius eques Nestor:

Celeriter mihi, filii cari, perficite voluntatem,  
ut scilicet omnium-primam inter-deos propitiem Minervam,  
420 quæ mihi manifesta venit dei ad convivium opiparum.  
Verum age, alius quidem rus ad-quærendam bovem eat, ut celerrime  
veniat, adducatque *eam* boum bubulcus vir;  
unus autem ad Telemachi magnanimi navem nigram  
profectus, omnes socios adducat, relinquat vero duos solos:  
425 unus porro aurificem Laerceum huc jubeat  
venire, ut aurum bovis cornibus circumfundat.  
At ceteri manete hic simul-omnes; mandate autem intus  
ancillis per domum inclytam convivium apparare,  
sediliaque lignaque undique, et limpidam afferre aquam.

430 Sic dixit; illi autem omnes properabant: venit quidem bos  
ex agro, veneruntque celeri a nave æquali  
Telemachi socii magnanimi: venit porro faber,  
arma in manibus tenens fabrilia, instrumenta artis,  
incudemque, malleumque, bene-factamque forcipem,  
435 quibus-quidem aurum elaborabat; venit vero Minerva,  
sacris adfutura: senex autem eques Nestor  
aurum dedit: ille vero deinde bovis cornibus circumfudit,  
ubi-elaborarat, ut ornatum dea gauderet intuita.  
Bovem autem ducebant cornibus Stratius et divinus Echephron.  
440 Aquam vero ipsis Aretus in floribus-cælatis-ornato lebete  
venit e thalamo ferens; alteraque gestabat molas  
in canistro; securim autem bellicosus Thrasymedes  
acutam tenens in manibus astabat, bovem cæsurus.  
Perseus vero vas tenebat: senex autem eques Nestor  
445 aquamque molasque prælibabat: multumque Minervæ  
supplicabat primitias-offerens, e-capite pilos in ignem conjiciens.

Ac postquam precati-sunt, et molas projecerunt,  
statim Nestoris filius, magnanimus Thrasymedes,  
feriit *bovem* prope stans: securis autem abscidit nervos  
450 cervicales, solvitque bovis robur: et alte-precatæ-sunt  
filiæque nurusque, et pudica uxor  
Nestoris, Eurydice, maxima-natu Clymeni filiarum.  
Hi quidem deinde tollentes bovem a terra spatiosa  
tenebant: at mactavit Pisistratus, dux virorum.  
455 Ex-illa autem ut niger sanguis fluxerat, reliqueratque ossa animus,  
cito dein ipsam divisere; statimque femora exciderunt  
omnia rite, et adipe cooperuerunt,  
*hanc* duplicantes; super ea vero frusta-cruda-imposuere.  
Adolebatque in lignis-fissis senex, insuperque nigrum vinum  
460 libabat; juvenes vero juxta eum tenebant verua-quinque-cuspidum manibus.  
Sed ubi femora exusta-erant, et viscera gustarant,  
minutatim-secuere cetera, et verubus transfixere,  
assabantque, acuta verua in manibus tenentes.

Interea vero Telemachum lavit pulcra Polycaste,

465 Nestoris minima-natu filia Nelidæ.  
 Ac postquam laverat, et unxerat pingui oleo,  
 eique indusium pulcrum circumjecerat et tunicam,  
*ipse* e lavacro exiit, corpore immortalibus similis:  
 juxtaque Nestorem consedit, pastorem virorum.

470 Hi vero postquam assarant carnes superiores, et *igni* extraxerant,  
 epulabantur sedentes; deinde viri præstantes surgebant,  
 vinum infundentes in aureis poculis.  
 Ac quum potus et cibi desiderium exemissent,  
 illis dein sermones exorsus-est Gerenius eques Nestor:

475 Filii mei, agite, Telemacho pulcris-jubis equos  
 jungite sub currum ducentes, ut conficiat iter.

Sic dixit; hi vero ei statim auscultarunt ac paruerunt:  
 celeriterque junxere sub currum veloces equos.  
 Ac mulier proma panem et vinum imposuit,  
 480 obsoniaque, qualia edunt Jovis-alumni reges.  
 Inde Telemachus perpulcrum conscendit currum:  
 juxta *eum* vero Nestorides Pisistratus, dux virorum,  
 in currumque conscendit, et habenas cepit manu:  
 scuticaque-percussit *equos* ut-currerent: hi vero non inviti volarunt  
 485 in campum, reliqueruntque Pyli excelsam urbem;  
 ac per-totum-diem quatiebant jugum utrinque habentes.

Occiditque sol, obumbrabanturque omnes viæ:  
 ad Pheras autem venerunt, Dioclis ad domum,  
 filii Orsilochi, quem Alpheus genuit filium.

490 Ibi vero noctem dormiverunt: illeque iis hospitalia apposuit.

Quando autem mane-genita apparuit roseis-digitis Aurora,  
 equosque junxerunt, et currum varium conscenderunt;  
 [eque vestibulo agitarunt, et e-porticu sonora:]  
 scuticaque-percussit *equos* ut-currerent: hi vero non inviti volarunt.

495 Venerunt autem in campum frugiferum; ibi vero inde  
 conficiebant iter: tantopere enim *eos* extulere veloces equi.  
 Occiditque sol, obumbrabanturque omnes viæ.

## Odysseæ IV.—Quæ in Lacedæmone facta.

ARGUMENT: THE CONFERENCE WITH MENELAUS.

Telemachus with Pisistratus arriving at Sparta, is hospitably received by Menelaus to whom he relates the cause of his coming, and learns from him many particulars of what befell the Greeks since the destruction of Troy. He dwells more at large upon the prophecies of Proteus to him in his return; from which he acquaints Telemachus that Ulysses is detained in the island of Calypso.

In the meantime the suitors consult to destroy Telemachus on the voyage home. Penelope is apprised of this; but comforted in a dream by Pallas, in the shape of her sister Iphthima.

TEXT:

1 Hi autem pervenere in-cavam Lacedæmonem cavernosam;  
 ad ædes vero agebant Menelai gloriosi.  
 Hunc invenere præbentem-epulum nuptiale multis sodalibus,  
 filii atque filiæ eximiæ, sua in domo.

5 Hanc quidem Achillis perrumpentis-agmina-virorum filio mittebat:  
 in Troja enim primum sponderat et annuerat *se*  
*eam* daturum: illis vero dii nuptias perficiebant.  
 Hanc igitur ipse illuc cum-equis et curribus mittebat, ut-iret  
 Myrmidonum in urbem inclytam, quibus *ille* imperabat.

10 Filio autem e-Sparta Alectoris nuptum-dabat filiam,  
 qui ei sero-natus erat, fortis Megapenthes,  
 e serva: Helenæ autem dii prolem non-amplius dabant,  
 ex-quo semel pepererat filiam amabilem,  
 Hermionen, quæ speciem habebat aureæ Veneris.

15 [Sic hi quidem epulabantur per altam magnam domum,  
vicini atque amici Menelai gloriosi,  
oblectantes-se: inter eos vero cantabat divinus cantor,  
citharam-pulsans; duoque saltatores inter eos,  
*illo* cantum auspicante, saltabant in medio.]

20 Hi autem in vestibulo ædium, ipsique et equi,  
Telemachusque heros, et Nestoris inclytus filius,  
steterunt: ac progressus vidit *eos* præstans Eteoneus,  
sedulus famulus Menelai gloriosi.  
Ivit autem annuntiaturus per ædes pastori virorum,  
25 propeque stans verbis alatis *eum* allocutus-est:

Hospites en quidam isti *adsunt*, Jovis-alumne o Menelae,  
viri duo, soboli vero Jovis magni similes-sunt.  
Sed dic, utrum ipsis solvamus veloces equos,  
an ad-alium dimittamus ut-eant, qui *eos* amice-excipiat.

30 Hunc autem valde indignatus allocutus-est flavus Menelaus:  
non quidem stultus eras, Boethide Eteoneu,  
antea: at nunc quidem, veluti puer, puerilia loqueris.  
Profecto jam nos, hospitalia multa postquam-comedimus  
aliorum hominum, hunc venimus: utinam Jupiter  
35 in-posterum quidem liberarit ab-ærumna. Sed solve equos  
hospitum, atque ipsos introduc ad-epulandum.

Sic dixit: ille vero e domo proruit, vocabatque alios  
sedulos famulos, una ut-sequerentur se ipsum.

40 Hi vero equos quidem solverunt sub jugo sudantes:  
et eos quidem alligarunt ad equina præsepia,  
apponebantque far, et hordeum album admiscuerunt:  
currus autem inclinarunt ad parietes collucentes:  
ipsos vero duxerunt-in augustam domum; hi autem videntes  
admirabantur *euntes* per domum Jovis-alumni regis.

45 Instar enim solis splendor erat, sive lunæ,  
domum per excelsam Menelai gloriosi.

At postquam satiati-sunt videndo oculis,  
ad labra descendentes perpolita, lavarunt.

50 Hos vero postquam ancillæ laverant et unxerant oleo,  
et lænas villosas circumjecerant *ipsis* atque tunicas:  
in sellis consederunt *hi* juxta Atriden Menelaum.

Aquam autem ancilla gutturnio infundebat ferens,  
pulcro, aureo, super argenteo lebete,  
ad-lavandum: juxtàque politam extendit mensam.

55 Cibum<sup>[TR1]</sup> vero veneranda proma apposuit ferens,  
fercula multa imponens, largiens de-præsentibus.

[Coquus autem carniū lances apposuit elevatas  
diversarum: et eis apposuit aurea pocula.]

Hosque dextera-prehendens allocutus-est flavus Menelaus:

60 Cibumque gustate et gaudete. Ac deinde,  
cœnam quum-gustaveritis, interrogabimus, quinam sitis  
hominum: non enim vestrorum genus *oblivione* periit parentum,  
sed virorum genus estis Jovis-alumnorum regum,  
sceptiferorum: quippe nequaquam ignavi tales genuerint.

65 Sic dixit; atque ipsis terga bovis pinguis apposuit,  
assata, manibus prehensa, quæ ei in-honorem apposuerant ipsi.  
Hi vero ad cibos paratos appositos manus porrigebant.

Ac postquam potus et cibi desiderium exemerant,  
tum vero Telemachus alloquebatur Nestoris filium,

70 prope admoto capite, ut ne audirent ceteri:

Considera, Nestoride, meo carissime animo,  
ærisque splendorem per domum sonoram,  
aurique, electricæ, et argenti, atque eboris.  
Jovis utique talis *est* Olympii intus aula.

75 Quanta hæc infinita multa! admiratio me tenet intuentem.

Hunc autem loquentem intellexit flavus Menelaus,

et ipsos compellans, verbis alatis allocutus-est:

Filii cari, cum-Jove quidem mortalium haud ullus contenderit:  
immortales enim hujus aedes et possessiones sunt:  
80 hominum vero aut aliquis mihi contendat, aut etiam non,  
opibus; certe enim multa passus et multum vagatus  
adduxi *hæc* in navibus, et octavo *demum* anno veni:  
ad-Cyprum, Phœnicenque, et Ægyptios vagatus,  
85 Æthiopasque adii, et Sidonios, et Erembos,  
et Libyam, ubi agni protinus cornuti sunt.  
Ter enim *ibi* pariunt oves integrum per annum.  
Ibi quidem neque herus indigens *est*, neque omnino pastor,  
casei et carniū, neque dulcis lactis:  
sed semper præbent per-totum-annum lac mulgendum.  
90 Dum ego circa illa multas facultates colligens  
errabam, interea mihi fratrem alius interfecit,  
clam, ex-improviso, dolo perniciosæ uxoris:  
adeo nequaquam gaudens hisce facultatibus impero.  
Et e-patribus ista debetis audivisse, quicumque vobis  
95 sunt: quandoquidem valde multa passus-sum, et perdidit domum,  
perquam habitantibus-commodam, continentem multa et pretiosa.  
Quorum utinam vel tertiam habens in aedibus partem  
habitarem, at viri salvi essent, qui tum periire  
Troja in lata, longe ab-Argo equos pascente.  
100 Sed tamen omnes quidem lugens et deflens,  
(crebro in aedibus desidens nostris,  
modo quidem luctu mentem oblector, modo autem rursus  
quiesco: cita vero *venit* satietas tremendi luctus)  
horum omnium-*causa* non tantum lugeo, dolens licet,  
105 ut unius-gratia, qui mihi somnum invisum-facit et cibum,  
recordanti: quoniam nullus Achivorum tanta molitus-est,  
quanta Ulysses molitus-est et pertulit: huic autem destinatum-erat  
ipsi dolores ut-forent, mihi vero mœror semper gravissimus  
de-eo, quoniam diu longe-abest; nec quicquam scimus,  
110 vivatne ille, an mortuus-sit: deflent certe illum  
Laertesque senex, et prudens Penelope,  
Telemachusque, quem reliquit recens natum in domo.

Sic dixit: huic autem ob-patrem desiderium excitavit fletus.  
Lacrimam vero a palpebris humi demisit, de-patre audiens,  
115 lænam purpuream oculis prætendens  
utraque manu: animadvertit autem ipsum Menelaus;  
deliberavitque deinde in mente et in animo,  
utrum eum ipsum patris sineret meminisse,  
an prior interrogaret, singulaque exploraret.

120 Dum ille hæc deliberabat in mente et in animo,  
Helena ex thalamo odorifero alte-tecto  
egressa-est, Dianæ aureum-arcum-habenti similis.  
Huic autem ilico Adrasta sellam bene-factam posuit:  
Alcippe vero tapetem ferebat mollis lanæ:  
125 Phylo autem argenteum calathum ferebat, quem illi dedit  
Alcandra, Polybi uxor, qui habitabat in Thebis  
Ægyptiis, ubi plurimæ in aedibus possessiones jacent:  
qui Menelao dedit duo argentea labra,  
geminosque tripodas, decemque auri talenta.  
130 Seorsum vero rursus Helenæ uxor *ejus* dedit pulcra dona;  
aureamque colum, calathumque infra-circinatum præbuit,  
argenteum, auro vero superius labia munita-erant.  
Hunc igitur ei ancilla Phylo apposuit ferens,  
filo elaborato repletum: ac super eum  
135 colus extensa-erat, violaceam lanam habens.  
Sedit autem in sella, et scabellum sub pedibus erat.  
Continuo vero hæc verbis maritum interrogabat singula:

Scimusne jam, Menelae Jovis-alumne, quosnam hi  
hominum se-profiteantur venisse nostram domum?

140 Mentiar, an verum dicam? jubet autem me animus.  
Non enim *me* ullum puto similem adeo vidisse  
nec virum nec mulierem, (admiratio me tenet adspicientem;)  
ut hic Ulyssis magnanimi filio similis-est,  
Telemacho, quem reliquit recens natum in domo  
145 ille vir, quando mei impudentis gratia Achivi  
venistis sub Trojam, bellum sævum excitantes.

Hanc autem respondens allocutus-est flavus Menelaus:  
sic nunc et ego existimo, uxor, ut tu conjicis:  
illius enim ejusmodi *sunt* pedes, ejusmodique manus:  
150 oculorumque jactus, caputque, et superne comæ.  
Et nunc sane ego recordatus de Ulysse  
loquebar, quanta ille, ærumnas-patiens, toleraverit  
pro me: atque hic amaram sub palpebris lacrimam stillabat,  
lænam purpuream oculis obtendens.

155 Hunc vero rursus Nestorides Pisistratus contra allocutus-est:  
Atride Menelae, Jovis-alumne, dux virorum,  
illius quidem hic filius *est* vere, quemadmodum dicis;  
sed modestus est, indignumque-putat in animo,  
huc profectus primum, interpellationes proferre  
160 coram te, cujus nos, dei tanquam, delectamur voce.  
Ceterum me misit Gerenius eques Nestor,  
hunc simul comes ut-sequerer; cupiebat enim te videre,  
ut ei aut sermonem aliquem suggereres, aut aliquod opus.  
Plurimos enim dolores habet de-patre filius absente  
165 in domo *sua*, cui non alii auxiliores sunt;  
sicut nunc Telemacho hic quidem (*pater*) abest, neque ei alii  
sunt, qui in populo avertant *ab eo* calamitatem.

Hunc autem respondens allocutus-est flavus Menelaus:  
dii boni, certe perquam amici viri filius meam domum  
170 venit, qui mea gratia plurima exanclavit certamina:  
atque ipsum cogitabam *huc* profectum *me* amice-excepturum præ aliis  
Argivis, si nobis super mare reditum dedisset  
navibus velocibus fieri Olympius late-sonans Jupiter.  
Et sane ei in Argo condidissem urbem, et ædes exstruxissem,  
175 et Ithaca advecto cum facultatibus et filio suo  
et omnibus civibus, una urbe evacuata,  
*earum* quæ circumhabitantur regunturque a-me ipso.  
Et crebro, hic si-essemus, una-versaremur: nec nos  
aliud *quicquam* diremisset amantesque oblectantesque-nos,  
180 antequam tandem mortis nigra nebula nos obtexisset.  
Sed hæc quidem futurum-erat ut-invideret deus ipse,  
qui illum infelicem non-reducem solum reddidit.

Sic dixit: his vero omnibus desiderium excitavit fletus.  
Flebat quidem Argiva Helena, Jove enata;  
185 flebat etiam Telemachusque et Atrides Menelaus;  
neque Nestoris filius absque-lacrimis habebat oculos.  
Recordabatur enim in animo eximii Antilochi,  
quem Auroræ interfecit splendidæ inclytus filius:  
hujus ille recordatus verba alata dixit:

190 Atride, supra quidem *alios* te mortales prudentem esse  
Nestor dicebat senex, quando mentionem-faceremus tui:  
[ipsius in ædibus, et nos-mutuo alloqueremur:]  
atque nunc, si qua licet, pareas mihi; non enim ego  
delector flens inter-cœnandum: sed et Aurora  
195 aderit mane-genita: gravor quidem neutiquam  
deflere *eum*, quicumque mortuus-fuerit mortalium et fatum obierit.  
Hic nimirum et honor solus *est* miseris mortalibus,  
comam tondere *amicos de mortuis*, profundereque lacrimas de-genis.  
Etenim meus obiit frater, neutiquam ignavissimus  
200 Argivorum: debes autem tu nosse: non enim ego  
congressus-sum, nec vidi: supra autem alios dicunt fuisse  
Antilochum, supra quidem *alios* currendo velocem ac bellatorem.

Hunc autem respondens affatus-est flavus Menelaus:  
o amice: quandoquidem tanta dixisti, quanta prudens vir  
205 diceret et faceret, etiam qui major-natu esset:  
(talis enim et patris *es*, quare etiam prudenter loqueris:  
facile autem conspicua *est* proles viri, cui Saturnius  
felicitatem destinaverit et uxorem-ducenti et nascenti,  
quemadmodum nunc Nestori dedit perpetua diebus omnibus,  
210 ipsum quidem molliter senescere in ædibus,  
filios porro prudentesque et hastis (*bello*) esse optimos)  
nos vero fletum quidem sinamus, qui prius incidit:  
cœnæ autem rursus memores-simus, manibusque aquam  
infundant: sermones autem etiam mane erunt  
215 Telemacho et mihi, ut-colloquamur inter-nos.

Sic dixit: Asphaltion vero aquam manibus infundebat,  
sedulus famulus Menelai gloriosi.  
Hi vero ad cibos paratos appositos manus extendebant.

Tum vero aliud cogitavit Helena, Jove enata:  
220 protinus inde in vinum misit medicamen, unde bibebant,  
luctui-iræque-adversum, malorum oblivionem-inducens omnium.  
Qui illud biberit, postquam crateri mixtum-fuerit,  
non tota-die profuderit lacrimam de genis,  
ne si quidem ei mortui-fuerint materque paterque;  
225 ne si quidem ei coram fratrem, aut carum filium  
ferro trucidarint, ipse vero oculis videret.  
Talia Jovis filia habebat medicamina sollerter-excogitata,  
bona, quæ ei Polydamna præbuerat, Thonis uxor,  
Ægyptia; ubi plurima producit alma terra  
230 medicamina, multa quidem bona mixta, multa autem perniciosa:  
medicus vero *ibi* unusquisque *est* peritus supra omnes  
homines: sane enim Pæonis sunt ex-genere.  
Ac postquam immiserat, jusseratque vinum-infundi,  
denuo verbis excipiens *maritum* allocuta-est:

235 Atride Menelae, Jovis-alumne, atque etiam hi  
virorum fortium filii, (enimvero deus alias alii  
Jupiter bonumque malumque dat: potest enim omnia)  
sane nunc convivamini, sedentes in ædibus,  
et sermonibus delectamini: convenientia enim narrabo.  
240 Omnia quidem non ego enarrare-queam, nec nominare,  
quot Ulyssis audentis-animi sunt certamina:  
sed qualiter istud fecit, et sustinuit fortis vir  
populo in Trojanorum, ubi passi-estis ærumnas Achivi.  
Se ipsum plagis indecoris domans,  
245 pannos-viles circumjiciens humeris, servo similis,  
virorum hostium ingressus-est urbem latis-viis:  
alii vero se-ipsum viro celans assimilabat,  
mendico, qui neutiquam talis erat apud-naves Achivorum:  
huic similis ingressus-est Trojanorum urbem. Illi *eum* ignorabant  
250 omnes: ego vero ipsum sola agnovi, talis licet-esset,  
et ipsum interrogabam: ille tamen astutia tergiversabatur.  
Sed quum jam ipsum ego lavissem et unxissem oleo,  
vestibusque induissem, et juravissem firmum jusjurandum,  
non prius *me* Ulysses inter Trojanos prodituram,  
255 quam ipse ad naves veloces tentoriaque pervenisset:  
tum demum mihi omnem mentem aperuit Achivorum.  
Plurimos autem Trojanorum quum-interfecisset longo ære,  
ivit ad Argivos: atque astutiæ *famam* reportavit multam.  
Ibi aliæ Trojanæ stridule ejulabantur: sed meum pectus  
260 gaudebat: quippe jam mihi cor versum-erat ut-redirem  
rursus domum: noxam vero deflebam, quam Venus  
dederat, quando me duxit illuc cara a patria terra,  
filiamque meam post-me-relinquentem, thalamumque, maritumque,  
nulla re mancum, nec mente, nec forma.

265 Hanc autem respondens allocutus-est flavus Menelaus:

sane hæc utique omnia, uxor, recte dixisti.  
Jam quidem multorum cognovi consiliumque mentemque  
virorum heroum, multamque peragravi terram:  
sed nondum talem ego vidi oculis,  
270 quale Ulyssis audente-animo erat carum cor.<sup>[TR2]</sup>  
Quale etiam hoc fecit et ausus-est fortis vir  
equo in polito, ubi insidebamus omnes optimi  
Argivorum, Trojanis cædem et fatum ferentes.  
Venisti deinde tu illuc: jussisse autem te videbatur  
275 deus, qui Trojanis volebat gloriam præbere;  
et te Deiphobus deo-similis sequebatur profectam.  
Ter autem circumlustrasti cavas insidias attrectans,  
et nominatim Danaorum appellabas optimos,  
omnium Argivorum vocem *tuam* assimilans uxoribus (*uxorum vocibus*).  
280 At ego et Diomedes et divinus Ulysses,  
sedentes inter medios, audivimus ut vocasti.  
Nos quidem ambo promti-eramus exsipientes  
aut exire, aut intus protinus respondere:  
at Ulysses prohibuit et continuit quantumvis cupidos.  
285 [Ibi ceteri quidem omnes tacebant filii Achivorum:  
Anticlus vero te solus excipere verbis  
volebat; sed Ulysses os manibus comprimebat  
indesidenter robustis, servavitque omnes Achivos: *quem*  
tamdiu tenuit, donec te seorsum abduxisset Pallas Minerva.]  
290 Hunc autem rursus Telemachus prudens contra allocutus-est:  
Atride Menelae, Jovis-alumne, dux virorum,  
durius *est*: nequaquam enim ei ista depulere tristem interitum,  
ne si ei cor quidem ferreum intus esset.  
Sed agite, ad cubile dimittite nos, ut jam  
295 somno sub dulci delectemur cubantes.  
Sic dixit: Argiva autem Helena, ancillis præcepit  
cubilia sub porticu ut-ponerent, et stragula pulcra  
purpurea injicerent, sternerentque supra tapetas,  
lænasque imponent villosas superne quibus-integerentur.  
300 Illæ vero iverunt ex ædibus, facem in manibus habentes:  
cubiliaque stravere; sed hospites ducebat præco.  
Atque hi quidem in vestibulo domus illic cubarunt,  
Telemachusque heros, et Nestoris inclytus filius;  
Atride vero dormiebat in-recessu domus excelsæ,  
305 juxtaque Helena sinuoso-peplo cubavit divina inter-mulieres.  
Quando vero mane-genita apparuit roseis-digitis Aurora,  
surrexit e lecto bello strenuus Menelaus,  
vestesque sibi-induit, et gladium acutum suspendit-ab humero,  
pedibusque nitidis subligavit pulcros calceos:  
310 progressus-est autem e thalamo, deo similis coram:  
Telemachoque assidebat, verbumque dixit et elocutus-est:  
Quænam vero te necessitas huc duxit, Telemache heros,  
ad Lacedæmonem divinam, per lata dorsa maris?  
publicane-res, an privata? hoc mihi vere dic.  
315 Hunc autem rursus Telemachus prudens contra allocutus est:  
Atride Menelae, Jovis-alumne, dux virorum,  
veni, si quam mihi famam de-patre diceres.  
Comeditur mihi domus, perieruntque pingua opera:  
hostilium autem virorum plena *est* domus, qui mihi perpetuo  
320 pecora alia-post-alia mactant, et trahentes-pedes camuros boves,  
matris meæ proci, superbam contumeliam exercentes.  
Propterea nunc ad-tua genua veni, si forte velis  
illius sævam perniciem narrare, sicubi vidisti  
oculis tuis, sive *de ea* alius sermonem audivisti  
325 errantis: valde enim ipsum ærumnosum peperit mater.  
Nec quicquam mihi verecundans blandiaris, neu miserescens,  
sed plane mihi enarra, quemadmodum tibi-contigit videre.  
Precor, si unquam tibi aliquod pater meus, strenuus Ulysses,

330 aut dictum, aut aliquod factum pollicitus effecit  
populo in Trojanorum, ubi passi-estis ærumnas Achivi:  
horum nunc mihi memento, et mihi verum dic.

Hunc autem graviter ingemiscens allocutus-est flavus Menelaus:  
dii boni! profecto perquam fortis viri in cubili  
volebant cubare, imbelles ipsi quum-sint.

335 Ut vero quando in lustris cerva fortis leonis  
hinnulos ubi-collocarit recens-genitos, lactentes,  
saltus investigat, et valles herbosas  
pascens; ille vero deinde suum ingressus-est cubile,  
utrisque autem illis duram mortem infert:

340 ita Ulysses illis durum fatum inferet.  
Utinam enim, Jupiterque pater, et Minerva, et Apollo,  
talis, qualis olim bene-condita in Lesbo  
e contentione cum-Philomelide luctatus-est assurgens,  
prostravitque *eum* fortiter, gavisus-sunt autem omnes Achivi  
345 talis cum-procis *quoque* congregaretur Ulysses:  
omnes brevisque-vitæ fierent amarisque-nuptiis.  
De-istis vero quæ me interrogas et petis, non equidem  
alia præter *verum* dixerim declinando, nec te decipiam:  
sed quæ quidem mihi dixit senex marinus verax,  
350 horum nullum tibi ego celabo dictum, neque occultabo.

In-Ægypto etiamnum dii huc cupientem redire  
detinebant, quoniam non ipsis feceram perfectas hecatombas.  
[sed semper volebant dii *nos* meminisse præceptorum.]

355 Insula autem quædam est undoso in ponto,  
Ægyptum ante, (Pharum autem ipsam vocant)  
tantum semota, quantum *spatii* toto-die cava navis  
confecerit, cui stridulus ventus aspiret a-puppi:  
in *ea* autem portus *est* opportunus, unde naves æquales  
in pontum deducunt, postquam-hauserunt nigram aquam.  
360 Illic me per-viginti dies detinebant dii, neque unquam venti-secundi  
spirantes apparebant in-mare-flantes, qui navium  
ductores sunt super lata dorsa maris.

Et jam viatica omnia consumpta-fuissent, et animi virorum,  
nisi me aliqua dearum miserata-fuisset, et me servasset,  
365 Protei potentis filia, marini senis,  
Idothea: huic enim maxime sane animum commovi;  
quæ mihi soli reptanti occurrit, seorsum a-sociis.  
Semper enim circa insulam vagantes piscabantur  
curvis hamis: urgebat vero ventrem fames.

370 Hæc autem me prope stans, verbum dixit, locutaque-est:

Stultus es, o hospes, tantopere, an desipiens?  
aut sponte cessas, et delectaris dolores ferens,  
quod adeo diu in insula detineris, neque ullum finem  
invenire potes; deficit autem tibi cor sociorum.

375 Sic dixit: sed ego ipsam respondens allocutus-sum:  
eloquar tibi, quæcunque tandem es dearum,  
quomodo ego neutiquam volens detinear, sed videor  
immortales offendisse, qui cælum latum habitant.  
Sed tu quidem mihi dic, (dii vero omnia sciunt)  
380 quisnam me immortalium impedit, et arcet ab-itinere,  
reditumque *dic*, ut per pontum proficiscar piscosum.

Sic dicebam: illa autem statim respondit, præstantissima dearum:  
enimvero tibi, hospes, *hæc* valde vere enarrabo.

Versatur quidam hic senex marinus verax,  
385 immortalis Proteus Ægyptius, qui-utique maris  
totius fundos novit, Neptuno subserviens:  
huncce meum aiunt patrem esse, ac *me* genuisse.  
Quem si quo-pacto tu possis insidiatus prendere,  
ille tibi dicat viam et mensuras itineris,  
390 reditumque, ut per mare proficiscaris piscosum;  
ac præterea tibi dicat, Jovis-alumne, si velis,



quodcunque tibi in ædibus malumque bonumque acciderit,  
absente te per-longam viam difficilemque.

395 Sic dixit: at ego ipsam vicissima allocutus-sum:  
ipsa nunc explica tu insidias divini senis,  
ne quo-pacto me prævidens, aut præsciens, effugiat:  
difficilis etenim est deus mortali homini domitu.

Sic dicebam; illa vero continuo respondit, præstantissima dearum:  
enimvero ego tibi, hospes, *has* valde vere enarrabo.

400 Quando sol in-medium cælum ascenderit,  
tunc e mari emergit senex marinus verax,  
flatu sub Zephyri, nigra superficie-horrescentis-maris obtectus;  
egressusque decumbit sub specubus cavis:  
circa ipsum vero phocæ, progenies (*s. pisces*) pulcræ Halosydnæ,

405 confertæ dormiunt, e cano mari egressæ,  
acerbum exspirantes maris perprofundi odorem.  
Illuc te ego ducens, simul cum aurora illucescente,  
collocabo *vos* ex-ordine: tu vero diligenter elige socios  
tres, qui tibi apud naves bene-tabulatas optimi *sunt*.

410 Omnes autem tibi enarrabo malas-astutias hujus senis.  
Phocas quidem primum numerabit, et obibat:  
ac postquam omnes per-quinos-numerarit et inspexerit,  
cubabit in mediis, pastor veluti in-gregibus ovium.

415 Hunc quidem ubi primum decubuisse videritis,  
tum deinde vobis curæ-sit roburque visque:  
illic vero tenete obluctantem et nitentem licet elabi.

Omnia vero ut-fiat, tentabit, quæcunque in terra  
reptilia oriuntur, et aqua, et immane-ardens ignis:  
vos autem firmiter tenete, magisque premitte.

420 Sed quando demum te ipse interrogaverit verbis,  
talis apparens, qualem decubuisse videritis,  
tum vero desiste a-vi, solveque senem,  
heros: interroga vero, deorum quisnam te affligat;  
reditumque, ut per pontum proficiscaris piscosum.

425 Sic locuta, pontum subiit fluctuantem.  
At ego ad naves, ubi stabant in arenis,  
ibam: multa vero mihi cor in-profundo-agitabat eunti.  
Ac postquam ad navem deveneram ac mare,  
cœnamque apparavimus, et supervenit divina nox;  
430 tum vero dormivimus in litore maris.  
Quando autem mane-genita apparuit roseis-digitis Aurora,  
tum vero ad litus maris late-patentis  
ivi, multum diis supplicans: atque socios  
tres ducebam, quibus potissimum confidebam omnem ad impetum.

435 Interea autem illa ingressa maris latum sinum,  
quatuor phocarum e ponto pelles attulit;  
omnes vero erant recens-detractæ: dolum autem struebat patri.

Cubilia vero in arenis quum-exsculpisset marinis,  
sedebat exspectans; nos autem valde prope venimus ipsam:  
440 ex-ordineque *ea nos* collocavit, iniecitque corium unicuique.

Illic sane molestissimæ insidiæ erant: affligebat enim graviter  
phocarum in-mari-nutritarum teterrimus odor:  
quis enim marinum apud cetum cubare-posset?  
sed ipsa *nos* servavit et excogitavit magnum auxilium:

445 ambrosiam naribus unicuique supposuit afferens,  
dulce admodum spirantem, sustulitque ceti odorem.  
Totum autem mane exspectabamus patienti animo:  
phocæ vero e mari venere confertæ: eæ quidem deinde  
ordine cubabant juxta litus maris.

450 Meridianus autem senex exiit e mari, invenitque phocas  
obesas: omnes vero obibat, recensuitque numerum.  
Ac nos primos recensuit inter-cetos, neque omnino animo  
suspocabatur dolum esse: deinde autem decubuit et ipse.  
Nos vero vociferantes irruimus; circumque *eum* manus

455 jecimus; nec senex dolosæ obliviscebatur artis:  
sed primum quidem leo factus-est bene-jubatus,  
ac deinde draco, et panthera, atque ingens sus;  
factus-est etiam liquida aqua, et arbor alto-vertice-comans.  
Nos vero firmiter *eum* tenebamus constanti animo.

460 Sed quum jamangebatur senex, malas-versutias sciens,  
tum vero me verbis interrogans allocutus-est:

Quisnam tibi, Atrei fili, deorum contulit consilia,  
ut me caperes invitum insidiatus? cujus-rei tibi est-opus?

465 Sic dixit: at ego ipsum respondens allocutus-sum:  
scis, senex, (quid me ista decipiens interrogas?)  
quomodo jam diu in insula detineor, neque aliquem finem  
invenire queo, conficitur autem mihi intus cor.  
Sed tu saltem mihi dic, (dii vero omnia sciunt)  
470 quisnam me immortalium detineat, et arceat ab-itinere,  
reditumque *dic*, ut per pontum proficiscar piscosum.

Sic dicebam; ille vero me statim respondens allocutus-est:  
atqui omnino debes Jovique aliisque diis  
facere sacra pulcra et *naves* conscendere, ut citissime  
tuam in patriam venires, navigans per nigrum pontum.  
475 Non enim tibi prius fatum *est* amicosque videre et venire  
ad-domum bene-ædificatam, et tuam in patriam terram,  
quam quando Ægypti, a-Jove-fluentis fluvii,  
rursus ad-aquas redieris, fecerisque sacras hecatombas  
immortalibus diis, qui cælum latum tenent:  
480 et tunc tibi dabunt viam dii, quam tu cupis.

Sic dixit; at mihi confractum-est carum cor,  
eo-quod me rursus jubebat per obscurum pontum  
in-Ægyptum ire, longum iter difficileque.  
Verum etiam sic ipsum verbis respondens allocutus-sum:

485 Hæc quidem sic plane perficiam, senex, ut tu præcipis.  
Sed age mihi hoc dic et vere enarra,  
si omnes cum navibus incolumes redierint Achivi,  
quos Nestor et ego reliquimus, a-Troja profecti,  
an aliquis periit morte inopinata, sua in nave,  
490 aut amicorum in manibus, postquam bellum confecerit.

Sic dicebam: ille vero me statim respondens allocutus-est:  
Atride, quid me hæc interrogas? nec quicquam te oportet  
scire, neque explorare meum animum; nec te puto  
diu absque-lacrimis fore, postquam bene omnia audieris.  
495 Multi enim illorum domiti-sunt, multi vero relictis;  
duces autem duo soli Achivorum ære-loricatorum  
in reditu periire: pugnae vero etiam tu interfuisti.  
Unus autem adhuc alicubi vivus detinetur lato in-ponto.  
Ajax quidem apud naves domitus-est longis-remis-instructas.

500 Gyris primum Neptunus admovit,  
petris magnis, et salvum-eduxit e-mari:  
et sane effugisset mortem, etiamsi invisus Minervæ,  
nisi superbum dictum protulisset, et in-magnum incidisset-peccatum:  
dixit *ve!* invitis diis *se* evitaturum magnos fluctus maris.  
505 Hunc vero Neptunus magna audivit jactantem:  
statim deinde, tridente sumto, manibus validis  
percussit Gyræam petram, et abscidit ipsam:  
et unum quidem illic manebat, alterum vero frustum incidit mari:  
cui Ajax primum insidens valde percussus erat;  
510 eum autem ferebat in mare infinitum, undosum.

[Sic ille quidem ibi periit, postquam biberat salsam aquam.]  
Tuus vero utcunque effugit mortem frater et evitavit  
in navibus cavis: servavit enim *eum* veneranda Juno.  
Sed quando jam statim erat ad-Malearum montem arduum  
515 perventurus, tum vero ipsum abreptum procella  
pontum per piscosum tulit, valde ingemiscentem,  
agri ad extremam-oram; ubi ædes habitabat Thyestes

prius, at tunc habitabat Thyestiades Ægisthus.  
Sed quum jam et illinc appareret reditus incolumis,  
520 retro vero dii ventum verterunt, et *illi* domum venerunt:  
sane ille quidem gaudens ingressus-est patriam terram,  
et osculabatur tangens suam patriam: multæ vero ab ipso  
lacrimæ calidæ fundebantur, quia lubenter vidit terram.  
Hunc autem e specula conspexit speculator, quem constituerat  
525 Ægisthus dolosus *eo* ducens: promisit autem mercedem,  
auri duo talenta: observabat vero hic in annum,  
ne ipsum lateret prætervehens, recordareturque *Agamemno* strenuæ fortitudinis.  
Ivit autem nuntiator ad ædes pastori virorum.  
Statim vero Ægisthus dolosam excogitavit machinam:  
530 electis per populum viginti viris optimis  
constituit insidias, et ab-altera-parte jussit convivium apparari.  
At ipse ivit invitans Agamemnonem, pastorem virorum,  
cum-equis et curribus, nefanda animo-agitans.  
Hunc autem ignarum perniciæ reduxit, et trucidavit  
535 convivio-exceptum, ut aliquis interfecerit bovem ad præsepe.  
Nec quisquam Atridæ sociorum relictus-est, qui eum sequebantur,  
nec quisquam Ægisthi; sed strati-sunt in ædibus.

Sic dixit; at mihi confractum-est carum cor;  
flebam autem in arenis sedens; nec mihi cor  
540 volebat amplius vivere, et videre lumen solis.  
At postquam flendoque volutandoque saturatus-eram,  
tum vero me allocutus-est senex marinux verax:

Ne-amplius, Atræi filii, longo tempore indesinenter sic  
fleas, quoniam non remedium aliquod inveniemus: sed citissime  
545 tenta, quo jam tuam in-patriam terram pervenias.  
Aut enim ipsum vivum deprehendes, aut Orestes  
interfecit præveniens: tu vero sepulturæ occurreris.

Sic dixit: at mihi cor et animus generosus  
rursus intra pectus, etiamsi mœsto, lætabatur:  
550 et ipsum compellans verbis alatis allocutus-sum:

Hos quidem jam novi: tu vero tertium virum nomina,  
qui adhuc vivus detinetur in-lato mari.  
[aut mortuus: volo autem, etiamsi mœstus, audire.]

Sic dicebam: ille vero me statim respondens allocutus-est:  
555 filius Laertæ, in Ithaca ædes habitans:  
hunc vero vidi in insula uberes lacrimas fundentem,  
Nymphæ in ædibus Calypsus, quæ ipsum necessitate  
detinet: illeque non potest in-suam patriam terram pervenire.  
Non enim ei adsunt naves remigio-instructæ, et socii,  
560 qui ipsum devehant per lata dorsa maris.  
Tibi vero non a-fato-decretum est, Jovis-alumne o Menelæe,  
in Argo equos-pascente mori et fatum obire:  
sed te in Elysium campum et fines terræ  
immortales mittent, ubi flavus Rhadamanthus *est*:  
565 ubi quidem facillima vita est hominibus:  
non nix, neque hiemis multa, neque unquam imber,  
sed semper Zephyri argute-spirantes auras  
Oceanus emittit, ad-refrigerandum homines:  
quoniam habes Helenam, et ipsis Jovis gener es.

570 Sic locutus, pontum subiit fluctuosum.  
At ego ad naves simul cum divinis sociis  
ivi; multa autem mihi cor in-profundo-agitabat eunti.  
Ac postquam ad navem devenimus et mare,  
cœnamque apparavimus, supervenitque divina nox:  
575 tum denique dormivimus in litore maris.  
Quando autem mane-genita apparuit roseis-digitis Aurora,  
naves quidem omnium-primus deduximus in mare divinum,  
et malos imposuimus et vela navibus æqualibus:  
et ipsi porro ingressi in transtris consederunt;  
580 ordine autem sedentes canum mare verberabant remis.

Rursus autem ad Ægypti *regionem*, a-Jove-fluentis fluvii,  
 constitui naves, et feci perfectas hecatombas.  
 Ac postquam sedaveram deorum iram sempiternorum,  
 aggressi Agamemnoni tumulum, ut inextincta *ei* gloria esset.  
 585 His peractis, redii: dederuntque mihi ventum-secundum  
 dii, qui me celeriter caram in patriam deduxerunt.  
 Verum age nunc mane in ædibus meis,  
 donec undecimaque duodecimaque fuerit *dies*;  
 et tunc te bene dimittam, daboque tibi splendida dona,  
 590 tres equos et currum bene-politum: ac deinde  
 dabo pulcrum poculum, ut libes diis  
 immortalibus, mei memor per-dies omnes.  
 Hunc autem rursus Telemachus prudens contra allocutus-est:  
 Atride, ne sane me multo tempore hic detine.  
 595 Etenim in annum ego apud te certe perdurarem  
 sedens, nec me domus caperet desiderium, nec parentum:  
 vehementer enim sermonibus verbisque tuis auscultans,  
 oblector: sed jam mihi tædio-afficiuntur socii  
 in Pylo divina: tu vero me in-tempus hic detines.  
 600 Donum autem, quodcunque mihi dederis, sit quod-recondi-possit;  
 equos vero in Ithacam non ducam, sed tibi ipsi *eos*  
 hic relinquam oblectamentum: tu enim campo imperas  
 lato, in quo quidem lotus multus, in *quo* cyperus,  
 triticumque, et far, ac late-germinans hordeum album.  
 605 In Ithaca autem nec sane curricula lata, nec omnino pratum:  
 capris-pascendis-*apta est*; et magis ardua *solo* equos-pascente.  
 Nulla enim insularum equis-agendis-idonea nec-bonis-pratis-instructa,  
 quæ mari incumbunt; Ithaca vero etiam supra omnes.  
 Sic dixit: risit vero bello strenuus Menelaus,  
 610 manumque eum demulsit, verbumque dixit et elocutus-est:  
 Sanguinis es boni, care fili, quippe-talia loqueris:  
 atqui ego tibi hæc *dona* commutabo; possum enim.  
 Donorum autem, quæcunque in mea domo recondita jacent,  
 dabo, quod pulcerrimum et pretiosissimum est.  
 615 Dabo tibi craterem elaboratum; argenteus vero  
 est totus, auro autem labra supra-munita-sunt;  
 opus vero *est* Vulcani: donavit autem eum *mihi* Phædimus heros,  
 Sidoniorum rex, quando ejus domus suscepit  
 illuc me in-reditu-profectum: tibi autem volo id præbere.  
 620 Sic hi quidem talia inter se loquebantur.  
 Convivatores autem in ædes ierunt divini regis:  
 illique adducebant quidem oves, afferebantque validum vinum:  
 panem vero ipsis uxores pulcris-vittis-in-capite intulerunt.  
 Sic illi quidem circa cœnam in ædibus occupabantur.  
 625 Proci vero ante Ulyssis domum  
 discis delectabantur et hastilibus jaculantes;  
 in facto-arte pavimento, ubi antea insolentiam exercebant.  
 Antinous vero consederat et Eurymachus divinæ-formæ,  
 principes procorum, virtute autem erant longe optimi.  
 630 His autem filius Phronii Noemon prope accedens,  
 Antinoum verbis interrogans allocutus-est:  
 Antinoe, numquid scimus in mente *nostra*, an etiam non,  
 quando Telemachus redeat e Pylo arenosa?  
 navem mihi abiit abducens; mihi vero opus est illa,  
 635 Elidem in spatiosam ut-trajiciam, ubi mihi equæ  
 duodecim feminæ, subtus autem muli patientes-operis  
 indomiti: ex-quibus aliquem adigens domarem.  
 Sic ait: illi vero in animo obstupescebant; non enim putabant  
 in Pylum *eum* abiisse Neleiam, sed alicubi illic  
 640 in-agris, aut apud-oves esse, aut cum-subulco.  
 Hunc autem rursus Antinous allocutus-est, Eupithei filius:  
 vere mihi dic; quando abiit, et quinam illum

juvenes sunt-secuti? ex-Ithacane electi, an sui ipsius  
 mercenariique servique? poteruit etiam perficere.  
 645 Et mihi hoc dic vere, ut bene sciam,  
 utrum tibi vi invito abstulit navem nigram,  
 an lubens ei dedisti, postquam adortus-est *te* sermone?  
 Hunc autem filius Phronii Noemon contra allocutus-est:  
 ipse lubens ei dedi: quid fecerit etiam alius,  
 650 quando vir talis, habens curas in-animo,  
 petat? difficile negare præbitionem foret.  
 Juvenes autem, qui in populo excellunt apud nos,  
 illi eum secuti-sunt; ac duces ego conscendentem vidi  
 Mentorem, aut deum; illi vero ipsi in-omnibus similis-erat.  
 655 Sed hoc miror: vidi hic Mentorem divinum  
 heri sub-auroram; tunc autem conscendit navem in-Pylum.  
 Sic igitur locutus abiit ad domos patris.  
 His vero utrisque percussus-est animus generosus;  
 proci autem simul consedere, et cessarunt a-certaminibus.  
 660 Inter-eos vero Antinous fatus-est, Eupithei filius,  
 dolens: furore autem multum præcordia circumfusa-nigro *sanguine*  
 implebantur, oculi vero ei igni splendenti similes-erant:  
 Di boni! certe magnum facinus superbe patratum-est  
 Telemacho, profectio hæc! dicebamus autem ei non perfectum-iri.  
 665 Tot vero invitis juvenculus puer abiit sic,  
 nave deducta, electisque per populum optimis.  
 Incipiet et ulterius malum esse: sed ei ipsi  
 Jupiter perdat vim, antequam nobis malum severit.  
 Verum agite, mihi date navem celerem et viginti socios,  
 670 ut eum ipsum venientem insidiis-excipiam, et observem,  
 in freto Ithacæque Samique asperæ:  
 ut cum-sua-pernicie naviget propter patrem.  
 Sic dixit; illi vero omnes laudabant atque hortabantur:  
 statim deinde exsurgentes ibant in domum Ulyssis.  
 675 Neque inde Penelope per-longum tempus fuit inscia  
 sermonum, quos proci in mente profunde-cogitabant;  
 præco enim illi dixit Medon, qui audiebat consilia,  
 extra aulam quum-esset: illi vero intus consilium texebant.  
 Ivit autem annuntiaturus per domos Penelopæ:  
 680 hunc autem in limine venientem allocuta-est Penelope:<sup>[TR3]</sup>  
 Præco, cur vero te miserunt proci inclyti?  
 an ut-dicas ancillis Ulyssis divini,  
 a-labore ut-cessent illisque ipsis convivium apparent?  
 Ne ambientes *me* neque alio decedentes,  
 685 ultimum et postremum nunc hic cœnent!  
 Qui frequenter congregati, victum absumitis multum,  
 possessionem Telemachi prudentis. Nec quisquam a-patribus  
 vestris pridem audiistis, pueri quum-essetis,  
 qualis Ulysses erat inter vestros parentes,  
 690 neque ulli faciens injuriam, nec quicquam *tale* locutus  
 in populo? qui-utique est mos potentium regum,  
 alium ut-oderit *quis* mortalium, alium amet.  
 Ille vero nunquam omnino malo quemquam affecit:  
 sed vester quidem animus et indigna facinora  
 695 apparent, neque ulla est *in vobis* gratia postea beneficiorum.  
 Hanc autem rursus allocutus-est Medon, prudentia sciens:  
 utinam enim sane, regina, hoc maximum malum esset.  
 Sed multo majusque et gravius aliud  
 proci meditantur, quod ne perficiat Saturnius:  
 700 Telemachum cogitant interficere acuto ære,  
 domum revertentem; ille vero profectus-est ad-quærendam patris famam  
 in Pylum sacram et in Lacedæmonem divinam.  
 Sic ait; illi vero ibi soluta-sunt genua et carum cor:  
 diu autem ipsam inopia-vocis tenuit; atque ei oculi

705 lacrimis impleti-sunt, clara autem ei detenta-est vox.  
Tandem vero ipsum verbis respondens allocuta-est:

Præco, cur vero mihi filius abiit? nec quicquam ipsum oportebat  
naves celeres conscendere, quæ maris equi hominibus sunt,  
trajiciuntque immensum humidum.

710 An ut ne nomen quidem ejus inter homines relinquatur?

Huic autem respondit deinde Medon, prudentia sciens:  
haud scio an aliquis ipsum deus impulerit, an et ipsius  
animus impetum-ceperit ire in Pylum, ut audiat  
patris sui aut reditum aut quodnam fatum obierit.

715 Sic igitur locutus abiit per domum Ulyssis.

Illam autem dolor circumfudit animum-crucians, neque amplius sustinuit  
in-sella sedere, multæ in domo quæ-erant:  
verum super limine sedebat elaborati thalami,  
miserabiliter lamentans: circum autem ancillæ ejulabant  
720 omnes, quotquot in domibus erant juniores atque vetulæ.  
Illas vehementer flens alloquebatur Penelope:

Audite, amicæ; nimios enim mihi Olympius dolores dedit  
præ omnibus, quotquot una mecum nutritæ-ac natae-sunt:  
quæ antea quidem maritum bonum amisi magnanimum,  
725 omnibus virtutibus ornatum inter Danaos:

[eximium, cujus gloria lata per Helladem et medium Argos:]  
nunc rursus filium dilectum abripuerunt procellæ  
inglorium ex ædibus, nec de-abeunte audivi.

730 Infelices, ne vos quidem in animum induxistis unaquæque  
e lecto me suscitare, bene scientes animo,  
quando ille conscendit cavam navem nigram.

Si enim ego intellexissem istud iter molientem,  
sane certe aut mansisset, quantumvis cupidus itineris;  
aut me mortuam in ædibus reliquisset.

735 Sed aliquis famulus Dolium vocet senem,  
ministrum meum, quem mihi dedit jam pater huc eunti,  
et mihi hortum servat arboriferum: ut celerrime  
Laertæ hæc omnia assidens enarret:

740 si forte aliquod ille in mente consilium texens  
progressus inter-cives deploret, qui cupiunt  
ipsius et Ulyssis perdere prolem deo-paris.

Hanc autem rursus allocuta-est dilecta nutrix Euryclea:  
puella cara, tu quidem me interfice sævo ære,  
vel sine in domo; sermonem vero te non celabo.

745 Noveram ego ista omnia; præbui autem illi, quæcunque jubebat,  
panem et vinum dulce: a-me autem exegit magnum jusjurandum,  
non prius tibi *me* dicturam, quam duodecima adesset *dies*,  
aut tu ipsa desiderares, et abiisse *se* rescivisses;  
quo ne flens corpus pulcrum læderes.

750 Verum *tu* quando-lavaris, puris corpori vestibus sumtis,  
in supernam-domum conscendens cum ancillis mulieribus,  
supplica Minervæ, filiæ Jovis ægidem-tenentis:

hæc enim ipsum deinde et e morte ereptum-servaverit.

755 Neu senem afflige afflictum: non enim existimo

penitus diis beatis sobolem Arcesiadæ  
invisam-esse: sed adhuc fere aliquis supererit, qui habeat  
domos excelsas, et procul *sitos* pingues agros.

Sic dixit; illiusque sedavit fletum, cohibuitque oculos a-fletu.

760 Ipsa vero lota, puris corpori vestibus sumtis,  
in supernam-domum conscendit cum ancillis mulieribus;  
imposuitque molas canistro, supplicavitque Minervæ:

Audi me, ægidem-tenentis Jovis filia, indomita,  
si-unquam tibi ingeniosus in ædibus Ulysses  
aut bovis aut ovis pingua femora adolevit:

765 horum nunc mihi memento, et mihi carum filium serva;  
procos vero averte male superbientes.

Sic locuta, ululavit; dea autem ejus audivit preces.  
 Proci vero tumultuabantur per ædes obscuras:  
 sic autem aliquis dicebat juvenum superbientium:  
 770 Profecto jam nuptias nobis multum-ambita regina  
 apparat; neque omnino novit, quod suo cædes filio parata-est.  
 Sic igitur aliquis dicebat; ea vero nesciebant, ut acta-erant.  
 Inter eos autem Antinous concionatus-est et dixit:  
 775 Mirifici, sermones quidem insolentes fugite  
 omnes pariter, ne forte quis annuntiet etiam intus.  
 Sed age, silentio talem exsurgentes perficiamus  
 sermonem, qui jam etiam omnibus in mente placuit nobis.  
 Sic locutus, elegit viginti viros optimos:  
 profectique-sunt ire ad navem velocem et litus maris.  
 780 Navem quidem omnium-primam maris in-altum traxerunt:  
 ac malum imposuere et vela navi nigræ:  
 aptaruntque remos vertebris in coriaceis;  
 [omnia, ut oportebat; ac vela alba expanderunt;]  
 arma autem ipsis tulerunt animosi famuli.  
 785 Alte vero in humido hanc stiterunt; ingressique-sunt ipsi:  
 illic autem cœnam sumserunt, exspectabantque vesperem supervenientem.  
 Illa vero in superna-domo, prudens Penelope,  
 jacebat jejuna, non-gustans cibum, nec potum,  
 cogitans, si sibi mortem effugeret filius eximius,  
 790 an ille a procis insolentibus domaretur.  
 Quanta autem cogitat leo virorum in turba,  
 timens, quum ipsi dolosum circulum circumdant:  
 tanta ipsam agitantem corripuit dulcis somnus:  
 dormiebat vero recumbens; solutique-sunt ei artus omnes.  
 795 Ibi autem aliud cogitavit dea cæsiis-oculis Minerva;  
 simulacrum effinxit, corpore autem assimilatum-erat mulieri,  
 Iphthimæ, filiæ magnanimi Icarii:  
 quam Eumelus duxerat, in Pheris ædes habitans.  
 Misit vero hanc ad domum Ulyssis divini,  
 800 dum Penelopen lamentantem, flentem,  
 compesceret a-fletu, ploratque lacrimoso.  
 In thalamum vero ingressa-est ad seræ lorum;  
 stetitque *ei* supra caput, et ipsam sermone allocuta-est:  
 805 Dormis, Penelope, caro afflictæ corde?  
 nequaquam te sinunt dii facile viventes  
 flere neque afflictari: quoniam adhuc rediturus est  
 tuus filius: nequaquam enim diis peccato-obnoxius est.  
 Huic autem respondit deinde prudens Penelope,  
 suaviter admodum dormiens in somniorum portis:  
 810 Cur, soror, huc venisti? nequaquam ante quidem  
 ventitabas, quandoquidem valde procul ædes habitas:  
 et me jubes cessare ab-ærumna ac doloribus  
 multis, qui me irritant in mente et in animo:  
 quæ ante quidem maritum bonum amisi magnanimum,  
 815 omnibus virtutibus ornatum inter Danaos:  
 [eximium; cujus gloria lata per Helladem et medium Argos:]  
 nunc rursus filius dilectus abiit cava in nave,  
 puer, nec laborum probe gnarus, nec negotiorum.  
 Hujus-cause jam ego etiam magis lugeo, quam illius:  
 820 et ob-hunc contremisco et timeo, ne-quid patiat,ur,  
 sive is eorum in populo, quo abiit, sive in ponto.  
 Hostes enim multi in ipsum *mala* machinantur,  
 cupientes occidere, antequam in-patriam terram pervenerit.  
 Hanc autem respondens allocutum-est simulacrum obscurum:  
 825 confide, nec omnino in mente timeas tantopere.  
 Talis enim eum comes una sequitur, quam etiam alii  
 viri optarint *sibi* adesse (pollet enim),

Pallas Minerva: te vero lamentantem miseratur:  
quæ nunc me demisit, tibi hæc ut-dicerem.

830 Hanc vero rursus allocuta-est prudens Penelope:  
siquidem vere tu dea es, deæque audivisti vocem,  
eia age mihi et de-illo ærumnoso enarra,  
sicubi adhuc vivat et videat lumen solis,  
an jam mortuus-sit, et in Plutonis ædibus.

835 Hanc autem respondens allocutum-est simulacrum obscurum:  
non tibi de-illo quidem continuo dicam,  
vivatne is, an mortuus-sit: malum vero vana loqui.

Sic locutum, januæ apud seram evanuit  
in flatus ventorum: illa vero e somno exsiliit,  
840 filia Icarii; carum autem ei cor exsultavit,  
ut ipsi manifestum somnium supervenerat noctis conticinio.

Proci vero conscensa *nave* navigabant humidas vias,  
Telemacho cædem gravem in mente meditantes.  
Est autem quædam insula medio in-mari petrosa,  
845 media-inter Ithacamque Samumque asperam,  
Asteris, non magna; portus vero navibus-apti insunt ipsi  
utrinque-accessi: ibi hunc manebant insidiantes Achivi.

[TR1] "cibum" → "Cibum"

[TR2] "carum cor" → "carum cor."

[TR3] "Penelope;" → "Penelope:"

## Odysseæ V.—Ulyssis ratis.

ARGUMENT: THE DEPARTURE OF ULYSSES FROM CALYPSO

Pallas in a council of the gods complains of the detention of Ulysses in the Island of Calypso: whereupon Mercury is sent to command his removal. The seat of Calypso described. She consents with much difficulty; and Ulysses builds a vessel with his own hands, in which he embarks. Neptune overtakes him with a terrible tempest, in which he is shipwrecked, and in the last danger of death; till Lencothea, a sea-goddess, assists him, and, after innumerable perils, he gets ashore on Phaeacia.

TEXT:

1 Aurora autem ex lectis ab eximio Tithono  
surgebat, ut immortalibus lucem ferret et mortalibus:  
ac dii ad-consessum considebant; inter illos vero  
Jupiter altitonans, cujus potentia est maxima.

5 Illis autem Pallas recensebat ærumnas multas Ulyssis,  
recordata; curæ-erat enim illi morans in domo Nymphæ:

Jupiter pater, atque alii beati dii sempiterni,  
nullus amplius benignus, mitis, et mansuetus sit  
sceptri-fer rex, neque animo justa sentiens;  
10 sed semper durus sit, et injusta faciat.

Adeo nemo memor-est Ulyssis divini,  
civium quibus præfuit, et *quibus* pater velut mitis erat;  
sed ille quidem in insula jacet graves dolores patiens,  
Nymphæ in ædibus Calypsus, quæ ipsum necessitate  
15 detinet; is vero non potest suam in-patriam terram venire.

Non enim ei adsunt naves remigio-instructæ, et socii,  
qui ipsum deducant super lata dorsa maris.  
Nunc rursus filium dilectum occidere cupiunt,  
domum revertentem: ille vero abiit ad-quærendam patris famam  
20 in Pylum sacram atque in Lacedæmonem divinam.

Hanc autem respondens allocutus-est nubes-cogens Jupiter:  
filia mea, quale tibi dictum excidit septo dentium!  
nonne enim hoc quidem excogitasti consilium ipsa,  
ut scilicet illos Ulysses ulciscatur reversus?



25 Telemachum autem tu deduc prudenter (potes enim),  
ut plane incolumis suam in-patriam terram veniat,  
proci vero in nave retro iter-relegant.

Dixit, et Mercurium, carum filium, contra allocutus-est:  
Mercuri: tu enim itidem et in-aliis nuntius es:  
30 Nymphæ comis-pulcris dicito firmum *nostrum* consilium,  
reditum Ulyssis audenti-animo, ut redeat,  
nec deorum ductu, nec mortalium hominum;  
sed is in rate multis-compacta-vinculis ærumnas patiens  
die vicesima ad-Scheriam glebosam perveniat,  
35 Phæacum ad terram, qui propinqui-diis sunt;  
qui ipsum ex animo, veluti deum, honorabunt,  
deducentque in nave caram in patriam terram,  
æsque aurumque abunde, vestemque *ipsi* quum-dederint,  
plurima, quanta nunquam e-Troja sustulisset Ulysses,  
40 etiam-si sine-detrimento venisset, sortitus e præda portionem.  
Sic enim ei fatale est amicosque videre, et pervenire  
domum in excelsam, et suam in patriam terram.

Sic dixit; nec non-obsecutus-est internuntius Argicida.  
Statim deinde pedibus subligavit pulcros calceos,  
45 immortales, aureos, qui ipsum ferebant sive per mare,  
sive per immensam terram, una-cum flatibus venti.  
Cepit etiam virgam, qua virorum oculos demulcet,  
quorumcunque vult, alios autem et dormientes excitat:  
hanc in manibus tenens volabat fortis Argicida.  
50 Pieriæ autem insistens, ex æthere incidit in-mare:  
festinabat deinde super fluctus, gaviæ avi similis,  
quæ circum magnos sinus maris infructuosi  
piscens venans, crebro alas sibi-mergit salsugine:  
huic similis multis supervectus-est fluctibus Mercurius:  
55 sed quando jam ad-insulam pervenit procul sitam,  
tum ex ponto egressus violaceo ad-litus,  
vadebat, donec ad-magnam specum pervenit, in qua Nympha  
habitabat pulcris-comis; hanc vero intus invenit.  
Ignis quidem in focis magnus ardebat, procul vero odor  
60 cedrique fissilis thyiæque per insulam redolebat,  
ardentium: ipsa vero intus cantillans voce pulcra,  
telam obiens, aureo radio texebat.  
Silva autem circa specum creverat virescens,  
alnusque, populusque, ete bene-odorata cypressus:  
65 ibi vero et aves extensas-alas-habentes nidulabantur,  
buhones, accipitresque, latasque-linguas-habentes cornices  
marinæ, quibus-quidem marina opera curæ-sunt.  
Atque ibidem extensa-erat circa speluncam cavam  
vitis pubescens, florebat vero uvis:  
70 fontes autem ex-ordine quatuor fluebant aqua limpida,  
vicini inter-se versi alio alius.  
Circùm vero prata mollia violis atque apio  
virescebant: ibi subinde etiam immortalis si-accessisset,  
admiratus-esset intuens, et oblectatus-esset animo suo.  
75 Illic stans *hæc* admirabatur internuntius Argicida.  
Ac postquam omnia suo admiratus-erat animo,  
statim in amplam speluncam intravit: neque ipsum coram  
ignoravit conspicata Calypso, nobilissima dearum,  
(non enim ignoti dii sibi-invicem sunt  
80 immortales, nec si quis longe procul ædes habitet);  
neque Ulysses magnanimum intus invenit,  
sed is in litore flebat sedens; ubi antea etiam,  
lacrimis et gemitibus et doloribus animum scindens,  
pontum in infructuosum prospiciebat, lacrimas stillans.  
85 Mercurium autem interrogabat Calypso, nobilissima dearum,  
in sella collocatum splendida, admiranda:

Cur ad-me, Mercuri aureo-caduceo, venisti,

venerandusque carusque? ante quidem neutiquam frequentabas.  
 Dic quod cogitas; perficere autem me animus jubet,  
 90 si possum quidem perficere, et si perfectu est.  
 [Verum sequere ulterius, ut tibi hospitalia apponam.]

Sic igitur locuta dea apposuit mensam,  
 ambrosia repletam, miscuitque nectar rubrum.  
 Atque ille bibebat et edebat, internuntius Argicida.  
 95 Et postquam cœnaverat, et refecerat animum cibo,  
 tum vero ipsam verbis respondens allocutus-est:

Interrogas me *huc* profectum, dea, deum: atque ego tibi  
 vere eum sermonem enarrabo; jubes enim:  
 Jupiter me jussit huc ire invitum:  
 100 quis enim volens tantam percurreret salsam aquam,  
 immensam? neque ulla prope *est* mortalium urbs, qui diis  
 sacraque faciunt, et eximias hecatombas.  
 Sed prorsus non est Jovis mentem ægidem-tenentis  
 nec prætergredi alium deum, neque irritam-facere.  
 105 Ait, tibi virum adesse ærumnosissimum præ-ceteris  
 illis viris, qui circa urbem Priami pugnabant  
 novennio; decimo vero *anno* urbe excisa abierunt  
 domum: at in reditu Minervam offenderunt,  
 quæ ipsis excitavit ventumque malum et fluctus ingentes.  
 110 [Ibi *huic* alii quidem omnes perierunt strenui socii,  
 ipsum autem huc ventusque ferens et fluctus appulit.]  
 Eum nunc te jubet dimittere quam celerrime:  
 non enim ei hic sors *est* ab-amicis seorsum perire;  
 sed adhuc ei fatale est amicosque videre, et pervenire  
 115 domum in excelsam, et suam in patriam terram.

Sic dixit: exhorruit vero Calypso, nobilissima dearum,  
 et ipsum compellans verbis alatis allocuta-est:

Improbi estis, dii, invidi præ aliis!  
 qui-quidem deabus invidetis cum viris dormire  
 120 palam, si qua *aliquem* carum sibi fecerit maritum.  
 Sic quidem, quando Orionem cepit roseis-digitis Aurora,  
 tamdiu illi invidebatis dii facile viventes,  
 donec ipsum in Ortygia aureum-solium-habens Diana casta  
 suis mitibus sagittis aggrediens occidit.  
 125 Sic etiam, quando cum-lasione pulcras-comas-habens Ceres,  
 suo animo obsecuta, commixta-est amore et cubili,  
 novali in tertiato; neque diu fuit ignarus  
 Jupiter, qui ipsum occidit percussum corusco fulmine.  
 Sic rursus nunc mihi invidetis, dii, mortalem virum adesse.  
 130 Illum quidem ego servavi navis carinæ innavigantem  
 solum; quoniam ei navem celerem corusco fulmine  
 Jupiter percussam diffiderat medio in nigro ponto.  
 [Ibi *huic* alii quidem omnes perierunt strenui socii,  
 ipsum vero huc ventusque ferens et fluctus appulit.]  
 135 Hunc quidem ego amice-excipiebam et nutriebam, ac dicebam  
*me* facturam immortalem, et senii-expertem per-dies omnes.  
 Verum quandoquidem nequaquam est Jovis mentem ægidem-tenentis  
 nec prætergredi alium deum, neque irritam-facere;  
 valeat, si eum ille impellit et *ire* jubet  
 140 pontum per infructuosum: dimittam vero ipsum nusquam ego.  
 Non enim mihi adsunt naves remigio-instructæ et socii,  
 qui ipsum deducant super lata dorsa maris.  
 At ei lubens consulam, neque celabo,  
 quomodo plane incolumis suam in-patriam perveniat.

145 Hanc autem rursus allocutus-est internuntius Argicida:  
 sic nunc dimitte, Jovisque respice iram,  
 ne-forte tibi in-posterum iratus succensuerit.

Sic igitur locutus abiit fortis Argicida:  
 ipsa vero ad Ulyssem magnanimum, veneranda Nympha,  
 150 ibat, postquam Jovis audierat mandata.

Illum autem in litore invenit sedentem: neque unquam oculi  
 a-lacrimis siccabantur; consumebaturque *ei* dulcis ætas  
 ob-reditum lugenti, quoniam non-amplius placebat Nympha.  
 At sane nocte quidem dormiebat etiam necessitate  
 155 in specubus cavis, nolens apud volentem:  
 die vero in petris et litoribus sedens,  
 [lacrimis et gemitibus et doloribus animum scindens,]  
 pontum in infructuosum<sup>[TR1]</sup> prospiciebat, lacrimas stillans.  
 Prope autem astans *eum* allocuta-est nobilissima dearum:  
 160 Infelix, ne mihi amplius hic lugeas, neu tibi ætas  
 consumatur; jam enim te perquam lubens dimittam.  
 Verum age, lignis longis abscissis, compinge-tibi ære  
 latam ratem: ac tabulata fige in ea  
 alte, ut te ferat super obscurum pontum.  
 165 Atque ego panem et aquam, et vinum rubrum  
 imponam animo-gratum, quæ tibi famem<sup>[TR2]</sup> arceant:  
 vestesque induam; mittamque tibi ventum a-tergo,  
 ut plane incolumis tuam in-patriam terram pervenias,  
 si modo dii voluerint, qui cœlum latum habitant,  
 170 qui me potiores sunt in-cognoscendoque iudicandoque.  
 Sic ait: cohorrui autem audens divinus Ulysses,  
 et ipsam compellans verbis alatis allocutus est:  
 Aliud quid jam tu, dea, in-hoc moliris, neutiquam dimissionem:  
 quæ me jubes rate trajicere ingentem voraginem maris,  
 175 horrendamque difficilemque; quam neque naves æquales  
 veloces trajiciunt, gaudentes Jovis vento-secundo.  
 Neque ego, invita te, ratem conscenderim,  
 nisi mihi sustinueris, dea, magnum jusjurandum jurare,  
 nullum mihi ipsum damnum malum structuram *te* aliud.  
 180 Sic ait; risit vero Calypo, nobilissima dearum,  
 manumque ipsum demulsit, verbumque dixit et elocuta-est:  
 Profecto improbus es, et non incallida sciens;  
 qualem jam hunc sermonem induxisti-in-animum proloqui.  
 Sciat nunc hoc Terra et Cœlum latum superne,  
 185 et delabens Stygis aqua: quod quidem maximum  
 jusjurandum gravissimumque est beatis diis:  
 non ullum tibi ipsi damnum malum *me* structuram aliud.  
 Sed ea quidem cogito, et suadebo, quæcunque mihi quidem  
 ipsi suaderem, si-quando me necessitas tanta incesset.  
 190 Etenim mihi mens est æqua, neque mihi ipsi  
 animus in præcordiis ferreus, sed misericors.  
 Sic igitur locuta, præivit augustissima dearum  
 celeriter; ille vero deinde post vestigia ibat deæ.  
 Pervenerunt autem ad-speluncam cavam, dea atque vir:  
 195 et ille quidem ibi resedit in solio, unde surrexerat  
 Mercurius: Nympha vero apposuit *ei* omnem cibum,  
 ad-edendum et bibendum, qualia mortales viri edunt.  
 Ipsa vero e-regione sedit Ulyssis divini;  
 ipsique ambrosiam ancillæ et nectar apposuerunt.  
 200 Hi vero ad cibos paratos appositos manus extendebant.  
 Ac postquam saturati-sunt cibo et potu,  
 inter-eos inde sermones exorsa-est Calypso, nobilissima dearum:  
 Generosissime Laertiade, sollers Ulysse,  
 siccine vero domum caram in patriam terram  
 205 protinus nunc vis proficisci? tu autem vale nihilominus.  
 Siquidem scires tua mente, quantos tibi fatale *est*  
 dolores implere, priusquam in-patriam terram pervenias,  
 certe hic manens apud me hanc domum custodires,  
 immortalisque esses, quantumvis cupidus *sis* videndi  
 210 tuam uxorem, cujus usque desiderio-teneris dies omnes.  
 Nequaquam certe illa inferiorem me-profiteor esse,  
 nec corpore, neque habitu: quandoquidem minime decet

mortales cum-immortalibus corpore et forma contendere.

215 Hanc autem respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
veneranda dea, ne mihi ob-hoc succenseas; scio etiam ipse  
omnia omnino, quod te prudens Penelope  
forma deterior est, et magnitudine, coram aspectu:  
illa enim mortalis est, tu vero immortalis et senii-expers.  
Sed etiam sic volo, et desidero diebus omnibus,  
220 domumque redire, et reditus diem videre.  
Si quis autem *me* pessumdet deorum in nigro ponto,  
patiar, in pectore habens sustinentem-ærumnarum animum:  
jam enim valde multa passus-sum, et multa pertuli  
fluctibus et bello: post illa et hoc quoque fiat.

225 Sic dixit; sol vero occidit et tenebræ supervenerunt:  
profecto autem hi in-secessu speluncæ cavæ  
oblectabantur amore, prope invicem manentes.

Quando autem mane-genita apparuit roseis-digitis Aurora,  
continuo quidem lænamque tunicamque induit Ulysses:  
230 ipsa vero candidam stolam magnam induit Nympha,  
tenuem et venustam, et zonam circumposuit lumbis  
pulcram, auream: capitique imposuit calyptram:  
et tum Ulyssi magnanimo parabat dimissionem.  
Dedit quidem ei securim magnam, habilem in manibus,  
235 æream, utrinque acutam: atque in ipsa *erat*  
manubrium perpulcrum, oleaginum, bene adaptatum:  
dedit vero deinde asciam perpolitam; duxque-erat viæ  
insulæ ad extremam-oram, ubi arbores proceræ creverant,  
alnusque, populusque, abiesque erat in-cælum-pertingens,  
240 aridæ dudum, valde-siccæ, quæ ei natarent leviter.  
Ac postquam ostenderat, ubi arbores proceræ creverint,  
ipsa quidem rediit ad domum, Calypso, nobilissima dearum.

At ille cædebat ligna; celeriterque ei perficiebatur opus.  
Vigini autem dejecit *arbores* omnes, dolavitque inde ære,  
245 lævigavitque scite, et ad normam direxit.  
Interea autem attulit terebras Calypso, nobilissima dearum:  
terebravit vero *ille* omnia, et composuit inter-se;  
clavis autem eam (*ratem*) et compagibus coagmentavit.  
Quantum aliquis fundum navis tornaverit vir  
250 onerariæ latæ, bene sciens fabrilis-artis,  
in tantum latam ratem fecit Ulysses.  
Tabulata vero erigens, coaptans densis trabibus,  
faciebat; sed longis asseribus perstruebat.  
In *ea* autem malum fecit, et antennam congruentem ei:  
255 prætereaque gubernaculum fecit, ut dirigeret.  
Communivit quoque ipsam cratibus undique vimineis,  
fluctuum propugnaculum ut-essent; multamque ingessit materiam.  
Interea vero lintea attulit Calypso, nobilissima dearum,  
ad-vela conficienda; ille autem scite confecit et hæc.  
260 Illigavit autem funesque rudentesque, pedesque in ea,  
vectibusque deinde eam deduxit in mare divinum.

Quartus dies erat, et ei perfecta-erant omnia:  
ac quinto dimisit *eum* ab insula divina Calypso,  
vestibusque indutum odoratis, et lavatum.  
265 Imposuit autem ei utrem dea nigri vini,  
alterum, alterum vero aquæ magnum; atque etiam viatica  
in-pera; imposuitque ei obsonia animo-grata multa:  
ventum autem immisit innocuumque placidumque.  
Lætus vero vento-secundo extendit vela divinus Ulysses.  
270 Atque is gubernaculo dirigebat artificiose,  
sedens: neque ei somnus palpebris incidebat,  
Pleiadasque contemplanti, et sero occidentem Booten,  
Ursamque, quam et Currum vulgari-appellatione vocant,  
quæ ibidem-usque vertitur, atque Orionem observat:  
275 sola vero expers est lotionum Oceani.

Hanc etenim eum jussit Calypso, nobilissima dearum,  
 ponto-navigare ad sinistram manum habentem.  
 Septemdecim vero navigabat dies in-mari-iter-faciens,  
 decima octava autem apparuerunt montes umbrosi  
 280 terræ Phæacum, qua proximum erat illi:  
 apparebat autem, veluti scutum in obscuro ponto.  
 Hunc vero ex Æthiopibus reversus potens Neptunus  
 procul e Solymorum montibus conspexit; visus-est enim ei  
 in-ponto navigans; ille vero iratus-est in-animo magis:  
 285 quassansque caput ad suum dixit animum:  
 Dii boni! profecto jam statuerunt dii aliter  
 de Ulysse, me apud Æthiopas absente:  
 et jam Phæacum terræ prope *est*, ubi ei fatale  
 effugere magnam metam ærumnarum, quæ ipsum occupant:  
 290 sed adhuc quidem eum puto abunde miseriarum subiturum.  
 Sic fatus collegit nubes, turbavitque pontum,  
 manibus tridente sumto; omnesque concitavit procellas  
 omnigenorum ventorum; ac nubibus operuit  
 terram simul et pontum; ingruit autem a-cœlo nox.  
 295 Una vero Eurusque Notusque ruit, Zephyrusque vehemens,  
 et Boreas serenus, magnum fluctum provolvens.  
 Et tunc Ulyssis soluta-sunt genua et carum cor:  
 ingemiscensque inde dixit ad suum magnum animum.  
 Heu me miserum, quid mihi in-futurum erit?  
 300 Vereor, ne jam omnia dea vera dixerit:  
 quæ me dicebat in mari, priusquam in-patriam terram pervenerim,  
 dolores impleturum-esse; ea jam nunc omnia perficiuntur.  
 Qualibus nubibus circumtegit cœlum latum  
 Jupiter, turbavitque mare; ingruunt vero procellæ  
 305 omnigenorum ventorum. Nunc mihi certum est grave exitium.<sup>[TR3]</sup>  
 Ter-beati Danai et quater, qui tunc perierunt  
 Troja in lata, Atridis gratificantes.  
 Utinam ego mortuus fuissem, et fatum obiissem,  
 die illo, quando mihi plurimi æratas hastas  
 310 Trojani injecerunt circa Peliden mortuum.  
 Tum sortitus-essem parentalia, et meam gloriam celebrassent Achivi:  
 nunc vero me misera morte decretum-est perire.  
 Sic igitur ipsum locutum pepulit magnus fluctus a vertice,  
 horrendum irruens, et ratem circumrotavit.  
 315 Longe vero a rate ipse excidit; clavum autem  
 e manibus dimisit; medium vero ei malum fregit  
 horrenda commixtorum ventorum irruens procella.  
 Longe autem velum et antenna inciderunt ponto.  
 Ipsum vero sub-aqua detinuit *fluctus* longo tempore; nec potuit  
 320 cito admodum emergere, magni sub fluctus impetu.  
 Vestes enim eum gravabant, quas illi dederat divina Calypso.  
 Sero vero tandem emersit, et ore evomuit salsuginem  
 amaram, quæ ei multa a capite defluebat.  
 Sed ne sic quidem ratis oblitus-est, tametsi afflictus,  
 325 sed impetu-facto in fluctibus, apprehendit eam:  
 in medio autem consedit, finem mortis evitans.  
 Hanc autem ferebat magnus flucuts secundum cursum-aquarum huc et illuc.  
 Ut vero quum autumnalis Boreas fert spinas  
 per campum, densæ autem inter se cohærent:  
 330 sic illam per mare venti ferebant huc atque illuc:  
 interdum quidem Notus Boreæ objectavit ferendum,  
 interdum vero rursus Eurus Zephyro cessit persequendam.  
 Hunc autem vidit Cadmi filia, pulcros-talos habens Ino,  
 Leucothea, quæ ante quidem erat mortalis loquens;  
 335 nunc vero maris in æquoribus deorum sortita-erat honorem.  
 Hæc Ulysses miserata-est vagantem, dolores habentem:  
 [mergo vero assimilata, volatu emersit e-gurgite,]  
 seditque in rate multis-vinculis-compacta, dixitque verba:

340 Infelix, quid tibi sic Neptunus, terræ concussor,  
iratus-est vehementer, quod tibi mala multa struat?  
nequaquam quidem te perdet, valde licet cupiens.  
Sed omnino sic fac; videris autem mihi non desipere:  
vestes has exue-et ratem ventis ferendam  
345 relinque; at manibus natans quære reditum  
ad-terram Phæacum, ubi tibi fatale est effugere.  
Accipe autem hanc vittam, *et* sub pectore extendas  
immortalem: haud tibi ne-quid-patiaris timendum, nec, ne-pereas.  
At postquam manibus contigeris litus,  
350 rursus exuens projice in nigrum pontum,  
longe a continente, ipse autem seorsum te-avertas.

Sic igitur locuta dea vittam *ei* dedit:  
ipsa vero rursus pontum ingressa-est fluctuantem,  
mergo assimilata: niger vero ipsam fluctus obtexit.  
Ac deliberavit audens divinus Ulysses,  
355 ingemiscensque inde dixit ad suum magnum animum:

Heu mihi, ne-quis mihi struat dolum iterum *alius*  
immortalium, quando me a-rate discedere jubet!  
Sed omnino nondum parebo; quoniam procul oculis  
terram ego vidi, ubi mihi dixit effugium esse.  
360 Sed omnino sic faciam, videturque mihi *hoc* esse optimum:  
quamdiu quidem ligna in compagibus cohæserint,  
tamdiu hic manebo et sustinebo dolores patiens:  
at posteaquam mihi ratem fluctus discusserit,  
natabo; quandoquidem nihil adest prospectu melius.

365 Dum ille hæc cogitabat in mente et in animo,  
immisit magnum fluctum Neptunus terræ-concussor,  
horrendumque, gravemque, excelsum: impulit autem ipsum.  
Ut vero quum ventus vehementer-spirans palearum acervum dissipat  
aridarum, quas quidem dispergit alias alio:  
370 sic ipsius tabulata longa dispersit: verum Ulysses  
in unum lignum conscenderat, desultorium ut equum impellens;  
vestes vero exuit, quas ei dederat divina Calypso;  
statimque vittam sub pectore extendit:  
ipse autem pronus in-mare cecidit, manibus extensis,  
375 natare paratus; vidit vero potens-rex Neptunus,  
quassansque caput ad suum locutus-est animum:

Sic nunc mala plurima passus erra per mare,  
donec hominibus Jovis-alumnis miscearis:  
sed neque sic te spero parvi-pensurum malum.

380 Sic igitur locutus, impulit pulcris-jubis equos;  
pervenitque ad Ægas, ubi ei inclytæ ædes sunt.

Ac Minerva, filia Jovis, aliud excogitavit:  
nempe ceterorum ventorum obstruxit vias  
et quiescere jussit, et consopitos-esse omnes;<sup>[TR4]</sup>  
385 incitavit autem velocem Boream, fluctusque præfregit,  
donec ille Phæacibus remigii-studiosis misceretur,  
generosus Ulysses, mortem et fatum elapsus.

Hic duas noctes, duosque dies in fluctu denso  
errabat: sæpe vero ei cor præsagiebat mortem.  
390 Sed quando jam tertiam diem comis-pulcris fecit Aurora,  
tum deinde ventus quidem quievit, atque serenitas  
erat tranquilla; ipse vero inde prope conspexit terram,  
acute admodum prospiciens, magno a fluctu levatus.  
Ut autem quum grata vita filiis apparet  
395 patris, qui in morbo decumbit ingentes dolores patiens,  
diu contabescens, infestus autem ei ingruerat deus;  
grate vero inde hunc dii a-malo liberarunt:  
sic Ulyssi grate apparuit terra et silva.  
Natabat vero, nitens pedibus continentem ut-conscenderet:  
400 sed quum tantum abesset, quantum exauditur vociferatus,

tum vero sonitum audivit ad scopulos maris.  
Murmurabat enim magnus fluctus, ad aridam continentis  
horrendum eructans; obducta vero erant omnia maris aspergine.  
Non enim erant portus, navium capaces, neque accessus;  
405 sed litora projecta erant, scopulique, saxaque;  
et tunc Ulyssi soluta-sunt genua et carum cor;  
ingemiscensque inde dixit ad suum magnum animum:

Heu mihi, postquam terram insperatam dedit videre  
Jupiter, et jam has undas sulcatas penetravi,  
410 egressus nusquam apparet e-mari cano foras:  
extra enim *stant* saxa acuta, circumque fluctus  
fremit impetuosus, lævisque se-attollit petra,  
prope autem profundum mare: et nullo-modo licet pedibus  
consistere ambobus, et effugere malum:  
415 ne-forte me egredientem jactet lapidosam ad petram  
fluctus magnus abripiens; vanus vero mihi erit conatus.  
Sin vero adhuc ulterius præternatabo, sicubi inveniam  
litora obliqua, portusque maris,  
vereor, ne me rursus abripiens procella  
420 pontum in piscosum ferat, graviter gementem;  
aut etiam mihi et cetum immittat magnum deus  
ex mari, qualia multa nutrit inclyta Amphitrite:  
novi enim, ut mihi infensus-sit inclytus Neptunus.

Dum ille hæc deliberabat inmente et in animo,  
425 interea ipsum magnus æstus tulit asperum ad litus.  
Ibi cutisque lacerata-, simulque *ei* ossa confracta-fuissent,  
nisi in mentem *ei hoc* indidisset dea cæsiis-oculis Minerva:  
ambabus vero manibus irruensprehendit petram,  
cui adhærebat ingemiscens, donec magnus fluctus præteriisset.  
430 Et hunc quidem sic effugit: refluus autem *fluctus* ipsum rursus  
percussit irruens, longeque ipsum injecit ponto.  
Sicut vero quum polypi, e-cubili extracti,  
acetabulis multi calculi adhærescunt:  
sic hujus ad saxa fortibus a manibus  
435 cutis-partes direptæ-sunt: ipsum vero magnus fluctus obtexit.  
Ibi jam infelix præter-fatum periisset Ulysses,  
nisi prudentiam *ei* dedisset cæsiis-oculis Minerva.  
E-fluctu ubi-emerserat, qua *is* eructatur ad-litus,  
*ibi* præternatabat, in terram spectans, sicubi inveniret  
440 litora-que obliqua, portusque maris.  
Sed quando jam fluvii ad ostia pulcre-fluentis  
pervenerat natans, ibi demum ei visus-est locus optimus,  
lævis scopulorum, et receptus inerat a-vento;  
agnovit autem profluentem, et supplicavit suo in animo:

445 Audi, rex, quisquis es; exoptatissimum autem ad-te venio  
fugiens ex ponto Neptuni minas.  
Venerabilis quidem est etiam immortalibus diis,  
hominum quicumque venerit errans, quemadmodum ego nunc  
ad-tuum fluentum, tuaque genua accedo, plurima passus.  
450 Sed miserere, rex; supplicem vero tibi *me* profiteor esse.

Sic ait: ille vero continuo sedavit suum fluentum, continuitque fluctum;  
et ante ei fecit tranquillitatem, ipsumque servavit  
ad fluvii ostia: ille vero deinde ambo genua flexit,  
manusque validas; mari enim afflictus-erat caro corde.  
455 Tumebat vero corpore toto; mare autem manabat copiosum  
per osque, naresque; ipse vero absque-anhelitu et -voce  
jacebat viribus-defectus: defatigatio autem eum vehemens incessit.  
Sed quando jam respiravit et in mente animus collectus-est,  
tum vero vittam a se solvit deæ,  
460 et ipsam in fluvium mari-se-miscentem immisit;  
retro autem *illam* ferebat magnus fluctus per fluentum. Ilico vero Ino  
suscepit *eam* manibus caris; ille autem ex fluvio secedens  
junco incubuit, osculatusque est almam terram:

ingemiscens autem inde dixit ad suum magnum animum:  
 465 Heu mihi, quid patiar? quid mihi in-futurum etiam fiet?  
 Si quidem in fluvio gravem *per* noctem excubavero,  
*timeo*, ne me simul frigusque malum et floridus ros  
 prae imbecillitate conficiant exspirantem animum:  
 aura vero ex fluvio frigida spirat ante auroram.  
 470 Si vero in clivum ascendens et umbrosam silvam,  
 arbustis in densis dormiero, si me sineret  
 frigus et lassitudo, jucundus autem mihi somnus obreperet:  
 vereor, ne feris captura et præda fiam.  
 Sic igitur ei deliberanti visum-est utilius esse:  
 475 profectusque-est ire in silvam; hanc autem prope aquam invenit  
 in conspicuo-loco; duo autem inde subiit arbusta,  
 ex uno-loco enata, hoc quidem oleastri, illud autem oleæ.  
 Hæc quidem nec ventorum perflat vis humidum spirantium,  
 neque unquam Sol lucidus radiis percutiebat,  
 480 neque imber penetrat penitus: sic sane densa  
 invicem creverunt alterum-alteri-intertextum; quæ Ulysses  
 subiit; statimque cubile congressit manibus caris  
 latum: foliorum enim erat lapsarum-copia satis magna,  
 quantum vel duos, vel tres viros tegetet  
 485 tempestate hiberna, etiamsi vel admodum *ea* sæviret.  
 Illa quidem conspecta gavisus-est audens divinus Ulysses:  
 in medio autem decubuit, copiamque superingessit foliorum.  
 Ut autem quum aliquis torrem in-cinere absconderit nigro,  
 agri in extremitate, cui non adsunt vicini alii,  
 490 semen ignis servans, ut ne qua aliunde incendat:  
 sic Ulysses foliis se-obtexit: huic autem Minerva  
 somnum in oculis fudit, ut *is* ipsum cessare-faceret citissime  
 a-difficili labore, caras palpebras obtegens.

[TR1] "in fructuosum" → "in infructuosum"

[TR2] "famen" → "famem"

[TR3] Missing part of word ending with "tium." in this line → "exitium"

[TR4] "omnes" → "omnes;"

## Odysseæ VI.—Ulyssis adventus ad Phæacas.

### ARGUMENT:

Pallas appearing in a dream to<sup>[TR1]</sup> Nausicaa (the daughter of Alcinous, king of Phaeacia), commands her to descend to the river, and wash the robes of state, in preparation for her nuptials. Nausicaa goes with her handmaidens to the river; where, while the garments are spread on the bank, they divert themselves in sports. Their voices awaken Ulysses, who, addressing himself to the princess, is by her relieved and clothed, and receives directions in what manner to apply to the king and queen of the island.

### TEXT:

1 Sic is quidem illic dormiebat, audens divinus Ulysses,  
 somno et labore oppressus: verum Minerva  
 ivit ad Phæacum virorum populumque urbemque;  
 qui olim quidem aliquando habitabant in spatiosa Hyperea,  
 5 prope Cyclopas, viros superbientes,  
 qui ipsos infestabant, viribusque potiores erant.  
 Inde excitos *illos* deduxit Nausithous deo-similis,  
 collocavitque in Scheria, procul ab-hominibus sollertibus;  
 ac murum circumduxit urbi, et ædificavit domos,  
 10 et templa fecit deorum, et divisit agros.  
 Sed hic quidem jam fato domitus, ad-Orcum descenderat:  
 Alcinous vero tunc imperabat, a-diis consilia doctus.  
 Hujus quidem ivit ad domum dea cæsiis-oculis Minerva,  
 reditum Ulyssi magnanimo moliens.



Profecta-est autem ire ad thalamum multa-arte-factum, in quo puella  
cubabat, immortalibus habitu et forma similis,  
Nausicaa, filia magnanimi Alcinoi;  
juxta autem duæ ancillæ, a Gratiis pulcritudinem habentes,  
ad-postem-forium utrinque; fores vero clausæ-erant splendidæ.  
20 Illa vero venti veluti flatus accessit ad-cubile puellæ:  
stetitque surpa caput, et ipsam sermone allocuta-est,  
assimilans-se filiæ nautæ-celebris Dymantis,  
quæ ei æqualis quidem erat, grataque animo;  
huic se-quum-assimilasset, illam affata-est cæsiis oculis Minerva:

25 Nausicaa, quid te sic negligentem peperit mater?  
vestes quidem tibi jacent neglectæ splendidæ;  
tibi vero nuptiæ propinquæ sunt, ubi oportet pulcras quidem *te* ipsam  
induere, alias autem illis præbere, qui te ducant.  
Etenim ex his fama apud-homines oritur  
30 bona; gaudent vero pater et veneranda mater.  
At eamus loturæ cum aurora illucescente:  
et te ego adjutrix una comitabor, ut celerrime  
*hæc* instruas; quoniam non amplius diu virgo eris.  
Jam enim te ambiunt optimi in populo  
35 omnium Phæacum, ubi tibi *clarum* genus est et ipsi.  
Verum age, hortare patrem inclytum sub auroram  
mulos et currum ut-apparet, qui vehat  
cingulaque, et peplos, et pallia splendida.  
Et vero tibi sic ipsi multo honestius *est*, quam pedibus  
40 ire; multum enim absunt labra ab-urbe.

Hæc quidem sic locuta abiit, cæsiis-oculis Minerva,  
ad-Olympum, ubi aiunt deorum sedem firmam semper  
esse: nec ventis concutitur, neque unquam imbre  
rigatur, nec nix ingruit; sed omnino serenitas  
45 panditur innubis, candidusque ambit splendor:  
in quo delectantur beati dii diebus omnibus.  
Eo abiit Minerva, postquam *hæc* suaserat puellæ.

Statim vero Aurora advenit in-pulcro-solio, quæ eam excitabat,  
Nausicaam pulcro-peplo; continuoque *ea* admirata-est somnium.  
50 Ivit autem per ædes, ut nuntiaret parentibus,  
patri caro et matri: deprehenditque *eos*, intus dum-essent.  
Illa quidem ad focum sedebat, cum ancillis mulieribus,  
pensa versans marina-purpura-tincta: ipsum autem foras  
egredientem convenit ad inclytos reges  
55 in consilium, quo ipsum vocabant Phæaces nobiles.  
Hæc autem valde prope stans carum patrem allocuta-est:

Pater care, non jam mihi apparaveris currum  
excelsum, agilem-rotis, ut pulcras vestes agam  
ad flumen, lotura, quæ mihi sorditata jacent?  
60 Et vero te ipsum decet inter primores versantem  
consilia consulere, puras in-corpore vestes habentem.  
Quinque autem tibi cari filii in ædibus sunt,  
duo in-matrimonio, tres autem cœlibes florentes:  
hi vero semper volunt recens-lotas vestes habentes,  
65 ad choream ire; hæc autem meæ menti omnia curæ-sunt.

Sic dixit: verebatur enim floridas nuptias nominare  
patri caro; ille vero omnia intelligebat, et respondit sermone:

Nequaquam<sup>[TR2]</sup> tibi mulos invideo, filia, nec quicquam aliud.  
70 Abi: ceterum tibi famuli apparabunt currum  
altum, agilem rotis, sirpea instructum.

Sic locutus, servis præcepit; hi vero paruerunt.  
Ii quidem foras currum agilem-rotis mulinum  
instruebant, mulosque submiserunt, junxeruntque sub curru:  
virgo autem e thalamo ferebat vestes pulcras;  
75 et eas quidem deposuit bene-polito in curru;  
mater vero in cista collocabat animo-gratum cibum,

varium, et obsonia imposuit, et vinum infudit  
utre in caprino; (puella vero conscendit currum:)  
dedit etiam aurea in ampulla humidum oleum,  
80 ut ungeretur cum ancillis mulieribus.  
Illa vero accepit scuticam et habenas pulcras,  
percussitque, ut-inirent-cursum; strepitus autem erat mulorum;  
hi vero impigre contendebant, ferebantque vestes, et ipsam,  
non solam; una cum-ea etiam ancillæ proficiscebantur aliæ.

85 Hæc vero quum jam fluvii ad-alveum perpulcrum pervenere,  
ubi quidem labra erant perennia, multaque aqua  
pulcra profluebat, etiam admodum sordidata quæ-purget:  
ibi illæ mulos quidem solverunt-a curru.  
Et eos quidem egerunt fluvium propter vorticosum,  
90 ut-carperent gramen dulce: ipsæ vero a curru  
vestes manibus sumserunt, et inferebant in-nigram aquam:  
constipabantque in scrobibus, celeriter certamen proferentes.  
Sed postquam lavarantque, purgarantque sordes omnes,  
ordine eas explicuerunt ad litus maris, ubi potissimum  
95 lapillos ad litus abluebat mare.  
Ipsæ porro lotæ, et unctæ pingui oleo,  
prandium inde sumserunt ad ripas fluvii:  
vestes autem solis manebant dum-siccarentur splendore.  
Ac postquam cibo saturatæ-sunt ancillæque et ipsa,  
100 pila hæc inde ludebant, capitum-redimiculis depositis:  
illis vero Nausicaa pulcris-ulnis exordiebatur ludum.  
Qualis autem Diana incedit per montem sagittis-gaudens,  
aut per Taygetum arduum, aut Erymanthum,  
oblectans-se apris, et velocibus cervis;  
105 cum-illa autem simul Nymphæ, filiæ Jovis ægidem-tenentis,  
agrestes ludunt; gaudet vero mente Latona;  
omnes autem ipsa capite supereminet ac fronte,  
facileque conspicua est, pulcræ vero omnes:  
sic illa inter-ancillas excellebat virgo indomita.

110 Sed quum jam esset rursus domum reditura,  
junctis mulis, plicatisque vestibibus pulcris:  
tunc iterum aliud excogitavit dea cæsiis-oculis Minerva,  
ut Ulysses excitaretur, videretque pulcram-oculis puellam,  
quæ ipsum Phæacum virorum ad urbem duceret.  
115 Pilam deinde jecit in ancillam regina;  
ab-ancilla quidem aberravit, profundum autem incidit in-vorticem:  
illæ vero alte clamarunt. Atque experrectus-est divinus Ulysses,  
sedensque cogitabat in mente et in animo:

Heu mihi, quorum demum hominum in terram deveni?  
120 ane hi injurii sunt et feroces, nec justii?  
an hospitales, et ipsis mens est deorum-reverens?  
ut me puellarum circumvenit femineus clamor,  
Nympharum, quæ habitant montium altos vertices,  
et fontes fluviorum, et palustria-loca herbosa.  
125 An jam alicubi homines sum prope vocales?  
Verum age, ego ipse experiar ac videbo.

Sic locutus, arbustis egrediebatur divinus Ulysses:  
ex densa autem silva ramum fregit manu robusta,  
cum-foliis, ut tegetet circa corpus pudenda viri.  
130 Profectus-est autem ire, veluti leo in-montibus-nutritus, robore confisus,  
qui incedit complutus et ventos-passus; intus vero ei oculi  
ardent: atque is boves invadit, aut oves,  
aut agrestes cervas; jubet vero eum venter,  
pecudes tentaturum, etiam in densam domum ire:  
135 ita Ulysses puellis pulcras-comas-habentibus erat  
congressurus, nudus licet esset: necessitas enim urgebat.  
Horribilis vero ipsis apparuit, deturpatus salsugine:  
diffugerunt autem, alio alia, per ripas prominentes:  
sola vero Alcinoi filia mansit; ei enim Minerva

140 audaciam in mente posuit, et metum exemit e-membris.  
 Stetit vero contra, continens-se: at deliberabat Ulysses,  
 utrum genubus prehensis supplicaret pulcræ-oculis puellæ:  
 an sic *ut erat* verbis eminus-stans blandis  
*eam* precaretur, si ostenderet urbem, et vestes daret.

145 Sic igitur ei deliberanti visum-est melius esse,  
 precari verbis eminus-stantem blandis,  
 ne ei genua prehendenti irasceretur mente puella.  
 Protinus blandum et sollertem dixit sermonem:

Supplex-oro te, regina; deane tu aliqua, an mortalis sis.

150 Si quidem aliqua dea es, *eorum* qui cœlum latum incolunt,  
 Dianæ te ego, Jovis filiæ magni,  
 formaque, staturaque, orisque-habitu, quam-proxime assimilo:  
 sin aliqua es ex-hominibus, qui super terram habitant,  
 ter-beati quidem tibi pater et veneranda mater,

155 ter-beati et fratres; valde, credo, ipsis animus  
 semper lætitia perfunditur, tui gratia,  
 videntibus *te* tale germen choream ingredientem.  
 Ille vero rursus in animo felicissimus præter ceteris,  
 quicumque te, sponsalibus-donis præponderans,, domum duxerit.

160 Nondum enim aliqua talem vidi mortalem oculis,  
 nec virum, nec mulierem; admiratio me tenet aspicientem.  
 In-Delo sane aliquando tale, Apollinis juxta aram,  
 palmæ recens germen succrescens vidi:  
 (profectus enim eram etiam illuc, multusque me sequebatur populus

165 in-ea profectioe quæ demum erat mihi malum damnum futura:)  
 eodem autem ipso-modo et illud conspicatus, obstupui animo  
 diu; quandoquidem nunquam tale succrevit lignum e terra:  
 ita te mulier admirorque, obstupeoque, vereorque admodum  
 genua prehendere: gravis autem me dolor occupat.

170 Heri vigesimo effugi die nigrum pontum:  
 eousque vero me perpetuo fluctus ferebat, celeresque procellæ,  
 insula ab Ogygia: nunc tamen huc *me* coniecit deus,  
 ut adhuc fortasse et hic patiar malum. Non enim puto  
 cessaturum; sed adhuc multa dii efficient prius.

175 Verum,<sup>[TR3]</sup> regina, miserere: te enim mala multa passus  
 primam accessi; at ceterorum neminem novi  
 hominum qui hanc urbem et terram incolunt.  
 Urbem vero mihi ostende daque pannum circumjiciendum,  
 si quod forte involucrum pannorum habes, huc profecta.

180 Tibi vero dii tanta dent, quanta animo tuo concupiscis;  
 maritumque et familiam, et concordiam præbeant  
 bonam: non enim hoc *quicquam* præstantius et melius *est*,  
 quam quando concordēs animis domum teneant  
 vir et uxor: *tum oriuntur* multi dolores malevolis,

185 gauda autem benevolis; maxime vero sentiunt ipsi.

Hunc autem rursus Nausicaa candidis-ulnis contra allocuta-est:  
 hospes: quandoquidem neque ignavo, nec stulto viro similis es:  
 Jupiter vero ipse distribuit felicitatem Olympius hominibus,  
 bonis atque malis prout voluerit, unicuique:

190 et ferre tibi istæc dedit, te autem oportet pati omnino:  
 nunc vero, quum ad nostramque urbem et terram venisti,  
 nec jam vestium indigebis, nec cujusquam alius *rei*,  
 quarum decet supplicem miserum compotem fieri.  
 Urbem autem tibi monstrabo, dicamque tibi nomen civium.

195 Phæaces quidem hanc urbem et terram habitant:  
 sum autem ego filia magnanimi Alcinoi;  
 ex-quo Phæacum pendet et imperium et potentia.

Dixit, et ancillis comas-pulcras-habentibus imperavit:  
 sistite-gradum mihi ancillæ: quo fugitis, virum conspicatæ?

200 an forte aliquem hostilium putatis esse virorum?  
 Non est ille vir vegetus homo, nec fere nascetur,  
 qui Phæacum virorum in terram veniat,

hostilia inferens; valde enim cari *sunt hi* immortalibus.  
Habitamus autem seorsum, undoso in mari,  
205 extremi, nec quisquam nobiscum mortalium commercium-habet alius.  
Sed hic aliquis infelix errans huc venit,  
quem nunc oportet curare: a Joven enim sunt omnes  
hospitesque et egeni: donum autem *ipsis* exiguumque gratumque *est*.  
Verum date, ancillæ, hospiti cibumque potumque,  
210 et lavate *eum* in fluvio, ubi receptus est a-vento.

Sic dixit; illæ vero steterunt, et se-invicem hortatæ-sunt:  
atque Ulyssem collocarunt in receptu, uti jusserat  
Nausicaa, filia magnanimi Alcinoi;  
atque ei palliumque tunicamque vestes apposuerunt:  
215 dederunt porro *eī* aurea in ampulla liquidem oleum,  
jusseruntque dein ipsum lavare-se fluvii in-fluento.  
Ac tum ancillas allocutus-est divinus Ulysses:

Ancillæ, state ita eminus, dum ego ipse  
salsuginem ab-humeris abluam, circumque oleo  
220 ungam me: jam enim diu a corpore abest unctio.  
Coram vero haud ego lavero; vereor enim  
nudari, inter-puellas pulcris-comis versans.

Sic dixit; illæ vero secesserunt, narraruntque inde puellæ.  
At ex flumine a-corpore abluabat divinus Ulysses  
225 salsuginem, quæ ei terga et latos obtegebat humeros:  
e capite autem eluebat maris sordes infructuosi.  
Ac postquam usquequaque lavarat-se, et oleo unxerat,  
vestesque induerat, quas ei præbebat virgo indomita:  
illum quidem Minerva reddidit, Jove enata,  
230 majoremque aspectu, et crassiorem: a capite vero  
crispas demisit comas, hyacinthino flori similes.  
Ut autem quum quis aurum circumfundit argento vir  
sollers, quem Vulcanus docuerit et Pallas Minerva  
artem omnigenam; pulcra vero *is* opera perficit:  
235 sic in-hunc defudit gratiam in-capiteque et humeris.  
Considebat deinde, seorsum profectus ad litus maris,  
pulcritudine et gratia resplendens: admirabatur autem puella:  
ac tunc ancillas pulcris-comis allocuta-est:

Audite me, ancillæ candidis-ulnis, ut aliquid dicam;  
240 non omnibus invitis diis, qui Olympum tenent,  
ad-Phæacas hic vir pervenit similes-diis.  
Quippe antea quidem mihi indecorus videbatur esse,  
nunc vero diis similis-est, qui cœlum latum habitant.  
Utinam mihi talis maritus appellatus esset,  
245 hic habitans, et ipsi placeret hic manere.  
Verum date, ancillæ, hospiti cibumque potumque.

Sic dixit; illæ vero huic diligenter ausculta-runt et paruerunt:  
et subinde Ulyssi apposuerunt cibumque potumque.  
Atque is bibebat et edebat, audens divinus Ulysses,  
250 rapaciter; diu enim cibum non-gustaverat.

Sed Nausicaa candidis-ulnis aliud cogitavit;  
vestes jam plicatas posuit pulcrum in currum,  
junxitque mulos fortibus-ungulis, atque inscendit ipsa.  
Adhortata-est autem Ulyssem, verbumque dixit, et elocuta-est:

255 Surge nunc jam, hospes, ad-urbem eamus, ut te deducam  
patris mei in domum prudentis; ubi te puto  
omnium Phæacum visurum-esse quotquot *sunt* optimi.  
Sed omnino sic facito; videris vero mihi non desipere:  
donec quidem per agros iverimus et culta hominum,  
260 tamdiu cum ancillis post mulos et currum,  
celeriter ito; ego autem viæ dux-ero.  
At postquam ad-urbem ascenderimus: circa quam murus  
altus, pulcher vero portus ab-utraque-parte urbis,  
arctus autem introitus; naves vero per-viam utrinque-recurvæ

265 subductæ-sunt: omnibus enim *nautis ibi* statio est singulis.  
Ibi porro et ipsis forum *est* pulcrum Neptunium circa *templum*,  
vectitiis lapidibus profunde-immissis exstructum.  
Ibi vero navium armamenta nigrarum curant,  
rudentes, et spiras: et acuunt remos.

270 Non enim Phæacibus curæ-est arcus, nec pharetra,  
sed mali, et remi navium, et naves æquales,  
quibus læti canum trajiciunt mare.  
Horum evito famam amaram, ne-quis a-tergo  
*me* carpat: valde enim sunt insolentes per vulgus:  
275 et fortasse quis sic dicat vilior obviam-factus:  
Quis vero ille *qui* Nausicaam sequitur, pulcerque magnusque,  
hospes? ubi illum nacta-est? maritus utique ei erit ipsi.  
Aut aliquem forte vagatum excepit sua a navi  
virorum longinquorum: quippe nulli prope sunt:  
280 aut aliquis ei supplicanti multum-exoptatus deus advenit,  
e-cælo delapsus; habebit vero ipsum dies omnes.  
Rectius *fecit*, si etiam ipsa quærens maritum invenit  
aliunde: certe enim hos quidem spernit in populo  
Phæacas, qui ipsam ambiunt multique et nobiles.  
285 Sic dicent; mihi vero probra hæc essent.  
Et vero alii succensuerim, quæcunque talia quidem fecerit,  
quæ invitis caris patre et matre viventibus,  
viris misceatur, priusquam palam nuptiæ advenerint.  
Hospes, tu vero ita meum observa verbum, ut celerrime  
290 deductione et reditu potiaris a patre meo.  
Invenies pulcrum lucum Minervæ, prope viam,  
ex-populis; ibi autem fons effluit, circà vero *est* pratum:  
ibi vero patris mei *est* prædium, et florentes horti,  
tantum ab urbe, quantum *aliquis* auditur clamans:  
295 ibi desidens mane aliquamdiu, donec nos  
ad-urbem accesserimus, et pervenerimus ad-ædes patris.  
Ac postquam nos putaveris ad ædes pervenisse,  
tunc Phæacum eas in urbem, ac require  
ædes patris mei magnanimi Alcinoi.

300 Facile vero conspicuæ sunt, et vel puer duceret  
infans: neque enim omnino similes illis sunt  
ædes Phæacum, qualis domus Alcinoi  
herois. Ac postquam te ædes occuluerint et aula,  
celeriter valde ædes transi, donec perveneris  
305 ad-matrem meam; illa autem sedet ad focum in ignis splendore,  
pensa versans purpurea, mirabile visu,  
columnæ acclinata; ancillæ ero illi sedent a-tergo.  
Ibi autem patris mei solium acclinatum-est foco:  
cui ille vinum-potat insidens, immortalis instar.

310 Hoc præterito matris ad genua manus  
extende nostræ, ut reditus diem videas  
gaudens cito, etiamsi valde procul hinc sis.  
[Si tibi illa quidem bene cupierit in animo,  
spes tibi deinde amicosque videndi, et perveniendi  
315 ad domum pulcre-ædificatam, et tuam in patriam terra.]  
Sic igitur locuta, percussit scutica splendida  
mulos; hi vero celeriter reliquerunt fluvii fluentia:  
ii autem bene currebant et bene alternabant pedes.  
Illa autem sedulo aurigabatur, *ita* ut simul sequerentur pedibus  
320 ancillæque Ulyssesque; mente (*arte*) vero impingebat scuticam.  
Occidebatque sol, et illi inclytum ad-lucum pervenere  
sacrum Minervæ, ubi proinde consedit divinus Ulysses.  
Statim deinde supplicabat Jovis filiæ magni:  
Audi me, ægidem-tenentis Jovis filia, indomita:  
325 nunc tandem me exaudi, quoniam antea nunquam exaudisti  
jactatum, quando me jactabat inclytus Neptunus.  
Da me ad Phæacas gratum venire ac miserandum.

330 Sic dixit supplicans; eum autem audivit Pallas Minerva:  
ipsi vero nondum apparebat palam; verebatur enim etiam  
patrum; is autem vehementer irascebatur  
divino Ulyssi, antequam *is* suam ad-terram perveniret.

[TR1] "dream in to" → "dream to"

[TR2] "Neuquaquam" → "Nequaquam"

[TR3] "Verum" → "Verum,"

## Odysseæ VII.—Ulyssis ingressus ad Alcinoum.

ARGUMENT: The court of Alcinous.

The princess Nausicaa returns to the city and Ulysses soon after follows thither. He is met by Pallas in the form of a young virgin, who guides him to the palace, and directs him in what manner to address the queen Arete. She then involves him in a mist which causes him to pass invisible. The palace and gardens of Alcinous described. Ulysses falling at the feet of the queen, the mist disperses, the Phæacians admire, and receive him with respect. The queen inquiring by what means he had the garments he then wore, he relates to her and Alcinous his departure from Calypso, and his arrival in their dominions.

The same day continues, and the book ends with the night.

TEXT:

1 Sic quidem ibi supplicabat audens divinus Ulysses;  
puellam vero ad urbem ferebat robur mulorum.  
Illa vero quando jam sui patris ad-inclytas ædes pervenerat,  
stetit in vestibulo: fratres vero eam undique  
5 circumstabant, immortalibus similes; qui a curru  
mulos solverunt, vestemque portarunt intro.  
Ipsa vero ad thalamum suum ibat; accendebat autem ei ignem  
anus Apiræa, cubicularia Eurymedusa,  
quam olim ex-Apira naves duxerunt utrinque-recurvæ:  
10 Alcinoo autem eam munus elegerant, eo-quod omnibus  
Phæacibus imperabat, deoque veluti populus *ei* auscultabat:  
quæ enutrierat Nausicaam pulcris-ulnis in ædibus.  
Hæc ei ignem accendebat, et intus cœnam adornabat.

15 Et tunc Ulysses surrexit ad-urbem iturus; ac Minerva  
multam *ei* caliginem infudit, bene cupiens Ulyssi,  
ne-quis Phæacum magnanimorum obviam-factus,  
conviciareturque verbis, et interrogaret, quisnam esset.  
Sed quum jam esset urbem ingressurus amœnam,  
tum *ei* obviam-facta-est dea cæsiis-oculis Minerva,  
20 virgini similis juvenulæ, urnam gestanti;  
stetitque ante eum: interrogabat autem divinus Ulysses:

O filia, nonne me ad-domum viri deduxeris  
Alcinoi, qui hosce inter homines imperat?  
etenim ego hospes multa-passus huc veni,  
25 procul e longinqua terra: quare neminem novi  
hominum, qui hanc urbem et *hæc* opera inhabitant.

Hunc autem rursus allocuta-est dea cæsiis-oculis Minerva:  
enimvero ego tibi, hospes pater, domum, quam me jubes,  
monstrabo; quoniam mecum prope patrem eximium habitat.  
30 Verum eas tacite sic; ego vero viam monstrabo:  
neu quenquam hominum aspice, neu interroga.  
Non enim hospites hi valde homines colunt,  
nec amice-excipientes amplectuntur, qui aliunde venerit.  
Navibus velocibus hi freti celeribus,  
35 voraginem *maris* magnam trajiciunt; quippe ipsis *hoc* dedit Neptunus:  
horum naves veloces veluti ala sive cogitatum.

Sic igitur locuta, præibat Pallas Minerva  
celeriter: ille vero inde post vestigia ibat deæ.

40 Hunc autem Phæaces nautæ-incltyti non adverterunt  
gradientem in urbe per ipsos. Non enim Minerva  
sinebat pulcris-comis, potens dea, quæ ei caliginem  
divinam offuderat, bene *ei* cupiens in animo.  
Mirabatur autem Ulysses portus et naves æquales,  
45 ipsorumque heroum fora, et mœnia longa,  
sublimia, vallis munita, mirabile visu.  
Sed quando jam regis ad-incltytas domos pervenerant,  
inter-eos sermones exorsa-est dea cæsiis-oculis Minerva:  
Hæc jam tibi, hospes pater, domus *est* quam me jubes  
monstrare; invenies vero Jovis-alumnos reges  
50 epulas epulantes: tu autem intro eas, neu quicquam animo  
timeas: audax enim vir in omnibus potior  
operibus est, etiam sicunde aliunde venerit.  
Reginam quidem primo invenies in ædibus:  
Arete vero nomen est inditum *ei*: ex parentibus autem  
55 iisdem *est*, qui-quidem genuerunt Alcinoum regem.  
Nausithoum quidem primum Neptunus terræ-concussor  
genuit, et Peribœa, mulierum forma præstantissima,  
minima-natu filia magnanimi Eurymedontis,  
qui olim superbis Gigantibus imperabat:  
60 verum hic quidem perdidit populum scelestum, peritque ipse.  
Cum-illa vero Neptunus mixtus-est, et genuit filium  
Nausithoum magnanimum, qui inter Phæacas imperabat:  
Nausithous vero genuit Rhexenoremque, Alcinoumque.  
Illum quidem, prole-mascula-carentem, interemit argenteo-arcu Apollo,  
65 ducta-recens-uxore, in regia, unica sola filia relicta  
Areta; hanc vero Alcinous duxit uxorem,  
et ipsam honoravit, ut nulla super terra honoratur alia,  
quotquot nunc mulieres sub viris domum habent.  
Sic illa ex animo honoraturque, et est *honorata*  
70 et a caris liberis, et ab ipso Alcino, et  
civibus, qui ipsam veluti deam suspicientes,  
excipiunt vocibus *faustis*, quum incedit per urbem.  
Neque enim omnino mente et ipsa eget bona;  
quibus quidem bene velit, *his* viris etiam lites solvit.  
75 Si tibi illa quidem bene velit in animo,  
spes tibi deinde amicosque videndi, et perveniendi  
in domum excelsam, et tuam in patriam terram.  
Sic igitur locuta, abiit cæsiis-oculis Minerva  
pontum super infructuosum; reliquitque Scheriam amabilem:  
80 venit autem ad Marathona, et latas-vias-habentes Athenas,  
ingressaque-est Erechthei bene-munitam domum. At Ulysses  
Alcinoi ad domos ibat incltytas: multa vero ei cor  
agitabat stanti, priusquam æreum ad-limen venisset.  
Instar enim solis splendor erat, aut lunæ,  
85 domum per excelsam magnanimi Alcinoi.  
Ærei etenim parietes ducti-erant hinc et illinc,  
ad intimum-secessum a limine: circum autem corona ex cyano:  
aureæ vero fores firmam domum intus claudebant:  
argentei autem postes in æreo stabant limine,  
90 argenteumque superliminare, aureus autem annulus.  
Aurei porro utrinque et argentei canes erant,  
quos Vulcanus fecerat peritis præcordiis,  
domum ut-custodirent magnanimi Alcinoi,  
immortales qui-sunt et senii-expertes per-dies omnes.  
95 Intus vero solia circa parietem firmata-erant hinc et illinc,  
ad intimum-secessum a limine usque: ibi pepli  
tenues bene-texti instrati-erant, opera mulierum.  
Hic autem Phæacum primates sedebant,  
bibentes et edentes; perpetuo enim *epulas* habebant.  
100 Aurei vero juvenes bene-structas super aras  
stabant, ardentes faces in manibus tenentes,  
illucescentes noctu per domum convivis.

Quinquaginta porro ei ancillæ per domum mulieres;  
aliæ quidem molunt in mola flavum frumentum;  
105 aliæ vero telas texerunt et fusos versant  
sedentes, *mobilis* qualia folia excelsæ populi:  
textilibus autem a-linteis distillat humidum oleum.  
Quantum Phæaces supra omnes periti *sunt* homines  
navem celerem per pontum dirigendi, tantum etiam mulieres  
110 telam texendi; supra-modum enim illis dedit Minerva  
operaque scire perpulcra, et ingenium *habere* bonum.  
Extra vero aulam magnus *est* hortus prope januas  
quatuor-jugerum: circa autem *eum* septum ductum-est utrinque.  
Ibi vero arbores proceræ creverant virentes,  
115 piri, et mali-punicæ, et mali pulcro-fructu,  
ficusque dulces, et oleæ virescentes.  
Ex-his nunquam fructus perit, nec deficit  
hieme, neque æstate, perennis; sed omnino semper  
Zephyrus spirans, alia quidem crescere-facit, alia vero maturescere.  
120 Pirus post pirum senescit, malumque post malum,  
ac post uvam uva, ficusque post ficum.  
Ibi porro ei fructuum-plena vinea fundata-est:  
hujus alterum quidem apricum-solum plano in loco  
siccatur sole; alias autem *uvæ* vindemiant,  
125 alias vero calcant; ante autem, *uvæ* immaturæ sunt,  
florem emittentes, aliæ vero submaturescunt.  
Ibi porro cultæ leguminum-areolæ ad extremum ordinem  
omnigenæ consitæ-sunt, perenne florentes:  
insunt autem duo fontes, alter quidem per hortum totum  
130 dispergitur, alter vero ex-altera-parte sub aulæ limen fluit  
ad domum excelsam, unde aquabantur cives.  
Talia igitur in Alcinoi *domo* deorum erant splendida dona.

Ibi stans *hæc* admirabatur audens divinus Ulysses.  
Ac postquam omnia suo admiratus-erat animo,  
135 celeriter super limen ingressus-est intra domum.  
Invenit autem Phæacum ductores atque principes  
libantes poculis speculatori Argicidæ;  
cui ultimo libabant, quando cogitabant de-lecto.  
Verum ivit per domum audens divinus Ulysses,  
140 multam caliginem habens, quam ei circumfuderat Minerva,  
donec perveniret ad-Aretenque et Alcinoum regem.  
Circumjecit autem Aretæ genubus manus Ulysses.  
Et tum demum rursus dissipata-est divinitus-offusa nebula.  
Illi vero muti facti-sunt per domum, virum conspicati:  
145 admirabanturque intuentes: sed supplicabat Ulysses:

Arete, filia Rhexenoris paris-deo,  
ad-tuum maritum, et ad-tua genua veni, multa passus,  
et ad-hosce convivas; quibus dii feliciter dent  
vivere, et liberis transmittat unusquisque  
150 possessiones in ædibus, honoremque, quem populus dedit.  
At mihi deductionem parate, in-patriam ut-perveniam  
ocyus: quoniam diu *procul* ab-amicis ærumnas patior.

Sic fatus, resedit ad focum in cineribus,  
juxta ignem; illi vero omnes obmutuerunt silentio.  
155 Seroque tandem inter-*eos*-fatus-est senex heros Echeneus  
qui sane Phæacum virorum maximus-natu erat,  
et sermonibus præstabat, priscaque et multa sciens:  
qui inter-eos benevolens concionatus-est et dixit:

Alcinoe, non sane tibi hoc honestius, nec convenit,  
160 hospitem quidem humi sedere ad focum in cineribus:  
hi vero tuum sermonem exspectantes continent-se.  
Verum age jam hospitem in sede argenteis-clavis-distincta  
colloca erectum: tu vero præcones jube  
vinum infundere, ut et Jovi fulmine-gaudenti  
165 libemus, qui supplices una venerandos comitatur:



cœnam vero hospiti proma det ex-intus reconditis.

170 Ac postquam hoc audivit sacra vis Alcinoi,  
manu prehensam Ulysssem prudentem, versutum,  
erexit a foco, et in sedem collocavit splendidam,  
filio surgere-jusso, virtutis-amante Laodamante,  
qui ei proximus sedebat; maxime autem *ipse* eum diligebat.  
Aquam vero ancilla gutturnio infudit ferens  
pulcro, aureo, super argenteum lebetem,  
ad-lavandum; juxtaque politam extendit mensam.  
175 Panem vero venerabilis proma apposuit ferens,  
fercula multa apponens, largiens de-præsentiis.  
Atque ille bibebat et edebat, audens divinus Ulysses:  
et tum præconem allocuta-est vis Alcinoi:

180 Pontonoe, cratere mixto vinum distribue  
omnibus per domum; ut et Jovi fulmine-gaudenti  
libemus, qui supplices una venerandos comitatur.

Sic dixit; Pontonous autem dulce vinum miscebat;  
distribuitque omnibus, auspicatus poculis.  
Ac postquam libarantque biberantque, quantum volebat animus,  
185 illis dein Alcinoos concionatus-est et dixit:

Audite, Phæacum ductores atque principes,  
ut dicam quæ me animus in pectoribus jubet.  
Nunc quidem epulati cubetis domum profecti:  
mane vero senibus pluribus advocatis,  
190 hospitem in ædibus hospitaliter-excipientes, ac diis  
faciemus sacra pulcra: deinde autem et de deductione  
cogitabimus, ut hic hospes sine labore et molestia  
deductione sub nostra suam in-patriam terram perveniat,  
gaudens, celeriter, etiam si valde procul sit:  
195 neu quod interea malum et damnum patiat,ur,  
antequam ipse suæ terræ appellat: ibi vero deinde  
patietur quæcunque ei Fatum Parcæque graves  
nascenti neverunt filo, quando ipsum peperit mater.  
Sin autem quis immortalium utique de cœlo venit,  
200 aliud quippiam hoc deinceps dii moliuntur.  
Semper enim pridem certe dii apparent manifesti  
nobis, quando facimus inclytas hecatombas;  
convivanturque apud nos sedentes, ubi quidem nos.  
Si vero quis et solus profectus occurrerit viator,  
205 nequaquam *hoc* occultant; quoniam ipsos prope sumus,  
quemadmodum Cyclopesque et feroces gentes Gigantum.

Hunc autem respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
Alcinoe, aliud quid tibi curæ-sit in-animo; non enim ego  
immortalibus similis-sum, qui cœlatum latum tenent,  
210 non corpore, nec oris-habitu, sed mortalibus hominibus;  
quoscunque vos nostis maxime subeuntes miseriam  
hominum, hisce in doloribus æquipararer.  
Et adhuc etiam plura ego mala narrarem,  
quæ jam cuncta deorum voluntate pertuli.  
215 Verum me quidem cœnare sinite, dolentem licet.  
Non enim odiosum præter ventrem importunius aliud  
est, qui jubet sui recordari necessitate,  
etiam valde afflictum, et in animo dolores habentem.  
Sic et ego dolores quidem habeo in-animo; hic vero omnino semper  
220 edere jubet et bibere; et me omnium  
oblivisci-facit, quæcunque passus-sum, et repleti postulat.  
Vos autem festinate simul-cum aurora illucescente  
ut me infaustum meam deducatis in-patriam,  
quamvis multa passum; conspicatum me vel relinquat vita  
225 possessionem meam, famulosque, et altam magnam domum.

Sic dixit: illi autem omnes approbabant, et hortabantur  
deducere hunc hospitem, quoniam recte locutus-erat.  
Ac postquam libarantque biberantque quantum volebat animus,

illi quidem decubituri iverunt domum unusquisque.  
230 At in ædibus relinquebatur divinus Ulysses,  
apud ipsum autem Areteque et Alcinous deo-par  
sedebant: famulæ autem auferebant vasa convivii:  
inter-eos vero Arete candidis-ulis exordiebatur sermones:  
agnovit enim pallium et tunicam, vestimenta videns  
235 pulcra, quæ quidem ipsa fecerat, cum ancillis mulieribus;  
et ipsum compellans alatis verbis allocuta-est:<sup>[TR1]</sup>  
Hospes, hoc quidem te primum interrogabo ipsa:  
quis *et* unde es hominum? quis tibi hæc vestimenta dedit?  
an-non dicis, per mare errantem *te* huc venisse?

240 Hanc autem respondens affatus-est ingeniosus Ulysses:  
difficile *est*, regina, penitus enarrare *meas*  
ærumnas: quandoquidem mihi multas dederunt dii-cœlestes;  
hoc vero tibi dicam, quod me interrogas et inquiris.  
Ogygia quædam insula procul in mari jacet,  
245 ubi quidem Atlantis filia, dolosa Calypso,  
habitat pulcris-comis, potens dea: nec quisquam cum-ipsa  
versatur, nec deorum, nec mortalium hominum.  
Sed me infelicem ad-focum *ejus* duxit deus  
solum, postquam mihi navem velocem candenti fulmine  
250 Jupiter percussam diffiderat medio in nigro mari.  
Ibi reliqui quidem omnes periere boni socii:  
at ego, carina ulnis comprehensa navis utrinque-recurvæ,  
novem-diebus ferebar: decima autem me nocte nigra  
insulam ad Ogygiam appulerunt dii, ubi Calypso  
255 habitat pulcris-comis, potens dea; quæ me susceptum  
sedulo amice-tractabat, et alebat, et dicebat *se*  
facturam immortalem et senii-expertem per-dies omnes:  
sed meum nunquam animum in pectoribus flectebat.  
Illic quidem septem-annos manebam perpetuo, vestes autem semper  
260 lacrimis rigabam, quas mihi divinas dedit Calypso.  
Sed quum jam octavus mihi revolutus annus venit,  
tum demum me jussit hortans redire,  
Jovis e jussu, sive etiam animus mutatus-est ipsius.  
Misit vero *me* in rate multis-vinculis-juncta: multa autem dedit,  
265 panem et vinum suave; et divinas vestes induit:  
ventumque misit innocuumque placidumque.  
Septem et decem autem navigabam dies per-mare-iter-faciens,  
decima octava vero *mihi* apparuerunt montes umbrosi  
terræ vestræ; lætatum vero est mihi carum cor,  
270 infelici: certe enim eram adhuc conflictaturus ærumnis  
multis, quas mihi immisit Neptunus terræ-concussor;  
qui mihi incitatis ventis impedivit iter,  
commovitque mare immensum; neque ullo-pacto *me* fluctus  
sinebat in rate vehementer ingemiscentem vehi.

275 Hanc quidem deinde procella dispersit: atque ego  
natans hanc voraginem emensus-sum, donec me terræ  
vestræ appulit ferens ventusque et aqua.  
Ibi me egredientem allisisset fluctus ad terram,  
petras ad magnas jaciens et ingratum locum:  
280 sed recedens natavi rursus, donec veni  
ad fluvium, ubi demum mihi visus-est locus opportunissimus,  
lævis petrarum; et receptus ibi-erat a-vento.  
Excidi autem animum-collecturus: ac divina nox  
supervenit: ego autem seorsum ab divinitus-fluente fluvio  
285 egressus in arbustis dormivi: circumquaque vero folia  
congressi: somnum autem deus immensum *in me* defudit.  
Ibi quidem in foliis, caro afflicta corde,  
dormiebam per-totam noctem, et ad auroram et meridiem;  
occidebatque sol, et me dulcis somnus dereliquit.

290 Ancillas vero in litore tuæ vidi filiæ  
ludentes: inter *eas* autem ipsa erat similis deabus.  
Ei supplicavi: illa vero neutiquam a-mente aberrabat bona,

ut non sperares juniorem obviam-factum  
 acturum: semper etenim juniores desipiunt.  
 295 Quæ mihi cibum dedit affatim, et nigrum vinum,  
 et lavit in flumine, et mihi has vestes dedit.  
 Hæc tibi, tametsi afflictus, ex-vero enarravi.  
 Huic autem rursus Alcinous respondit, dixitque:  
 hospes, enimvero hoc quidem decens non advertit  
 300 filia mea, quod te neutiquam cum ancillis mulieribus  
 duxit in nostram *domum*: tu vero *illi* primæ supplicaveras.  
 Hunca utem respondens affatus-est ingeniosus Ulysses:  
 heros, ne mihi ideo eximiam reprehende puellam:  
 ipsa enim me jussit cum ancillis subsequi;  
 305 sed ego nolui, timens reveritusque,  
 ne-qua et tibi animus irasceretur conspicato:  
 suspicaces etenim sumus in terra genera hominum.  
 Huic autem rursus Alcinous respondit, dixitque:  
 hospes, non mihi tale in præcordiis carum cor,  
 310 temere ut-irascar: potiora autem *mihi sunt* honesta omnia.  
 Utinam enim, Jupiterque pater, et Minerva et Apollo,  
 talis quum-sis qualis es, eaque sentiens quæ ego et ipse,  
 filiamque meam habere-velles, et meus gener vocari,  
 hic manens; domum autem ego et bona darem,  
 315 si modo volens maneres, invitum vero te nemo detinebit  
 Phæacum: ne hoc gratum Jovi patri sit.  
 Deductionem vero in hoc *tempus* ego constituam, ut bene scias,  
 crastinum; tum-diu autem tu quidem domitus somno  
 decumbes; illi vero remigabunt per-tranquillum, donec perveneris  
 320 in-patriam tuam, et domum, et sicubi tibi gratum sit,  
 etiam si valde multo longius absit quam-Eubœa:  
 eam quidem longissime aiunt abesse, qui eam viderunt  
 civium nostrorum, quando flavum Rhadamanthum  
 duxerunt, invisurum Tityum, Terræ filium:  
 325 atque illi quidem illuc venere, et absque labore perfecerunt  
*iter* die eodem, et finierunt domum retro *venientes*.  
 Cognosces vero et ipse in mente, quam optimæ  
 naves meæ et juvenes ad-torquendum mare gubernaculo.  
 Sic dixit, gavisus-est autem audens divinus Ulysses:  
 330 precansque deinde ait, verbumque dixit et elocutus-est:  
 Jupiter pater, utinam, quæcunque dixit, perficeret omnia  
 Alcinous: cujus quidem per almam terram  
 immortalis gloria esset; ego autem in-patriam pervenirem.  
 Sic illi quidem talia ad se-invicem loquebantur.  
 335 Jussit autem Arete candidas-ulnas-habens ancillas  
 cubilia sub porticu ponere, et stragula pulcra  
 purpurea injicere, insternereque desuper tapetas,  
 lænasque imponere villosas, superne ut-indueretur.  
 Illæ vero iverunt ex ædibus, facem in manibus tenentes.  
 340 Ac postquam straverant densum lectum accelerantes,  
 hortabantur Ulyssem adstantes verbis:  
 Surge decubiturus, o hospes: paratus vero est tibi lectus.  
 Sic dixerunt: huic vero gratum visum-est dormire.  
 Sic is quidem ibi dormiebat, audens divinus Ulysses,  
 345 tornatis in lectis, sub porticu personante.  
 Alcinous vero decubuit in-penetrâli domus excelsæ;  
 juxta vero uxor regina lectum paravit et cubile.

[TR1] "allocuta-est" → "allocuta-est:"

## Odysseæ VIII.—Ulyssis conciliatio cum Phæacibus.

ARGUMENT:

Alcinous calls a council, in which it is resolved to transport Ulysses into his country. After which splendid entertainments are made, where the celebrated musician and poet, Demodocus, plays and sings to the guests. They next proceed to the games, the race, the wrestling, discus, &c., where Ulysses casts a prodigious length, to the admiration of all the spectators. They return again to the banquet and Demodocus sings the loves of Mars and Venus. Ulysses, after a compliment to the poet, desires him to sing the introduction of the wooden horse into Troy, which subject provoking his tears, Alcinous inquires of his guest his name, parentage, and fortunes.

TEXT:

- 1 Quando vero mane-genita apparuit roseis-digitis Aurora,  
surrexit e lecto sacra vis Alcinoi;  
surrexit porro divinus urbium-eversor Ulysses.  
Illis vero præibat sacra vis Alcinoi
- 5 Phæacum ad-concionem, quæ ipsis apud naves constituta-erat.  
Ingressi autem considabant in politis lapidibus  
prope *invicem*: sed per urbem obibat Pallas Minerva,  
assimilans-se præconi prudentis Alcinoi,  
reditum Ulyssi magnanimo meditans:
- 10 atque unicuique viro astans dixit verbum:  
Huc age, Phæacum ductores et principes,  
ad concionem ite, ut de-hospite audiatis,  
qui recens Alcinoi prudentis venit domum,  
ponto pererrato, corpore immortalibus similis.
- 15 Sic locuta, incitavit robur et animum uniuscujusque.  
Cito vero implebantur hominibus foraque et sedilia  
congregatis: multi vero admirati-sunt conspicati  
filium Laertæ prudentem. In-eum vero Minerva  
divinam defudit gratiam, in-caputque et humeros;
- 20 et ipsum proceriorem et crassiolem reddidit aspectu,  
ut Phæacibus gratus omnibus fieret,  
gravisque et venerabilis, et *ut* perficeret certamina  
multa, quibus Phæaces experiebantur Ulyssesem.  
Ac postquam convenerant, unaque-congregati-erant,  
inter-eos Alcinous concionatus-est et dixit:
- 25 Audite, Phæacum ductores atque principes,  
ut dicam, quæ me animus in pectoribus jubet.  
Hospes hic, nescio quis, errans venit meam domum,  
sive ab orientalibus, sive occidentalibus hominibus;  
deductionemque flagitat et precatur ratam esse.  
Nos vero, ut antea quidem, maturemus deductionem.  
Neque enim quisquam alius, quicumque meam domum pervenerit,  
hic lugens diu manet propter deductionem.
- 30 Sed age, navem nigram deducamus in mare divinum  
recentem: juvenes autem duo et quinquaginta  
eligantur per populum, quicumque pridem sunt optimi.  
Ligatis autem bene omnes ad transtra remis  
exite: ac deinde subitum apparate convivium,  
ad-nostram *domum* profecti; ego autem laute omnibus præbebo.
- 40 Juvenibus quidem hæc præcipio: at ceteri  
sceptrigeri reges meam ad domum pulcram  
veniatis, ut hospitem in ædibus amice-excipiamus;  
neu quis recuset: advocate vero divinum cantorem,  
Demodocum: huic etenim deus excellenter dedit cantum,  
ut oblectet quandocumque animus *eum* impellit ad-canendum.
- 45 Sic igitur locutus præivit; ac simul sequebantur  
sceptrigeri: præco autem arcessebat divinum cantorem.  
Juvenes vero electi duo et quinquaginta  
iverunt, ut præceperat *Alcinous*, ad litus maris infructuosi.
- 50 Ac postquam ad navem devenerant ac mare,  
navem quidem ipsi nigram maris in-profundum deduxere:  
imposueruntque malum, et vela navi nigræ,  
aptarunq; remos vinculis in coriaceis,

omnia rite; atque vela alba expanderunt.  
55 Alte vero in humido ipsam stiterunt: ac postea  
profecti-sunt ire Alcinoi prudentis ad magnam domum.  
Implebantur autem porticusque, et septa, et domus viris.  
[congregatis: multi vero erant juvenes ac senes.]  
Illis vero Alcinous duodecim oves mactavit,  
60 octoque albis-dentibus sues, duosque pedes-trahentes boves.  
quos excoriarunt curaruntque pararuntque epulas gratas.  
Præco autem prope venit, ducens amabilem cantorem:  
quem eximie Musa dilexit, et dedit bonumque malumque:  
oculis quidem privavit, dedit autem dulcem cantum.  
65 Huic vero inde Pontonous posuit sedem argenteis-clavis-distinctam,  
in-medio convivarum, columnæ longæ acclinans:  
et e paxillo suspendit citharam argutam,  
ipsius supra caput, et monuit, *quomodo* manibus prehendam,  
præco; juxtaque ponebat canistrum, pulcramque mensam,  
70 juxta etiam poculum vini, ut-biberet, quando animus juberet.  
Illi vero ad cibos paratos appositos manus extenderunt.  
Ac postquam potus et cibi desiderium exemerant,  
Musa jam cantorem excitavit, ut-caneret laudes virorum,  
e-cantione, cujus tunc utique gloria ad-cœlum latum pervenit.  
75 contentionem Ulyssis ac Pelidæ Achillis,  
ut quondam contenderunt, deorum in convivio celebri,  
acribus verbis: rex autem virorum Agamemno  
gaudebat animo, quum optimi Achivorum contenderent.  
Sic enim ei vaticinans prædixerat Phœbus Apollo  
80 Pytho in divina, quando supergressus-est lapideum limen  
oraculum-petiturus: tunc enim devolvebatur mali principium  
Trojanisque et Danais, Jovis magni propter consilia.  
Hæc igitur cantor cantabat inclytus: at Ulysses  
purpuream magnam vestem prehensam manibus robustis,  
85 super caput traxit, obtexitque pulcram faciem:  
verecundabatur enim Phæacas, sub superciliis lacrimas stillans.  
Verum quando desierit canere divinus cantor,  
lacrimis abstersis, a capite vestem demebat,  
et poculo duplice sumto, libabat diis.  
90 Sed quando rursus incipiebat, et hortabantur *eum*, ut caneret,  
Phæacum optimates: quippe oblectabantur *illius* carminibus:  
rursus Ulysses, capite obvoluto, flebat.  
Ibi alios quidem omnes latebat lacrimas stillans,  
Alcinous vero ipsum solus animadvertit et observavit,<sup>[TR1]</sup>  
95 sedens prope ipsum; graviter autem suspirantem audivit.  
Continuo vero inter-Phæacas remigii-studiosos loquebatur:  
Audite, Phæacum ductores atque principes:  
jam quidem convivio saturavimus animum æquo  
citharaque, quæ convivio comes est lauto:  
100 nunc vero exeamus, et certamina experiamur  
omnia; ut hospes narret suis amicis,  
domum reversus, quantum superemus alios  
pugillatuque, luctaque, et saltu, atque cursu.  
Sic igitur locutus, præivit; illi vero una secuti-sunt.  
105 Atque e paxillo suspendit citharam argutam,  
Demodocum vero prehendit manu, et eduxit ex ædibus  
præco; præibat autem ei eandem viam, quam et alii  
Phæacum optimates *iverant*, certamina admiraturi.  
Profecti-sunt autem ire ad forum, simulque sequebatur multa turba,  
110 innumeri; ac surgebant juvenes multique et fortes.  
Surrexit quidem Acroneosque, et Ocyalus, et Elatreus,  
Nauteusque, Prymneusque, et Anchialus, et Eretmeus,  
Ponteusque, Proreusque, Thoon, Anabesineosque,  
Amphialusque, filius Polynei Tectonidæ:  
115 surrexit etiam Euryalus, homicidæ similis Marti,  
Naubolidesque, qui optimus erat specieque corporeque

omnium Phæacum, post egregium Laodamantem:  
surrexerunt porro tres filii eximii Alcinoi,  
Laodamasque, Haliusque, et deo-par Clytoneus.  
120 Hi vero primum quidem periculum-fecerunt pedibus.  
Eis autem a carceribus extensus-erat cursus; ac simul omnes  
celeriter volabant pulverem-excitantes per-campum.  
Horum autem currendo longe optimus erat Clytoneus eximius:  
quantumque in novali spatium est mularum-duarum,  
125 tantum præcurrens ad-cives venit; illi vero relictis-sunt.  
Alii autem luctæ molestæ periculum-fecerunt:  
in hac vero Euryalus vicit omnes optimos.  
Saltu autem Amphialus omnium eminentissimus erat:  
disco rursus omnium præstantissimus erat Elatreus:  
130 pugilatu denique Laodamas, eximius filius Alcinoi.  
Ac postquam omnes oblectarant animum certaminibus,  
inter-eos jam Laodamas locutus-est, filius Alcinoi:  
Agite, amici, hospitem rogemus, si quod certamen  
novitque et didicit: habitu-corporis quidem non malus est,  
135 femoribusque, et cruribus, et ambabus manibus superne,  
cerviceque firma, magnoque robore: nec vigore-juvenili  
caret; at malis confractus-est multis.  
Non enim equidem aliquid existimo pejus aliud *esse* mari  
ad-hominem confringendum, etiam si valde fortis sit.  
140 Huic autem rursus Euryalus respondit, dixitque:  
Laodama, sane hoc verbum recte dixisti.  
Ipse nunc *eum* provoca profectus, et admone sermone.  
Ac postquam hoc audivit strenuus filius Alcinoi,  
stetit in medium progressus, et Ulysses allocutus-est:  
145 Huc age etiam tu, hospes pater, periculum-fac certaminum,  
si quod forte didicisti; par vero est, te scire certamina.  
Non enim major gloria hominis, quoad fuerit,  
quam quod pedibus strenue-agat et manibus suis.  
Verum age, fac-periculum; pelle autem mæstitiam ab animo:  
150 tibi vero profectio non-amplius diu aberit, sed tibi jam  
navisque deducta-est, et parati sunt socii.  
Hunc autem respondens affatus-est ingeniosus Ulysses:  
Laodama, quid me hæc jubetis, lacescentes?  
dolores mihi etiam magis in animo *sunt* quam certamina;  
155 qui antea quidem valde multa passus-sum, et multa pertuli;  
nunc vero in vestro consessu reditus indigens  
sedeo, precans regemque omnemque populum.  
Huic vero rursus Euryalus respondit, objurgavitque palam:  
non enim te, hospes, perito viro assimilo  
160 certaminum, qualia utique multa inter homines sunt;  
sed illi, qui navem multis-transtris-instructam frequentans,  
princeps nautarum, qui quidem negotiatores sunt,  
onerisque memor, et inspector sit mercium,  
lucrique raptis-acquisiti; neque athletæ similis-es.  
165 Illum autem torve intuitus affatus-est ingeniosus Ulysses:  
hospes, non honeste dixisti; protervo viro similis-es.  
Ita non omnibus dii amabilia *munera* donant  
hominibus, nec formam, nec ingenium, nec eloquentiam.  
Alius etenim specie deterior est vir,  
170 at deus formam verbis (*eloquentia*) ornat: alii vero in ipsum  
oblectati spectant: hic autem secure loquitur  
modestia *cum* suavi, eminetque-inter congregatos;  
incedentemque *eum* per urbem, deum veluti, aspiciunt.  
Alius vero rursus forma quidem similis immortalibus:  
175 verum haud ei gratia circum-affunditur sermonibus.  
Sic et tibi species quidem per decora, neque aliter  
ne deus quidem fingeret; mente vero rudis es.  
Irritasti mihi animum in præcordiis caris,

locutus non decenter: ego vero non ignarus *sum* certaminum,  
180 ut tute fabularis, verum inter primos puto  
fuisse *me*, donec juventa fretus-fui, manibusque meis.  
Nunc vero teneor ærumna et doloribus: multa enim passus-sum,  
virorumque bella, sævosque fluctus penetrans.  
Sed etiam sic, mala multa passus, periculum-faciam certaminum;  
185 mordax enim sermo *tuus*; impulisti autem me, locutus.

Dixit, et cum-ipsa veste impetu-factoprehendit discum  
majorem et crassum, gravioremque non paulo quidem,  
quam quali Phæaces ludebant inter-se.  
Hunc utique circumrotatum misit valida e manu:  
190 insonuit vero lapis; inclinaverunt autem se ad terram  
Phæaces longis-remis-utentes, navigatione-celebres viri,  
lapidis ab impetu: is vero supervolavit signa omnia (*jactuum ceterorum*),  
rapide ruens a manu: posuit vero signa Minerva,  
viro corpus assimilata; verbumque dixit, et elocuta-est:

195 Etiam cæcus tibi, hospes, distinxerit signum  
palpando; quandoquidem neutiquam mixtum-est multitudini,  
sed *est* longe primum: tu vero confide hoc quidem in-certamine:  
nullus Phæacum ad-hoc perveniet nec transmittet.

Sic dixit, lætatus-est vero audens divinus Ulysses,  
200 gaudens quod socium benignum videret in circo.  
Et tunc levius allocutus-est Phæacas:

Hunc nunc assequimini, juvenes; brevi autem denuo alium  
*me* missurum-esse aut tantum puto, aut adhuc longius.  
E-ceteris vero, quemcunque cor animusque jubet;  
205 huc age, periculum-faciat, quoniam me irritastis valde,  
aut pugilatu, aut lucta, aut etiam cursu, nihil recuso,  
ex-omnibus Phæacibus, præter ipsum Laodamantem.  
Hospes enim mihi ille est; quis cum-amico-excipiente pugnaverit?  
insipiens vero ille et nullius-pretii est vir,  
210 quicumque cum-hospite contentionem proferat certaminum,  
populo in alieno; sui vero ipsius omnia clauda-reddit.  
Ceterorum autem haudquaquam ullum rejicio, nec despicio;  
sed volo cognoscere et periculum-facere palam.  
In-omnibus enim non ignavus sum, inter homines quotquot certamina *sunt*.  
215 Bene quidem arcum novi perpolitum tractare:  
primus virum contingerem, sagitta-missa in turba  
virorum infestorum: etiam si valde multi socii  
juxta astant, et sagittas-mitterent in-viros.  
Solutus vero me Philoctetes vincebat arcu,  
220 populo in Trojanorum, quando arcum-tendebamus Achivi;  
ceteris vero me aio longe præstantiorem esse,  
quotquot nunc mortales sunt in terra panem edentes.  
Cum-viris autem priscis contendere nolo,  
neque cum-Hercule, neque cum-Euryto Æchaliensi;  
225 qui etiam cum-immortalibus contendebant de arcuum-peritia:  
ideo etiam subito mortuus-est magnus Eurytus, neque ad senectutem  
pervenit in ædibus; iratus enim *eum* Apollo  
occidit, quia ipsum provocarat ad-arcum-tendendum.  
Hasta vero jaculor, quantum non alius quisquam sagitta.  
230 Solis timeo pedibus, ne quis me superet  
Phæacum: nimis enim improbe domitus-sum  
fluctibus in multis; quoniam non commeatus apud navim  
erat perpetuus; ideo mihi cara membra soluta-sunt.

Sic dixit; illi vero omnes obmutuerunt silentio:  
235 Alcinous autem ipsum solus respondens allocutus-est:

Hospes, quandoquidem non ingrata inter nos hæc concionaris,  
sed vis virtutem tuam ostendere, quæ te comitatur,  
iratus, quod te hic vir in certamine astans  
objurgavit; ut tuam virtutem mortalis nullis vituperaret,  
240 quicumque norit sua mente idonea loqui:  
verum age, nunc meum intellige sermonem, ut etiam alii

dicas heroum, quando tuis in ædibus  
epuleris apud tuamque uxorem et tuos liberos,  
nostræ virtutis recordatus, qualia etiam nobis  
245 Jupiter opera præbuit perpetuo jam-inde a-majoribus.  
Non enim pugiles sumus inclyti, nec luctatores,  
sed pedibus celeriter currimus, et navibus optimi *sumus*:  
semper autem nobis conviviumque gratum, citharaque, chorique,  
vestesque mutatoriae, lavacraque calida, et cubilia.  
250 Verum age, Phæacum saltatores, quotquot optimi,  
ludite; ut hospes dicat suis amicis,  
domum reversus, quantum superemus alios  
rei-nauticæ-peritia, et pedibus, et saltatione, et cantu.  
Demodoco vero aliquis statim profectus citharam argutam  
255 afferat, quæ alicui jacet in nostris ædibus.

Sic dixit Alcinous deo-similis: surrexit autem præco,  
allaturus citharam cavam e domo regis.  
Moderatores autem *ludorum* lecti novem omnes surrexere,  
publici, qui in certaminibus ordinabant singula:  
260 complanarunt autem aream, pulcrumque dilatarunt circum.  
Præco vero prope venit, ferens citharam argutam  
Demodoco; is autem deinde ivit in medium: circum vero juvenes  
primum-pubescentes stabant, periti saltationis:  
quatiebant vero circum divinum pedibus: at Ulysses  
265 micationes admirabatur pedum, stupescebatque animo.

Sed ille (*Demodocus*) chitharam pulsans orsus-est pulcre canere,  
de Martis amore pulcraque-corona-cinctæ Veneris,  
ut primum coierint in Vulcani ædibus  
clam: plurima autem dedit, lectumque dedecoravit et cubile  
270 Vulcani regis: statim vero illi nuntius venit.  
Sol, qui ipsos observavit sese-miscentes amore.  
Vulcanus autem, simulac tristem sermonem audiverat,  
profectus-est ire in officinam, mala animo intimo-moliens:  
imposuitque incudis-stipiti magnam incudem, cudebatque vincula  
275 infragilia, insolubilia, ut firmiter illic manerent.  
Ac postquam struxerat dolum, iratus Marti,  
profectus-est ire in thalamum, ubi ei cara cubilia strata-erant:<sup>[TR2]</sup>  
circumfudit autem *lecti* fulcris vincula circulo undique:  
multa autem et desuper e-fastigio effusa-erant,  
280 tanquam araneæ-fila tenuia, quæ nemo ne cerneret quidem,  
nec deorum beatorum: perquam enim dolosa facta-erant.  
Ac postquam omnem dolum circa lectum fuderat,  
simulavit-se ire in Lemnum, pulcre-ædificatum oppidum,  
quæ illi terrarum multo carissima est omnium.  
285 Nec cæcam-speculationem habebat aureis-frenis-utens Mars,  
ut vidit Vulcanum inclytum-artificem seorsum profectum;  
profectus-est autem ire ad domum inclyti Vulcani,  
cupiens amoris pulcra-corona-redimitæ Veneris.  
Hæc vero recens a patre præpotente Saturnio  
290 veniens jam desidebat: ille autem intra domum ivit,  
inque manu ei hæsit, verbumque dixit, et elocutus-est:

Huc-age, cara, ad-lectum convertamur decumbentes.  
Non enim amplius Vulcanus inter-nos *est*, sed puto jam  
abiit in Lemnum, ad Sintias barbara-lingua.

295 Sic dixit: illi autem gratum vistum-est cubare.  
Hi vero lectum ingressi concumbebant; sed vincula  
fabrefacta circumfundebantur prudentis Vulcani;  
neque ullum movere erat membrorum, neque attollere.  
Et tum demum agnoscebant, quod non-amplius effugium erat.  
300 Prope autem eis venit inclytus Vulcanus,  
iterum reversus, antequam ad-Lemni terram venisset;  
Sol enim ei speculationem habebat, narravitque rem.  
[Profectusque-est ire ad domum, caro afflicta corde.]  
Stetit autem in vestibulo, iraque ipsum sæva cepit:



305 horrendumque clamavit, ut-audiretur omnibus diis:  
Jupiter pater, atque alii beati dii sempiterni,  
venite, ut opera ridicula et non tolerabilia videatis:  
ut me, claudus quum-sim, Jovis filia Venus  
semper ignominia-afficit, amatque perniciosum Martem:  
310 eo-quod ille quidem pulcerque et sanis-pedibus, at ego  
imbecillis sum: ac neutiquam mihi in-causa alius *est*,  
quam parentes duo; qui *eam* non genuisse debebant.  
Sed videte, ubi illi dormiunt in amore,  
meum lectum ingressi; ego vero aspiciens contristor.  
315 Non quidem illos amplius puto, vel paululum, dormituros ita,  
etiamsi valde amantes: cito non volent ambo  
dormire: sed ipsos dolus et vinculum detinebit,  
donec mihi prorsus omnia pater retribuat sponsalia,  
quæcunque ei præbui impudentis gratia puellæ:  
320 quoniam illi pulcra *erat* filia, at non animi-continens.  
Sic dixit; ac congregati-sunt dii ad-ære-fundatam domum:  
venit Neptunus terræ-concussor: venit utilium-auctor  
Mercurius; venit etiam rex jaculator Apollo.  
Feminæ vero deæ manebat præ-pudore domi singulæ.  
325 Stabant autem in vestibulo dii, datores bonorum;  
immensusque inde exortus-est risus diis beatis,  
artificia inspicientibus prudentis Vulcani.  
Sic autem aliquis diebat intuitus proximum alium:  
Non bene-succedunt mala opera: assequitur vero tardus celerem:  
330 ut nunc Vulcanus, qui-est tardus, cepit Martem,  
velocissimum licet deorum, qui Olympum tenent.  
claudus ipse, artificio: eo et adulterii-mulctam debet.  
Sic illi quidem talia inter se loquebantur.  
Mercurium autem allocutus-est rex, Jovis filius, Apollo:  
335 Mercuri, Jovis fili, internuntie, dator bonorum,  
numquid<sup>[TR3]</sup> in vinculis velles fortibus compressus  
dormire in lectis, apud auream Venerem?  
Huic autem respondit deinde internuntius Argicida:  
utinam enim hoc fieret, rex longe-jaculans Apollo.  
340 Vincula quidem ter tanta infinita circumjecta *me* tenerent;  
vos autem inspiceretis dii, omnesque deæ:  
at ego dormirem apud auream Venerem.  
Sic dixit; risus autem exortus-est inter-immortales deos.  
Non-vero Neptunum risus tenebat, precabatur autem *is* usque  
345 Vulcanum inclytum-artificem, ut solveret Martem:  
et ipsum allocutus verba alata dicebat:  
Solve; ego vero tibi ipsum spondeo, ut tu jubes,  
responsurum-esse æqua omnia inter immortales deos.  
Hunc autem rursus allocutus-est inclytus Vulcanus:  
350 ne me, Neptune terræ-concussor, hæc jube:  
debiles utique pro-debilibus etiam sponsiones ad-spondendum.  
Quo-pacto ego te obligarim inter immortales deos,  
si Mars abierit, debito et vinculis elapsus?  
Hunc autem rursus allocutus-est Neptunus terræ-concussor:  
355 Vulcane, etiamsi enim Mars debito elapsus  
abierit fugiens, ipse tibi ego hæc persolvam.  
Huic autem respondit deinde inclytus Vulcanus:  
non licet, neque decet, tuam orationem abnuere.  
Sic locutus, e-vinculis *eos* solvit robur Vulcani.  
360 Illi vero postquam e vinculis soluti-erant, fortia licet essent,  
statim prosilientes, ille quidem in-Thraciam ivit;  
hæc autem in-Cyprum pervenit, risum-amans Venus,  
in Paphum; ibi vero ei lucus *est* araque odorata;  
ibique ipsam Gratia lavarunt, et unxerunt oleo  
365 immortalis, qualia diis gratiam-addunt sempiternis;

ac vestesque ei induerunt desiderabiles, mirabile visu.

Hæc igitur cantor cantabat inclytus: at Ulysses  
oblectabatur in mente sua audiens, atque etiam alii  
Phæaces longis-remis-utentes, re-nautica-inclyti viri.

370 Alcinous autem Halium et Laodamantem jussit  
solos tripudiare, quoniam cum-ipsis nemo certabat.  
Hi igitur postquam pilam pulcram in manibus acceperant,  
purpuream, quam ipsis Polybus fecerat prudens:  
hanc alter jactabat ad nubes umbrosas,  
375 flexus retro; alter autem a terra in-altum elatus  
facile receptabat, antequam pedibus ad-solum venisset.  
At postquam pila in rectum *jacienda* periculum-fecerant,  
saltabant jam deinde in terra alma,  
frequenter alternantes; juvenes vero applaudebant ceteri,  
380 stantes in consessu-spectatorum: multus autem strepitus ortus-est.  
Tum vero Alcinooum allocutus-est divinus Ulysses:

Alcinoe rex, omnium clarissime civium,  
sane quidem pollicitus-es, tripudiatore esse optimos;  
sane vero inde *hæc* effecta sunt: stupor me tenet insipientem.

385 Sic dixit; lætata-est autem sacra vis Alcinoi;  
statimque Phæacas remigii-studiosos allocutus-est:

Audite, Phæacum ductores atque principes:  
hospes valde mihi videtur prudens esse.  
Verum age, ei demus hospitale-munus, uti par *est*.

390 Duodecim enim in populo præclari reges  
principes imperant, tertius-decimus vero ego ipse;  
horum ei vestem singuli bene-lotam, et tunicam,  
et auri talentum ferte pretiosi:  
statim vero omnia portemus conferti, ut in manibus  
395 *hæc* hospes habens, ad cœnam veniat gaudens in animo.  
Euryalus autem eum ipsum placet verbis,  
et dono; quoniam nequaquam verbum decenter locutus-est.

Sic dixit: illi autem omnes approbabant, et hortabantur;  
donaque apportatum miserunt præconem singuli.  
400 Huic autem rursus Euryalus respondit, dixitque:

Alcinoe rex, omnium illustrissime civium,  
enimvero ego hospitem placabo, sicut tu jubes:  
dabo ei hunc ensem totum-æreum, cui inest manubrium  
argenteum, vagina autem recens-secti eboris  
405 circum-tornata-est: magni vero ei pretii erit.

Sic fatus, in manibus posuit ensem argenteis-clavis-distinctum,  
et ipsum compellans verbis alatis allocutus-est:

Gaude, pater o hospes! verbum vero si quod temere-dictum-est  
grave, statim illud auferant abreptum procellæ.

410 Tibi autem dii uxorem videre, et in-patriam pervenire,  
dent; quoniam diu procul ab amicis ærumnas pateris.

Hunc autem respondens affatus-est ingeniosus Ulysses:  
et tu, amice, valde gaude; dii vero tibi felicia dent;  
neque ullum tibi ensis desiderium posthac fiat  
415 hujus, quem jam mihi dedisti, ubi-placaras verbis.

Dixit et circa humeros sibi-posuit ensem argenteis clavis-distinctum.  
Occidebatque sol, et ei inclyta dona aderant:  
et hæc in *domum* Alcinoi ferebant præcones illustres:  
suscepta autem filii eximii Alcinoi,  
420 matrem juxta venerandam posuerunt perpulcra dona.  
Illis autem præibat sacra vis Alcinoi;  
accedentes vero consederunt in altis soliis.  
Tunc vero Areten allocuta-est vis Alcinoi:

425 Huc-age, mulier, fer arcam luculentam, quæ *sit* optima;  
inque ea pone vestem bene-lotam et tunicam.  
Et ei in igne ahenum calefacite, tepefaciteque aquam;

ut ubi-laveritque-se, et viderit bene posita omnia  
dona, quæ ei Phæaces eximii huc tulerunt,  
convivioque oblectetur, et cantilenæ modos audiens.  
430 Atque ei ego hoc poculum meum perpulcrum præbebo,  
aureum, ut mei memor diebus omnibus  
libet in domo Jovique, aliisque diis.

Sic ait; Arete autem inter ancillas dixit,  
in igne ut-poneret tripodem magnum quam celerrime.  
435 Hæ vero lavacri tripodem posuerunt in igne ardenti:  
et aquam infuderunt, subtusque ligna accendebant allata.  
Alvum quidem tripodis ignis ambibat, calefiebatque aqua.  
Interea vero Arete hospiti perpulcram arcam  
efferebat e-thalamo, imposuitque pulcra dona,  
440 vestes, aurumque, quæ ei Phæaces dederant:  
inque ea pallium posuit, pulcramque tunicam;  
et ipsum compellans verbis alatis allocuta-est:

Ipse nunc vide de-operculo, statim vero vinculum inde,  
ne-quis tibi in itinere damnum-afferat, quando tum  
445 dormieris dulcem somnum, iter-faciens in nave nigra.

Ac postquam hoc audierat audens divinus Ulysses,  
statim aptavit operculum, celeriterque vinculum indidit  
varium, quod olim eum docuit mente veneranda Circe.  
Ilico autem ipsum mulier-œconomia lavari jussit,  
450 in balneum ingressum; ille vero libenter vidit animo  
calida lavacra; quoniam neququam curatus erat-frequenter,  
ex-quo liquerat domum Calypsus pulcris-comis:  
tunc autem ei curatio, tanquam deo, perpetua erat.  
Hunc vero postquam ancillæ laverant et unxerant oleo,  
455 circque ipsum lænam pulcram jecerant ac tunicam,  
e balneo egressus viros ad vini-potiores  
ibat: Nausicaa vero, a diis pulcritudinem habens,  
stetit juxta postes tecti firmiter fabricati:  
admirabatur autem Ulyssem in oculis aspiciens,  
460 et ipsum compellans verbis alatis allocuta-est:

Salve, hospes, ut etiam olim, quando-eris in patria terra,  
memineris mei, quod mihi primæ vitæ-*conservatæ*-pretium debes.

Hanc autem respondens affatus-est ingeniosus Ulysses:  
Nausicaa, filia magnanimi Alcinoi,  
465 sic nunc Jupiter det, altitonans maritus Junonis,  
domumque ut-veniam, et reditus diem videam:  
ut tibi etiam illic, deæ veluti, vota-fecerim  
semper diebus omnibus: tu enim me servasti, puella.

Dixit, et in solio consedit juxta Alcinoum regem.  
470 Hi vero jam portiones distribuebant, miscebantque vinum.  
Præco autem prope venit, ducens amabilem cantorem,  
Demodocum, populo honoratum; sedereque-fecit ipsum  
in-medio convivarum, ad columnam longam acclinatum.  
Tunc vero præconem allocutus-est ingeniosus Ulysses,  
475 a-tergo *parte* abscissa (multum vero supererat)  
albis-dentibus suis, florida autem erat circum pinguedo:

Præco, accipe jam, hanc præbe carnem, ut comedat,  
Demodoco; et ipsum complectar, mœstus licet.  
Apud-omnes enim homines terrestres cantores  
480 honoris compotes sunt et reverentiæ; eo-quod ipsos  
cantus Musa docuit; amavit autem *ea* genus cantorum.

Sic igitur dixit; præco autem ferens in manibus posuit  
heroi Demodoco: is autem accepit, gaudebatque animo.  
Illi vero ad cibos paratos appositos manus extendebant.  
485 Ac postquam potus et cibi desiderium exemerant,  
tum vero Demodocum affatus-est ingeniosus Ulysses:

Demodoce, longe sane te supra-mortales laudo omnes:  
sive te Musa docuit, Jovis filia, sive te Apollo.

490 Valde enim accurate Achivorum fatum canis,  
quanta fecerint passique-sint, et quanta laborarint Achivi:  
tanquam alicubi aut ipse præsens *fuëris*, aut ab-alio *præsente* audieris.  
Verum age jam *alio* transi et equi apparatus cantu  
lignei, quem Epeus fecit cum (*auxiliante*) Minerva,  
quem quondam in arcem, dolum, duxit divinus Ulysses,  
495 viris impletum, qui Ilium destruxerunt.  
Si jam mihi hæc accurate enarraveris,  
inde ego omnibus edicam hominibus,  
quod sane tibi benignus deus præbuerit divinum cantum.

Sic dixit: ille vero concitus a-deo incipiebat, exhibebatque cantum,  
500 inde aggressus, quomodo alii quidem bene-tabulatas in naves  
ingressi enavigarunt, igne in tentoria injecto,  
Argivi: alii vero jam inclytum circa Ulysses  
sedebant in Trojanorum cœtu, tecti equo:  
ipsi enim eum Trojani in arcem protraxerant.  
505 Sic ille quidem stabat; hi autem incerta multa concionabantur,  
sedentes circa ipsum: trifariam autem ipsis placebat consilium,  
aut discindere cavum lignum sævo ære,  
aut de petris dejicere protractum in summitatem,  
aut sinere magnum simulacrum deorum placamen esse;  
510 qua utique *sententia* etiam postea peractum-iri decretum-erat.  
Fatale enim erat ut-perirent, quando urbs intra-se-conclusisset  
ligneum magnum equum, ubi sedebant omnes optimi  
Argivorum, Trojanis cædem et fatum ferentes.  
Canebat porro, ut urbem depopulati-sint filii Achivorum,  
515 ex-equo effusi, cavis insidiis relictis.  
Alium autem alias canebat urbem diripere excelsam;  
at Ulysses ad ædes Deiphobi  
ivisse, tanquam Martem, cum pari-deo Menelao.  
Illic jam gravissimam pugnam dicebat ausum,  
520 vicisse etiam deinde, per magnanimam Minervam.

Hæc igitur cantor cantabat eximius; at Ulysses  
tabescebat; lacrima autem rigabat sub palpebris genas.  
Ut vero femina flet dilectum maritum, *ei* circumvoluta,  
qui suam ante urbem populumque ceciderit,  
525 urbi et liberis arcens sævum diem;  
hæc quidem illum morientem et palpitantem intuita,  
super illum fusa stridule ejulat; illi vero pone  
cædentes hastis tergum, atque etiam humeros *civium*,  
servitatem inducunt, laboremque sustinendum et ærumnam;  
530 hujus autem miserabilissimo dolore tabescunt genæ:  
sic Ulysses miserabilem sub palpebris lacrimam stillabat.  
Ibi alios quidem omnes latebat lacrimas fundens,  
Alcinous autem ipsum solus animadvertit et observavit,  
sedens prope ipsum, graviterque ingemiscentem audivit:  
535 statim vero Phæacibus remigii-studiosis dicebat:

Audite, Phæacum ductores atque principes,  
Demodocus vero jam cohibeat citharam argutam;  
nequaquam enim omnibus gratificans hæc cantat.  
Ex quo cœnavimusque, et exorsus-est divinus cantor,  
540 ex hoc nunquam cessavit a-luctuoso fletu<sup>[TR4]</sup>  
hospes; valde certe ipsi dolor mentem circumdedit.  
Sed age, illi quidem cesset, ut pariter oblectemur omnes,  
hospitio-suscipientes et hospes: quoniam multo satius ista.  
Propter hospitem enim hæc venerandum parata-sunt,  
545 deductio et amica dona, quæ ei damus amice-excipientes.  
Instar fratris hospesque supplexque est  
viro, qui-utique vel paululum attingat mentem *sanam*.  
Ideo nunc neque tu cela ingenio versuto,  
quodcunque te percontatus-fuero: dicere vero te satius est.  
550 Dic nomen, quo te illic vocabant materque paterque,  
aliique, qui in urbe *tua*, et qui circum-habitant.

Non enim quisquam omnino sine-nomine est hominum,  
 nec malus, nec bonus, postquam primus natus-est:  
 sed omnibus *nomen* imponunt, simul-ac genuerint, parentes.  
 555 Dic etiam mihi terramque tuam, populumque, urbemque,  
 ut te illuc mittant, collimantes mente naves.  
 Non enim Phæacibus navium-gubernatores sunt,  
 neque omnino gubernacula sunt, quæ quidem aliæ naves habent;  
 sed ipsæ sciunt cogitata et mentes virorum,  
 560 et omnium norunt urbes et pingues agros  
 hominum; et voraginem celerrime maris tranant,  
 caligine et nebula obtectæ; neque unquam ipsis  
 nec damni quid subeundi inest metus, nec pereundi.  
 Sed hoc ita quondam patrem ego locutum audivi  
 565 Nausithoum, qui dicebat Neptunum succensere  
 nobis, quod deductores tuti sumus omnium.  
 Dixit aliquando Phæacum virorum affabre-factam navem  
 ex deductione revertentem in obscuro ponto  
 perditurum-esse *eum*, magnumque nobis montem urbi obducturum.  
 570 Sic prædicabat senex: ea vero deus sive perfecerit,  
 sive imperfecta sint, ut ei placitum est animo.  
 Verum age mihi hoc dic, et vere enarra,  
 ubinam erraverisque, et ad-quasnam perveneris regiones  
 hominum; *enarra* et ipsos, urbesque bene habitatas:  
 575 vel quotquot sævique et feroces, nec just;  
 quique hospitales *sint*, et ipsis mens est deorum-reverens.  
 Di vero *etiam* quidnam fleas et lugeas in animo,  
 Argivorum, Danaorum, atque Ilii fatum audiens.  
 Hoc autem dii quidem fecere, destinaruntque interitum  
 580 hominibus, ut sit et posteris cantilena.  
 Utrum aliquis tibi et cognatus periit ante Ilium  
 eximius qui-erat gener, aut socer, qui-quidem maxime  
 curæ-sunt, post sanguinem et genus *nostrum* ipsorum?  
 an aliquis forte et socius vir, grata sciens,  
 585 eximius? quoniam nequaquam quidem frater inferior  
*talis* est, qui, socius, prudenti animo-sit.

[TR1] "observavit." → "observavit,"

[TR2] "strata-erant" → "strata-erant:"

[TR3] "nunquid" → "numquid"

[TR4] "flectu" → "fletu"

## Odysseæ IX.—Alcinoi apologi. Cyclopea.

ARGUMENT: THE ADVENTURES OF THE CICONS, LOTOPHAGI AND CYCLOPS

Ulysses begins the relation of his adventures: how, after the destruction of Troy, he with his companions made an incursion on the Cicons, by whom they were repulsed; and, meeting with a storm, were driven to the coast of the Lotophagi. From there they sailed to the land of the Cyclops, whose manners and situation are particularly characterised. The giant Polyphemus and his cave described; the usage Ulysses and his companions met with there; and, lastly, the method and artifice by which he escaped.

TEXT:

1 Hunc autem respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
 Alcinoe rex, omnium illustrissime-civium,  
 sane hoc pulcrum est, audire cantorem  
 talem, qualis hic est, diis similis voce.  
 5 Non enim equidem ullam puto rem gratiorem esse,  
 quam quando lætitia quidem detineat populum universum,  
 convivæque per domos audiant cantorem,  
 sedentes ordine; juxta autem plenæ-sint mensæ  
 pane et carnibus; vinum autem ex cratere hauriens  
 10 pincerna afferat et infundat poculis;

hoc aliquid mihi pulcerrimum in mente videtur esse.  
Tibi vero meas ærumnas animus institit luctuosas  
sciscitari, ut adhuc magis lugens ingemiscam:  
quid primum tibi jam, quid vero ultimum narrabo?  
15 ærumnas quandoquidem mihi multas dedere dii cœlestes.  
Nunc vero nomen primum dicam, ut et vos  
sciatis: ego vero deinde, postquam-effugero sævam diem,  
vobis hospes sim, etiam longe domos habitans.  
Sum Ulysses Laertiades, qui ob-omnigenos dolos  
20 hominibus in-animo-sum, et mea fama ad-cœlum pervenit.  
Habito autem Ithacam late-conspicuam: in ipsa vero mons *est*  
Neritus, nemorosus, conspicuus: circum autem insulæ  
multæ habitantur valde prope invicem,  
Dulichiumque, Sameque, et nemorosa Zacynthus:  
25 ipsa autem humilis longe-suprema in mari jacet  
ad occasum (illæ vero seorsum Auroram versus Solemque);  
aspera, sed bona juvenum-altrix; neutiquam ego  
propria terra possum dulcius aliud videre.  
Sane quidem me apud-se detinebat Calypso, diva dearum;  
30 [in specubus cavis, cupiens *me sibi* maritum esse;]  
similiterque prorsus Circe me detinebat in ædibus  
Ææa, dolosa, cupiens *me sibi* maritum esse:  
sed meum nunquam animum in pectore flectebant.  
Adeo nihil dulcius sua patria nec parentibus  
35 est, etiam si quis procul divitem domum  
terra in aliena habitet seorsum a-parentibus.  
Si vero *vis*, age tibi et redditum meum lacrimosum narrabo,  
quem mihi Jupiter immisit a Troja profecto.  
Ab-Ilio me ferens ventus Ciconibus appulit,  
40 ad-Ismarum: ibi autem ego urbem diripui, occidique ipsos (*incolas*):  
ex urbe vero uxores et possessiones multas ubi-ceperamus,  
divisimus, ut ne-quis mihi privatus abiret æquali *portione*.  
Tum vero ego quidem celeri pede fugere nos  
hortabar; illi vero valde stulti non parebant.  
45 Hic vero multum quidem vinum bibebatur, multas autem oves  
mactabant ad litus, et trahentes-pedes camuros boves.  
Interea vero abeuntes Cicones Ciconibus acclamabant,  
qui ipsis vicini erant simul plures et meliores,  
continentem habitantes, docti quidem ab equis  
50 cum-viris pugnare, et ubi opus-erat, pedibus.  
Venerunt deinde, quot folia et flores nascuntur vere,  
matutini: tunc sane malum Jovis fatum astitit  
nobis infelicibus, ut dolores multos pateremur.  
Instituentes autem pugnam pugnabant ad naves veloces;  
55 feriebantque se-invicem *socii et Cicones* æreis hastis.  
Quamdiu quidem tempus-matutinum erat, et augebatur sacra dies,  
tamdiu nos-defendentes sustinebamus, plures licet essent:  
quando vero Sol transibat vesperam-versus,  
tum vero Cicones inclinarunt domitos Achivos.  
60 Sex autem a singulis navibus bene-ocreati socii  
periere: ceteri vero effugimus mortemque fatumque.  
Illinc vero ulterius navigabamus, dolentes animo,  
lubentes ex morte, caris amissis sociis.  
Nec inde mihi ulterius naves procedebant utrinque recurvæ,  
65 priusquam miserorum sociorum ter unumquemque vocassemus,  
qui perierunt in campo, a Ciconibus trucidati.  
Navibus autem immisit ventum Boream nubes-cogens Jupiter  
cum-procella ingenti, ac nubibus cooperuit  
terram simul et pontum; ingruit vero e-cœlo nox.  
70 Hæ quidem deinde ferebantur obliquæ; vela autem ipsis  
in-tres et quatuor-partes discidit vis venti.  
Et ea quidem in naves demisimus, timentes interitum;  
ipsas vero festinanter subduximus in-continentem.  
Hic per-duas noctes duosque dies continenter usque

75 jacebamus, simul laboreque et doloribus animum exedentes.  
Sed quando jam tertium diem pulcris-comis fecit Aurora,  
malis erectis, at velis albis explicatis,  
sedebamus: illas vero ventusque gubernatoresque dirigebant.  
80 Et jam incolumis pervenissem in patriam terram,  
sed me flcutus æstusque, circumflectentem Maleam,  
et Boreas depulit, et aberrare-fecit Cytheris.

Hinc autem per-novem-dies ferebar perniciosis ventis  
pontum per piscosum: at decimo conscendimus  
terram Lotophagorum, qui-quidem floridum cibum edunt.  
85 Hic vero continentem ingressi-sumus et hausimus aquam;  
statim autem prandium cepere celeres apud naves socii.  
Ac postquam cibum gustaveramus et potum,  
tum vero ego socios præmisi sciscitatum vadentes,  
viros duos electos, tertium præconem simul additum,  
90 quinam viri essent in terra panem edentes.  
Hi vero statim abeuntes congressi-sunt viris Lotophagis:  
neque Lothophagi parabant sociis mortem  
nostris, sed ipsis præbuerunt lotum gustandam:  
horum autem quicumque loti comedisset dulcem fructum,  
95 non-amplius renuntiare rursus volebat, nec redire;  
sed illic volebant inter viros Lothophagos  
lotum edentes manere, reditusque oblivisci.  
Hos quidem ego ad naves duxi flentes necessitate,  
navibusque in cavis sub transtra ligavi tractos.  
100 At ceteros jussi dilectos socios  
festinantes naves conscendere veloces,  
ne-forte quis loto pastus reditus oblivisceretur.  
Hi autem statim ingrediebantur, et in transtris consedere;  
ordine vero sedentes canum mare verberabant remis.

105 Illinc autem ulterius navigabamus, dolentes corde.  
Cyclopum autem ad terram superbiorum, exlegum,  
venimus, qui quidem diis freti immortalibus,  
nec plantant manibus plantam, neque arant:  
sed hæcce sine-semente et -aratione omnia proveniunt,  
110 triticum, et hordeum, ac vites, quæ ferunt  
vinum in-magnis-uvis, et iis Jovis imber incrementum-dat.  
Ipsis vero nec conciones *sunt* consiliariæ, nec leges;  
sed hi celsorum montium inhabitant cacumina,  
in speluncis cavis; jus autem dat unusquisque  
115 liberis atque uxoribus; neque se-invicem curant.

Insula deinde fossioni-apta præ portu obtenditur  
terræ Cyclopum, nec prope, nec remote,  
silvosa: in *ea* vero capræ innumeræ nascuntur  
agrestes; neque enim frequentatio hominum *eas* prohibet:  
120 neque ipsam ingrediuntur venatores, qui per silvam  
dolores patiuntur, juga montium lustrantes.  
Neque etiam gregibus occupatur, neque arationibus,  
sed ipsa sine-semente et inarata diebus omnibus  
viris caret; pascit vero balantes capras.  
125 Non enim Cyclopi naves adsunt rubris-proris,  
nec viri insunt navium fabri, qui conficiant  
naves bonis-transtris-instructas, quæ transmittant singula,  
ad urbes hominum euntes, (veluti crebro  
viri ad se-invicem navibus trajiciunt mare);  
130 qui ipsis et insulam bene-habitatam elaborarent.  
Neque enim omnino mala *est*; ferret autem tempestitiva omnia:  
insunt enim prata maris cani ad litus  
irrigua, mollia; omnino *ibi* perennes vites essent.  
In *ea* etiam aratio facilis *esset*; valde altam segetem semper  
135 in *suas* anni-tempestitates meterent; quia valde pingue subest solum.  
In *ea* porro portus *est* opportunus, in-quo non opus retinaculo est,  
neque ancoris jactis, nec rudentibus alligatis;

sed qui-appulerint maneant aliquamdiu, donec nautarum  
animus impulerit, et aspirarint venti.

140 Sed in vertice portus fluit limpida aqua,  
fons sub specu: circum autem populi creverunt.  
Huc devehebamur, atque aliquis deus *nobis* dux-erat  
noctem per obscuram: nec-tamen apparebat conspectus:  
caligo enim circa naves densa erat, nec Luna  
145 de-coelo lucebat; obtegebatur vero *caelum* nubibus.  
Ibi nullus hanc insulam vidit oculis;  
nec sane fluctus magnos volutos ad litus  
vidimus, antequam naves bonis-transtris-instructæ appulissent.  
Appulsis autem navibus, collegimus vela omnia:  
150 egressi autem et ipsi sumus in litus maris;  
ibique obdormientes exspectavimus Auroram divinam.

Quando autem mane-genita apparuit roseis-digitis Aurora,  
insulam admirantes, obambulabamus per eam.  
Excitarunt vero Nymphæ, filiæ Jovis ægidem-tenentis,  
155 capras montanas, ut prandium-sumerent socii.  
Continuo incurvos arcus et hastas longis-cuspidibus  
cepimus ex navibus; in tres-partes autem dispositi  
jaculabamur; statim vero dedit deus copiosam venationem.  
Naves quidem me sequebantur duodecim, in unamquamque autem  
160 novem sortito-contigere capræ; mihi vero decem elegi soli.  
Sic tum per-totum diem, ad solis occasum,  
sedebamus epulantes carnes immensas, et *bibentes* vinum dulce.  
Nondum enim e-navibus absumtum-erat vinum rubrum,  
sed inerat: multum enim in amphoris singuli  
165 hausimus, Ciconum sacro oppido capto.  
Cyclopum autem ad terram prospiciebamus, prope qui-erant,  
fumumque, ipsorumque vocem *audiimus* oviumque et caprarum.  
Quando autem sol occidit et tenebræ supervenere,  
tunc vero decubuimus in litore maris.

170 Quando autem mane-genita apparuit roseis-digitis Aurora,  
tunc ego concione instituta inter omnes dixi:

    Alii quidem nunc manete, mihi dilecti socii;  
at ego cum navique mea et meis sociis  
profectus, hos homines explorabo, quinam sint:  
175 utrum illi flagitiosi et feroces, nec justis,  
an hospitales, et ipsis mens sit deorum-reverens.

    Sic fatus, navem conscendi; jussique socios  
ipsoque conscendere, et retinacula solvere.  
Hi vero continuo inscendebant, et in transtris consedere;  
180 ordine autem sedentes canum mare verberabant remis.  
Sed quum jam in-eum locum perveneramus, prope qui-erat,  
ibi in extrema-parte speluncam vidimus, prope mare,  
excelsam, lauris contectam: ibi vero multa  
pecora, ovesque et capræ stabulabantur; circum autem caula  
185 excelsa ædificata-erat excisis lapidibus,  
procerisque pinis, et quercubus alte-comantibus.  
Hic autem vir habitabat ingens, qui quidem pecora  
solus pascebat procul; neque cum aliis  
versabatur, sed seorsum manens nefario animo-erat.

190 Etenim monstrum erat horrendum; nec similis-erat  
homini quidem pane-vescenti, sed cacumini silvoso  
excelsorum montium, quando apparet solum ab aliis.

    Tum vero ceteros jussi dilectos socios  
illic apud navemque manere, et navem custodire:  
195 at ego, electis sociorum duodecim optimis,  
ivi; sed caprinum utrem habebam nigri vini,  
dulcis, quod mihi dederat Maron, Evanthei filius,  
sacerdos Apollinis, qui Ismarum tuebatur;  
quoniam ipsum cum prole tutati-sumus atque uxore,  
200 reverentes: habitabat enim in luco arborifero



Phœbi Apollinis. Ille vero mihi dedit pulcra dona:  
auri quidem mihi dedit elaborati septem talenta;  
dedit autem mihi craterem totum-argenteum: ac deinde  
205 vinum in amphoris duodecim omnibus (*summâ*) haustum,  
suave, incorruptum, divinum potum: nec quisquam illud  
norat famulorum, neque ancillarum in domo,  
sed ipseque uxorque cara, promaque una sola.  
Hoc autem quum bibebant dulce vinum rubrum,  
unum poculum qui-impleverat, aquæ ad viginti mensuras  
210 infundebat; odor autem dulcis a cratere spirabat,  
divinus: tum nequaquam abstinere gratum fuisset.  
Hujus ferebam impletum utrem magnum; insuper etiam viatica  
in-pera: statim enim mihi suspicatus-est animus generosus,  
virum superventurum, ingenti præditum robore,  
215 ferocem, nec jura bene scientem, nec leges.

Celeriter autem in antrum venimus, neque ipsum intus  
invenimus; sed pascebat per pascua pingua pecora.  
Ingressi vero antrum admirabamur singula:  
calathi quidem caseis gravabantur; repleta-erant autem stabula  
220 agnorum atque hædorum: separati vero singuli  
inclusi-erant; seorsum quidem grandiores, seorsum et ætate-medii,  
seorsum itidem recens-nati: natabant autem sero vasa omnia,  
mulctraliaque, scaphiaque elaborata, quibus immulgebat.  
Tum me quidem primum socii precabantur verbis,  
225 e-caseis ut-sumeremus-et abiremus retro; ac deinde  
confestim ad navem celerem hædosque et agnos  
e-stabulis agentes, pernavigaremus salsam aquam;  
sed ego non parui (certe multo satius fuisset),  
donec ipsumque viderem, et *experirer* si mihi hospitalia daret:  
230 nec sane erat sociis visus amabilis futurus.

Tum vero igne acenso sacrificavimus; atque etiam ipsi  
e-caseis sumentes comedimus; exspectabamusque ipsum intus  
sedentes, donec venit pascens: ferebat autem ingens onus  
ligni aridi, ut ei ad-cœnam esset.  
235 Extra antrum autem dejiciens strepitum fecit:  
nos vero perterriti diffugimus in recessum antri.  
At ille in latam speluncam egit pingua pecora,  
omnia prorsus, quae mulgebat: ac mares reliquit foris,  
arietesque, hircosque, profundam extra caulam.  
240 Ac deinde admovit operculum ingens alte-sublatum,  
grave: non illud duo et viginti currus  
fortes, quaternis-rotis, a solo dimovissent:  
tantam excelsam petram admovit ostio.  
Sedens autem mulgebat oves et balantes capras,  
245 omnia *faciens* rite, et fœtum submisit singulis.  
Statim autem dimidium ubi-coagularat albi lactis,  
textilibus in calathis constructum reposuit:  
dimidium vero rursus constituit in vasibus, ut sibi esset  
ad-potandum sumentis, set sibi ad-cœnam foret.  
250 Ac postquam cito-expedierat obiens sua opera,  
tunc ignem accendebat, et aspexit interrogabatque nos:

O hospites, quinam estis? unde navigatis humidus vias?  
numquid<sup>[TR1]</sup> ad negotiationem, an temere erratis,  
tanquam prædones super mare, qui errant,  
255 animas periculo-objectantes, malum alienigenis ferentes?

Sic dixit; nobis autem statim confractum-est carum cor,  
timentibus sonitumque gravem, ipsumque monstrosum.  
Sed etiam sic eum verbis respondens alloquebar:

Nos quidem a-Troja devii-acti Achivi  
260 variis ventis super magnam voraginem maris,  
domum petentes alia via, aliis itineribus  
venimus: sic fere Jupiter voluit constituere.  
Viros autem Atridæ Agamemnonis nos-profitemur esse,

265 cujus sane nunc maxima sub-cœlo gloria est:  
tantam enim diripuit urbem, et perdidit populos  
multos: nos autem demum *te* assecuti, ad-tua genua  
venimus, si quod præbeas hospitale-munus, sive etiam aliter  
des donum, qui-utique hospitem mos est.

270 Sed verere, optime, deos; supplices tibi sumus:  
Jupiter autem ultor *est* supplicumque hospitemque,  
Hospitalis, qui hospites simul venerandos comitatur.

Sic dicebam: ille vero mihi rursus respondit sævo animo:  
stultus es, o hospes, vel e-longinquo advenisti,  
qui me deos jubes aut timere aut observare.

275 Non enim Cyclopes Jovem ægidem-tenentem curant,  
nec deos beatos: quoniam multo<sup>[TR2]</sup> potentiores sumus.  
Neque ego Jovis inimicitias evitans pepercerim  
nec tibi, nec sociis, nisi animus me jubeat.

280 Sed mihi dic, ubi appuleris veniens fabrefactam navem,  
utrum alicubi ad extremam-oram, an prope, ut sciam.

Sic dixit tentans: me autem non latuit scientem multa;  
sed ipsum vicissim allocutus-sum dolosis verbis:

285 Navem quidem mihi confregit Neptunus terræ-concussor,  
ad scopulos coniectam, vestræ ad fines terræ,  
promontorio impactam; ventus autem ex ponto tulit:  
at ego cum hisce effugi arduam perniciem.

Sic dicebam; ille autem mihi nihil respondit sævo animo;  
sed ipse impetu-facto sociis manus inferebat;  
simulque duos correptos, tanquam catulos, ad terram  
290 illidebat: ac cerebrum humi fluebat, irrigabatque terram.  
His vero membratim dissectis sibi-apparavit cœnam:  
vorabat autem, quemadmodum leo montanus, nec relinquebat  
intestinaque, carnesque, et ossa medullosa.

295 Nos vero flentes sustulimus Jovis manus,  
improba opera videntes; desperatio autem tenebat animum.  
Ac postquam Cyclops magnum impleverat ventrem,  
humanas carnes comedens, et insuper merum lac bibens,  
jacebat intra antrum extensus per pecora.

300 Hunc quidem ego volui in magno animo,  
propius accedens, gladio acuto stricto a femore  
vulnerare ad pectus, ubi præcordia jecur circumdant,  
manu admota: alius autem me animus retinebat.

Ibidem enim et nos periissemus sæva morte:  
non enim potuissemus ab-ostio excelso  
305 manibus amovere saxum grave, quod admoverat.

Ita tum quidem ingemiscentes exspectabamus Auroram divinam.

Quando vero mane-genita apparuit roseis-digitis Aurora,  
tunc ignem accendebat et mulgebat egregia pecora,  
omnia rite, et foetum submisit singulis.

310 Ac postquam cito-expedierat obiens sua opera,  
simul ille rursus duobus correptis sibi-apparavit prandium.

Pransus autem, ex-antro egit pingua pecora,  
facile amoto operculo ingenti: ac deinde  
rursus admovit, veluti si pharetræ operculum imponeret.

315 Multo autem strepitu ad montem agebat pingua pecora  
Cyclops: at ego relictus-eram mala profunde-cogitans.  
si qua ulciscerer, daretque mihi votum Minerva.

Hoc autem mihi in animo optimum videbatur<sup>[TR3]</sup> consilium.

320 Cyclopi enim jacebat ingens clava ad stabulum  
viridis, oleagina; hanc quidem exciderat, ut ferret  
arefactam; eam nos assimilabamus inspicientes,  
quantus malus *est* navis viginti-remis-agitatæ nigræ,  
onerariæ, latae, quæ trajicit magnam voraginem-maribus:  
tanta erat longitudo, tanta crassitudo aspectu.

325 Ab-hac quidem quantum ulnam ego abscidi astans,  
et apposui sociis, lævigareque jussi.

Hi vero lævem fecerunt; ego autem acui astans  
summum: statimque prehensam adurebam in igni ardente.  
Et hanc quidem bene deposui reconditam sub stercore,  
330 quod per speluncam fusum-erat admodum dense multum.  
Ac ceteros sorte sortiri jussi,  
quinam auderet mecum vectem sublatum  
terere in oculo, quando eum dulcis somnus occuparet.  
Hi autem sorte-electi-sunt, quos et voluissem ipse eligere,  
335 quatuor, at ego quintus cum his delectus-sum.  
Vespertinus autem rediit pulcris-velleribus pecora pascens:  
continuo vero in latam speluncam egit pingua pecora,  
omnia prorsus; neque ullum relinquebat profundam extra caulam,  
sive quid suspicatus, sive etiam deus sic iusserat.  
340 Ac deinde admovit operculum ingens alte sublatum;  
sedensque mulgebat oves et balantes capras,  
omnia *faciens* rite, et fœtum submisit singulis.  
Ac postquam cito-expedierat obiens sua opera,  
simul ille rursus duobus correptis sibi-paravit cœnam.  
345 Et tum ego Cyclopem alloquebar prope astans,  
poculum in manibus tenens nigri vini:  
Cyclops, accipe, bibe vinum, postquam comedisti humanas carnes;  
ut scias, qualem quendam potum hunc navis condebat  
nostra; tibi autem libamen ferebam, si me miseratus  
350 domum mitteres: tu vero furis non-amplius tolerabiliter.  
Inique, quomodo quisquam ad-te et in-posterum alius accedat  
ex-hominibus multis? quoniam non recte fecisti.  
Sic dicebam: is autem accepit et ebibit, delectatusque-est vehementer  
dulcem potum bibens; et a me petebat secundo rursus:  
355 Da mihi adhuc lubens, et mihi tuum nomen dic  
statim nunc, ut tibi dem hospitale-munus, quo tu gaudeas.  
Etenim Cyclopibus fert alma terra  
vinum in-magnis-uvis, et iis Jovis imber dat-incrementum;  
verum hoc ambrosiæ et nectaris est surculus.  
360 Sic dixit; at ei rursus ego dedi nigrum vinum;  
ter quidem præbui ferens, ter autem *is* ebibit stultitia.  
Ac postquam Cyclopi circa mentem venit vinum,  
tunc vero ipsum verbis alloquebar blandis:  
Cyclops, interrogas me nomen inclytum? at ego tibi  
365 dicam; tu autem mihi da hospitale-munus, uti pollicitus-es.  
Nemo mihi nomen *est*; Neminem vero me vocant  
mater atque pater et alii omnes sodales.  
Sic dixit; ille vero mihi statim respondebat sævo animo;  
Neminem ego postremum edam post suos socios,  
370 ceteros autem prius; hoc tibi hospitale-munus erit.  
Dixit, et recumbens cecidit supinus; ac deinde  
jacebat inflexa crassa cervice: atque eum somnus  
capiebat omnium-domitor; e-guttore vero erumpebat vinum,  
frustaque-carnis<sup>[TR4]</sup> humanæ; ipse autem eructabat vino-gravatus.  
375 Et tunc ego vectem sub cinerem immisi multum,  
donec calefieret; verbisque omnes socios  
confirmabam, ne-quis mihi subveritus defugeret.  
Sed quum jam brevi vectis oleaginus in igne erat  
arsusur, viridis licet esset, candebatque vehementer,  
380 tum ego *eum* propius afferebam ex igne, circum autem socii  
stabant: atque audaciam inspiravit magnam deus.  
Hi quidem vectem prehensum oleaginum acutum in summo  
oculo infixerunt; ego autem superne arrectus  
versabam. Ut vero quum quis terebrat lignum navale vir  
385 terebra, alii autem infra torquent loro  
apprehensam utrinque: hæc autem circumvolvitur assiduo semper:  
sic ejus in oculo ignea-acie vectem prehensum  
versabamus; hunc autem sanguis circumfluebat calentem.

390 Omnes vero ei palpebras circum et supericilia cremavit vapor,  
pupilla ardente: crepitabant autem ei igne radices.  
Veluti autem quum vir faber securim magnam, aut asciam,  
in aqua frigida mergit valde stridentem,  
temperans; hoc enim deinde ferri robur est:  
sic ejus stridebat oculus oleaginum circa vectem.  
395 Horrendum autem magnum ejulavit; insonuitque petra:  
nos vero perterriti diffugimus. At ille vectem  
extraxit oculo fœdatum sanguine multo  
illum quidem deinde abjecit a se manibus dolore-furens.  
Atque Cyclopas magno clamore-vocabat, qui circa ipsum  
400 habitabant in speluncis per promontoria ventosa:  
illi autem clamorem audientes accurrebant aliunde alius;  
stantesque interrogabant circa speluncam, quidnam ipsum affligeret:

Cur tantum, Polypheme, læsus sic clamasti  
noctem per divinam, et insomnes nos facis?  
405 num quis a-te oves mortalium invito abigit?  
an *metuis* ne-quis te ipsum occidat dolo aut vi?

Hos autem rursus ex antro allocutus-est fortis Polyphemus:  
o amici, Nemo me occidit dolo, neque viribus.

Illi vero respondententes verba alata dicebant:  
410 si quidem revera nullus tibi vim-infert, solus quum-sis,  
morbum sane nullo-modo licet Jovis magni effugere:  
sed tu-quidem supplica patri Neptuno regi.

Sic dixerunt abeuntes; meum autem risit carum cor,  
quod nomen *eos* decepisset meum et consilium eximium.  
415 Cyclops autem ingemiscensque, et cruciatus doloribus,  
manibus palpans, amovit quidem lapidem ab-ostio;  
ipse vero in ostio considabat, manibus extensis,  
si quem forte inter oves deprehenderet exeuntem foras;  
adeo enim videlicet me putabat in mente stultum esse.  
420 At ego deliberabam, quomod *hæc* omnium optime fierent,  
si quam sociis mortis liberationem, ac mihi ipsi  
invenirem: omnes vero dolos et consilium *omne* texebam,  
utpote de vita; magnum enim malum prope erat.  
Hoc vero mihi in animo optimum videbatur consilium.  
425 Mares oves erant bene-nutriti, densus-velleribus,  
pulcricque, magnique, violaceum vellus habentes;  
hos tacite colligabam bene-tortis viminibus,  
in quibus Cyclops dormiebat, monstrum, nefario animo,  
tres-una sumens: qui quidem in-medio *erat, is* virum ferebat,  
430 ceteri autem duo utrinque ibant, servantes socios.  
Ternæ autem quemque virum oves ferebant: atque ego  
(aries enim erat, pecudum longe maximus omnium),  
hujus tergo arrepto, villosum sub ventrem volutus  
extendebar: at manibus lanæ egregiæ  
435 firmiter implicatus hærebam constanti animo.  
Sic tum quidem gementes exspectavimus Auroram divinam.

Quando autem mane-genita apparuit roseis-digitis Aurora,  
tum vero deinde ad-pascua erumpebant mascula pecora;  
feminæ vero balabant immulctæ per stabula:  
440 ubera enim gravabantur. Dominus vero doloribus gravibus  
afflictus, omnium ovium palbabat terga  
erecte stantium; illud autem stultus non animadvertit,  
ut illi sub lanigerarum ovium pectoribus ligati-erant.  
Ultimus aries pecorum exhibat foras,  
445 vellere gravatus, et me, multa cogitante.  
Hunc autem palpatum allocutus-est fortis Polyphemus:

Aries care, quid mihi ita per speluncam exis pecudum  
ultimus? neutiquam antea quidem relictus venis post-oves,  
sed multo primus pasceris teneros flores herbæ,  
450 magnis passibus-incedens; primusque ad-fluenta fluviorum pervenis;  
primus autem in-stabulum cupis redire

vespertinus: nunc contra omnium-ultimus: num tu domini  
 oculum desideras? quem vir malus excæcavit  
 cum perniciosis sociis, postquam-domuit mentem vino,  
 455 Nemo, quem nondum existimo elapsam esse mortem.  
 Si jam idem-*mecum*-sentires, vocalisque fieres,  
 ut-diceres, ubinam ille meum robur evitet;  
 profecto ei cerebrum quidem per speluncam huc illuc  
 eliso spargeretur ad solum; ac meum cor  
 460 quiesceret a-malis, quæ mihi nihili-vir intulit Nemo.  
 Sic locutus, arietem a se mittebat foras.  
 Quum-venissemus autem paululum a speluncaque et caula,  
 primus ab ariete me-expedivi, solvi vero *deinde* socios.  
 Celeriter autem pecora pedes-tendentia, pinguis adipe,  
 465 multa circumducentes abigebamus, donec ad navem  
 pervenissemus; desiderati vero caris sociis apparuimus,  
 qui effugimus mortem: ceteros autem lugebant flentes.  
 At ego non sinebam, sed superciliis innuebam unicuique,  
 ne-flerent; verum jussi celeriter pulcris-velleribus pecora  
 470 multa in navem quum-immisissent, navigare salsam aquam.  
 Illi vero statim inscendebant, et in transtris consedere;  
 ordineque sedentes canum mare verberabant remis.  
 Sed quando tantum aberam, quantum *aliquis* audiri-potest clamans,  
 tunc ego Cyclopem alloquebar conviciis:  
 475 Cyclops, non ergo eras imbellis viri socios  
 comesurus in spelunca cava, vi violenta.  
 Et nimis-abunde te erant assecutura mala facta *tua*:  
 inique! quoniam hospites non verebaris tua in domo  
 comedere: ideo te Jupiter ultus-est et dii alii.  
 480 Sic dixi; ille autem inde iratus-est in-animo magis:  
 misit autem abruptum verticem montis magni;  
 dejecitque ante navem nigra-prora.  
 [paululum vero abfuit quin clavum extremum attingeret.]  
 Fluctavit autem mare decidente a petra:  
 485 ipsam vero *navem* statim ad-continentem refluxus ferebat fluctus,  
 inundatio e mari, adegitque-prope terram ut-veniret.  
 Atque ego manibus sumto prælongo conto  
 detrusi a *litore*; sociosque hortatus jussi  
 incumbere remis, ut malum effugeremus,  
 490 capite annuens: illi vero incumbentes remigabant.  
 Sed quando jam bis tantum per-mare iter-facientes aberamus,  
 tunc ego Cyclopem alloquebar; circum vero socii  
 blandis verbis *me* inhibebant aliunde alius:  
 Improbe, cur vis irritare ferocem virum?  
 495 qui etiam nunc in-pontum jacto telo deduxit navem  
 rursus ad continentem, et sane existimabamus illic *nos* perituros.  
 Si vero vociferatum aliquem, aut locutum audiisset,  
 collisisset nostra capita, et navalia ligna,  
 saxo aspero coniecto; tantum enim jaculatur.  
 500 Sic dixerunt; sed non flectebant meum magnum animum,  
 sed illum rursus allocutus-sum irato animo.  
 Cyclops, si quis te mortalium hominum  
 de-oculi interrogaverit fœda cæcitate,  
 dic, Ulyssem urbium-eversorem excæcasse *te*,  
 505 filium Laertæ, in Ithaca ædes habentem.  
 Sic dixi; ille autem mihi ejulans respondet sermone:  
 dii boni, certe omnino jam me antiqua vaticinia attingunt.  
 Erat quidem hic vates vir, bonusque magnusque,  
 Telemus Eurymides, qui vaticiniis excellebat,  
 510 et vaticinans consenescebat inter-Cyclopas;  
 qui mihi dixit hæc omnia perfectum-iri in-posterum,  
 manibus ex Ulyssis *me* privatum-iri visu.  
 Sed semper aliquem virum magnum et pulcrum exspectabam

515 huc venturum-esse, magno præditum robore;  
nunc autem me, parvusque et nihili-homo, et imbellis,  
oculo privavit, postquam me domuerat vino.  
Sed age huc *veni*, Ulysse, ut tibi hospitalia præbeam,  
deductionemque impellam ut-det inclytum Neptunum:  
520 hujus enim ego filius sum, patrem autem is meum se-profitetur esse:  
ipse autem, si voluerit, sanabit, nec quisquam alius,  
nec deorum beatorum, nec mortalium hominum.

Sic dixit: at ego ipsum *sic* respondens alloquebar:  
utinam enim *ita* jam animaque et vita te possem  
expertem factum mittere in domum Plutonis,  
525 ut non oculum utique sanabit nec Neptunus.

Sic dixit: ille autem inde Neptuno regi  
supplicabat, manus tendens ad cœlum stellatum:

Audi, Neptune terram-continens, cæruleis-crinibus  
si revera tuus sum, patremque *te* meum profiteris esse,  
530 da, ut-ne Ulysses urbium-eversor domum veniat.  
[filius Laertæ, in Ithaca domos habens.]

At si ei fatale est amicosque videre et pervenire  
ad-domum bene-ædificatam, et suam in patriam terram:  
sero male veniat, amissis omnibus sociis,  
535 nave in aliena, inveniaturque calamitates domi

Sic dixit precans; eum autem exaudivit Neptunus.  
Atque ille rursus multo majore lapide sublato,  
misit circumrotatum; intendit autem vim immensam.  
Dejecti vero post navem nigra-prora,  
540 paululum, parumque-abfuit-quin clavum extremum attingeret.  
Fluctuavit vero mare decidente a petra;  
ipsam autem *navem* ulterius ferebat fluctus, adegitque-prope terram ut veniret.  
Sed ut jam ad-insulam pervenimus, ubi ceteræ  
naves bonis-transtris stabant confertæ, circum autem socii  
545 sedebant lugentes, nos exspectantes semper:  
navem quidem, illuc ut-venimus, subduximus in arenis,  
egressique et ipsi sumus in litus maris.

Pecudes autem Cyclopiis cava ex navi sumtas  
divisimus, ut nullus mihi privatus abiret æquali *portioni*.  
550 Arietem autem mihi soli bene-ocreati socii,  
ovibus divisus, dederunt insuper: eum vero in litore  
Jovi atras-nubes-cogenti Saturnio, qui omnibus imperat,  
sacrificans, femora incendebam: ille vero non-curabat sacra;  
sed jam deliberabat, quo-pacto perderentur omnes  
555 naves bonis-transtris, et mihi dilecti socii.

Sic tunc quidem per-totum diem ad solis occasum  
sedebamus, epulantes carnesque immensas et *bibentes* vinum dulce.  
Quando vero sol occiderat, et tenebræ supervenerant,  
tum vero decubuimus in litore maris.  
560 Quando autem mane-genita apparuit roseis-digitis Aurora,  
tum vero ego socios adhortatus jussi  
ipsosque inscendere *naves*, et retinacula solvere.  
Illi vero statim ingrediebantur, et in transtris consedere,  
ordineque sedentes canum mare verberabant remis.

565 Hinc vero ulterius navigabamus, dolentes animo,  
lubentes ex morte, caris amissis sociis.

[TR1] "nunquid" → "numquid"

[TR2] "multos" → "multo"

[TR3] "vibebatur" → "videbatur"

[TR4] "rustaque-carnis" → "frustaque-carnis"

## Odysseæ X.—De Æolo et Læstrygonibus et Circe.

ARGUMENT: ADVENTURES WITH AEOLUS, THE LAESTRYGONS, AND CIRCE.

Ulysses arrives at the island of Aeolus, who gives him prosperous winds, and incloses the adverse ones in a bag, which his companions untying, they are driven back again and rejected. Then they sail to the Laestrygons, where they lose eleven ships, and, with only one remaining, proceed to the island of Circe. Eurylochus is sent first with some companions, all which, except Eurylochus, are transformed into swine. Ulysses then undertakes the adventure, and, by the help of Mercury, who gives him the herb Moly, overcomes the enchantress, and procures the restoration of his men. After a year's stay with her, he prepares, at her instigation, for his voyage to the infernal shades.

TEXT:

1        Æoliā autem in insulam pervenimus; ubi habitabat  
Æolus Hippotades, carus immortalibus diis,  
natatili in insula; totam vero circa eam murus *est*  
æreus, infragilis; lævisque assurgit petra.  
5        Hujus et duodecim liberi in ædibus nati-sunt,  
sex quidem filiæ, sex autem filii pubescentes.  
Ibi ille filias dedit filiis ut-essent uxores.  
Hi vero semper apud patrem carum et matrem venerandam  
convivantur; atque ipsis cibaria plurima apponuntur;  
10       odorata autem domus circum-personat in-aula  
interdiu; nocte vero rursus apud pudicas uxores  
dormiunt inque tapetibus et in tornatis lectis.  
Et ad-horum quidem pervenimus urbem et ædes pulcras.  
Mensem vero totum amice-excipiebat me et exquirebat singula,  
15       de-Ilio, Argivorumque navibus et reditu Achivorum;  
et ego quidem ei omnia accurate enarravi.  
Sed quum jam et ego iter postulabam, atque hortabar *ut me*  
dimitteret, nequaquam ille abnuit, sed paravit deductionem.  
Dedit mihi excoriatum utrem bovis novennis,  
20       in-eo vero mugientium ventorum ligavit flatus:  
illum enim promum ventorum fecit Saturnius  
et ut-compescat, et ut-cieat, quemcunque velit.  
Nave vero in cava colligavit funiculo splendido,  
argenteo, ut ne-quid præter-flaret, vel paululum:  
25       ac mihi flatum Zephyri immisit ad-flandum,  
ut-ferret navesque et ipsos: nec-tamen inde erat  
perfecturus: ipsorum enim periimus insipientia.  
Per-novem-dies quidem continuo navigabamus noctesque et dies;  
decima vero jam apparebat patria terra:  
30       et jam ignem-accendentes videbamus, prope qui-erant.  
Ibi me quidem dulcis somnus occupavit defessum:  
semper enim pedem navis movebam, nec cuiquam alii  
dedi sociorum, ut citius perveniremus in-patriam terram.  
Sed socii verbis ad se-invicem loquebantur,  
35       et me putarunt aurumque et argentum domum reportare,  
dona ab Æolo magnanimo Hippotada  
sic autem aliquis dicebat, intuitus in proximum alium:  
Dii boni! ut hic omnibus gratus est magni-æstimatus est  
hominibus, quorumcunque in-urbem et terram venerit.  
40       Multas quidem ex Troja ducit res-pretiosas, pulcras,  
e-præda: nos vero contra, idem iter emensi,  
domum redimus vacuas manus habentes.  
Et nunc ei hæc dedit gratificans amicitia  
Æolus; sed age ocyus videamus, quidnam hæc sint,  
45       quantum quid auri que et argenti utri insit.  
Sic dicebant; consiliumque malum vicit sociorum;  
utrem quidem solverunt, venti autem erupere.  
Illos vero statim abreptos ferebat in-pontum procella  
flentes, terra a patria; at ego  
50       experrectus, in animo eximio deliberavi,  
utrum delapsus ex navi perirem in ponto,  
an tacitus sustinerem, et adhuc vivis interesssem.  
Sed sustinui et mansi; obvolutus autem in navi

55 jacebam; illæ vero ferebantur malo venti turbine  
rursus ad Æoliâ insulam: gemebant autem socii.

Ibi vero in terram ascendimus, et hausimus aquam:  
statim autem prandium ceperunt celeres apud naves socii.  
Ac postquam cibumque gustaveramus ac potum,  
60 tum vero ego, præconem mihi ubi-asciveram et socium,  
ivi ad Æoli inclytas ædes; eum autem inveniebam  
convivantem cum suaque uxore et suis liberis.  
Ingressi autem domum, ad fores in limine  
sedebamus: illi vero in animo obstupescebant, interrogabantque:

65 Quomodo venisti, Ulysse? quis tibi malus ingruit deus?  
certe quidem te accurate dimittebamus, ut pervenires  
in-patriam tuam et domum, et sicubi tibi gratum sit.

Sic dixerunt; at ego *eos* alloquebar, mœrens corde:  
læserunt me sociique mali, præterque eos somnus  
infaustus: sed medemini, amici: potest enim *est* penes vos.

70 Sic dixi, blandis *eos* demulcens verbis:  
illi vero muti facti-sunt; pater autem respondebat sermone:

Abi ex insula ocyus, pessime viventium.  
Non enim mihi fas est curare nec dimittere  
virum illum, qui diis invisus-sit beatis.  
75 Abi; quoniam immortalibus invisus huc venisti.

Sic locutus, dimittebat ex ædibus graviter gementem.  
Hinc vero ulterius navigabamus, dolentes corde.  
Fatigabatur autem virorum animus a remigatione molesta,  
nostra stultitia: quoniam non-amplius apparebat reductio.

80 Per-sex-dies quidem continuo navigabamus noctesque et dies;  
septima vero venimus Lami ad-excelsam urbem,  
magnam (*ve/Telepylum*) Læstrygoniam, ubi pastorem pastor  
inclamat intro-agens, alter vero exigens auscultat.  
Ibi insomnis vir duplicem reportaret mercedem,  
85 unam quidem, pascendis-bobus, alteram vero, candidas pecudes pascens;  
prope enim *ibi* noctisque et diei sunt viæ.

Ibi postquam ad portum inclytum veneramus, circa quem petra  
excelsa est, continenter utrinque  
litoraque prominentia e-regione sibi-invicem  
90 in ostio procurrunt; angustus vero introitus est:  
ibi illi intus omnes tenebant naves utrinque-recurvas.  
Hæc quidem intra portum concavum alligatæ-erant  
propinquæ: nunquam enim attollebatur fluctus in ipso,  
nec magnus, nec parvus; candida autem erat circum tranquillitas.

95 At ego solus tenebam extra navem nigram,  
illic in extrema-parte, e petra funibus ligatis:  
constiti vero, speculam in præruptam ubi-ascenderam.  
Ibi quidem nec boum nec virorum apparebant opera,  
fumum autem solum videbamus a terra exsurgentem.  
100 Tum vero ego socios præmisi sciscitatum vadentes  
quinam viri essent in<sup>[TR1]</sup> *hac* terra panem vescentes;  
viros duos electos, tertium præconem una comitem addens.

Hi vero iverunt, egressi, *per* planam viam, qua plaustra  
ad urbem ab excelsis montibus devehebant lignum.  
105 Puellæ vero obvii-facti-sunt ante urbem aquam-petenti,  
filiæ eximiæ Læstrygonis Antiphatae.

Hæc quidem ad fontem descendebat pulcre-fluentem  
Artaciam; hinc enim aquam ad urbem ferebant;  
illi vero astantes *eam* alloquebantur, interrogabantque,  
110 quisnam illorum esset rex, et quibus imperaret.  
Illa vero valde cito patris ostendit excelsam domum.  
Hi autem postquam ingressi-sunt inclytas ædes, mulierem  
invenerunt, velut montis verticem; horrueruntque eam.  
Hæc autem continuo e foro vocabat inclytum Antiphatem,  
115 suum maritum, qui sane illis molitus-est sævum exitium.



Statim uno correpto sociorum, apparavit-sibi cœnam:  
alteri vero duo conciti fuga ad naves pervenerunt.  
Atque ille excitabat clamorem per urbem; hi vero audientes  
vadebant, fortes Læstrygones, aliunde alius,  
120 innumeri, non hominibus similes, sed Gigantibus.  
Qui a petris *abruptis* viro-gravibus saxis  
jaciebant; statim autem malus strepitus per naves ortus-est  
virorum pereuntium, naviumque simul fractarum;  
piscium vero instar transfigentes, tristes epulas ferebant.  
125 Dum illi hos perdebant portum profundum intra,  
interea ego, gladio acuto extracto a femore,  
eo funes abscidi navis cærulea-prora.  
Statim autem meos socios adhortatus jussi  
incumbere remis, ut calamitatem subterfugeremus.  
130 Hi vero mare omnes jaciebant, veriti mortem.  
Libenter autem in pontum imminentes effugit petras  
navis mea; at reliquæ confertæ illic perierunt.

Hinc autem ulterius navigabamus, dolentes animo,  
lubentes ex morte, caris amissis sociis.  
135 Ææam vero ad insulam pervenimus: ibi autem habitabat  
Circe comis-pulcris, potens dea, vocalis,  
germana-soror prudentis Æetæ:  
ambo enim nati-sunt ex lucem-hominibus-præbente Sole,  
et matre ex Perse, quam Oceanus genuit filiam.  
140 Hic vero ad litus nave appulimus tacite  
navium-capacem in portum, et aliquis deus dux-erat.  
Ibi tum egressi, duosque dies et duas noctes  
jacebamus, pariter et labore et doloribus animum rodentes.  
Sed quando jam tertium diem pulcris-comis fecit Aurora,  
145 tunc ego mea hasta sumta et gladio acuto,  
celeriter a nave ascendi in speculam,<sup>[TR2]</sup>  
sicubi opera viderem mortaliumque vocemque audirem.  
Steti autem, speculam in præruptam ubi-ascenderam,  
et mihi visus-est fumus *surgens* a terra lata,  
150 Circes in ædibus, per querceta densa et silvam.  
Cogitavi autem deinde in mente et in animo  
ire ac sciscitari, postquam vidi atrum fumum.  
Sic vero mihi cogitanti visum-est satius esse,  
primum profectum ad navem celerem et litus maris,  
155 prandium sociis dare, præmittereque *aliquos* sciscitatum.  
Sed quando jam prope eram, profectus, navem utrinque-recurvam,  
tunc aliquis mei deorum misertus-est, solius,  
qui mihi excelsis-cornibus cervum magnum in viam ipsam  
misit: is quidem ad-flumen descendebat ex pascuis silvæ,  
160 potaturus: dudum enim ipsum urgebat vis solis.  
Illum vero ego egredientem per spinam medio tergo  
percussi; ac penitus hastile æreum transiit;  
decidit vero *is* in pulvere porrectus, avolavitque anima.  
Illi vero ego insistens, hastam æream ex vulnere  
165 extraxi; quam quidem illic reclinatam in terra  
reliqui; at ego avulsi virgultaque viminaque,  
funemque quantum ulnam *longitudine*, bene-tortum undique,  
ubi-plexeram, colligavi pedes ingentis monstri.  
Ivi autem *eum* de-cervice ferens ad navem nigram,  
170 hasta fultus, quoniam nequaquam licebat in humero  
manu ferre altera: valde nim magna bellua erat.  
Dejeci autem ante navem; excitavique socios  
blandis verbis, astans, viros singulos:

O amici, nequaquam enim descendemus, afflictis licet,  
175 in Plutonis ædes, antequam fatalis dies advenerit.  
Sed agite, quamdiu *est* in navi celeri cibusque potusque,  
recordemur escæ, neu vexemur fame.

Sic dixit;<sup>[TR3]</sup> illi vero ocyus meis verbis paruerunt:

180 abjectisque-involucris *egressi* ad litus maris infructuosi  
admirabantur cervum; valde enim magna bellua erat.  
Ac postquam se-oblectarant spectantes oculis,  
manibus lotis apparabant eximium convivium.  
Sic tum quidem per-totum diem ad solis occasum  
sedebamus, epulantes carnesque copiosas et *bibentes* vinum dulce.  
185 Quando autem sol occidit, et tenebrae supervenerunt,  
tum vero decubuimus in litore maris.  
Quando autem mane-genita apparuit roseis-digitis Aurora,  
tunc ego concione facta inter omnes dixi:

Audite meos sermones, mala licet patientes, socii:  
190 o amici: neque enim scimus, ubi occasus, neque ubi Aurora,  
neque ubi Sol hominibus-lucem-præbens vadit sub terram,<sup>[TR4]</sup>  
neque ubi resurgit; sed consultemus ocyus,  
si quod adhuc erit consilium; ego autem non existimo esse.  
Vidi enim, speculam in præruptam ubi-ascenderam,  
195 insulam, quam circumcirca pontus infinitus ambit:  
ipsa vero humilis jacet: fumum autem in medio  
conspicatus-sum oculis, per querceta densa et silvam.

Sic dixi: illis vero confractum-est carum cor,  
recordatis facinorum Læstrygonis Antiphatae,  
200 Cyclopiisque violentiæ magnanimi, viros-devorantis.  
Flebant autem stridule, uberes lacrimas defundentes:  
at enim nullus profectus fiebat lugentibus.

Verum ego bipartito omnes bene-ocreatos socios  
numerabam, ducemque utrisque præbui:  
205 alterorum quidem ego dux-eram, alterorum vero Eurylochus deo-similis.  
Sortes autem in galea ærea concutiebamur celeriter;  
exsiliit vero sors magnanimi Eurylochi.  
Profectus-est autem ire; unaque cum-eo duo et viginti socii  
flentes; ac nos reliquerunt ejulantes pone.  
210 Invenerunt autem in convallibus structas ædes Circes  
politibus lapidibus, conspicuo in loco.  
Circa vero ipsam lupi erant montanti ac leones,  
quos ipsa cicurarat, postquam mala medicamina dederat.  
Neque illi irruerunt in viros, sed utique ipsi  
215 caudis longis circum-adulantes assurrexerunt.  
Ut vero quum circa dominum canes a-convivio redeuntem  
adulantur; semper enim fert delinimenta animi:  
sic circa hos lupi fortibus-unguibus, ac leones,  
adulabantur; illi vero timuere, ut viderunt terribilia monstra.  
220 Steterunt autem in vestibulo deæ pulcris-comis:  
Circen autem intus audiebant cantantem voce pulcra,  
telam obeuntem magnam, divinam; qualia dearum  
subtiliaque et venusta et splendida opera sunt.  
His vero sermonem exorsus-est Polites, princeps virorum,  
225 qui mihi carissimus sociorum erat, maximeque-venerandus:

O amici, intus enim aliqua obiens magnam telam  
pulcre cantillat (pavimentum autem totum resonat),  
sive dea, sive femina; sed compellemus ocyus.

Sic igitur dixit: illi vero compellabant vocantes.  
230 Ea autem continuo egressa fores aperuit splendida,  
et invitabat; illi vero omnes imprudentia sequebantur:  
Eurylochus autem remanebat, suspicatus dolum esse.  
Collocavit vero illa-introductos per sediliaque et solia;  
ipsisque caseumque et farinam et mel recens  
235 vino Pramnio commiscebat; immiscebatque pani  
medicamina perniciose, ut penitus obliviscerentur patriæ terræ.  
Ac postquam præbuerat et *illi* ebiberant, statim deinde  
virga percussos intra haras concludebat.  
Illi vero suum quidem habebant capita vocemque setasque  
240 et corpus; at mens erat integra, ut antea quidem.  
Sic hi quidem flentes conclusi-sunt; eis autem Circe

glandem-ilignam quernamque projecit, fructumque corni,  
ad-edendum, qualia sues humi-cubantes semper edunt.

245 Eurylochus autem continuo venit celerem ad navem nigram,  
nuntium de-sociis relaturus, et amarum fatum.  
Neque ullum proloqui poterat verbum, cupiens licet,  
cor dolore ingenti percussus; atque ei oculi  
lacrimis implebantur, fletumque meditabatur animus.  
250 Sed posteaquam eum omnes mirati-sumus interrogantes,  
tunc ceterorum sociorum narravit exitium:

Ivimus, ut jubebas, per querceta, inclyte Ulysse;  
invenimus in convallibus structas ædes pulcras.  
[politibus lapidibus, conspicuo in loco.]  
255 Illic autem quædam magnam telam obiens argute canebat,  
sive dea, sive mulier: hi vero compellabant vocantes.  
Illa autem continuo egressa fores aperuit splendoras,  
et invitabat; hi vero simul omnes imprudentia sequebantur;  
at ego remansi, suspicatus dolum esse.  
Illi vero simul evanuerunt universi, nec quisquam eorum  
260 apparuit: diu autem desidens specularar.

Sic dixit: at ego gladium quidem argenteis-clavis-distinctum  
humeris circumjeci, magnum, æreum, atque arcum;  
illum vero continuo jussi eandem viam præire.  
At ille utraque *manu* prehensis *me* precabatur genibus:  
265 [et me lugens verbis alatis allocutus-est:]

Ne me duc illuc invitum, Jovis-alumne, sed relinque hic:  
novi enim, quod neque ipse redibis, nec quenquam alium  
reduces tuorum sociorum: sed cum hisce ocyus  
fugiamus: adhuc enim effugere-poterimus malum diem.

270 Sic dixit: at ego ipsum respondens allocutus-sum:  
Euryloche, sane tu quidem mane ibidem, hoc in loco,  
edens et bibens, cavam apud navem nigram:  
at ego ibo; dura enim mihi adest necessitas.

Sic fatus, a nave ascendebam ac mari.  
275 Sed quando jam eram profectus sacras per convalles,  
Circes accessurus veneficæ ad magnam domum,  
ibi mihi Mercurius aureo-caduceo obviam-venit,  
proficiscenti ad domum, adolescenti viro similis,  
primum pubescenti, cujus quidem gratiosissima pubertas;  
280 inhæsitque mihi manu, verbumque dixit, et elocutus-est:

Quorsum vero, o infelix, per juga vadis solus,  
loci ignarus quum-sis? socii vero tibi illi in Circes *ædibus*  
conclusi-sunt, ut sues, densa latibula habitantes.  
An eos liberaturus huc venis? neque te puto  
285 ipsum rediturum-esse: manebis vero tu, ubi quidem alii.  
Sed age jam te e-malis expediam, ac servabo:  
accipe, hoc medicamen bonum habens ad ædes Circes  
vade, quod tibi a-capite avertat malum diem.  
Omnia autem tibi dicam pernicioza consilia Circes.  
290 Apparabit tibi potionem-miscellam, injicietque medicamina in-escam:  
sed neque sic incantare te poterit; non enim sinet  
medicamen eximium, quod tibi dabo; dicam vero singula.  
Quando Circe te percutiet prælonga virga,  
tum vero tu, gladio acuto stricto a femore,  
295 in-Circen irrue, quasi interficere cupiens.  
Illa vero te subverita invitabit ad-concubitum;  
ibi tu nequaquam deinde recusa deæ cubile,  
ut tibi solvatque socios, ipsumque *te* benigne-excipiat:  
sed jube ipsam beatorum magnum jusjurandum jurare,  
300 nullum tibi ipsi damnum malum machinaturam *se* aliud;  
ne te nudatum vilem et enervem reddat.

Sic igitur locutus præbuit medicamen Argicida,  
e terra evulsum, et mihi naturam ejus ostendit.

Radice quidem nigrum erat, lacti autem simile flore;  
305 Moly vero ipsum vocant dii: difficileque *est* effossu  
viris utique mortalibus; dii autem omnia possunt.

Mercurius quidem deinde discessit ad magnum Olympum,  
insulam per silvosam: ego autem ad domos Circes  
ivi; multum vero mihi cor æstuabat eunti.  
310 Steti autem in vestibulo deæ pulcris-comis:  
ibi stans clamavi; dea autem meam audivit vocem.  
Illa vero statim egressa fores aperuit splendidas,  
et invitabat; atque ego sequebar, dolens corde.  
Collocavit autem me introductum in solio argenteis-clavis distincto,  
315 pulcro, artificioso: ac scabellum sub pedibus erat:  
apparavit autem mihi potionem-miscellam in-aureo poculo, ut biberem;  
immisitque medicamen, mala meditans in animo.  
Ac postquam dederatque et ebiberam, nec me incantavit,  
virgula ubi-percusserat, verbumque dixit et elocuta-est:

320 Abi nunc in-haram, cum ceteris cuba sociis.  
Sic dixit: ego vero, gladio acuto stricto a femore,  
in-Circen irruí, quasi interficere cupiens.  
Illa vero vehementer exclamans subtercurrit etprehendit genua,  
et me ejulans verbis alatis allocuta-est:

325 Quis *et* unde es hominum? ubi tibi urbs atque parentes?  
stupor me tenet, quod neutiquam, bibens hæc medicamina, incantatus-sis.  
Minime enim quisquam alius vir hæc medicamina sustinuit,  
qui biberit, et primum miserit-per septum dentium.  
[Tibi vero quædam in pectoribus indomabilis mens est.]

330 Profecto tu Ulysses es versutus, quem mihi semper  
prædicabat venturum aureo-caduceo Argicida,  
e-Troja reversum celeri cum nave nigra.  
Sed age nunc in-vagina gladium pone; nos vero deinde  
lectum nostrum conscendamus, ut commixti  
335 cubili et amore, confidamus nobis-invicem.

Sic dixit: at ego ipsam respondens allocutus-sum:  
o Circe, quonam-modo me jubes tibi mitem esse?  
quæ mihi sues quidem reddidisti in ædibus socios:  
ipsum vero hic detinens, dolos-meditans jubes  
340 in thalamumque ire, et tuum conscendere lectum,  
ut me nudatum, vilem et enervem reddas?  
Non equidem voluerim tuum conscendere lectum,  
nisi mihi sustinueris, dea, magnum jusjurandum jurare,  
nullum mihi damnum malum machinaturam *te* aliud.

345 Sic dixi; illa vero continuo abjurabat, ut jubebam.  
Ac postquam juraverat peregeratque jusjurandum,  
tunc ego Circes conscendi perpulcrum lectum.

Ancillæ autem tum in ædibus ministrabant  
quatuor, quæ ei per domum famulæ sunt.  
350 Natæ-sunt vero hæ ex fontibus et a-silvis,  
ex sacrisque fluviis, qui in mare profluunt.  
Harum una quidem injiciebat soliis stragula pulcra,  
purpurea superne, inferne autem lintea subjiciebat:  
alter vero ante solia extendebat mensas  
355 argenteas, eisque imponebat aurea canistra:  
tertia autem crateres suave vinum miscebat  
dulce in argenteo, distribuebatque aurea pocula;  
quarta vero aquam ferebat, et ignem accendebat  
multum sub tripode magno; calefiebat autem aqua.  
360 Ac postquam calefacta-erat aqua in splendido ahenò,  
in balneum *me* inductum lavabat ex tripode magno,  
suavi fusa *aqua* per caputque et humeros,  
donec mihi defatigationem animum-rodentem exemisset membris.  
Ac postquam lavarat *me* et unxerat pingui oleo,  
365 lænamque mihi pulcram induerat ac tunicam;  
collocavit me introductum in solio argenteis-clavis-distincto,

pulcro, artificioso; ac scabellum sub pedibus erat;  
[aquam autem ancilla gutturnio infundebat ferens  
pulcro, aureo, super argenteo lebete,  
370 ad-lavandum; juxta vero politam extendit mensam.  
Cibum autem veneranda proma apposuit ferens,  
ferculis multis appositis, largiens de-præsentibus;]  
edere vero *me* jubebat: meo autem non placebat animo;  
sed sedebam alia-cogitans, mala autem imaginabatur animus.

375 Circe vero ut animadvertit me sedentem, neque ad cibum  
manus porrigentem, gravem autem me luctum habentem,  
prope astans verbis alatis *me* allocuta-est:

Quid sic, Ulysse, sedes similis muto,  
animum rodens; cibum autem non attingis, nec potum?  
380 certe aliquem dolum alium suspicaris: nec quicquam te oportet  
timere; jam enim tibi abjuravi firmum jusjurandum.

Sic dixit: at ego ipsam respondens allocutus-sum:  
o Circe, quis enim vir, qui æquus fuerit,  
prius sustinuerit gustare cibum ac potum,  
385 quam solvi-fecerit socios et in oculis viderit?  
Sed si re-vera ex animo *me* bibere edereque jubes,  
libera, ut oculis videam, dilectos socios.

Sic dixi: Circe autem per-ædes *transiens* exivit,  
virgam tenens in manu; foresque aperuit haræ,  
390 exegitque porcis similes novennibus.  
Illi quidem deinde stabant ex-adverso: hæc vero per eos  
vadens adungebat unicuique medicamen aliud.  
Eorum autem e membris pili defluebant, quos ante produxerat  
medicamen perniciosum, quod ipsis dederat veneranda Circe;  
395 viri vero statim facti-sunt juniores, quam antea fuerant,  
et multo pulciores et majores aspectu.  
Agnoverunt autem me illi, hæseruntque in manibus unusquisque.  
Omnes autem gratus subiit fletus; circumque domus  
valide resonabat; dea vero miserabatur et ipsa.  
400 Eaque me prope stans-allocuta est, diva dearum:

[Generosissime Laertiade, sollers Ulysse,  
vade nunc ad navem celerem et litus maris:  
navem quidem omnium-primum subducite in-terram,  
possessiones autem in speluncis deponite, armaque omnia:  
405 ipse vero statim revertere, et adduc dilectos socios.

Sic dixit: ac mihi persuasus-est animus generosus.  
Profectusque-sum ire ad navem celerem et litus maris:  
inveni deinde apud navem celerem dilectos socios,  
miserabiliter ejulantes, uberes lacrimas defundentes.  
410 Ut vero quum in-agris-stabulantes vitulæ circa vaccas armentales  
profectas ad mandram, postquam herba se-saturarint,  
omnes simul vitulantur adversæ; neque amplius stabula  
*eas* detinent, sed dense mugientes circumcurrunt  
matres: sic *circum* me illi, postquam viderunt oculis,  
415 lacrimabundi fusi-sunt; visusque-est etiam ipsorum animus  
ita esse, tanquam si in-patriam venissent et urbem ipsorum  
in-aspera Ithaca, ubi nutritique-erant ac geniti:  
et me ejulantes verbis alatis allocuti-sunt:

Tibi quidem reverso, Jovis-alumne, sic gratulamur,  
420 ac si in Ithacam venissemus, patriam terram;  
sed age, ceterorum sociorum narra interitum.

Sic dixerunt: at ego *eos* allocutus-sum dulcibus verbis:  
navem quidem omnium-primum subducamus in-terram,  
possessionesque in speluncis deponamus, armaque omnia:  
425 vos vero properate, ut me una omnes sequamini,  
quo videatis socios sacris in ædibus Circes,  
bibentes et edentes: affatim enim habent.

Sic dixi: illi autem celeriter meis verbis paruerunt;

430 Eurylochus vero mihi solus detinebat omnes socios:  
[et ipsos compellans verbis alatis allocutus-est:]

Ah miseri, quo imus? quid mala appetitis ista,  
Circes ad aedes descensuri? quæ cunctos  
aut sues, ad lupos reddet, aut leones;  
qui ei magnam domum custodiamus etiam necessitate.  
435 Sicut Cyclops fecit, quando ejus ad-caulam venerunt  
nostri socii, unaque hic audax comitatus-est Ulysses:  
hujus enim etiam illi vecordi-audacia perierunt.

Sic dixit: at ego in mente cogitavi,  
440 stricto longo gladio, crasso a femore,  
illo ei abscisum caput ad-solum dejicere,  
etiamsi affinitate erat *mihi* proximus: sed me socii  
blandis verbis retinebant aliunde alius:

Jovis-alumne, hunc quidem sinemus, si tu jubes,  
hic apud navemque manere, et navem custodire:  
445 nobis autem *tu* dux-esto sacras ad domos Circes.

Sic locuti a nave ascendebant atque mari.  
Neque Eurylochus cavam apud navem relictus-est  
sed sequebatur; veritus-est enim meas atroces minas.

Interea vero ceteros socios in aedibus Circe  
450 studiose lavitque, et unxit pingui oleo;  
circumjecitque inde *eis* lænas pulcras ac tunicas:  
epulantes autem bene omnes invenimus in aedibus.  
Hi vero postquam se-invicem conspexere reputaruntque omnia,  
flebant lugentes; circum autem gemiscebat domus.  
455 Illa vero me prope stans allocuta-est, augustissima dearum:

[Generosissime Laertiade, sollers Ulysse,]  
ne-amplius nunc uberem fletum excitetis: novi etiam ipsa  
et quantos in ponto passi-estis dolores piscoso,  
et quanta infesti viri damna-intulere *vobis* in terra.  
460 Sed agite, comedite cibum, et bibite vinum,  
donec rursus animum intra præcordia receperitis,  
qualem *habuistis*, quando primum relinquebatis patriam terram  
asperæ Ithacæ: nunc vero imbecilles et animo-dejecto *estis*,  
semper erroris duri memores; neque unquam vobis  
465 animus in lætitia *est*, quippe valde multa passi-estis.

Sic dixit: nobis autem persuasus-est animus generosus.  
Illic quidem diebus omnibus integrum in annum  
sedebamus, epulantes carnesque copiosas et *bibentes* vinum dulce:  
sed quum jam annus esset, et circumvolverentur horæ,  
470 [mensibus exeuntibus, ac dies longi circumacti-erant,  
tunc me evocato dixerunt dilecti socii:

Mirifice, jam nunc memor-esto patriæ terræ,  
si tibi fatale est servari et pervenire  
domum in excelsam, et tuam in patriam terram.

475 [Sic dixerunt: ac mihi persuasus-est animus generosus.  
Sic tum quidem toto die ad solis occasum  
sedebamus, epulantes carnesque copiosas et *bibentes* vinum dulce.  
Quando vero sol occidit, et tenebræ supervenere,  
illi quidem decubuerunt per aedes umbrosas.]

480 At ego Circes conscenso perpulcro lecto,  
genibus-prensis supplex-oravi, dea vero meam exaudivit vocem;  
et ipsam compellans verbis alatis allocutus-sum:

O Circe, perfice mihi promissum, quod præstitisti,  
domum *te* missuram *me*; animus vero mihi impellitur jam,  
485 et ceterorum sociorum, qui meum macerant carum cor,  
circa me lugentes, quandocunque tu abscessisti.

Sic dixi: ac continuo respondebat augustissima dearum:  
generosissime Laertiade, sollers Ulysse,  
ne-amplius nunc inviti mea manete in domo:

490 sed aliam vos oportet primum viam perficere, et pervenire  
in Plutonis domos, et venerabilis Proserpinæ,  
animam consulturos Thebani Tiresiæ,  
vatis cæci, cuius quidem mens integra est;  
cui etiam mortuo mentem præbuit Proserpina,  
495 solus ut-sapiat, reliqui vero *ut* umbræ volitant.

Sic dixit: at mihi confractum-est carum cor:  
flebamque in lectis desidens, nec quicquam animus  
volebat amplius vivere et videre lumen solis.  
Ac postquam flendoque volutandoque satiatu-fueram,  
500 tum demum ipsam verbis respondens allocutus-sum:

O Circe, quisnam hujus itineris dux-erit?  
ad Orcum vero nondum quisquam pervenit nave nigra.

Sic dixi: ac continuo respondebat augustissima dearum:  
generosissime Laertiade, sollers Ulysse,  
505 minime tibi ducis desiderium apud navem curæ-sit:  
malo autem erecto, et velis albis expansis,  
sede: illam vero tibi flatus Boreæ feret.  
Sed quando jam nave per Oceanum trajeceris,  
ubi litusque fossuræ-aptum et luci Proserpinæ,  
510 excelsæque populi, et salices frugiperdæ;  
navem quidem ibi appelle in Oceano profundis-vorticibus,  
ipse vero in Plutonis eas domum squalidam.  
Ibi quidem in Acherontem Pyriphlegethonque fluunt  
Cocytusque, qui Stygis aquæ est rivus;  
515 rupesque *est*, et concursus duorum fluminum sonororum:  
illic autem deinde, heros, admotus prope, ut te jubeo,  
fossam fode, cubitalem quantam hinc et illinc:  
circa eam autem libamen funde omnibus mortuis,  
primum mulso, deinde vero dulci vino,  
520 tertium rursus aqua; ac farinam albam insperge.  
Valde vero supplex-precare manium inania capita, *vovens*,  
ubi-veneris in Ithacam, sterilem vaccam, quæ *sit* optima,  
*te* sacrificaturum in ædibus, pyramque impleturum rebus-bonis:  
Tiresiæ vero seorsum arietem sacrificaturum soli,  
525 totum-nigrum, qui inter-oves excellat vestras.  
Ac postquam precibus oraveris inclytas gentes mortuorum,  
ibi ovem marem sacrificata, feminamque nigram,  
ad Erebum versos; ipse vero seorsum aversus-esto,  
contendens ad-fluvii fluentia; ibi vero multæ  
530 animæ accedent mortuorum defunctorum.  
Tum vero deinde socios hortare et jube  
pecudes, quæ jam jaceant mactatæ sævo ære,  
excoriatas comburere, vota que facere diis,  
præpotentique Plutoni, et venerabili Proserpinæ:  
535 ipse autem, gladio acuto stricto a femore,  
sede, neu sine manium inania capita  
ad-sanguinem prope accedere, antequam Tiresiam sciscitatus-fueris.  
Ibi tibi statim vates adveniet, dux populorum,  
qui tibi dicat iter et mensuras viæ,  
540 reditumque, ut per pontum proficiscaris piscosum.

Sic dixit: statim autem in-aureo-solio venit Aurora.  
Mihi vero lænamque tunicamque vestimenta induit:  
ipsa autem candidam pallam magnam sibi-induit Nympha,  
tenuem et venustam, ac zonam circumposuit lumbis  
545 pulcram, auream; capitique imposuit calyptram.  
Atque ego per domos profectus hortabar socios,  
blandis verbis, astans, virum unumquemque:

Ne-amplius nunc dormientes carpite dulcem somnum;  
sed eamus: jam enim me monuit veneranda Circa.

550 Sic dixi: illis vero persuasus-est animus generosus.  
Nequaquam tamen vel illinc incolumes abduxi socios.  
Elpenor vero quidam erat minimus-natu, neque valde

fortis in bello, nec mente sua firmus,  
qui mihi seorsum a-sociis, sacris in ædibus Circes,  
555 frigoris cupiens, decubuit vino-gravatus:  
moventium autem *se* sociorum tumultu et strepitu audito,  
repente exsiliit, et oblitus-est mente sua  
retrorsum descendere, accedens ad scalam longam;  
sed recta de-tecto decidit: atque ei cervix  
560 ex-articulis fracta-est: anima vero ad-Orcum descendit.  
Venientibus autem illis ego sermonem dixi:

Existimatis jam fere domum caram ad patriam terram  
*vos* profecturos; aliud vero nobis iter designavit Circe,  
ad Plutonis domum et venerabilis Proserpinæ,  
565 animam consulturis Thebani Tiresiæ.

Sic dixi: illis vero confractum-est carum cor:  
desidentesque illic flebant, vellebantque capillos.  
Verum enim non ullus profectus fiebat lugentibus.

At quando jam ad navem celerem et litus maris  
570 ibamus tristes, uberes lacrimas defundentes:  
interea profecta Circe ad navem nigram  
masculam alligavit ovem, feminamque nigram,  
facile clam-prætergressa: *nam* quis deum nolentem  
oculis viderit, aut huc aut illuc vadentem?

[TR1] "im" → "in"

[TR2] "speculam." → "speculam,"

[TR3] "dixit" → "dixi"

[TR4] "terram." → "terram,"

## Odysseæ XI.—Necromantia.

ARGUMENT: THE DESCENT INTO HELL.

Ulysses continues his narration. How he arrived at the land of the Cimmerians, and what ceremonies he performed to invoke the dead. The manner of his descent, and the apparition of the shades: his conversation with Elpenor, and with Tiresias, who informs him in a prophetic manner of his fortunes to come. He meets his mother Anticles, from whom he learns the state of his family. He sees the shades of the ancient heroines, afterwards of the heroes, and converses in particular with Agamemnon and Achilles. Ajax keeps at a sullen distance, and disdains to answer him. He then beholds Tityus, Tantalus, Sisyphus, Hercules; till he is deterred from further curiosity by the apparition of horrid spectres, and the cries of the wicked in torments.

TEXT:

1 Ac quando ad navem devenimus et mare,  
navem quidem omnium-primum deduximus in mare divinum,  
malumque imposuimus et vela navi nigræ;  
atque inde pecudes sumtas induximus; atque etiam ipsi  
5 inscendimus dolentes, uberes lacrimas defundentes.  
Nobis vero dein pone navem cærulea-prora  
secundum ventum immisit implentem-velum, bonum socium,  
Circe pulcris-comis, potens dea, vocalis.  
Nos autem armamentis singulis instructis per navem  
10 sedimus; hanc vero ventusque gubernatorque dirigebat.  
Hujus autem tota-die extendebantur vela per-pontum euntis;  
occiditque sol, obumbrabanturque omnes viæ.

15 Illa vero ad fines pervenit profunde-fluentis Oceani.  
Ibi autem Cimmeriorum est virorum populusque civitasque,  
*qui* caligine et nebula tecti: neque unquam eos  
Sol lucidus aspicit radiis,  
nec quando vadit ad cælum stelliferum,  
nec quando rursus in terram de cælo devertitur:  
sed nox pernicioosa intenditur miseris mortalibus.



20 Navem quidem illuc profecti appulimus; sed pecudes  
extraximus; ipsi vero deinde propter fluentum Oceani  
ivimus, donec in locum perveniremus, quem dixerat Circe.

Hic victimas quidem Perimedes Eurylochosque  
tenebant; ego vero, gladio acuto extracto a femore,  
25 fossam fodi, cubitalem quantam hinc et illinc:  
circa eam autem libamina fundebam omnibus manibus,  
primum mulso, postea vero dulci vino,  
tertio rursus aqua; ac farinam albam inspergebam.  
Multum autem supplex-orabam manium inania capita, *vovens*  
30 *me* reversum in Ithacam, sterilem bovem, quæ *sit* optima,  
sacrificaturum in ædibus, pyramque impleturum bonis-rebus;  
Tiresiæ vero *me* seorsum arietem sacrificaturum soli,  
totum-nigrum, qui inter-pecudes excellat nostras.  
Hos vero postquam votis precibusque, gentes mortuorum,  
35 exoraveram, inde pecudes prehensas jugulavi  
in fossam; fluebat autem sanguis ater: ac congregabantur  
animæ ex Erebo manium defunctorum.  
[sponsæque, cœlibesque, et multa-passi senes,  
virgunculæque tenellæ, recenti-luctu-affectum animum habentes;  
40 multi quoque vulnerati æratis hastis,  
viri in-bello-occisi, cruentata arma habentes;  
qui multi circa fossam obambulabant aliunde alius  
immenso clamore: me vero pallidus timor cepit.]  
Tum vero deinde socios adhortatus jussi,  
45 pecudes, quæ jam jacebant mactatæ sævo ære,  
excoriatas adolere, vota-que-facere diis,  
præpotentique Plutoni, et venerabili Proserpinæ:  
ipse autem, gladio acuto stricto a femore,  
sedebam, nec sinebam manium inania capita  
50 ad-sanguinem prope accedere, priusquam Tiresiam sciscitatus-essem.

Prima vero anima Elpenoris venit socii:  
nondum enim sepultus-erat sub terra spatiosa:  
cadaver enim in Circes domo reliqueramus nos  
indefletum et insepultum; quoniam labor alius urgebat.  
55 Illud quidem ego flevi conspicatus, miseratusque-sum animo  
et ipsum compellans verbis alatis allocutus-sum:

Elpenor, quo-pacto venisti sub caliginem obscuram?  
prius-venisti pedibus quam ego cum navi nigra.

Sic dixi: ille vero mihi plorans respondebat sermone:  
60 [generosissime Laertiade, sollers Ulysse,]  
læsit me dæmonis fatum malum, et copiosum vinum;  
Circes autem in domo cubans non adverti  
retrorsum descendere, accedens ad scalam longam,  
sed recta de-tecto decidi: ac mihi cervix  
65 ex-articulis fracta-est: anima vero ad Orcum descendit.  
Nunc vero te per-eos quos post *te (domi) reliquisti*, oro, non præsentem,  
per uxoremque et patrem, qui te nutrit parvulum,  
Telemachumque, quem unicum in ædibus reliquisti:  
novi enim, quod hinc profectus e domo Plutonis  
70 insulam in Ææam appelles fabrefactam navem:  
ibi te deinde, rex, hortor recordari mei,  
ne me indefletum, insepultum, profectus pone relinquis,  
digressus, ne qua tibi deorum indignatio fiam:  
sed me combure cum armis, quæcunque mihi sunt,  
75 tumulumque mihi aggere cani in litore maris,  
viri infelicis, etiam posterum ut-sciant:  
et hæc mihi perfice, figeque in tumulo remum,  
quo etiam vivus remigabam, quum-essem inter meos socios.

Sic dixit: atque ego ipsum respondens allocutus-sum:  
80 hæc tibi, o infelix, perficiamque et præstabo.

Nos quidem sic verbis alternantes tristibus  
sedebamus; ego quidem seorsum super sanguine gladium tenens,

simulacrum vero ex-altera-parte socii multa loquebatur.

85 Venit autem inde anima matris defunctæ,  
Autolyçi filia magnanimi, Anticlea,  
quam vivam reliqui, profectus ad Ilium sacrum.  
Hanc quidem ego flevi conspicatus, miseratusque-sum animo;  
sed neque sic sinebam priorem, valde licet dolens,  
ad-sanguinem prope accedere, priusquam Tiresiam sciscitatus-essem.

90 Venit vero inde anima Thebani Tiresiæ,  
aureum sceptrum tenens: me autem agnovit et allocuta-est:

[Generosissime Laertiade, sollers Ulysse,]  
cur vero, o infelix, relicto lumine solis,  
venisti, ut videas manes et inamabilem locum?  
95 verum recede a fossa, amoveque gladium acutum,  
de-sanguine ut bibam, et tibi vera dicam.

Sic dixit: ego vero recondens gladium argenteis-clavis-distinctum  
vaginæ infixi: is autem ut biberat sanguinem nigrum,  
tum vero me verbis alloquebatur vates eximius:

100 Reditum quæris dulcem, splendide Ulysse;  
hunc vero tibi difficilem reddet deus: non enim puto  
*te* latiturum Neptunum, qui in-te iram reposuit animo,  
iratus, quod ei filium carum excæcasti.  
Verum adhuc quidem vel sic, mala licet patientes, perveneritis,  
105 si velis tuum animum cohibere et sociorum,  
quando primum appuleris fabrefactam navem  
Trinacriam ad-insulam, elapsus violaceum pontum:  
pascentesque inveneritis boves et pingues pecudes  
Solis, qui omnia videt et omnia audit.  
110 Has si quidem illæsas sinas reditusque sis-memor,  
etiam adhuc in Ithacam, mala licet patientes, perveneritis:  
sin vero lædas, tum tibi prædico exitium  
navique et sodalibus: ipse vero etiamsi effugeris,  
sero male redibis, amissis omnibus sociis,  
115 nave in aliena; inveniesque mala domi,  
viros insolentes, qui tibi victum absumunt,  
ambientes divinam uxorem, et munera-sponsalia dantes:  
sed sane illorum injurias ulcisceris redux.

Ac postquam procos in ædibus tuis  
120 interfeceris, sive dolo, sive palam, acuto ære,  
proficiscere jam deinde, sumto fabrefacto remo,  
donec ad illos perveneris, qui haud norunt mare  
viri, nec sale conditum cibum edunt;  
neque sane hi norunt naves proris-rubris,  
125 nec fabrefactos remos, qui alæ navibus sunt.  
Signum vero tibi dicam valde manifestum, nec te latebit:  
quando utique tibi obviam-factus alius viator  
dixerit *te* ventilabrum habere super splendido humero,  
tum vero terræ infixo fabrefacto remo,  
130 factisque sacris pulcris Neptuno regi,  
ariete, tauroque, suesque ineunte verre,  
domum revertere, faciasque sacras hecatombas  
immortalibus diis, qui cœlum latum tenent,  
omnibus prorsus ordine: mors vero tibi ex mari ipsi  
135 lenis admodum talis adveniet, quæ te occidat  
senectute sub molli confectum: circum autem cives  
felices erunt: hæc tibi vera dico.

Sic dixit: atque ego ipsum respondens allocutus-sum:  
Tiresia, hæc quidem fere decreverunt dii ipsi.  
140 Sed age mihi hoc dic et vere enarra:  
matris hanc video animam defunctæ;  
illa autem tacita sedet prope sanguinem, nec suum filium  
ausa-est coram aspicere neque alloqui.  
Dic, rex, quo-pacto me agnoscat talem esse.

145 Sic dixi: ille vero me respondens allocutus-est:  
facile tibi verbum dicam, et in mente ponam;  
quemcunque quidem sinas manium defunctorum  
ad-sanguinem prope accedere, ille tibi verum dicet:  
cui vero invideas, ille tibi *tacitus* abibit retro.

150 Sic locuta, anima quidem abiit in domum Plutonis  
Tiresiæ regis, postquam vaticinia ediderat.  
At ego illic manebam constanter, donec mater  
advenit, et bibit sanguinem nigrum: statim vero agnovit,  
et me lugens verbis alatis allocuta-est:

155 Fili mi, quo-pacto venisti sub caliginem obscuram,  
vividum quomodo? difficile vero *est* hæc viventibus videre:  
[in-medio enim magni fluvii *sunt* et gravia fluentia;  
Oceanus quidem primum, quem nequaquam licet trajicere  
pedibus, nisi quis habeat fabrefactam navem.]

160 Num nunc demum a-Troja errans huc venisti  
cum-navique et sociis, longo tempore? necdum pervenisti  
in Ithacam? nec vidisti in ædibus uxorem?

Sic dixit: atque ego ipsam respondens allocutus-sum:  
mater mea, necessitas detulit me in Plutonis *domum*,  
165 animam consulturum Thebani Tiresiæ.  
Nondum enim prope veni Achaiam; neque aliqua nostram  
terram attigi; sed semper habens ærumnam erro,  
ex quo primum secutus-sum Agamemnonem divinum  
Ilium ad insignem-bonis-equis, ut cum-Trojanis pugnarem.

170 Sed age mihi hoc dic et vere narra:  
quodnam te fatum domuit longam-sternentis mortis?  
utrum diuturnus morbus? an Diana sagittis-gaudens  
suis mitibus telis superveniens *te* occidit?  
dic vero mihi et de-patre, et filio, quem reliqui,  
175 utrum adhuc penes illos *sit* meum munus, an aliquis jam  
virorum alius habeat, me autem non-amplius putent rediturum.  
Dic etiam mihi nuptæ uxoris consiliumque mentemque,  
utrum maneat cum puero, et salva omnia custodiat;  
an jam eam duxerit Achivorum quicumque optimus.

180 Sic dixi: ac statim respondebat veneranda mater:  
et perquam illa quidem manet afflicto animo  
tuis in ædibus; ærumnosæ autem ei semper  
consumuntur noctesque diesque lacrimas-fundenti.  
Tuum vero nondum quisquam habet pulcrum munus; sed quietus

185 Telemachus prædia colit, et convivium æqua  
epulatur, quæ decet principem virum curare;  
omnes enim invitant. Pater autem tuus illic manet  
in-agro, neque in-urbem devenit: neque ei lecti *sunt*  
strata et lænæ, et stragula splendida;

190 sed ille hieme quidem dormit, ubi servi in domo,  
in pulvere prope focum; vilia vero corpore vestimenta induit;  
ac quando venit æstasque, florensque anni-tempus,  
undique illi per fertilem-partem horti vitiferi  
ex-foliis delapsis humiles strati-sunt lectuli;

195 hic ille jacet dolens, magnumque in-mente dolorem auget,  
tuum fatum deflens: molesta autem *eum* insuper senectus incessit.  
Sic enim et ego perii, et fatum obii:  
nec me quidem in ædibus certa-jaculatrix Diana  
suis mitibus telis superveniens interemit;

200 neque aliquis me morbus invasit, qui maxime  
tabe invisæ ex-membris tollere-solet animum:  
sed me tuique desiderium, tuique cura, inclyte Ulysse,  
tuaque benignitas *usque memorem* dulci animo privarunt.

Sic dixit: atque ego volebam mente cogitans  
205 matris meæ animamprehendere defunctæ:  
ter quidem aggressus-sum, amplectique *eam* me animus jubebat:  
ter autem mihi e manibus, umbræ instar vel etiam somnii,

avolavit; mihi vero dolor acutus oriebatur in-animo magis:  
et ipsam compellans verbis alatis allocutus-sum:

210 Mater mea, cur me non manesprehendere *te* cupientem  
ut etiam in Orco,<sup>[TR1]</sup> caris manibus circumamplexi,  
ambo tristi oblectemur fletu?  
nunquid mihi simulacrum hoc inclyta Proserpina  
immisit, ut adhuc magis lamentans ingemiscam?

215 Sic dixi: ac statim respondit veneranda mater:  
*væ* mihi, fili mi, supra omnes infelix viros,  
minime te Proserpina, Jovis filia, deludit,  
sed hæc conditio est mortalium, quum mortui-fuerint  
non enim amplius carnesque et ossa nervi habent,  
220 sed ea quidem ignis valida vis ardentis  
absumit, ubi primum reliquerit alba ossa animus:  
anima vero, tanquam somnium, avolans volitat.  
Sed in-lucem celerrime contende: hæc vero omnia  
scito, ut etiam in-posterum tuæ dicas uxori.

225 Nos quidem sic verbis colloquebamur: ac mulieres  
accesserunt (incitabat enim inclyta Proserpina),  
quotquot optimatam uxores erant, atque filiæ;  
hæc vero circa sanguinem nigrum frequentes congregabantur.  
At ego consultabam, quo-pacto interrogarem singulas;  
230 illud autem mihi in animo optimum videbatur consilium:  
stricto acuto gladio crasso a femore,  
non sinebam bibere simul omnes sanguinem nigrum.  
Illæ vero se-excipientes accedebant; et unaquæque  
suum genus enarrabat; ego vero interrogabam omnes.

235 Ibi nempe primam Tyro vidi nobili-patre-natam,  
quæ dixit Salmonei eximii *se* prolem esse;  
dixitque Crethei *se* uxorem esse Æolidæ;  
quæ Fluvium amavit, Enipeum divinum,  
qui longe pulcerrimus fluviorum super terram labitur:  
240 et *ea* propter Enipei versabatur pulcra fluenta.  
Huic vero quum-se-assimilasset terram-cingens Neptunus,  
in ostiis fluvii *ei* accubuit vorticosi:  
purpureus autem fluctus circumstitit, monti æqualis,  
curvatus: absconditque deum mortalemque feminam.  
245 [solvit autem virgineam zonam, ac somnum *ipsi* offudit.]  
Sed postquam perfecerat deus amatoria opera,  
inhæsit inde ei manu, verbumque dixit et elocutus-est:

Gaude, mulier, amore *hoc*; circumvolvente autem anno  
paries inclytos liberos; quoniam haud inanes concubitus  
250 immortalium: tu vero eos cura enutrique.  
Nunc autem abi domum, et contine-te, neu memora:  
at ego tibi sum Neptunus terræ-concussor.

Sic locutus, pontum subiit fluctuantem.  
Illa autem gravida-facta, Peliam peperit et Neleum;  
255 qui fortes ministri Jovis magni fuerunt  
ambo: Pelias quidem in spatiosa lolco  
habitabat abundans-pecore; hic vero in Pylo arenosa.  
Ceteros Cretheo peperit regina mulierum,  
Æsonemque, ac Pheretem, Amythaonemque equestrem-bellatorem.

260 Post hanc vero Antiopen vidi, Asopi filiam;  
quæ etiam Jovis gloriabatur in ulnis *se* dormiisse;  
et peperit duos filios, Amphionemque Zethumque,  
qui primi Thebes sedem condidere septem-portas-habentis,  
turribusque-munierunt; quia non sine-turribus poterant  
265 habitare spatiosam Thebem, fortes licet essent.

Post hanc autem, Alcmenam vidi, Amphitryonis uxorem,  
quæ Herculem invictum, animum-leonis-habentem,  
peperit, in ulnis Jovis magni congressa:  
et Megaram, Creontis magnanimitatis filiam,

270 quam habuit Amphitryonis filius, robore semper indomitus.<sup>[TR2]</sup>

Matremque Œdipodis vidi, pulcram Epicasten,  
quæ magnum facinus commisit insipientia mentis,  
nupta suo filio; ille vero suum patrem ubi-interfecerat,  
eam uxorem-duxit: statim vero hæc vulgata dii fecere hominibus.  
275 Sed ille quidem in Thebe amœnissima dolores patiens,  
Cadmeis imperabat, deorum dira per consilia:  
illa autem abiit in Orcum validas-portas-habentem, firmum,  
deligato laqueo sublimi ab alto conclavi,  
suo dolori implicata: illi vero dolores reliquit pone  
280 valde multos, quotquot matris Furiae efficiunt.

Et Chlorin vidi perpulcram; quam olim Neleus  
uxorem-duxit suam ob pulcritudinem, postquam dederat innumera sponsalia,  
minimam-natu filiam Amphionis lasidæ,  
qui olim in Orchomeno Minyeo fortiter imperabat:  
285 ea vero in-Pylo regnabat, peperitque illi inclytos liberos,  
Nestoremque, Chromiumque, Periclymenumque magnanimum.  
Post hos autem eximiam Pero peperit, miraculum mortalibus,  
quam omnes ambiebant vicini: neque omnino Neleus  
ulli dabat, qui non camuras boves latis-frontibus  
290 e Phylace abegisset roboris Iphiclei  
difficiles *abactu*: has vero solus pollicitus-est vates eximius  
*Melampus* abacturum *se*: grave autem dei fatum *eum* impedivit,  
vinculaque sæva, et bubulci agrestes.  
Sed quum jam mensesque et dies exacti-essent,  
295 rursus circumvolvente anno, et advenerant horæ,  
tum vero demum ipsum solvit vis Iphiclea,  
vaticinia omnia elocutum: Jovis autem perficiebatur consilium.

Et Ledam vidi, illam Tyndarei uxorem,  
quæ sub Tyndareo magnanimos peperit filios,  
300 Castoremque equûm-domitorem, et pugilatu-strenuum Pollucem:  
quos ambos vivos detinet alma terra;  
qui etiam infra terram, honorem a Jove habentes,  
modo quidem vivunt alternis-diebus, modo autem rursus  
mortui-sunt: honorem vero sortiti-sunt æqualiter diis.

305 Post hanc autem Iphimedium, Aloeï uxorem,  
aspexi, quæ sane dicebat Neptuno se-congressam-esse:  
et peperit duos filios (brevis autem vitæ fuerunt),  
Otumque deo-parem, inclytumque Ephialten;  
quos procerissimos enutrivit alma Terra,  
310 et longe pulcerrimos, post inclytum quidem Orionem.  
Novennes etenim hi etiam novem-cubitorum erant  
latitudine: at longitudine erant novem-ulnarum.  
Qui etiam immortalibus minabantur in Olympo  
certamen allaturos *se* tumultuosi belli:  
315 Ossam Olympo conati-sunt imponere, at Ossæ  
Peliū nemorosum, ut cœlum *ipsis* scansile esset.  
Et sane perfecissent, si ad-pubertatis mensuram pervenissent:  
sed perdidit *eos* Jovis filius, quem peperit pulcris-comis Latona,  
ambos, antequam ipsis sub temporibus pili  
320 florerent, tegerentque mentum florenti lanugine.

Phædrumque, Procrinque vidi, pulcrumque Ariadnen,<sup>[TR3]</sup>  
filiam Minois exitiosi, quam olim Theseus  
ex Creat in fœcundum-solum Athenarum sacrarum  
duxit quidem, sed non potitus-est; antea vero ipsam Diana occidit  
325 Dia in circumflua, Bacchi testimonio *damnatam*.

Mæramque, Clymenamque vidi, odiosamque Eriphylen,  
quæ aurum pro-suo marito accepit pretiosum.  
Omnes vero non ego dixero, neque nominavero,  
quotquot heroum uxores vidi, ac filias:  
330 prius enim etiam nox abiret divina: sed et hora  
dormiendi *mihi*, sive ad navem celerem digresso ad socios,  
sive hic: deductio autem diis vobisque curæ-erit.

Sic dixit: illi vero omnes muti facti-sunt silentio;  
voluptateque tenebantur per ædes umbrosas.  
335 His vero Arete candidis-ulis exordiebatur sermonem:  
Phæaces, quomodo vobis vir hic videtur esse,  
formaque, magnitudineque ac mente intus æqua?  
Hospes vero itidem meus est; unusquisque autem *vestrûm* particeps-est honoris hujus:  
ideo ne festinantes dimittite, neu dona  
340 sic egenti præcidite: multa enim vobis  
bona in ædibus, deorum benignitate, jacent.  
Inter-hos autem et locutus-est senex heros Echeneus:  
[qui Phæacum virorum maximus-natu erat:]  
O amici, non utique nobis præter rem nec præter decorum  
345 loquitur regina prudens; sed obedite:  
Alcinoo autem ex ipso pendet opusque dictumque.  
Huic autem rursus Alcinous respondit, dixitque:  
hoc quidem ita vere stabit verbum, si ego  
vivus Phæacibus navigandi-studiosis impero.  
350 Hospes autem sustineat, valde licet reditum desiderans,  
omnino jam expectare in crastinum, donec totum  
munus perficiam: deductio autem viris curæ-erit  
omnibus, maxime vero mihi, cujus imperium est in populo.  
Hunc autem respondens affatus-est ingeniosus Ulysses:  
355 Alcinoe rex, omnium nobilissime civium,  
si me etiam in annum jusseritis hic manere,  
deductionemque apparaveritis et splendida dona dederitis,  
etiam hoc mallet, et multo utilius esset,  
pleniore cum manu caram in patriam pervenire;  
360 et magis honorabilis et carior viris essem  
omnibus, quotquot me in-Ithacam viderent reversum.  
Huic autem rursus Alcinous respondit, dixitque:  
o Ulysse, hoc quidem neutiquam te suspicamur aspicientes,  
impostoremque *te* esse et fallacem, qualiter multos  
365 pascit terra nigra late-dispersos homines,  
mendaciaque concinnantes, unde quis neque suspicaretur:  
tibi vero inest quidem species verborum, inest et mens bona;  
historiam vero, ut et cantor, scite enarrasti  
omniumque Argivorum tuique ipsius dolores tristes.  
370 Sed age mihi hoc dic, et accurate narra,  
si quos eximiorum sociorum videris, qui una te ipsum  
ad Ilium simul comitati-sunt, et illic fatum obierunt.  
Nox autem hæc valde longa, immensa; neque adhuc tempus  
dormiendi in ædibus: tu autem mihi dic mirifica opera.  
375 Etiam ad auroram divinam sustinerem, quando mihi tu  
sustineres in ædibus tuos dolores narrare.  
Hunc autem respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
Alcinoe rex, omnium nobilissime civium,  
tempus quidem multi sermonis, tempus vero et somni:  
380 sin vero adhuc audire utique cupis, haud equidem  
hæc tibi invidebo et miserabiliores alios narrare  
dolores meorum sociorum, qui jam post-hæc perierunt:  
qui Trojanorum quidem effugerant luctuosum bellum,  
in reditu vero perierunt, malæ causa feminæ (*Helenæ*).  
385 Ac postquam animas quidem disperserat huc illuc  
casta Proserpina mulierum feminarum,  
venit deinde anima Agamemnonis Atridæ  
dolens; circumque aliæ congregatæ-erant, quæcunque simul cum-eo  
domo in Ægisthi perierunt et fatum obierunt.  
390 Agnovit vero statim me ille, postquam biberat sanguinem nigrum:  
flebat autem is acute, uberes lacrimas destillans,  
extendens ad me manus, attingere cupiens:  
sed non amplius ei aderat vis firma, neque omnino potentia,  
qualis quidem antea erat in flexilibus membris.

395 Illum quidem ego flevi conspicatus, misertusque sum in-animo,  
et ipsum compellans verbis alatis allocutus-sum:

Atride augustissime, rex virorum, Agamemno,  
quodnam te fatum domuit longum-sternentis mortis?  
utrum te in navibus Neptunus domuit,  
400 excitato sævorum ventorum immenso flatu?  
an te hostiles viri læserunt in terra,  
boves abducentem atque ovium greges pulcros,  
an pro urbe pugnatum sive feminis?

Sic dixi: ille autem me statim respondens allocutus-est:  
405 generosissime Laertiade, sollers Ulysse,  
nec me sane in navibus Neptunus domuit,  
excitato sævorum ventorum immenso flatu;  
nec me hostiles viri læserunt in terra:  
sed mihi Ægisthus quum-struxisset mortemque fatumque,  
410 occidit, cum perniciosa uxore, ad-domum vocatum,  
convivio-exceptum, uti quis occidit bovem ad præsepe.  
Sic perii miserabilissima morte; circum autem alii socii  
continuo occidebantur, ut sues albis-dentibus,  
qui quidem *mactantur* in locupletis viri præpotentis  
415 aut nuptiis, aut convivio-de-symbolis, aut epulis lautis.  
Jam *tu* quidem multorum cædi virorum interfuisti,  
*et* separatim interfectorum, et in aspera pugna;  
sed illa potissimum conspicatus misertus-esses animo,  
ut circa craterem, mensasque plenas,  
420 jacebamus in domo; pavementum vero totum sanguine fluebat.  
Miserabilissimam autem audivi vocem Priami filiæ,  
Cassandræ, quam occidebat Clytæmnestra dolosa  
propter me: at ego in terra manus elevans  
jacebam moriens, ad gladium *capiendum*: illa autem impudens  
425 secessit, nec mihi sustinuit, eunti licet ad Orcum,  
manibus oculos comprimere, atque os claudere.  
Adeo non *est* gravius et improbius aliud muliere,  
quæcunque talia in mentem facinora induxerit:  
quale utique et illa patravit facinus indignum,  
430 ingenuo struens marito cædem: sane putabam quidem  
gratum *me* liberis, atque famulis meis,  
domum venturum: illa vero apprime exitialia callens  
sibique infamiam offudit, et futuris in-posterum  
feminis mulieribus, etiam ei quæ probe-agens sit.

435 Sic dixit: atque ego ipsum respondens allocutus-sum:  
dii boni! profecto valde genus Atrei altitonans Jupiter  
vehementer odit, feminea propter consilia,  
ab initio: Helenæ quidem causa periimus multi;  
tibi vero Clytæmnestra dolum struxit procul absenti.

440 Sic dixi: ille autem me protinus respondens allocutus-est:  
ideo jam nunquam etiam tu uxori quidem mansuetus sis,  
neu ei sermonem totum revela, quem bene noveris:  
sed aliud quidem dic, aliud vero et celatum sit.  
Sed haud tibi, Ulysse, exitium erit ex uxore quidem:  
445 valde enim sapiensque *est*, et bene in-mente consilia novit,  
filia Icarii, prudens Penelope.  
Profecto quidem ipsam nuptam juvenem relinquebamus nos,  
abeuntes ad-bellum; filius autem ei erat ad mamillam,  
infans, qui fere nunc quidem in virorum sedet numero,  
450 felix; certe enim eum pater carus videbit, veniens,  
et ille patrem amplectetur, ut fas est.  
Verum mea ne filio quidem *me* saturari uxor  
oculis permisit; prius vero me occidit et ipsum.  
Aliud autem tibi dicam, tuque in mente reconde tua:  
455 clam, neu palam, caram in patriam terram  
navem appelle; quoniam non-amplius fides *est* feminis.  
Sed age mihi hoc dic, et vere narra,

460 sicubi adhuc viventem audiatis filium meum,  
sive forte in Orchomeno, sive in Pylo arenosa,  
sive forte apud Menelaum, in Sparta lata:  
nondum enim fere mortuus-est in terra divinus Orestes.

Sic dixit; atque ego ipsum respondens allocutus-sum:  
Atride, quid me hæc interrogas? neque quicquam scio,  
vivatne ille, an mortuus-sit: malum autem vana loqui.

465 Nos quidem sic verbis alternantes tristibus  
stabamus dolentes, uberes lacrimas defundentes.

Venit autem inde anima Pelidæ Achillis,  
et Patrocli, et eximii Antilochi,  
Ajacisque, qui præstantissimus erat formaque corporeque  
470 ceterorum Danaorum, post eximium Peliden.  
Agnovit autem me anima pedibus-velocis Æacidæ,  
et lamentans verbis alatis *me* allocuta-est:

475 Generosissime Laertiade, sollers Ulysse,  
infelix, quodnam adhuc majus in mente molieris facinus?  
quo-pacto ausus-es ad-Orcum descendere, ubi mortui  
sensuum-expertes habitant, hominum simulacra defunctorum?

Sic dixit; atque ego ipsum respondens affatus-sum:  
o Achille, Pelei filii, longe præstantissime Achivorum,  
veni Tiresiæ propter vaticinium, si quod consilium  
480 diceret, quo-pacto Ithacam ad asperam pervenirem:  
necdum enim prope veni Achaiam, necdum nostram  
terram conscendi, sed semper habeo mala: te vero, Achille,  
nullus vir majorum beatior, nec posterorum:  
antea etenim te vivum honorabamus æqualiter diis  
485 Argivi; nunc rursus potenter imperas mortuis,  
hic dum-es; ideo neutiquam mortuus tristeris, Achille.

Sic dixi: ille autem me protinus respondens allocutus-est:  
ne jam mihi mortem consolare, inclyte Ulysse:  
mallem rusticus esse-et mercede servire alii,  
490 virum apud inopem, cui haud victus multus esset,  
quam omnibus manibus defunctis imperare.  
Sed age mihi de-filio meo generoso sermonem dic,  
utrum profectus-sit ad bellum, inter-primos-pugnator ut-esset, an etiam non.  
Dic vero mihi *etiam*, de-Peleo eximio si quid audiveris,  
495 utrum adhuc teneat honorem multos apud Myrmidonas,  
an ipsum despiciant per Hellademque Phthiamque,  
eo-quod ipsum senium occupat manusque pedesque.  
Non enim ego *ei* adjutor *sum* sub radiis Solis,  
talis ut-essem, qualis olim in Troja lata  
500 trucidabam populum fortissimum, propugnans Argivis.  
Si talis venirem vel paulisper in patris domum,  
tum alicui terribiliter-ostenderem *meum* robur et manus invictas,  
*eorum* qui illum violant, arcentque ab honore.

Sic dixit; atque ego ipsum respondens allocutus-sum:  
505 certe quidem de-Peleo eximio nihil audivi:  
sed tibi de-filio quidem Neoptolemo caro  
omnem veritatem dicam, ut me jubes;  
ipse enim illum ego cava in nave æquali  
duxi e Scyro ad bene-ocreatos Achivos.  
510 Nempe quando circa urbem Trojam inibamus consilia,  
semper primus dicebat, et non aberrabat a-dicendis:  
Nestorque deo-par et ego *eum* vincebamus soli.  
At quum in campo Trojanorum pugnabamus ære,  
nunquam in multitudine manebat virorum, neque in turba,  
515 sed longe præcurrebat, suo robore nulli cedens;  
multos autem viros trucidavit in aspera pugna.  
Omnes vero non ego dixero nec nominavero,  
quantas copias occiderit, propugnans Argivis:  
sed qualem illum Telephiden interfecerit ferro,



520 heroem Eurypylum: multi vero circa eum socii  
Cetei trucidabantur, muliebria propter dona.  
Illum sane pulcerrimum vidi, post Memnonem divinum.  
Ac quum in equum conscendimus, quem fabricavit Epeus,<sup>[TR4]</sup>  
Argivorum principes, mihi autem omnia commissa-erant:  
525 [et ut-aperirem densas insidias, et ut-includerem:]  
hic alii Danaorum ductores ac principes  
lacrimasque sibi-abstergebant, tremebantque subtus membra cujusque;  
illum vero nunquam omnino ego vidi oculis  
nec pallescentem corpore pulcro, neque a-genis  
530 lacrimas abstergentem: sed *is* mihi permultum supplicabat  
ab-equo ut-exiret; gladii autem prensabat capulum,  
et hastam ære-gravem, malaque Trojanis moliebatur.  
Sed quando Priami urbem depopulati-sumus excelsam,  
portionem et munus eximium habens, navem conscendebat  
535 incolumis, neque eminus-ictus acuto ære,  
nec cominus vulneratus; ut sæpe  
fit in bello; promiscue vero furit<sup>[TR5]</sup> Mars.

Sic dixi: anima autem pedibus-celeris Æacidæ  
abibat magnis passibus-gradiens per asphodelo-plenum pratum,  
540 læta, quod ei filium dixissem insignem esse.

Ceteræ vero animæ mortuorum defunctorum  
stabant mœrentes, narrabantque dolores unaquæque.  
Sola autem Ajacis anima Telamonii  
longe absistebat, irata propter victoriam,  
545 qua ipsum ego vici, iudicio-contendens apud naves,  
de armis Achillis; proposuit autem veneranda mater.  
[filii autem Trojanorum judicarunt et Pallas Minerva.]  
Utinam sane non vicissem tali in certamine:  
tale enim caput ob ista *arma* terra detinuit,  
550 Ajacem, qui præstantissimus forma et rebus-gestis fuit  
ceterorum Danaorum, post eximium Peliden.  
Illum quidem ego verbis alloquebar blandis:

Ajax, fili Telamonis eximii, non ergo eras  
ne mortuus quidem obliturus mihi iræ, ob arma  
555 perniciose? illa autem perniciem dii fecerunt Argivis.  
Talis enim ipsis turris periisti: propter-te autem Achivi,  
æque-ac propter-Achillis caput Pelidæ,  
dolemus defunctumque usque: neque quisquam alius  
in-culpa *est*, sed Jupiter Danaorum exercitum bellicosorum  
560 graviter oderat; tibi vero fatum imposuit.  
Sed age, huc-veni, rex, ut verbum et orationem audias  
nostram: doma autem iram et generosum animum.

Sic dixi: ille vero mihi nihil respondit, ibat autem ad alias  
animas in Erebum mortuorum defunctorum.  
565 Ibi tamen *me* allocutus-fuisset quanquam-iratus, aut ego ipsum,  
sed mihi volebat animus in pectore caro  
ceterorum animas videre defunctorum.

Ibi quidem Minoem vidi, Jovis illustrem filium,  
aureum sceptrum tenentem, jus-dicentem mortuis,  
570 sedentem: illi vero circa ipsum causas dicebant regem,  
sedentes stantesque, per amplam-portis Plutonis domum.

Post hunc autem, Orionem ingentem animadverti,  
feras simul agitantem per asphodelo-plenum pratum,  
quas ipse occiderat in desertis montibus,  
575 manibus tenens clavam totam-æream, semper infragilem.

Et Tityum vidi, Terræ augustissimæ filium,  
jacentem in solo; is vero per novem jacebat jugera;  
duo-vultures autem ipsi utrinque assidentes jecur rodebant,  
in viscera penetrantes: is autem non propulsabat manibus:  
580 Latonæ enim vim-intulit, Jovis augustæ conjugii,  
ad-Pytho eunti, per amœnum Panopeum.

Et vero Tantalum vidi, graves dolores habentem,  
stantem in lacu; hic autem attingebat ad-mentum:  
stabat vero sitiens; ad-bibendum autem *aquam* non poterat capere.  
585 Quoties enim inclinaret se senex, bibere cupiens,  
toties aqua peribat absorpta: circa autem pedes  
terra nigra apparebat; arefaciebat vero deus.  
Arbores autem proceræ ab-alto fundebant fructum,  
piri, et mali-punicæ, et mali pulcro-fructu,  
590 ficusque dulces, et oleæ virentes:  
quas quum recta-tenderet senex in manibus prehendere,  
eas ventus dispellebat in nubes obscuras.

Et vero Sisyphum aspexi, duros dolores habentem,  
lapidem gestantem ingentem utraque *manu*.  
595 Nempe ille quidem innixus manibusque pedibusque,  
lapidem sursum pellebat ad cacumen; sed quando erat  
summum superaturus, tunc *illum* deturbabat potens-vis  
retro: deinde in-solumolvebatur lapis impudens.  
Verum ille rursus trudebat contendens; ac sudor  
600 defluebat e membris, pulvis vero a capite movebatur.

Post hunc autem vidi vim Herculeam,  
simulacrum; ipse vero inter immortales deos  
oblectatur in conviviis, et habet pulcris-talis Heben.  
[filiam Jovis magni et Junonis aureos-calceos-habentis.]  
605 Circa autem ipsum clangor mortuorum erat, avium instar,  
undique agitatorum: ille vero, obscuræ nocti similis,  
nudum arcum tenens, et ad nervum sagittam,  
horrendum circumspectans, semper jaculaturus similis.  
Terribilis autem ei circa pectora balteus,  
610 aureum erat lorum; ubi miranda opera inerant,  
ursique, agrestesque apri, torvique leones,  
præliaque, pugnaeque, cædesque, homicidiaque.  
Non *hoc* fabricato aliud quid fabricaverit *is*  
qui illud cingulum sua comprehenderit arte.  
615 Agnovit autem statim ille, postquam vidit oculis,  
et me lugens verbis alatis allocutus-est:

Generosissime Laertiade, sollers Ulysse,  
ah miser, certe aliquod et tu malum fatum sustines,  
quale ego ferebam sub radiis Solis.  
620 Jovis quidem filius eram Saturnii; verum ærumnam  
habebam infinitam: valde enim longe deteriori viro  
subditus-eram; ille vero mihi graves imperabat labores;  
et olim me huc misit, canem ut-ducerem: non enim aliud  
existimabat hoc ullum mihi gravius fore certamen.  
625 Eum quidem ego subduxi et traxi ex Orco:  
Mercurius autem me duxit, ac cæsiis-oculis Minerva.

Sic fatus, ipse quidem rursus abiit in Plutonis domum.  
At ego illic manebam constanter, si quis adhuc veniret  
virorum heroum, qui jam olim perierant.  
630 Et adhuc priores vidissem viros, quos volebam quidem:  
[Theseum, Pirithoumque, deorum gloriosos filios:]  
sed prius gentes congregabantur infinitæ mortuorum,  
sonitu immenso; me vero pallidus timor cepit,  
ne mihi Gorgonium caput horrendi monstri  
635 ex Orco mitteret inclyta Proserpina.  
Statim deinde ad navem profectus, jubebam socios  
ipsosque inscendere, et retinacula solvere:  
illi vero statim ingrediebantur et in transtris consedere.<sup>[TR6]</sup>  
Hanc autem (*navem*) per Oceanum flumen ferebat unda fluenti,  
640 primum quidem remigatio, postea autem optimus ventus.

[TR1] "Oroo" → "Orco".

[TR2] "indomitus," → "indomitus."

[TR3] "Ariadnen." → "Ariadnen,"

[TR4] "Epeus" → "Epeus,"

[TR5] "fuerit" → "furit"

[TR6] "consedere" → "consedere."

## Odysseæ XII.—Sirenes, Scylla, Charybdis, boves Solis.

ARGUMENT: THE SIRENE, SCYLLA, AND CHARYBDIS.

He relates how, after his return from the shades, he was sent by Circe on his voyage, by the coast of the Sirens, and by the strait of Scylla and Charybdis: the manner in which he escaped those dangers: how, being cast on the island Trinacria, his companions destroyed the oxen of the Sun: the vengeance that followed; how all perished by shipwreck except himself, who, swimming on the mast of the ship, arrived on the island of Calypso. With which his narration concludes.

TEXT:

- 1 Ac postquam fluminis reliquit fluentum Oceani  
navis, et pervenit ad fluctus maris lati,  
insulamque Ææam, ubi Auroræ mane-genitæ  
domicilium et chori sunt, et ortus Solis:  
5 navem quidem hic advenientes subduximus in arenas  
atque et ipsi egressi-sumus in litus maris.  
Hic vero dormientes exspectavimus Auroram divinam.  
Quando autem mane-genita apparuit roseis-digitis Aurora,  
tum vero ego socios præmisi ad domos Circes  
10 allaturos mortuum Elpenorem defunctum.  
Stipitibusque statim cæsis, ubi summum prominebat litus,  
sepeliebamus *eum* dolentes, uberes lacrimas defundentes.  
Ac postquam corpusque combustum-erat et arma mortui,  
tumulo aggesto, et desuper cippo erecto,  
15 fiximus in-summo tumulo fabrefactum remum.  
Nos quidem hæc singula administrabamus: neque inde Circen  
ex Orco regressi latuimus, sed valde celeriter  
venit, quum-se-parasset: una autem ancillæ ferebant cum-ipsa  
panem et carnes multas, et ignitum vinum rubrum.  
20 Et in medio stans dixit augustissima dearum:  
Miseri, qui viventes subiistis domum Plutonis  
bis-morientes, quando alii semel moriuntur homines.  
Verum agite, edite cibum et bibite vinum  
hic toto-die; simul autem cum aurora illucescente  
25 navigabitis: atque ego monstrabo viam, ac singula  
significabo; ut ne-quid malo-consilio damnoso  
aut *in* mari, aut in terra, doleatis damnum passi.  
Sic dixit: nobis vero rursus persuasus-est animus generosus.  
Sic tunc quidem toto-die, ad solis occasum,  
30 sedebamus, epulantes carnesque copiosas et *bibentes* vinum dulce.  
Quando vero sol occidit, et tenebræ supervenere,  
illi quidem decubuerunt juxta retinacula navis;  
hæc vero me manu prehensum, dilectis seorsum a-sociis,  
sedere-fecit et accubuit et interrogavit singula:  
35 atque ego ei omnia ordine recensui.  
Tum vero me verbis alloquebatur veneranda Circe:  
Hæc quidem sic omnia peracta-sunt: tu vero audi,  
ut tibi ego dicam; recordari autem te faciet etiam deus ipse:  
Ad-Sirenas quidem primum pervenies, quæ quidem omnes  
40 homines deliniunt, quicumque ad-eas pervenerit.  
Quisquis imprudentia appulerit, et vocem audierit  
Sirenum, huic neutiquam uxor et infantes liberi  
domum reverso astant, neque lætantur:  
sed Sirenes arguto deliniunt cantu,  
45 sedentes in prato: magnus vero circum ossium acervus

virorum putrefactorum, circumque cutes tabescunt.  
Sed præternavigato: verum aures obline sociorum,  
cera subacta dulci, ne-quisquam audiat  
ceterorum; at *tu* ipse audire si velis,  
50 liganto tibi in navi veloci manusque pedesque,  
erecto ad basem-mali; ex ipso autem funes alligantor,  
ut cum-voluptate vocem audias Sirenum.  
Si vero rogaveris socios, solvereque jubeas,  
illi te adhuc in pluribus tum vinculis illiganto.

55 Ac postquam has præternavigarint socii,  
tum tibi non-amplius deinceps continuo dicam,  
utra demum tibi via futura-sit; sed et ipse  
animo considera: dicam vero tibi *quæ sint viæ* utrinque.  
Hinc enim petræ imminentes: ad eas autem  
60 fluctus ingens rauce-sonat cærulea-facie Amphitritæ:  
Planctas (*erraticas*) vero hasce diis beati vocant.  
Hac quidem nec volucres prætervolant, nec columbæ  
timidæ, quæ ambrosiam Jovi patri ferunt;  
sed etiam ex-iis *aliquam* semper abripit lævis petra;  
65 verum aliam summittit pater, ut-in-numero sit.  
Hac vero nondum ulla navis effugit virorum, quæ accesserit,  
sed pariter tabulataque navium, et corpora virorum  
fluctus maris auferunt ignisque perniciosi procellæ.  
Sola vero illa præternavigavit mare-transiens navis,  
70 Argo omnibus-celebrata, ab Æeta navigans:  
et sane illam ibi cito *fluctus* conjecissent magnas ad petras:  
sed Juno *eam* præterire-fecit, quoniam *ipsi* carus erat Iason.

Duo vero *sunt* scopuli: hic quidem cælum latum attingit<sup>[TR1]</sup>  
acuto vertice, nubes autem ipsum circumdat  
75 obscura: quod quidem nunquam cessat, neque unquam serenitas  
illius tenet verticem, neque in æstate, neque in autumno:  
neque ascenderit mortalis vir, nec descenderit,  
ne si quidem illi manusque viginti et pedes essent:  
petra enim lævis est, circumcirca-politæ similis.

80 Medio autem in scopulo est spelunca obscura,  
versus occasum, ad Erebum conversa; qua vos  
navem cavam præteragatis, splendide Ulysse.  
Neque ex navi cava juvenis vir  
arcu jaculatus, ad-cavam speluncam perveniret.

85 Hic autem Scylla inhabitat, terribiliter vociferans:  
ejus nempe vox quidem, quanta catuli recens-nati,  
oritur; ipsa vero monstrum malum: nec quisquam eam  
lætaretur conspicatus, nec si deus obviam-veniret.  
Hujus etenim pedes sunt duodecim omnes anteriores:  
90 sex autem ei colla prælonga; in unoquoque vero  
horrendum caput, insunt autem triplici-ordine dentes,  
densi et frequentes, pleni atræ mortis.  
Media quidem per speluncam cavam immergitur:  
extra vero exserit capita ex-horrendo barathro;

95 illic autem piscatur scopulum circumlustrans  
delphinasque, canesque, et sicubi majorem capere possit  
cetum, quos innumeros alit sonora Amphitrite.  
Huic autem nondum-unquam nautæ illæsi glorientur  
se-effugisse cum nave; aufert vero capite unoquoque  
100 virum abreptum ex-nave cæruleam-proram-habente.

At alterum scopulum humiliorem videbis, Ulysse:  
prope *sunt* se invicem; et jaculo-attingeres.  
In hoc autem caprificus est magnus, foliis florens:  
sub eo vero divina Charybdis absorbet nigram aquam.

105 Ter etenim eructat quotidie, ter vero resorbet  
horrendum; ne tu ibi forte-sis, quando absorbet;  
non enim liberarit te ex malo vel Neptunus.  
Sed valde Scyllæ scopulo prope-admotus, celeriter

110 navem præterage; quoniam longe satius est,  
 sex socios in navi desiderare, quam simul omnes.  
 Sic dixit: atque ego ipsam respondens allocutus-sum:  
 age vero jam mihi hoc, dea, vere dic,  
 si quo-pacto perniciosam quidem subterfugerim Charybdin,  
 illam autem (*Scyllam*) propulsem, quando mihi lædet socios?

115 Sic dixi: ac statim respondit augustissima dearum:  
 infelix; et adhuc tibi bellica opera curæ-sunt  
 et labor; ne diis quidem cedes immortalibus?  
 Illa vero tibi non mortalis, sed immortale malum est,  
 graveque, difficileque, et immane, neque expugnabile:  
 120 neque ullum est præsidium; fugere optimum *est* ab illa.  
 Si enim cuncteris, arma-induens ad petram,  
 vereor ne te denuo impetu-facto consequatur  
 tot capitibus, totque viros abripiat.  
 Sed valde celeriter præternaviga; voca autem Crataein,  
 125 matrem Scyllæ, quæ ipsam peperit perniciem hominibus:  
 quæ eam deinde compescet denuo ne-irruat.

Thrinacriam vero ad insulam pervenies; ibi autem multæ  
 pascuntur Solis boves et pingues pecudes,  
 septem boum armenta, totque ovium greges pulcri,  
 130 quinquagenorum vero singuli: propagatio autem non fit ipsarum,  
 neque unquam moriuntur: deæ vero pastores sunt,  
 Nymphæ pulcris-comis, Phaethusaque, Lampetieque,  
 quas peperit Soli Hyperioni divina Neæra.  
 Has quidem ut-educarat pepereratque veneranda mater,  
 135 Thrinacriam in insulam ablegavit, procul ut-habitaarent,  
 oves custoditum paternas, et camuras boves.  
 Eas si quidem illæsas sinas, reditusque memor-sis,  
 sane adhuc in Ithacam, mala licet patientes, perveneritis:  
 sin vero lædas, tum tibi prædico exitium  
 140 navique et sodalibus: ipse vero si quidem effugias,  
 sero male redibis, amissis omnibus sociis.

Sic dixit: statim vero in-aureo-solio venit Aurora.  
 Ipsa quidem deinde per insulam abiit augustissima dearum:  
 sed ego ad navem profectus hortabar socios,  
 145 ipsique ut-inscenderent, et retinacula solverent.  
 Illi vero statim ingrediebantur, et in transtris consedere.  
 [ordine vero sedentes canum mare verberabant remis.]  
 Nobis autem dein pone navem cærulea-prora  
 secundum ventum misit implentem-vela, bonum socium,  
 150 Circe pulcris-comis, potens dea, vocalis.  
 Continuo vero armamentis omnibus ordinatis per navem  
 sedimus; hanc autem ventusque gubernatorque dirigebant.  
 Tum vero ego socios alloquebar, dolens corde:

O amici, non enim oportet unum scire, nec duos solos,  
 155 vaticinia, quæ mihi Circe dixit, augustissima dearum;  
 sed dicam quidem ego, ut scientes vel moriamur,  
 vel elapsi mortem et fatum effugiamus.  
 Sirenum quidem primum jubet divinarum  
 vocem evitare, et pratium floridum:  
 160 solum me jubebat vocem audire: sed me vinculo  
 ligate in duro (ut firmiter illic maneam),  
 erectum ad basem-mali: ex ipso autem funes alligantor.  
 Si vero orem vos, solvereque jubeam,  
 vos tamen pluribus tum in vinculis *me* constringite.

165 Nempe ego hæc singula dicens sociis declarabam:  
 interea autem celeriter venit navis fabrefacta  
 ad-insulam Sirenum: urgebat enim ventus innoxius.  
 Statim deinde ventus quidem quievit, ac tranquillitas  
 erat sine-vento; sopiverat autem fluctus deus.  
 170 Surgentes vero socii navis vela complicarunt,  
 et ea quidem in navi cava collocarunt: ipsi autem ad remos

sedentes, dealabant aquam politis abietibus.  
At ego ceræ magnam massam-rotundam acuto ære  
minutatim dissectam manibus validis premebam:  
175 statim vero calefiebat cera, nam urgebat magna vis,  
Solisque splendor, Hyperionidæ regis:  
ordine vero sociis in aures omnibus illevi.  
Illi autem in navi me ligarunt, simul manusque pedesque,  
erectum ad basem-mali; ex eo autem funes alligarunt:  
180 ipsi vero sedentes canum mare verberabant remis.  
Sed quando tantum aberamus, quantum auditur *aliquis* clamans,  
celeriter urgentes: illas non latuit velox-per-mare navis  
prope impulsa: argutum vero exordiebatur cantum:  
Huc age profectus, laudatissime Ulysse, magnum decus Achivorum,  
185 navem siste, ut nostram vocem audias.  
Non enim unquam aliquis præteregit nave nigra,  
priusquam nostram melleam ab oribus vocem audisset:  
verum ille delectatus abit, et plura sciens.  
Scimus etenim omnia, quæcunque in Troja lata  
190 Argivi Trojanique deorum voluntate pertulerunt:  
scimus etiam, quæcunque fiunt in terra alma.  
Sic dixerunt, emittentes vocem pulcram; ac meum cor  
volebat audire, solveque *me* jubebam socios,  
superciliis innuens; illi autem procumbentes remigabant.  
195 Statim vero surgentes Perimedes Eurylochusque,  
pluribus me in vinculis ligabant, magisque premebant.  
Ac postquam illas præterierant neque amplius deinde  
vocem Sirenum audiebamus, neque cantum,  
continuo ceram sibi-demserunt mei dilecti socii,  
200 quam ipsis in auribus illeveram, meque e vinculisolvere.  
Sed quando jam insulam reliquimus, statim deinde  
fumum et magnum fluctum vidi, et fragorem audivi:  
his autem timentibus ex manibus excidere remi;  
insonuerunt vero omnes per fluctum; sistebatur autem illic  
205 navis, quoniam non amplius remos longos manibus urgebant.  
At ego per navem vadens hortabar socios  
blandis verbis, astans, virum-quemque:  
O amici, nequaquam enim malorum inexperti sumus:  
non quidem jam hoc majus imminet malum, quam quum Cyclops  
210 clauderet *nos* in spelunca cava, forti violentia:  
sed et illinc mea virtute, consilioque, prudentiaque  
effugimus; et aliquando horum recordaturos *vos* puto.  
Nunc vero agite, uti ego dixero, pareamus omnes.  
Vos quidem remis maris fluctus profundos  
215 verberate, transtris insidentes, si forte Jupiter  
det hanc saltem mortem effugere et evitare.  
Tibi vero, gubernator, hoc præcipio; sed in animo  
reconde, quoniam navis cavæ gubernacula regis:  
hunc quidem fumum et fluctum extra dirige  
220 navem: tu vero scopulum observa, ne te lateat *navis*  
illinc evagata, et in malum nos conjicias.  
Sic dixi: illi vero celeriter meis verbis paruerunt.  
Scyllam autem non commemorabam, immedicabile malum,  
ne qua mihi veriti cessarent socii  
225 a-remigatione, intraque constiparent se ipsos.  
Et tum sane Circes quidem mandati tristis  
obliviscebar, quoniam neutiquam me jussit armari:  
at ego indutus inclyta arma, et duabus hastis  
longis in manus sumtis, ad tabulata navis ascendebam  
230 in-prora; inde enim ipsam exspectabam primum apparituram  
Scyllam petrosam, quæ meis ferebat damnum sociis.  
Neque usquam videre potui; lassati-erant autem mihi oculi  
undique circumspectanti ad obscuram petram.  
Nos vero angustias transvehebamur flentes:

235 ab-altera-parte enim Scylla *erat*, ab-altera autem divina Charybdis  
horrendum absorbit maris salsam aquam.  
Nempe quum evomebat, lebes sicut in igne multo,  
tota immurmurabat conturbata; in-altum autem aspergo  
summis scopulis utrisque incidebat.

240 Sed quum sorbebat maris salsam aquam,  
tota intus apparebat conturba: circum vero petram  
horrendum mugiebat: infra autem terra apparebat  
cum-arena cærulea: illos vero pallidus timor cepit.  
Nos quidem hanc aspiciebamus, veriti interitum;  
245 interea autem mihi Scylla cava ex navi socios  
sex abstulit, qui manibusque viribusque optimi erant.  
Conspicatus autem in navem velocem simulque ad socios,  
jam horum animadverti pedes et manus superne  
in-altum sublatorum; me vero compellabant vocantes  
250 nominatim, tunc sane postremo, dolentes corde.  
Ut autem quum in scopulo-projecto piscator prælonga virga  
piscibus minutis per dolum escam objiciens,  
in pontum demittit bovis cornu agrestis,  
palpitantemque deinde correptum projicit foras:  
255 sic illi palpitantes tollebantur ad petras:  
illic autem in foribus *eos* devorabat *Scylla* clamantes,  
manus mihi porrigentes in gravi calamitate.  
Miserabilissimum vero illud meis vidi oculis  
omnium, quæcunque passus-sum vias maris perlustrans.

260 Ac postquam petras effugeramus, horrendamque Charybdis  
Scyllamque, statim deinde dei ad eximiam insulam  
pervenimus: ibi autem erant pulcræ boves latis frontibus:  
multæque pingues pecudes Hyperionis *fili*, Solis.  
Tum vero ego adhuc in-mari versans, in navi nigra,  
265 mugitumque audivi boum stabulantium,  
oviumque balatum; et mihi sermo incidit animo  
vatis cæci, Thebani Tiresiæ,  
Circesque *Æææ*, quæ mihi plurimum præcipiebat  
insulam ut-vitarem homines-oblectantis Solis.

270 Tum vero ego socios alloquebar, dolens corde:  
Audite meos sermones, mala quamvis patientes, socii,  
ut vobis dicam vaticinia Tiresiæ,  
Circesque *Æææ*, quæ mihi plurimum præcipiebat,  
insulam ut-vitarem homines-oblectantis Solis;  
275 ibi enim gravissimum malum fore nobis dicebat:  
sed præter hanc insulam agite navem nigram.  
Sic dixi; illis autem confractum-est carum cor.  
Statim vero Eurylochus molesto mihi respondit sermone:  
Crudelis es, Ulysse; abundat tibi robur, nec quicquam membris  
280 defatigaris; profecto utique tibi omnia ferrea sunt,  
qui quidem socios, labore defatigatos, atque etiam somno *domitos*,  
non sinis terram conscendere: ubi demum  
insula in circumflua lautam paraverimus cœnam:  
sed sic per noctem celerem errare jubes,  
285 ab-insula divagatos, in obscuro ponto.  
E noctibus autem venti graves, pernicies navium,  
oriuntur: quanam quis effugerit sævum exitium,  
si forte repente ingruerit venti procella,  
sive Noti, sive Zephyri graviter-spirantis, qui potissimum  
290 navem disperdunt, diis invitis regibus?  
Verum sane nunc quidem pareamus nocti nigræ,  
cœnamque apparemus, celerem apud navem manentes:  
mane autem conscensam *navem* immitteremus lato ponto.

Sic dixit Eurylochus; comprobantur autem ceteri socii.  
295 Et tunc agnoscebam, quod jam mala moliebatur deus;  
et illum compellans, verbis alatis allocutus-sum:  
Euryloche, profecto valde jam me urgetis, solus quum-sim:

sed age, nunc mihi omnes iurate firmum jusjurandum:  
si quod aut boum armentum, aut gregem magnum ovium  
300 inveniamus, ne ullo-modo quis insipientia mala  
aut bovem, aut etiam pecudem occidat: sed quiete  
comedite cibum, quem immortalis præbuit Circe.

Sic dixi: illi autem protinus abjurabant, ut jussi.  
Ac postquam jurarant peregerantque jusjurandum,  
305 constituimus in portu cavo fabrefactam navem,  
prope aquam dulcem; et egressi-sunt socii  
e-navi, deinde autem cœnam scite appararunt.  
Ac postquam potus et cibi desiderium exemerant,  
recordati deinde caros flebant socios,  
310 quos devoraverat Scylla, cava ex navi ereptos:  
flentibus autem iis supervenit dulcis somnus.  
Quando vero tertia-pars noctis erat, et astra transierant,  
immisit vehementem ventum nubes-cogens Jupiter  
turbine *cum* ingenti; ac nubibus cooperuit  
315 terram simul et pontum: ingruit autem de-cœlo nox.  
Quando autem mane-genita apparuit roseis-digitis Aurora,  
navem quidem subduximus, in-cavum specum intro-tractam;  
ubi erant Nympharum pulcri chori ac sedilia:  
et tum ego, concione instituta, inter omnes dixi:

320 O amici, in navi enim celeri cibusque potusque  
est; verum a-bobus abstinenceamus, ne-quid patiamur;  
gravis enim dei hæ boves *sunt* et eximiæ pecudes,  
Solis, qui omnia inspicit, et omnia audit.

Sic dixi; illis vero persuasus-est animus generosus.  
325 Mensem autem integrum perpetuus flabat Notus, nec ullus alius  
oriebatur inde ventorum, nisi Eurusque Notusque.  
Illi autem, quamdiu quidem panem habebant et vinum rubrum,  
tamdiu a-bobus abstinencebant, cupientes victus.  
Sed quum jam e-navi absumta-essent viatica omnia,  
330 tum demum prædam sequebantur palantes necessitate,  
pisces, avesque, caras quodcunque in-manus venisset,  
uncis hamis: vexabat vero ventrem fames.  
Tum vero ego per insulam secessi, ut diis  
supplicarem, si quis mihi viam monstraret<sup>[TR2]</sup>, ut-redirem.  
335 Sed quum jam per insulam profectus declinassem a-sociis,  
manibus lotis, ubi receptus erat a-vento,  
supplicabam omnibus diis, qui Olympum habitant;  
hi vero inde mihi dulcem somnum palpebris infudere.  
Eurylochus autem sociis mali auctor exstitit consilii:

340 Audite meos sermones, mala quamvis patientes, socii:  
omnes quidem invisæ *sunt* mortes miseris mortalibus,  
fame vero miserrimum *est* mori et fatum consequi.  
Sed agite, Solis boum abactis optimis,  
sacrificabimus immortalibus, qui cœlum latum habitant.  
345 Si vero in Ithacam pervenerimus, patriam terram,  
statim Soli Hyperioni opulentum templum  
struemus; et imponemus donaria multa et pretiosa;  
sin autem aliquantum iratus ob-boves erectis-cornibus,  
navem velit perdere, suffragenturque dii ceteri,  
350 malo semel ad fluctus hians animam perdere  
quam diu tabescere, manens in insula deserta.

Sic dixit Eurylochus; comprobabant vero ceteri socii.  
Statim autem Solis ex-bobus quum-abegissent optimas  
e-propinquo: non enim longe a-nave cærulea-prora  
355 pascebantur camuræ pulcræ boves, latis-frontibus:  
has circumstabant, et vota-faciebant diis,  
foliis decerptis teneris quercus alte-comantis:  
non enim habebant hordeum album bene-tabulata in navi.  
Ac postquam precati-erant et mactarant et excoriarant,  
360 femoraque exsecuere, et adipe cooperuerunt,



*eam* duplicantes, superque ipsis frustra-cruda-posuere;<sup>[TR3]</sup>  
 neque habebant vinum ad-libandum super ardentibus sacris  
 sed aqua libantes assabant intestina omnia.  
 Ac postquam femora exusta-erant, et *ipsi* viscera gustarant,  
 365 minutatimque secuere cetera, et veribus transfixere.  
 Et tunc mihi palpebris excidit suavis somnus:  
 profectusque-sum ire ad navem velocem et litus maris.  
 Sed quum jam prope essem profectus navem utrinque-recurvam,  
 tunc mihi nidoris obvenit dulce flamen:  
 370 ejulans vero deos ad immortales clamavi:  
 Jupiter pater, ac ceteri beati dii sempiterni,  
 profecto me valde in damnum sopivistis sævo somno;  
 socii vero magnum facinus moliti-sunt manentes.  
 Velox autem Soli Hyperioni nuntia venit  
 375 Lampetie peplum-trahens, quod ei boves mactavimus nos.  
 Statim autem *is* inter-immortales dixit, iratus-corde:  
 Jupiter pater, ac ceteri beati dii sempiterni,  
*fac* luere jam socios Laertiadæ Ulyssis,  
 que meas boves occiderunt superbe: quibus ego  
 380 gaudebam quidem profectus in cœlum stellatum,  
 et quando retro ad terram e cœlo revertabar.  
 Si vero mihi non luent boum condignam retributionem,  
 descendam in Orcum, et inter mortuos lucebo.  
 Hunc autem respondens allocutus-est nubes-cogens Jupiter:  
 385 Sol, sane tu quidem inter immortales luceto  
 et mortales homines super almam terram:  
 horum autem ego cito navem celerem candenti fulmine  
 minutatim ictam diffidero, medio in nigro ponto.  
 Hæc vero ego audivi a-Calypsone pulcris-comis:  
 390 illa autem dixit a-Mercurio internuntio se-ipsam audivisse.  
 Ac postquam ad navem perveneram et mare,  
 objurgabam aliunde alium astans, neque ullum remedium  
 invenire potuimus: boves enim mortuæ-erant jam.  
 Eis autem continuo deinde dii prodigia ostendebant:  
 395 serpebant quidem pelles, carnes autem circum verua mugiebant,  
 assæque et crudæ; boum vero quasi fiebat vox.  
 Sex-diebus quidem deinde mei dilecti socii  
 epulabantur Solis de-bobus abigentes optimas:  
 sed quando jam septimum diem Jupiter induxit Saturnius,  
 400 tum vero deinde ventus quidem desiit turbine sævire:  
 nos autem statim conscensam *navem* immisimus lato mari,<sup>[TR4]</sup>  
 malo erecto, ac velis albis expansis.  
 Verum ubi jam hanc insulam reliqueramus, nec ulla alia  
 405 apparebat terrarum, sed cœlum atque mare,  
 tum vero cæruleam nebulam statuit Saturnius  
 navem super cavam; obscuratusque-est pontus ab ipsa.  
 Ea autem currebat haud valde multum in tempus; statim enim venit  
 stridens Zephyrus, magno cum turbine furens:  
 mali autem rudentes rupit venti procella  
 410 ambos; malus vero retro cecidit, armamenta-que omnia  
 in sentinam decidere: is autem in puppi navis  
 percussit gubernatoris caput, atque ossa confregit  
 omnia simul capitis; ille vero urinatore similis  
 decidit a tabulatis, reliquitque ossa animus generosus.  
 415 Jupiter autem crebro intonuit, et injecit navi fulmen;  
 ea autem contorta-est tota, Jovis icta fulmine;  
 ac sulphure impleta-est: ceciderunt vero e navi socii.  
 Illi autem cornicibus *marinis* similes circa navem nigram  
 in-fluctibus ferebantur: deus vero *iis* auferebat reditum.  
 420 At ego per navem incedebam, donec latera  
 solvit fluctuum-impetus a-carina; eam vero inermem ferebat unda.

Effregit autem ei malum usque-ad carinam; ac super ipso  
lorum inditumlorum inditum-erat, bovis corio factum.  
Hoc utique colligabam utrumque, pariter carinam atque etiam malum;  
425 sedens autem super his, ferebar a-perniciosis ventis.

Tum sane Zephyrus quidem desiit turbine furere:  
supervenit autem Notus cito, ferens meo dolores animo,  
ut iterum istam perniciosam remetirer Charybdin.  
Totam-per-noctem ferebar; simul autem cum-sole oriente  
430 veni ad Scyllæ scopulum, horrendamque Charybdin.

Hæc quidem absorpsit maris salsam aquam;  
at ego ad proceram caprificum alte levatus,  
ei adhærens tenebar, veluti vespertilio; nec usquam potui  
neque hæere pedibus firmiter, neque ascendere.

435 Radices enim longe erant, alte-remoti autem erant rami,  
longique magnique; obumbrabant vero Charybdin.

Continenter autem hærebam, donec evomeret retrorsum  
malum et carinum rursus; cupienti autem mihi advenit  
tandem: quando autem ad cœnam vir e-foro surgit,  
440 judicans lites multas litigantium juvenum,  
tunc demum hæc ligna e-Charybdi apparebant.

Demisi vero ego desuper pedes et manus, ut-ferrer;  
in-medium autem cum-sonitu-incidi præter prælonga ligna,  
sedensque super his remigavi manibus meis.

445 [Scyllam autem non-amplius sivit pater hominumque deûmque  
aspicere *me*: non enim effugissem altam perniciem.]

Inde autem per-novem-dies ferebar: decima autem me nocte  
insulam in Ogygiam appulerunt dii, ubi Calypso  
habitat pulcris-comis, potens dea, vocalis;  
450 quæ me amiceque-excipiebat, fovebatque. Quid tibi hæc enarrem?  
jam etenim heri enarrabam in domo  
tibi et præstanti uxori: odiosum vero mihi est  
rursum luculenter dicta enarrare.

[TR1] "attingi" → "attingit"

[TR2] "montraret" → "monstratet"

[TR3] "frustra-cruda-posuere" → "frusta-cruda-posuere"

[TR4] "mari." → "mari,"

## Odysseæ XIII.—Ulyssis discessus a Phæacibus et adventus in Ithacam.

ARGUMENT: THE ARRIVAL OF ULYSSES IN ITHACA.

Ulysses takes his leave of Alcinous and Arete, and embarks in the evening. Next morning the ship arrives at Ithaca; where the sailors, as Ulysses is yet sleeping, lay him on the shore with all his treasures. On their return, Neptune changes their ship into a rock. In the meantime Ulysses, awaking, knows not his native Ithaca, by reason of a mist which Pallas had cast around him. He breaks into loud lamentations; till the goddess appearing to him in the form of a shepherd, discovers the country to him, and points out the particular places. He then tells a feigned story of his adventures, upon which she manifests herself, and they consult together of the measures to be taken to destroy the suitors. To conceal his return, and disguise his person the more effectually, she changes him into the figure of an old beggar.

TEXT:

1 Sic dixit: illi autem omnes obmutuerunt silentio;  
oblectationeque tenebantur per ædes umbrosas.  
Huic autem vicissim Alcinous respondit dixitque:

5 O Ulysse, quandoquidem venisti meam ad ære-fundatam domum,  
altam, eo te neutiquam iterum-errantem puto  
rediturum-esse, etsi valde multa passus-es.  
Vestrum autem viro unicuique præcipiens hæc dico,  
quotquot in ædibus honorarium nigrum vinum  
semper bibitis meis, auditisque cantorem:

10 vestes quidem jam hospiti bene-polita in arca  
jacent, et aurum multa-arte-elaboratum, aliaque omnia  
dona, quæcunque Phæacum consiliarii huc attulerunt:  
verum age, ei demus tripodem magnum ac lebetem,  
15 viritim; nos autem rursus congregati in populo  
rependemus: grave enim uni  *fuerit* de-suo-totum præbere.

Sic dixit Alcinous; illis vero placebat sermo.  
Ii quidem decubitori abierunt domum unusquisque.  
Quando autem mane-genita apparuit roseis-digitis Aurora,  
ad-navem inde properabant, ferebantque viros-honestans æs:  
20 et hæc quidem bene deposuit sacra vis Alcinoi,  
ipse vadens per navem, sub transtris, ne quem sociorum  
læderent impellentium, quando incumberent remis.  
Illi autem ad Alcinoi  *domum* iverunt et convivium curabant.

Inter hos autem bovem mactavit sacra vis Alcinoi  
25 Jovi atras-nubes-cogenti Saturnio, qui omnibus imperat.  
Femoribus autem assatis, epulabantur illustres epulas  
oblectantes-sese: inter ipsos vero modulabatur divinus cantor,  
Demodocus, a-civibus honoratus. At Ulysses  
sæpe ad solem caput vertebat splendidum,  
30 ut-occideret expetens; jamdudum enim cupiebat reverti.  
Sicut autem quum vir cœnam concupiscit, cui toto-die  
per novale traxere duo-boves nigri compactum aratrum;  
optato autem huic occidit lumen solis,  
cœnam ut-obeat; affliguntur vero genua eunti:  
35 sic Ulyssi gratum occidit lumen solis.  
Statim autem inter-Phæacas remigii-studiosos locutus-est,  
Alcinoi autem maxime loquens dixit sermonem:

Alcinoe rex, omnium illustrissime civium,  
mittite me, postquam-libaveritis, illæsum; valete vero ipsi:  
40 jam enim perfecta-sunt, quæ mihi carus volebat animus,  
deductio et cara dona, quæ mihi dii cœlestes  
fortunata faciant: eximiam autem domi uxorem  
*utinam* reversus inveniam, cum incolumibus amicis.  
Vos autem hic manentes oblectetis uxores  
45 ingenuas et liberos; dii vero virtutem dent  
omnigenam, et ne-quod malum in-populo sit.

Sic dixit: illi vero omnes collaudabant, et jubebant  
deduci hospitem, quum decenter locutus-esset.  
Ac tum præconem allocuta-est vis Alcinoi:

50 Pontonoe, cratere mixto, merum distribue  
omnibus per domum, ut precati Jovem patrem,  
hunc hospitem deducamus suam in patriam terram.

Sic dixit: Pontonous vero dulce vinum miscebat:  
distribuitque inde omnibus astans: illi autem diis  
55 libarunt beatis, qui cœlum latum habitant,  
indidem ex sedibus. Surrexit vero divinus Ulysses,  
Aretæque in manibus posuit poculum duplex,  
et ipsam compellans verbis alatis allocutus-est:

Vale mihi, o regina, in-perpetuum, donec senectus  
60 venerit, et mors, quæ quidem hominibus accidunt.  
At ego proficiscor: tu vero delectare hac in domo  
liberisque, et civibus, et Alcinoi rege.

Sic fatus, super limen ibat divinus Ulysses.  
Cum-eo autem una præconem misit vis Alcinoi,  
65 ut-duceret ad navem velocem et litus maris:  
Arete autem cum-eo famulas simul misit mulieres;  
alteram quidem chlamydem habentem bene-lotam ac tunicam,  
alteram autem, arcam bene-munitam una misit ut portaret;  
alia iterum panemque ferebat et vinum rubrum.

70 Ac postquam ad navem pervenerant et mare,  
statim hæc in navi cava comites strenui

accepta deposuerunt, potum et cibum omnem:  
at Ulyssi stravere vestemque-stragulam linteumque,  
navis in tabulatis cavæ, ut tranquille dormiret,  
75 in-puppi: conscendit autem et ipse, et decubuit  
silentio: illi autem consedere in transtris unusquisque  
ordine; retinaculumque solverunt a perforato lapide.  
Ibi illi reclinati torquebant mare remo:  
et huic suavis somnus in palpebras incidit,  
80 altus, jucundissimus, morti proxime similis.  
Illa autem, sicut in campo quadrijuges masculi equi,  
omnes simul incitati sub verberibus scuticæ,  
alte elevati, perniciter conficiunt viam:  
sic inde hujus puppis quidem tollebatur, fluctus autem pone  
85 niger magnus ruebat sonori maris.  
Hæc autem valde tute currebat firmiter; neque accipiter  
circus assecutus-fuisset, pernicissimus volucrum:  
sic illa celeriter currens maris fluctus secabat,  
virum ferens, diis paria consilia habentem:  
90 qui antea quidem multos passus-erat dolores suo in animo,  
virorumque bella, sævosque fluctus transiens;  
tunc vero placide dormiebat, oblitus *eorum* quanta passus-fuerat.

Quando stella super-institit lucidissima, quæ maxime  
venit nuntians lumen Auroræ mane-genitæ:  
95 tum demum insulæ appropinquabat pontum-transiens navis.

Phorcynis autem quidam est portus, marini senis,  
in agro Ithacæ; duo vero projecta in ipso *sunt*  
litora abrupta, in-portum vergentia:  
quæ a-ventis defendunt graviter-flantibus magnum fluctum  
100 extra; intus vero sine vinculo manent  
naves bene-tabulatæ, quando portus spatium intraverint.  
At in vertice portus patulis ramis-oliva *est*:  
prope autem ipsam, antrum amoenum, obscurum,  
sacrum Nympharum, quæ Naiades vocantur.  
105 Intus vero crateresque et amphoræ sunt  
lapideæ: ibi autem subinde mellificant apes.  
Intus *sunt* et juga lapidea prælonga, in-quibus Nymphæ  
pallia texunt purpurea, mirabile visu:  
intus et aquæ perpetuo-fluentes. Duæ autem ei fores sunt;  
110 hæc quidem ad Boream, permeabiles hominibus,  
illæ autem ad Notum sunt, diviniore: neque omnino illac  
homines intrant, sed immortalium via est.

Huc illi *navem* adegerunt, *locum* prius scientes: ea quidem postea  
terræ appulsa-est, quantum ad dimidium totius,  
115 concitata; talium enim impellebatur manibus remigum.  
Illi autem ex navi egressi bonis-transtris-instructa in-terram  
primum Ulyssem cava ex navi sustulerunt,  
ipso cumque linteo et stragulis splendidis;  
atque in area deposuerunt, oppressum somno:  
120 extulerunt autem bona, quæ ei Phæaces illustres  
dederant domum eunti, propter magnanimam Minervam.  
Et ea quidem inde ad imum olivæ conferta posuerunt  
extra viam, ne forte quis viatorum hominum,  
antequam Ulysses expergisceretur, aggressus *ea* violaret:  
125 ipsi vero rursus domum redibant. Neque Neptunus  
obliviscebatur minarum, quas deo-pari Ulyssi  
primum minatus-erat, Jovis autem expetebat consilium:

Jupiter pater, haud-amplius ego inter immortales deos  
honoratus ero, quum me *ve*/ mortales minime honorant,  
130 Phæaces, qui sane a-mea oriundi sunt stirpe.  
Etenim nunc Ulyssem putabam mala multa passum  
domum venturum; reditum vero illi nunquam auferebam  
penitus, quoniam tu primum promisisti et annuisti.  
Hi autem dormientem in navi veloci super pontum vehentes

135 deposuerunt in Ithaca, dederuntque ei immensa dona,  
æsq̄ue, aurumque abunde, vestemque textilem,  
multa, quot nunquam Troja extulisset Ulysses,  
si incolumis venisset, sortitus de præda portionem.

Hunc autem respondens affatus-est nubes-cogens Jupiter:  
140 papæ! Neptune late-potens, quale *hoc* dixisti!  
nequaquam te despiciunt dii; grave vero esset,  
antiquissimum et præstantissimum ignominia prosequi.  
Hominum autem si quis te viribus et robori *suo* obsequens  
non honorat, tibi tamen est et in-posterum ultio semper.  
145 Fac, sicut vis et tibi gratum est animo.

Huic autem respondit deinde Neptunus terræ-concussor:  
statim ego fecerim, Atrarum-nubium-coactor, sicut dicis;  
sed tuam semper iram observo et evito.  
Nunc vero Phæacum volo perpulcram navem,  
150 ex deductione revertentem, in obscuro ponto  
perdere; ut jam abstineant, desistantque a-deductione  
hominum; magnum vero ipsis montem urbi obducere.

Hunc autem respondens affatus-est nubes-cogens Jupiter:  
o bone, sic quidem meo animo videtur esse optimum,  
155 quum jam omnes incitatam intuebuntur  
cives ab urbe, *tum eam* facere lapidem prope terram  
navi veloci similem: ut admirentur omnes  
homines; magnum vero ipsis montem urbi obducere.

Ac postquam hoc audiverat Neptunus terræ-concussor,  
160 profectus-est ire in Scheriam, ubi Phæaces sunt.  
Illic manebat: hæc vero valde prope venit, pontum-transiens navis,  
celeriter impulsam; eam autem prope venit Neptunus,  
qui ipsam lapidem reddidit, et radicari-fecit inferne,  
manu prona percussam: ipse autem discessit.

165 Illi vero inter se verba alata loquebantur,  
Phæaces longis remis-utentes, navibus-inclyti viri.  
Sic autem aliquis dicebat intuitus propinquum alium:

Eheu, quis jam navem velocem ligavit in ponto,  
domum-versus actam? et jam apparebat tota.

170 Sic aliquis dicebat: hæc autem nesciebant quomodo facta essent.  
Inter-eos vero Alcinous concionatus-est et dixit:

Dii-boni! certe omnino jam me antiqua vaticinia assequuntur  
patris mei, qui dicebat Neptunum iratum-esse  
nobis, quoniam deductores tuti sumus omnium.

175 Dixit aliquando Phæacum virorum *se* perpulcram navem,  
ex deductione revertentem, in obscuro ponto  
perditurum, magnumque nobis montem urbi obducturum.  
Sic dicebat senex; hæc vero nunc omnia perficiuntur.

Sed agite, sicut ego dixero, pareamus omnes:  
180 a-deductione quidem desistite mortalium, quando aliquis venerit  
nostram ad urbem: Neptuno autem tauros  
duodecim electos sacrificabimus, si forte misereatur,  
neque nobis ingentem montem urbi obducat.

Sic dixit: illi autem timuerunt, paraveruntque tauros.  
185 Sic hi quidem supplicabant Neptuno regi,  
populi Phæacum ductores et principes,  
stantes circum altare. Experrectus-est autem divinus Ulysses,  
cubans in terra patria, neque ipsam cognovit,  
jam diu quum-abfuisset; nam dea nebulam circumfuderat,  
190 Pallas Minerva, filia Jovis; ut eum ipsum  
ignotum faceret, singulaque ediceret,  
ne ipsum prius uxor cognosceret civesque, amicide,  
quam omnem proci contumeliam luissent.  
Propterea mutata-forma videbantur omnia regi,  
195 viæque perpetuæ, portusque undique-stationibus-apti,  
petræque præcipites, et arbores virentes.

Stetit autem quum-exsurrexisset, et inspexit patriam terram;  
flevitque deinde, et sua percussit femora  
manibus pronis; lugensque verbum dixit:

200 Hei mihi, quorumnam demum hominum in terram veni?  
numquid hi injuriosique et crudeles, neque justi?  
an hospitales, et ipsis mens est deorum-reverens?  
quanam jam bona multa fero hæc? quanam autem et ipse  
vagor? utinam mansissem apud Phæacac  
205 illic; ego vero ad alium magnanimorum regum  
pervenissem, qui me amice-excepisset et deduxisset ut-redirem.  
Nunc vero nec usquam *ea* seponere scio, neque illic  
relinquam, ne forte mihi præda aliis fiant.  
Dii boni! non ergo omnino sapientes, neque justi  
210 erant Phæacum ductores et principes,  
qui me in aliam terram abduxerunt: certe me dicebant  
ducturos *se* in Ithacam late-conspicuam; nec perfecerunt.  
Jupiter ipsos ulciscatur supplicum-custos, qui et alios  
homines inspicit et punit, quicumque peccet.  
215 Verum age jam bona numerabo et videbo,  
ne-quid mihi abierint cava in navi auferentes.

Sic locutus, tripodas perpulcros et lebetas  
numerabat, et aurum, textiliaque vestimenta pulcra.  
Horum quidem nihil desiderabat: verum lugebat patriam terram,  
220 reptans juxta litus sonori maris,  
multum lamentans. Prope autem eum venit Minerva,  
viro corpore assimilata juveni, pastori ovium,  
perdelicato, quales quidem regum filii sunt,  
duplicem circa humerum habens pulcre-factam vestem;  
225 pedibus vero sub nitidis calceos habebat, manuque jaculum.  
Hanc autem Ulysses gaudebat conspicatus, et obvius venit,  
et ipsam compellans verbis alatis allocutus-est:

O amice, quandoquidem te primum invenio hoc in loco,  
salveque, et neutiquam mihi malo animo occurreris;  
230 sed serva quidem hæc, serva autem *et* me; tibi enim ego  
supplico, tanquam deo, et ad-tua cara genua accedo.  
Et mihi hæc dic vere, ut bene sciam:  
quæ *hæc est* terra? quis populus? qui viri insunt?  
an aliqua insularum late-conspicua, an aliquod litus  
235 *hoc* jacet mari acclinatum glebosæ continentis?

Hunc autem contra allocuta-est dea cæsiis-oculis Minerva:  
stultus-es, o hospes, aut e-longinquo venisti,  
si revera de-hac terra interrogas. Neutiquam nimis  
adeo ignobilis est; norunt vero eam admodum multi,  
240 sive quotquot habitant ad Auroramque Solemque,  
sive quotquot in-averso ad caliginem obscuram.  
Nempe aspera quidem et non equitabilis est;  
nec valde exilis, at neque lata est.  
In *ea* enim frumentum copiosum, in *ea* autem et vinum  
245 oritur: semper vero pluvia tenet *eam* fœcundusque ros:  
caprisque-pascendis bona et -bobus; est quidem silva  
omnigena, ibique aquationes perennes adsunt.  
Itaque, hospes, Ithacæ sane et in Trojam nomen pervenit  
quam-quidem procul dicunt Achaica esse a-terra.

250 Sic dixit: lætatus-est autem audens divinus Ulysses,  
gaudens sua terra patria, sicut ei dixerat  
Pallas Minerva, filia Jovis ægidem-tenentis:  
et ipsam compellans verbis alatis allocutus-est;  
neque is vera dixit, ex-obliquo vero instruebat sermonem,  
255 semper in pectore mentem perastutam agitans:

Audiebam de-Ithaca quidem etiam in Creta lata,  
longe trans pontum; nunc autem *huc* veni et ipse  
bonis cum hisce; relictis vero adhuc apud-filios tantis  
fugi, quoniam dilectum filium interfeci Idomenei,

260 Orsilocho pedibus velocem, qui in Creta lata  
viros ingeniosos vincebat velocibus pedibus:  
quoniam me privare praeda volebat omni  
Trojana: cuius gratia ego passus-eram dolores animo,  
virorumque bella, tristesque undas transiens:  
265 quoniam scilicet haud suo patri gratificans serviebam  
populo in Trojanorum, sed aliis imperabam sociis.  
Hunc quidem ego revertentem percussi ærata hasta  
ex-agro, prope viam insidiatus cum socio:  
nox vero valde obscura tenebat cœlum, nec quisquam nos  
270 hominum animadvertit: latui autem illum anima spolians.  
Ac postquam hunc interfeceram acuto ære,  
statim ego ad navem profectus Phœnicas illustres  
oravi, et ipsis animo-gratam prædam dedi:  
hos me jussi in-Pylum deferre et collocare,  
275 vel in Elidem divinam, ubi dominantur Epei.  
Sed sane ipsos illinc depulit vis venti  
admodum invitos; neque volebant *me* fallere.  
Illinc autem vagati venimus huc noctu:  
ægre vero in portum remorum-ope-appulimus, neque ulla nobis  
280 cœnæ cogitatio erat, valde licet indigentibus sumere;  
sed sic *temere* jacebamus egressi e-navi omnes.  
Illic me quidem dulcis somnus invasit defessum:  
illi autem bona mea cava e navi extracta  
deposuerunt, ubi quidem ipse in arenis jacebam.  
285 Hi vero in Sidoniam bene-habitatam *navi* conscensa  
abierunt; at ego relictus-sum dolens corde.

Sic dixit: risit autem dea cæsiis-oculis Minerva,  
manuque ipsum demulsit; corpore vero assimilata est mulieri  
pulcræque magnæque, et illustria opera scienti;  
290 et ipsum compellans verbis alatis allocuta-est:

Astutus esset et fallax, qui te superaret  
in omnibus dolis, etiam si deus *tibi* occurreret.  
Intractabilis, versute, dolorum insatiabilis, non ergo eras,  
ne in tua quidem quum-esses terra, destiturus a-fallaciis,  
295 verborumque fraudibus, quæ tibi ab-ortu amicæ sunt?  
Sed age, ne-amplius hæc inter-nos-seramus, scientes ambo  
dolos: quia tu quidem es hominum longe optimus omnium  
consilio et verbis; ego autem inter omnes deos  
consilioque celebror et dolis: nec tu-scilicet novisti  
300 Palladem Minervam, filiam Jovis, quæ tibi semper  
in omnibus laboribus asto, et *te* servo,  
et vero te Phæacibus gratum reddidi.  
Nunc vero rursus huc veni, ut tibi consilium contexam,  
bonaque abscondam, quotquot tibi Phæaces illustres  
305 dederunt, domum proficiscenti, meo consilioque menteque;  
dicamque, quantos tibi fatale *est* ædibus in structis  
dolores perferre; tu vero tolera etiam necessitate;  
neu cuiquam eloquere, nec virorum nec mulierum,  
omnium, quod veneris vagans: sed tacite  
310 patere dolores multos, injurias sustinens virorum.

Hanc autem respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:<sup>[TR1]</sup>  
difficile *est* te, dea, cognoscere mortali congresso,  
etiam admodum scienti: te enim ipsam cuilibet assimilas.  
Hoc autem ego bene novi, quod mihi antea benigna eras,  
315 dum in Troja pugnabamus filii Achivorum.  
At postquam Priami urbem destruximus altam,  
ivimusque in navibus, deusque dissipavit Achivos,  
haud te postea vidi, filia Jovis, neque animadverti  
navem meam ingressam, ut aliquem mihi dolorem arceres.  
320 [sed semper mente propria habens distractum cor  
vagabar, donec me dii malo solverunt:  
prius-quam quando Phæacum virorum in opulento populo

animastique verbis *me*, et in urbem duxisti ipsa.]  
Nunc vero te per patrem supplex-oro: non enim puto  
325 venisse *me* in Ithacam late-conspicua, sed aliquam aliam  
per-terram versor; te autem illudentem puto  
hæc dicere, ut meam mentem decipias:  
dic mihi, an vere dilectam in patriam venerim.

Huic vero respondit deinde dea cæsiis-oculis Minerva:  
330 semper tibi talis in pectore *est* cogitatio:  
propterea etiam te non possum deserere, infelix quando es,  
quoniam facundus es, et mente-promptus, et prudens.  
Libenter enim alius vir errans, reversus,  
cuperet in ædibus videre filiosque uxoremque:  
335 tibi vero neutiquam gratum est scire, neque exquirere,  
priusquam etiam tuæ uxoris periculum-feceris, quæ tibi sic  
sedet in ædibus: luctuosæ vero ei semper  
pereunt noctesque et dies lacrimas-fundenti.  
At ego de-hoc quidem nunquam diffidebam, sed in animo  
340 sciebam, quod rediturus-esses, amissis omnibus sociis.  
Verum sane nolui Neptuno obsistere  
patruo, qui adversus-te iram induxit-in animum,  
iratus, quod ei filium dilectum excæcasti.  
Sed age, tibi ostendam Ithacæ sedem, ut credas.  
345 Phorcynis quidem hic est portus, marini senis;  
hæc autem in vertice portus patulis-ramis oliva:  
[prope vero ipsam antrum amabile, obscurum,  
sacrum Nympharum, quæ Naiades vocantur:]  
hæc autem tibi spelunca est umbrosa, ubi tu multas  
350 sacrificabas Nymphis perfectas hecatombas:  
hic vero Neritus est, mons vestitus silva.

Sic fata dea dissipavit nebulam; apparuit autem terra:  
lætatusque-est deinde audens divinus Ulysses,  
gaudens sua terra; osculatus-est autem almam tellurem;  
355 statimque Nymphis supplicavit, manibus sublatis:

Nymphæ Naiades, filiæ Jovis, nunquam ego  
visurum *me* vos putabam: nunc vero ob-vota blanda *exaudita*  
salvete: sed et dona dabimus, sicuti antea quidem,  
si sinat lubens Jovis filia prædatrix  
360 ipsumque *me* vivere, et mihi carum filium auctet.

Hunc autem rurus allocuta-est dea cæsiis-oculis Minerva:  
confide, ne tibi hæc in mente tua curæ-sint.  
Sed bona quidem in-recessu antri divini  
ponamus statim nunc, ubi quidem hæc tibi salva maneant:  
365 ipsi vero consultemus, quo-pacto *omnia* quam optime fiant.

Sic locuta dea subiit specum obscurum,  
explorans latibula per specum: atque Ulysses  
propius omnia portabat, aurum et indomitum æs,  
vestimenta que bene-elaborata, quæ ei Phæaces dederant.  
370 Et hæc quidem bene deposuit; lapidem vero imposuit foribus  
Pallas Minerva, filia Jovis ægidem-tenentis.

Hi autem sedentes sacræ ad radicem olivæ,  
moliebantur procis insolentibus exitium.  
Inter eos vero sermonem orsa-est dea cæsiis-oculis Minerva:

375 Generose Laertiade, sollertissime Ulysse,  
considera, quomodo procis impudentibus manus inferas,  
qui jam tibi triennio per domum dominantur,  
ambientes divinam uxorem, et sponsalia dantes:  
illa vero tuum semper reditum cum-fletu-desiderans in animo,  
380 omnes quidem sperare-facit et pollicetur viro cuique,  
nuntios mittens; mens autem ei alia versat.

Hanc autem respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
dii boni! profecto plane Agamemnonis Atridæ  
periturus malo fato in ædibus eram,



385 nisi mihi tu singula, dea, accurate dixisses.  
Verum age, consilium texe, quo-pacto ulciscar ipsos;  
et mihi ipsa asta, animum valde-audacem immittens,  
qualem *immisisti mihi* quando Trojæ solvebamus splendoras pinnas.  
390 Si mihi sic studiosa astare-velis, Minerva,  
etiam cum-trecentis ego viris pugnaverim,  
ope tua, veneranda dea, quando me prompto-animo adjuves.

Huic autem respondit deinde dea cæsiis-oculis Minerva:  
et omnino tibi ego adero, nec me latebis,  
quandocunque demum hæc obeamus; atque aliquem puto  
395 sanguineque cerebroque foedaturum immensum solum  
virorum procorum, qui tibi victum absumunt.  
Sed age, te incognitum reddam omnibus mortalibus:  
arefaciam quidem cutem pulcram in flexilibus membris;  
flavosque ex capite delebo crines; circumque pallium  
400 induam, quod aversetur conspicatus homo habentem:  
deformabo etiam tibi oculos, antea præpulcri qui-fuere:  
ut turpis omnibus procis appareas,  
tuæque uxori, et filio, quem in ædibus reliquisti.  
Ipse vero omnium-primus subulcum adi,  
405 qui tibi suum custos *est*, attamen in-te benevolo animo-est,  
filiumque tuum diligit et prudentem Penelopen.  
Invenies-hunc suibus assidentem; hæc vero pascuntur  
apud Coracis petram, et ad fontem Arethusam,  
comedentes glandem suavam, et nigram aquam  
410 bibentes, quæ suibus alunt florentem pinguedinem.  
Illic mane, et omnia assidens interroga,  
dum ego ivero ad Spartam pulcris-mulieribus-abundantem,  
Telemachum accersitura, tuum dilectum filium, Ulysse:  
qui tibi in spatiosam Lacedæmonem ad Menelaum  
415 abiit, sciscitaturus de-tua fama, sicubi adhuc esses.

Hanc autem respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
et cur non ei dixisti, in mente omnia sciens?  
an ut alicubi et ille errans dolores patiatur?  
pontum super infructuosum? victum autem ei alii edunt.

420 Huic autem respondit deinde dea cæsiis-oculis Minerva:  
ne jam tibi ille valde in-animo sit:  
ipsa eum deducebam, ut famam bonam adipisceretur,  
illuc profectus: at nullam habet molestiam, sed quietus  
sedet in Atridæ ædibus, et copiosa *ei* apposita-sunt.  
425 Profecto ei insidiantur juvenis cum navi nigra,  
cupientes interficere, antequam in-patriam terram perveniret:  
sed hæc *futura* non puto; prius etiam aliquem terra habebit,  
[virorum procorum, qui tibi victum devorant.]

Sic igitur ipsum locuta virga tetigit Minerva:  
430 arefecit quidem ei cutem pulcram in flexilibus membris;  
flavosque ex capite delevit crines, circum vero pellem  
omnibus membris antiqui posuit senis:  
deformavit autem ei oculos, antea præpulcri qui-fuere:  
circum autem ipsum lacernam aliam malam jecit, et tunicam,  
435 laceras, squalentes, malo foedatas fumo:  
circumque ipsum magnam pellem velocis induit cervi,  
depilem; deditque ei baculum et turpem peram,  
crebris-locis laceram: inerat vero tortum lorum-ad-portandum.

440 Illi ita consilio-inito discessere: hæc quidem deinde  
in Lacedæmonem divinam ivit ad-*accersendum* filium Ulyssis.

[TR1] "Ulysses" → "Ulysses:"

## Odysseæ XIV.—Ulyssis cum Eumæo conversatio.

ARGUMENT: THE CONVERSATION WITH EUMAEUS.

Ulysses arrives in disguise at the house of Eumæus, where he is received, entertained, and lodged with the utmost hospitality. The several discourses of that faithful old servant, with the feigned story told by Ulysses to conceal himself, and other conversations on various subjects, take up this entire book.

TEXT:

1 At hic ex portu ingressus-est asperam viam,  
locum per silvosum, per juga, qua ei Minerva  
designaverat divinum subulcum, qui ei victum maxime  
curabat famulorum, quos comparaverat divinus Ulysses.

5 Hunc autem in vestibulo invenit sedentem, ubi ei caula  
alta ædificata-erat, undique-conspicuo in loco,  
pulcraque, magnaque, vacuis-spatiis-circumdata; quam subulcus  
ipse ædificaverat suibus, absente rege,  
sine (*non jubentibus*) domina et Laerte sene,  
10 advectatis lapidibus, et cinxerat sepe-spinea.  
Palos autem extra adegerat prorus hinc atque illinc,  
densos et crebros, nigra-parte roboris circumfissa;  
intra vero caulam suilia duodecim fecerat,  
prope invicem, cubilia suibus, in singulis autem  
15 quinquaginta sues humi-cubantes concludebantur;  
feminæ genitrices; at mares foris dormiebant,  
multo pauciores; hos enim minuebant comedentes  
divini proci; quippe mittebat subulcus  
semper saginatorum porcorum optimum omnium:  
20 hi vero trecentique et sexaginta erant.  
Juxtà autem canes, feris similes, semper cubabant  
quatuor, quos nutrit subulcus, princeps virorum.  
Ipse autem circa pedes suos aptabat calceamenta,  
incidens pellem bubulam, bene-coloratam: ceteri vero *subulci* jam  
25 abierant alio alius, cum congregatis suibus  
tres; quartum autem dimiserat ad-urbem,  
suem ut-ageret procis insolentibus, necessitate;  
ut sacris-factis, carnibus satiarent-sibi animum.

Extemplo vero Ulysses viderunt canes latratores:  
30 hi quidem clamantes accurrerunt; at Ulysses  
sedit astutia, baculumque ei excidit manu.  
Tunc suum apud stabulum indignum sustinisset dolorem:  
sed subulcus ocyus pedibus velocibus subsecutus  
ruit per vestibulum, corium vero ei excidit manu.  
35 Hos quidem increpans pepulit alios alio, canes,  
crebris lapidibus; ipse vero affatus-est dominum:

O senex, profecto pæne te canes disperdiderunt  
repente; et mihi opprobrium offudisses.  
Et vero mihi alios dii dedere doloresque gemitusque:  
40 deo-parem enim ob-herum lugens et dolens  
sedeo; aliis autem sues pingues nutrio  
ad-comedendum: at ille egens alicubi cibi  
vagatur apud alienæ-linguæ virorum populumque urbemque,  
sicubi adhuc vivit, et videt lumen solis.  
45 Verum sequere, ad-casam eamus, senex, ut et ipse  
cibo et vino saturatus in animo,  
dicas, unde sis et quantas ærumnas toleraveris.

Sic locutus ad-casam præivit divinus subulcus;  
et sedere-fecit *illum* introductum; virgulta vero subiecit densa;  
50 instravitque pellem villosæ agrestis capræ,  
in-eo ut-cubare-posset, magnum et densum. Gaudebat autem Ulysses,  
quod ipsum sic exciperet; verbumque dixit et elocutus-est:

Jupiter tibi det, hospes, et immortales dii alii,  
quodcunque maxime cupis, quia me lubens excepisti.

55 Hunc autem respondens allocutus-es, Eumæe subulce:  
hospes, non mihi fas est, nec si pejor te venerit,

hospitem indigne-tractare; a Jove enim sunt omnes  
hospitesque, mendicique; munus vero exiguumque carumque  
fit nostrum: hic enim servorum mos est,  
60 semper timentium, quando dominantur heri  
juvenes: certe enim illius-quidem dii reditum impedierunt,  
qui me studiose dilexisset, et possessionem dedisset,  
qualia quidem suo famulo dominus benignus dederit,  
domumque, et peculium, et multum-ambitam uxorem;  
65 qui ei multum laboraverit, cuique deus laborem incremento-juverit;  
ut et mihi hic labor incrementum-habet, in-quo versor:  
ideo me multum juvisset dominus, si hic senesceret:  
sed periit: utinam Helenæ genus desperiisset  
funditus; quoniam multorum virorum genua solvit.  
70 Etenim ille ivit Agamemnonis propter honorem  
in Ilium bonis-equis-fœcundum, ut cum-Trojanis pugnaret.

Sic locutus, cingulo celeriter constringebat tunicam:  
profectus est-ire ad suilia, ubi greges conclusi-erant porcorum:  
illinc sumtos duos attulit, et ambos mactavit;  
75 ustulavitque conciditque, et verubus transfixit.  
Assata autem omnia ferens apposuit Ulyssi,  
calida ipsis in-verubus: atque farinam albam inspersit;  
in poculo autem miscebat dulce vinum:  
ipse vero ex-adverso sedit, adhortansque allocutus-est:

80 Comede nunc, o hospes, quæ servis adsunt  
porculorum-carnes: at pingues sane sues proci comedunt,  
non ultionis-divinæ memores in mentibus, nec misericordiæ.  
Non quidem improba opera dii beati amant,  
sed justitiam honorant, et æqua opera hominum.  
85 Etiam infesti quidem et insolentes, qui terram  
alienam invaserint, et ipsis Jupiter prædam dederit,  
impletisque navibus abierint domum redituri:  
etiam his ultionis-divinæ vehemens metus animis incidit.  
Isti vero etiam aliquid sciunt, deque aliquam audiere vocem,  
90 illius tristem mortem, quandoquidem nolunt rite  
ambire, nec redire ad sua: sed tranquilli  
bona absumunt immodice, neque *iis* inest parsimonia.  
Quotquot enim noctesque et dies a Jove oriuntur,  
nunquam unam mactant victimam, neque duas solas;  
95 vinum vero consumunt immoderate exhaurientes.  
Certe ei victus erat copiosus; nemini tantus  
virorum heroum, nec continentis nigræ,  
neque ipsius Ithacæ, nec simul-viginti virorum  
sunt divitiæ tantæ: ego vero tibi recensebo.  
100 Duodecim in continente armenta *sunt*; tot greges ovium,  
tot suum pascua, tot stabula lata caprarum  
pascunt mercenarii que et ipsius pastores viri.  
Hic autem stabula alta caprarum undecim omnia *in*  
extremitate-agri pascuntur; ac viri probi immittuntur *custodes*.  
105 Quorum semper ipsis unusquisque in die pecudem fert,  
saginatorum caprarum, quicumque appareat optimus.  
At ego sues hasce custodioque, tueorque,  
et ipsis porcorum optimum quemque selectum mitto.

Sic dixit: ille autem intente carnes edebat, bibebatque vinum  
110 avide, tacitus; mala autem procis meditabatur.  
Ac postquam cœnerat et refecerat animum cibo,  
etiam ei impletum dedit *Eumæus* poculum, quo bibebat,  
vino plenum: is vero accepit, gaudebatque animo,  
et ipsum compellans verbis alatis allocutus-est:

115 O amice, quisnam te emit possessionibus suis,  
ita valde dives et fortis, ut prædicas?  
dicis autem ipsum periisse Agamemnonis propter honorem.  
Dic mihi, si forte norim *eum*, qui-talis fuerit.  
Jupiter enim hoc scit, et immortales dii alii,

120 si de-eo nuntiare-possim viso; per multa vero *loca* erravi.  
Huic autem respondit deinde subulcus, princeps virorum:  
o senex, nullus illum vir vagatus adveniens  
nuntians persuaserit uxorique et dilecto filio:  
sed temere curationis indigentes viri erroneas  
125 mentiuntur, nec volunt vera loqui.  
Quicumque vero errans Ithacæ in populum venerit,  
profectus ad dominam meam, fallacia loquitur:  
hæc vero benigne exceptum diligit, et singula inquit:  
et ei lugenti de palpebris lacrimæ cadunt;  
130 qua fas est mulieri, quando maritus alibi perierit.  
Statim etiam tu, senex, fabulam fabricaveris.  
[si quis tibi lænamque tunicamque vestimenta daret.]  
Illius autem jam debent canes velocesque alites  
cutem ab ossibus detraxisse; anima vero *eum* reliquit:  
135 vel illum in ponto comederunt pisces, ossa autem ipsius  
jacent in litore, arena involuta multa.  
Sic ille quidem illic periit; amicis vero dolores postea  
omnibus, mihi autem maxime, effecti-sunt: non enim amplius alium  
mitem adeo dominum inveniam, quocumque profectus-fuero:  
140 neque si patris et matris iterum ivero  
domum, ubi primum natus sum, et *qui* me educarunt ipsi.  
Neque omnino hos adhuc tantum lugeo, cupiens licet  
oculis ut-videam *eos*, degens in patria terra;  
sed me Ulyssis desiderium capit absentis.  
145 Hunc quidem ego, o hospes, etiam non præsentem nomine-vocare  
vereor; valde enim me diligebat et curabat in-animo:  
sed ipsum carum appello *velut alloquens*, etiam absentem.

Hunc autem rursus allocutus-est audens divinus Ulysses:  
o amice, quandoquidem prorsus negas, neque amplius credis  
150 illum venturum-esse, animus vero tibi semper incredulus:  
verum ego non temere loquar, sed cum jurejurando,  
quod redibit Ulysses; ac pretium-læti-nuntii mihi esto  
statim, postquam ille reversus ad-suas ædes pervenerit;  
[ut-induat mihi lænamque tunicamque, vestimenta pulcra:]  
155 ante autem, etiamsi valde indigens, nequaquam acciperem.  
Inimicus enim mihi is æque atque-Orci portæ  
est, qui egestati cedens fallacia loquitur.  
Sciat nunc Jupiter primum deorum, hospitalisque mensa,  
focusque Ulyssis eximii, ad-quam veni:  
160 certe quidem hæc omnia perficientur, sicut dico.  
Hoc ipso anno veniet huc Ulysses;  
hoc quidem exeunte mense, altero autem ineunte,  
domum revertetur, et ulciscetur, quicumque illius  
hic probro afficit uxorem et splendidum filium.

165 Hunc autem respondens allocutus-es, Eumæe subulce:  
o senex, neque ego pretium-læti nuntii hoc persolvam,  
neque Ulysses amplius domum veniet: sed quietus  
bibe, et alia præter *hæc* memoremus, neu mihi hæc  
in-mentem-revoca: certe enim animus in pectore meo  
170 dolet, quando aliquis meminerit honorandi domini.  
Verum enimvero jusjurandum quidem mittamus: sed Ulysses  
veniat, ut ipsum ego cupio, et Penelope,  
Laertesque senex, et Telemachus deo-similis.  
Nunc rursus nati *causa* usque lugeo, quem genuit Ulysses,  
175 Telemachi: quem postquam nutrierant dii, plantæ similem,  
et ipsum putabam fore in viris haud pejorem  
patre suo caro, mente et specie admirabilem:  
ejus tamen aliquis immortalium læsit mentem intus æquam,  
vel aliquis hominum; is vero ivit, ad-quærendam patris famam,  
180 in Pylum divinam: ei autem proci superbi  
domum redeunti insidias-struunt, ut genus dispereat  
sine-nomine ex Ithaca Arcesii deo-paris.

Verum enimvero illum quidem sinamus, sive opprimatur,  
 sive effugiat, et eum protegat manu Saturnius.  
 185 Sed age mihi tu, senex, tuas ipsius ærumnas enarra,  
 et mihi hoc dic verum, ut bene sciam,  
 quis *et* unde es virorum? ubi tibi urbs et parentes?  
 quanam autem in nave venisti? et quomodo te nautæ  
 190 duxerunt in Ithacam? quosnam *se* esse profitentur?  
 nequaquam enim te pedibus puto huc venisse.  
 Hunc autem respondens affatus-est ingeniosus Ulysses:  
 enimvero ego tibi hæc valde accurate enarrabo.  
*Sí* sit nunc quidem nobis in tempus et cibus  
 et vinum dulce, casam intra manentibus,  
 195 ad-epulandum quietis, alii autem opus obeant:  
 facile inde et in annum integrum  
 neutiquam perficerem, narrans meos dolores animi,  
 quantos vere cunctos deorum voluntate pertuli.  
 Ex Creta quidem genere gloriior *me* esse lata,  
 200 viri divitis filium: multi vero et alii  
 filii in domo *nostra* et educati-sunt, et nati,  
 legitimi ex uxore: me autem emta peperit mater,  
 pellex; sed me æque-ac legitimos honorabat  
 Castor Hylacides, cujus ego genus gloriior *me* esse:  
 205 qui quondam inter Cretenses, dei instar, honorabatur a-populo,  
 opibusque, divitiisque, et filiis gloriosis.  
 Verum tamen illum fata iverunt mortis ferentia  
 in Orci domos: illi vero victum (*opes*) diviserunt,  
 filii magnanimi, et de *eo* sortes jecerunt:  
 210 ac mihi valde pauca dederunt, et ædes tribuerunt.  
 Duxi autem uxorem locupletissimorum hominum  
 meæ gratia virtutis: quia non despicabilis eram  
 nec fugax-in-bello: nunc autem jam omnia defecere:  
 sed tamen stipulam saltem te arbitror intuentem  
 215 cognoscere: profecto enim me calamitas tenet cumulate multa.  
 Sane quidem audaciam mihi Mars dederunt et Minerva,  
 et vires-bellicas: quum legebam ad-insidias  
 viros optimos, mala hostibus serens,  
 nunquam mihi mortem ante-oculos-ponebat animus generosus,  
 220 sed multo primus insiliens hasta occidebam  
 virorum infestorum quicumque mihi cederet pedibus.  
 Talis eram in bello: opus vero mihi haud gratum erat,  
 nec *grata* rei-familiaris-cura, quæ nutrit claros filios:  
 sed mihi semper naves remigio-instructæ gratæ erant,  
 225 et bella, et tela bene-polita, et sagittæ,  
 tristia, quæ aliis quidem horrenda sunt.  
 At mihi ea grata erant, quæ fere deus in animo posuit:  
 alius etenim aliis vir delectatur operibus.  
 Antequam enim in-Trojam profecti-sint filii Achivorum,  
 230 novies viris imperavi, et velocibus navibus,  
 viros adversus externos; et mihi abunde contigerant omnia.  
 Ex-quibus eligebam quæ-placebant; multa autem post  
 sortito-obtinebam: statim vero domus augebatur, et deinceps  
 gravisque reverendusque inter Cretenses factus-sum.  
 235 Sed quum jam hoc odiosum iter late-sonans Jupiter  
 decrevit, quod multorum virorum subtus genua solvit:  
 tunc vero me jusserunt et inclytum Idomeneum  
 navibus duces-esse in Ilium; neque ulla ratio  
 erat denegandi, gravis vero obtinebat vulgi vox.  
 240 Ibi quidem per-novem-annos belligerabamus filii Achivorum,  
 decimo autem urbem Priami populati, ivimus  
 domum-versus cum navibus; deus vero dissipavit Achivos.  
 Ac mihi misero mala struebat providus Jupiter:  
 mensem enim solum mansi oblectans-me filiis,  
 245 ingenuaque uxore, et facultatibus: ac postea  
 in-Ægyptum me animus impulit navigare,

navibus bene adornatis, cum eximiis sociis;  
novem naves adornavi; cito autem coactæ-sunt copiæ.

250 Per-sex-dies quidem inde mei dilecti socii  
convivabantur; at ego victimas multas præbebam  
diisque ad-sacrificandum, ipsisque ad-epulas parandas.  
Septimo autem *navibus* conscensis a Creta lata,  
navigavimus Borea vento vehementer-flante, bono,  
facile, veluti secundo flumine: neque ulla inde mihi  
255 navium læsa-est, sed sospites et incolumes  
sedebamus: has autem ventusque gubernatoresque dirigebant.  
Quinto-die autem ad-Ægyptum pulcre-fluentem venimus:  
statui vero in Ægypto fluvio naves utrinque-recurvas.  
Ibi quidem ego jubebam caros socios  
260 illic apud naves manere, et naves tueri;  
speculatores autem ad speculas hortabar ut-irent.  
Hi vero insolentiæ cedentes, sequentes impetum suum,  
statim admodum Ægyptiorum virorum perpulcros agros  
populabantur, ac mulieres abducebant, et infantes liberos,  
265 ipsosque interficiebant; cito autem ad urbem pervenit clamor.  
Illi autem clamorem audientes, simul-cum aurora illucescente,  
venerunt: impletus-est vero totus campus peditibusque et equitibus,  
ærisque fulgore: Jupiter autem gaudens-fulmine  
fugam meis sociis malam immisit: nec quisquam sustinuit  
270 consistere contra: circùm enim mala undique stabant.<sup>[TR1]</sup>  
Ibi nostrum multos quidem interfecerunt acuto ære;  
alios autem duxerunt vivos, sibi operaturos necessitate.  
At mihi Jupiter ipse in mente hoc cogitatum  
effecit (utinam mortuus-fuissem et fatum assecutus  
275 illic in Ægypto; adhuc enim me malum excepit):  
statim de capite galeam fabrefactam deposui,  
et scutum ab-humeris; hastamque projecit ex manu:  
atque ego regis obviam ivi equis,  
et osculatus-sum genua *ejus* prehensa: hic autem servavit et mei misertus-est:  
280 in currumque me locatum duxit domum lacrimas-fundentem.  
Profecto me valde multi adoriebantur fraxineis-hastis,  
cupientes interficere (namque irati-erant valde);  
sed ille arcebat; Jovis vero veritus-est iram  
Hospitalis, qui maxime indigne-fert mala opera.  
285 Tum quidem per-septem-annos mansi ibidem, multasque collegi  
divitias inter Ægyptios viros: dederunt enim omnes.  
Sed quum jam octavus mihi revolvens annus venit,  
tum vero Phœnicus venit vir, fallacia sciens,  
veterator, qui jam multa mala hominibus fecerat:  
290 qui me duxit persuasum ipsius ingenio, donec venissemus  
in-Phœnicen, ubi ipsius domus, et possessiones erant.  
Ibi apud ipsum mansi integrum in annum.  
Sed quando jam mensesque et dies exacti-erant,  
iterum circumvolvente anno, et supervenerant horæ,  
295 in Libyam *vecturum* me navi imposuit pontum-transeunti,  
mendacia meditatus, ut secum merces agerem;  
illic vero me ut venderet, et magnum pretium acciperet.  
Hunc sequebar in navi, suspicans licet, necessitate.  
Illa vero currebat Borea vento valide-flante, bono,  
300 per-medium supra Cretam: Jupiter autem eis moliebatur exitium.

Sed quum jam Cretam quidem liquissemus, neque ulla alia  
appareret terrarum, sed cœlum ac mare,  
tum vero atram nubem statuit Saturnius  
nave super cava; obscuratus-est autem pontus ab ipsa.  
305 Jupiter vero crebro tonuit, et injecit navi fulmen:  
hæc autem contorta-est tota, Jovis percussa fulmine,  
ac sulphure impleta-est; ceciderunt autem ex navi omnes.  
Hi vero cornicibus *marinis* similes, circa navem nigram  
in-fluctibus ferebantur: deus autem *iis* auferebat reditum.  
310 At mihi Jupiter ipse, habenti quidem dolores animo,

malum longum navis cærulea-prora  
 manibus imposuit, ut adhuc malum effugerem.  
 Hunc inde amplexus, ferebar perniciosus ventis;  
 per-novem-dies ferebar, decima autem me nocte nigra  
 315 terræ Thesprotorum appulit magna unda volvens.  
 Ibi me Thesprotorum rex excepit Phidon  
 heros gratis; hujus enim dilectus filius quum-supervenisset,  
 frigore et labore afflictum duxit in domum,  
 manu sublevatum, donec pervenisset ad-ædes patris:  
 320 ac mihi lænamque tunicamque vestimenta induit.  
 Ibi de-Ulysse ego audivi: ille enim dicebat,  
 hospitio-excepisse *se illum* et amice-tractasse euntem in patriam terram.  
 Et mihi bona ostendit, quanta collegerat Ulysses,  
 æsque, aurumque, multumque-elaboratum ferrum.  
 325 Et sane *iis* in decimam generationem alium adhuc aleret;  
 tantæ ei res-pretiosæ jacebant in ædibus regis.  
 Ipsum autem in Dodonam dicebat ivisse, ut dei  
 ex quercu alte-comante Jovis consilium audiret,  
 quomodo rediret Ithacæ in opulentum populum,  
 330 jam diu absens, utrum palam, an occulte.  
 Juravit autem coram me ipso, libans in domo,  
 navem deductam-esse et paratos esse socios,  
 qui jam ipsum deducturi-sint caram in patriam terram.  
 Sed me prius dimisit: contigit enim ut-iret navis  
 335 virorum Thesprotorum in Dulichium tritici-ferax.  
 Tunc ille me jussit deduci ad-regem Acastum  
 cum-cura; illis autem malum in-anio placebat consilium  
 de me, ut adhuc omnino calamitatis in pestem inciderem.  
 Sed quando a-terra longe progressa-est pontum-transiens navis,  
 340 statim servilem diem mihi moliebantur:  
 exuerunt quidem me lænaque, tunicaque vestimentis,  
 circumque me pannum alium malum jecerunt, et tunicam,  
 lacera, quæ et ipse in oculis vides.  
 Vespertini autem Ithacæ late-conspicuae *ad* culta pervenere:  
 345 ibi me quidem ligaverunt bene-tabulata in navi  
 fune bene-torto arcte; ipsi vero egressi  
 festinanter ad litus maris, cœnam sumsere.  
 At mihi vinculum quidem resolvere dii ipsi  
 facile: capiti autem panno obvoluto,  
 350 lævigatum per-clavum delapsus applicui mari  
 pectus; deinde autem manibus remigavi ambabus  
 natans; valdeque cito foris eram seorsum ab-illis.  
 Tunc quum-ascendissem, ubi senticetum erat floridæ silvæ,  
 jacebam stratus: illi vero valde gementes  
 355 ibant; sed enim ipsis non videbatur melius esse  
 inquirere ulterius: hi quidem retro itrum ibant  
 navem in cavam; me autem absconderunt dii ipsi  
 facile, et me stabulo appulerunt ducentes  
 viri prudentis; adhuc enim mihi fatum *est* vivere.  
 360 Hunc autem respondens allocutus-es, Eumæe subulce:  
 ah miser hospitum, certe mihi valde animum commovisti,  
 hæc singula dicens, quanta jam passus-es, et quantum vagatus.  
 Sed ea non pro decenti *dicta* arbitror, nec mihi persuadebis  
 locutus de Ulysse: quid te oportet, talis quum-sis,  
 365 temere mentiri? ego vero certe novi et ipse  
 de-reditu mei domini, quod *is* odio-habetur omnibus diis  
 prorsus valde, quia ipsum non inter Trojanos domuere,  
 vel amicorum in manibus, postquam bellum confecerat.  
 Tunc ei tumulum quidem fecissent universi-Achivi,  
 370 atque etiam suo filio magnam gloriam peperisset in-posterum.<sup>[TR2]</sup>  
 Nunc autem ipsum inglorie Harpyiæ abriperunt.  
 At ego apud sues *maneo* semotus: neque ad urbem  
 eo, nisi quando forte prudens Penelope  
 venire jubeat, quando nuntius alicunde venerit.

375 Sed illi quidem singula assidentes interrogant,  
sive qui dolent diu absente rege,  
sive qui gaudent victum impune absumentes.  
Sed mihi non gratum est inquirere et interrogare,  
ex quo quidem me Ætolus vir decepit sermone;  
380 qui, viro interfecto, multas per regiones vagatus,  
venit meas ad domos: ego vero ipsum amice-complectebar.  
Dixit autem *se* eum inter Cretenses apud Idomeneum vidisse  
naves reficientem, quas ei confregerant procellæ:  
et dixit venturum, vel in æstatem, vel in autumnum,  
385 multas opes advehentem, cum divinis sociis.  
Et tu, senex infelix, postquam te mihi adduxit deus,  
neu quid mihi mendaciis gratificare, neu mulce:  
non enim ob-id ego te honorabo, nec diligam,  
sed Jovem Hospitalem veritus, teque-ipsam miseratus.

390 Hunc autem respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
certe valde quidam tibi animus in pectoribus incredulus,  
quoniam te ne cum-jurejurando quidem ad-credendum adduxi, nec tibi persuadeo.  
Sed age nunc sponsionem faciamus: ac desuper  
testes ambobus dii *sunto*, qui Olympum tenent.

395 Si quidem redierit herus tuus in hanc domum,  
indutum me lænaque tunicaque vestimentis deduc  
ad-Dulichium, ut-eam, quo mihi *ire* gratum est animo;  
sin vero non venerit herus tuus, ut prædico,  
famulis incitatis *me* dejice magna de rupe,  
400 ut et alius mendicus caveat decipere.

Hunc autem respondens allocutus-est divinus subulcus:  
hospes, sic enim mihi bona-fama virtutisque-nomen  
esset inter homines simul nunc, et in-posterum,  
qui te, postquam in casam duxissem, et hospitalia dedissem,  
405 deinde tamen interficerem, dilectumque animum eriperem:  
ex-animo sane deinde Jovi Saturnio supplicarem.  
Nunc vero hora cœnæ *est*: citissime mihi intus socii  
adsint, ut in casa lautam apparemus cœnam.

Sic hi quidem talia inter se dicebant,  
410 prope autem suesque et viri venere subulci.  
Has quidem deinceps incluserunt in stabula ad-cubandum  
strepitus vero ingens ortus-est suum stabulantium.  
Verum ille suos socios hortabatur, divinus subulcus.

Ducite suum optimum, ut hospitis *gratia* mactem  
415 longinqui: una autem ipsi recreabimur, qui ærumnam  
diu habemus, patientes suum gratia albis-dentibus:  
alii vero nostrum laborem impune edunt.

Sic igitur locutus, scidit ligna acuto ære:  
illi autem suam adduxere valde pinguem, quinquennem:  
420 eum quidem inde statuerunt ad focum; neque subulcus  
oblitus-est immortalium: mente enim utebatur bona;  
sed hic auspicans, capitis pilos in ignem jecit  
albis-dentibus suis, et precabatur omnes deos,  
ut-rediret Ulysses prudens suam domum.

425 Feriit autem *suam manu* sublata segmine quercus, quod reliquerat findens;  
et hunc reliquit anima. Ipsi vero jugularunt et ustularunt,  
statimque eum divisere; ac frustra cruda-ponebat subulcus,  
undique auspicans a-membris, in pinguem adipem:  
et alia quidem in ignem jecit, conspersa frumenti farina,  
430 minutatimque-secuere cetera, et veribus transfixere  
assaruntque scite, extraxeruntque *igne* omnia:  
posuerunt autem in mensis simul omnia: ac subulcus  
surrexit divisurus; valde enim mente æque norat.  
Atque illa quidem septifariam omnia partitus-est dividens;  
435 *partem* quidem unam Nymphis et Mercurio, Maiæ filio,  
posuit precatus; ceteras vero distribuit singulis:  
tergo autem Ulysses perpetuo honorabat



albis-dentibus suis; lætificabat vero animum domini;  
et ipsum compellans allocutus-est ingeniosus Ulysses:

440 Utinam sic, Eumæe, dilectus Jovis patri sis,  
ut mihi, quandoquidem me, talis quum-sim, bonis honoras.

Hunc autem respondens allocutus-es, Eumæe subulce:  
comede, mirifice hospitum, et delectare hisce,  
qualia adsunt; deus autem hoc quidem dabit, illud vero sinet,  
445 quodcunque suo animo voluerit: potest enim omnia.

Dixit, et primitias sacrificavit diis sempiternis:  
libatoque nigro vino, Ulyssi urbium-vastatori *poculum*  
in manibus posuit; hic autem sedebat suam juxta partem.  
Panem autem ipsis distribuit Mesaulius, quem subulcus  
450 ipse *sibi* comparaverat solus, absente domino,  
sine (*pretium non præbentibus*) domina et Laerte sene:  
eum vero a Taphiis emit ex-possessionibus suis.  
Hi autem ad cibos paratos appositos manus porrigebant.  
Ac postquam potus et cibi desiderium exemerant,  
455 panem quidem eis abstulit Mesaulius; illi autem ad cubitum,  
pane et carnibus saturati,<sup>[TR3]</sup> properabant.

Nox vero dein supervenit mala obscura-sine-luna; pluebat autem Jupiter  
tota-nocte; ac flabat Zephyrus magnus semper aquosus.  
Inter-hos vero Ulysses locutus-est, subulcum tentans,  
460 si qua sibi exutam lænam præberet, vel aliquem sociorum  
alium *dare* hortaretur, siquidem ipsum curabat valde:

Audi nunc, Eumæe, et ceteri omnes socii,  
gloriabundus aliquod verbum dicam: vinum enim jubet  
stultum, quod impulit sapientem etiam valde cantare,  
465 et ad molliter ridendum, et *ad* saltandum incitavit,  
et aliquod verbum emisit, quod indictum *esset* melius.  
Sed postquam primum vocem-rupi, non celabo.  
Utinam sic pubescerem, viresque mihi integræ essent,  
sicut quando sub Trojam insidias duximus instructas:  
470 ducesque-erant Ulyssesque et Atrides Menelaus;  
cum-his vero una tertius dux-eram ego: ipsi enim jubebant.  
Sed quando jam veneramus ad urbem, altumque murum,  
nos quidem circa urbem per virgulta densa,  
in arundinibus et palude sub armis prostrati,  
475 jacebamus. Nox autem supervenit mala, Borea oborto,  
glacialis; at superne nix facta-est veluti pruina,  
frigida, et scutis cricum-accrecebat glacies.  
Ibi ceteri omnes lænas habebant, et tunicas,  
dormiebantque quieti, scutis cooperti humeros:  
480 at ego lænam quidem profectus sociis reliqueram,  
stulte, quoniam non putabam *me* frigus-passurum omnino:  
sed sequebar, scutum solum habens et cingulum nitidum.  
Sed quando jam tertia-pars noctis erat, et astra transierant,  
tunc ego Ulysem allocutus-sum, prope qui-erat,  
485 cubito pungens; is vero promte auscultavit:

Nobilissime Laertiade, sollers Ulysse,  
nequaquam amplius vivis interero; se me hiems  
domat; non enim habeo lænam: decepit me deus,  
sola-cum tunica ut-irem; nunc vero non-amplius effugium est.

490 Sic dixi; is autem dein mentem habebat hanc in animo,  
qualis ille erat ad-consultandum et pugnandum:  
locutus autem submissa voce, me sermone affabatur:

Sile nunc, ne-quis te Achivorum alius audiat.  
Dixit; et in cubito caput tenuit, dixitque sermonem:

495 Audite, amici: divinum mihi in-somnis astitit somnium.  
Valde enim a-navibus longe venimus: sed aliquis eat  
nuntiatum Atridæ Agamemnoni, pastori virorum,  
si plures a navibus excitare velit ut-veniant.

500 Sic dixit: surrexit autem deinde Thoas, Andræmonis filius,  
confestim, ac lænam deposuit purpuream,  
profectusque-est currens ad naves: ego vero in vestimento illius  
jacui libenter; illuxit autem in-aureo-solio Aurora.

505 Ita utinam nunc pubescerem, viresque mihi integræ essent;  
daret aliquis lænam in stabulis subulcorum,  
utrumque, ex-amicitia ac reverentia viri boni:  
nunc autem me despiciunt, mala corpore vestimenta habentem.

Hunc autem respondens allocutus-es, Eumæe subulce:  
o senex, narratio quidem tibi bona, quam dixisti,  
neque ullum præter decorum verbum inutile locutus-es:  
510 ideo nec veste indigebis, neque ulla alia-re,  
quarum decet supplicem miserum compotem-factum-esse,  
nunc; at mane quidem tuos pannos manibus-excuties.

Non enim multæ lænæ, mutatoriæque tunicæ  
hic *sunt* ad-induendum; una autem sola *est* viro cuique.

515 [At postquam venerit Ulyssis dilectus filius,  
ipse tibi lænamque tunicamque vestimenta dabit,  
deducetque, quo te cor animusque jubet.]

Sic locutus cito-surrexit; ponebat autem ei prope ignem  
lectum; atque oviumque et caprarum pelles injiciebat.  
520 Ibi Ulysses decubuit; injecit autem lænam ipsi  
densam et magnam, quæ ei prope-jacebat mutatoria  
ad-induendum, quando aliqua tempestas gravis oriretur.

Sic quidem tunc Ulysses decubuit; ac prope ipsum  
viri cubuere juvenes; non-autem subulco  
525 placuit illic lectus, a-suibus seorsum ut-cubaret:  
sed is extra profectus armabat-se: gaudebat vero Ulysses,  
quod sibi facultatum curam-habebat, *ipse* dum-abesset.  
Primum quidem ensem acutum circa fortes suspendit humeros;  
tum lænam sibi-circumdedit arcentem-ventos, valde densam;  
530 ac pellem sumsit capræ bene-nutritæ, magnæ:  
sumsitque acutum jaculum, canum propulsatorem et virorum.  
Ivitque decubiturus, ubi quidem sues albis-dentibus  
rupe sub cava dormiebant, Boream arcente-in-loco.

[TR1] "stabant," → "stabant."

[TR2] "in-posterum" → "in-posterum."

[TR3] "saturati;" → "saturati,"

## Odysseæ XV.—Telemachi ad Eumæum adventus.

ARGUMENT: THE RETURN OF TELEMACHUS.

The goddess Minerva commands Telemachus in a vision to return to Ithaca. Pisistratus and he take leave of Menelaus, and arrive at Pylos, where they part: and Telemachus sets sail, after having received on board Theoclymenus the soothsayer. The scene then changes to the cottage of Eumæus, who entertains Ulysses with a recital of his adventures. In the meantime Telemachus arrives on the coast, and sending the vessel to the town, proceeds by himself to the lodge of Eumæus.

TEXT:

1 In spatiosam vero Lacedæmonem Pallas Minerva  
ibat, Ulyssis magnanimi splendidum filium  
de-reditu submonitura et hortatura ut-rediret.  
Invenit autem Telemachum et Nestoris inclytum filium  
5 cubantes in vestibulo-domus Menelai gloriosi:  
Nestoriden quidem molli domitum somno;  
Telemachum vero non somnus tenebat dulcis, sed *eum* in animo  
noctem per divinam curæ de-patre excitabant.  
Prope autem stans *eum* allocuta-est cæsiis-oculis Minerva:  
10 Telemache, non-amplius bene a *tua* domo procul vagaris,

possessionibusque relictis, virisque in tuis ædibus  
ita insolentibus; *cave* ne tibi omnia comedant,  
possessionibus divisis, tu vero inane iter feceris.  
Sed hortare citissime bello strenuum Menelaum  
15 ut-dimittat *te*: ut adhuc domi eximiam matrem invenias.  
Jam enim paterque fratresque *eam* jubent  
Eurymacho nubere; is enim superat omnes  
procos donis, et nimium-auxit sponsalia:  
ne quid, te invito, ex ædibus bonum efferatur.  
20 Scis enim, qualis animus in pectoribus *est* mulieris:  
illius vult domum augere, qui *se* duxerit,  
filiorum autem priorum, et *mariti* cui-virgo-nupserat dilecti,  
non-amplius recordatur, quando-mortuus-est, neque inquit.  
Sed tu ubi-veneris ipse, committas singula  
25 famularum *ei* quæcunque tibi optima videatur esse;  
donec tibi ostenderint dii illustrem uxorem.  
Aliud autem tibi verbum dicam; tu vero repone animo.  
Procorum tibi studiose principes insidiantur  
in freto Ithacæque Samique asperæ,  
30 cupientes *te* occidere, antequam in-patriam terram perveneris.  
Sed ea non *future* puto: prius etiam aliquem terra habebit  
virorum procorum, qui tibi victum devorant.  
Sed longe ab-insulis abstine bene-fabricatam navem,  
cumque-nocte simul naviga: mittet autem tibi ventum-secundum a-tergo  
35 immortalium quicumque te custoditque tueturque.  
At ubi ad-primum litus Ithacæ perveneris,  
navem quidem in urbem mitte et omnes socios:  
ipse vero omnium-primum subulcum adi,  
qui tibi suum custos *est*, simulque in-te benevolo animo-est.  
40 Illic autem noctem perage; ipsum vero mitte in urbem  
nuntium laturum prudenti Penelopæ,  
quod ei salvus sis, et ex Pylo veneris.

Hæc quidem sic locuta abiit ad magnum Olympum.  
At ille Nestoriden ex dulci somno excitavit  
45 [illato pede motum; et ei verbum dixit:]

Surge, Nestoride Pisistrate, solidis-ungulis equos  
junge sub currum ducens, ut conficiamus iter.

Hunc autem Nestorides Pisistratus contra allocutus-est:  
Telemache, nequaquam licet, deproperantes licet iter,  
50 noctem per tenebrosam aurigare; cito vero aderit aurora.  
Sed mane, dum dona ferens in-curru posuerit  
heros Atrides, hasta-inclytus Menelaus,  
et verbis placidis compellatum dimiserit.

Etenim hospes recordatur dies omnes  
55 viri hospitalis, qui amicitiam exhibuerit.

Sic dixit: statim autem in-aureo-solio venit Aurora.  
Prope autem ad-eos venit bello strenuus Menelaus,  
ubi-surrexit e lecto, ab Helena pulcris-comis.  
Hunc autem postquam animadvertit Ulyssis dilectus filius,  
60 festinans inde tunicam circa corpus splendidam  
induit, et magnum pallium fortibus injecit humeris  
heros: ivit autem foras, astansque *eum* allocutus-est:  
[Telemachus, dilectus filius Ulyssis divini:]

Atride Menelae, Jovis-alumne, princeps civium,  
65 jam nunc me dimitte dilectam in patriam terram:  
jam enim mihi animus cupit domum ire.

Huic autem respondit deinde bello strenuus Menelaus:  
Telemache, non te equidem in-longum tempus hic detinebo,  
cupientem reditus: succenseo autem et alii  
70 viro hospitali, qui immoderate quidem diligit,  
immoderate autem oderit; meliora vero *sunt* æqua omnia.  
Æquale sane malum est, qui et nolentem redire  
hospitem impellat, et qui ire-festinantem detineat.

[Oportet hospitem præsentem amice-tractare, volentemque dimittere.]

75 Sed mane, dum dona ferens in-curru posuero  
pulcra; tu autem oculis videris: dicam vero mulieribus  
jentaculum in ædibus ut-parent abunde ex-intus repositis:  
utrumque, gloriaque et splendor, et utilitas *est*,  
80 pastos ire multam super immensam terram;  
sin vero vis divertere in Helladem, et medium Argos:  
ut te ipse sequar, subjungam autem tibi equos,  
ad-urbesque hominum ducam; nec quisquam nos  
sic remittet; sed dabit aliquid unum saltem ferendum,  
aut aliquem tripodum bene-æratorum, aut lebetum,  
85 aut duos mulos, aut aureum poculum.

Hunc autem rursus Telemachus prudens contra allocutus-est:  
Atride Menelae, Jovis-alumne, princeps civium,  
volo jam redire ad nostra; non enim post *me*  
custodem discedens reliqui apud possessiones meas:  
90 ne patrem deo-parem quærens, ipse peream,  
aut aliquod mihi ex ædibus supellectile-præstans pereat.

Ac postquam hoc audierat bello strenuus Menelaus,  
statim suam uxorem et famulas jussit  
jentaculum in ædibus parare abunde ex-intus repositis.  
95 Prope autem ipsi venit Boethoides Eteoneus,  
ubi-surrexerat e lecto; quippe non procul habitabat ab ipso;  
hunc ignem accendere jussit bello strenuus Menelaus,  
assareque carnes; is vero non inobsequens-fuit, ubi-audierat.  
Ipse autem in thalamum descendit odoratum,  
100 non solus; simul cum-ipso Helena ivit et Megapenthes.  
Sed quando jam *eo* pervenerant, ubi ei bona-recondita jacebant,  
Atrides quidem deinde poculum cepit duplex,  
filium autem craterem portare Megapenthem jussit  
argenteum: Helena vero astitit arcis,  
105 ubi erant ei pepla omni-artificio-varia, quæ elaborarat ipsa.  
Horum unum sublatum Helena ferebat, divina mulierum,  
qui pulcerrimus erat ornatu-versicolori, et maximus,  
ut stella autem resplendebat: jacebat vero ultimus omnium.  
Iveruntque inde ulterius per domum, donec pervenirent  
110 *ad*-Telemachum: hunc autem affatus-est flavus Menelaus:

Telemache, sane reditum, ut animo tuo cupis,  
sic tibi Jupiter perficiat, altitonans maritus Junonis.  
Donorum autem, quotquot in mea domo recondita jacent,  
dabo quod optimum et pretiosissimum est.  
115 Dabo tibi craterem elaboratum; argenteus autem  
est totus, auro vero labra munita sunt;  
opus *est* Vulcani: donavit autem eum *mihi* Phædimus heros,  
Sidoniorum rex, quando ejus domus suscepit  
illic me in-reditu-profectum: tibi autem volo hoc præbere.

120 Sic locutus, in manibus *ei* ponebat poculum duplex  
heros Atrides: ille vero craterem splendidum  
posuit ante ipsum ferens, fortis Megapenthes,  
argenteum: Helena autem astitit pulcris-genis,  
peplum habens in manibus, verbumque dixit et elocuta-est:

125 Donum tibi et ego, fili dilecte, hoc do,  
monumentum Helenæ manuum, optabilium in nuptiarum tempus  
tuæ uxori gestandum: interim vero dilectam apud matrem  
jaceat in domo: tu vero mihi gaudens pervenias  
ad-domum bene ædificatam, et tuam in patriam terram.

130 Sic locuta in manibus *ei* posuit: hic autem accepit gaudens.  
Et hæc quidem in sirpea posuit Pisistratus heros  
accepta, et omnia suo admiratus-est animo.  
Hos autem duxit ad domum capite flavus Menelaus:  
sederuntque deinde in sedibusque soliisque.  
135 Aquam autem famula gutturnio defudit ferens,  
pulcro, aureo, super argenteum lebetem,

ad-lavandum; juxtaque politam extendit mensam.  
 Panem vero veneranda proma apposuit ferens:  
 [fercula multa imponens, gratificans de-præsentibus;]  
 140 juxtaque Boethoides carnes dividebat et distribuebat portiones;  
 sed vinum-fundebat filius Menelai inclyti.  
 Hi autem ad<sup>[TR1]</sup> cibos paratos appositos manus extendebant.  
 Ac postquam potus et cibi desiderium exemerant,  
 tum vero Telemachus et Nestoris illustris filius  
 145 equosque junxerunt, currusque variegatos conscenderunt;  
 exegerunt autem e-vestibulo et porticu sonora.  
 Post hos vero Atrides ivit flavus Menelaus,  
 vinum habens in manu dulce dextra,  
 aureo in poculo, ut, ubi-libassent, proficiscerentur;  
 150 stetit autem ante equos, propinquans *eos* allocutus-est:  
 Valete, o juvenes, et Nestori pastori virorum  
 dicite *salutem*; certe enim mihi, ut pater, benignus erat,  
 quamdiu in Troja pugnabamus filii Achivorum.  
 Hunc autem rursus Telemachus prudens contra allocutus-est:  
 155 et omnino illi, Jovis-alumne, sicut dicis,  
 omnia hæc profecti narrabimus: utinam enim ego sic,  
 reversus in-Ithacam, ubi-advenero, Ulyssi in domo  
 dixerim, ut a te potitus amicæ-exceptionis omnigenæ  
 veniam, atque afferam opes multas et bonas.  
 160 Sic igitur ei locuto supervolavit dextera avis,  
 aquila album anserem ferens unguibus ingentem,  
 mansuetum e chorte: ac clamantes sequebantur  
 viri et mulieres: hæc vero ipsos prope quum-venisset,  
 dextera emicuit ante equos: hi autem conspicati  
 165 gavisii-sunt, et omnibus in mentibus animus exhilaratus-est.  
 His autem Nestorides Pisistratus orsus-est sermonem:  
 Considera jam, Menelae Jovis-alumne, princeps virorum,  
 an nobis hoc ostenderit deus portentum, an tibi ipsi.  
 Sic dixit; cogitabat autem Marti-carus Menelaus,  
 170 quomodo ei rite responderet meditatus.  
 Hunc autem Helena lato-peplo præveniens dixit verbum:  
 Audite me; at ego vaticinabor, sicut in animo  
 immortales *mihi* suggerunt, et sicut perfectum-iri puto.  
 Sicut hæc anserem rapuit, nutritum in domo,  
 175 profecta ex monte, ubi ei genusque partusque:  
 sic Ulysses mala multa passus, et multum vagatus,  
 domum redibit, et ulciscetur; aut jam  
 domi *est*; quin-etiam procis malum omnibus serit.  
 Hanc autem rursus Telemachus prudens contra allocutus-est:  
 180 sic nunc Jupiter faciat, altitonans maritus Junonis;  
 ita tibi et illic, deo tanquam, vota-fecerim.  
 Dixit, et equis scuticam incussit: hi autem valde celeriter  
 ruerunt ad-campum per urbem promti;  
 iique toto-die quatiebant jugum utrinque habentes.  
 185 Occiditque sol, obumbrabanturque omnes viæ:  
 ad Pheras autem pervenere Dioclei ad domum,  
 filii Orsilochi, quem Alpheus genuit filium.  
 Illi vero noctem dormierunt: is vero eis hospitalia apposuit.  
 Quando vero mane-genita apparuit roseis-digitis Aurora,  
 190 equosque junxere, currusque variegatos conscenderunt;  
 exegeruntque e-vestibulo et porticu sonora;  
 et scutica-percussit *Pisistratus*, ut-currerent; hi autem non inviti volarunt.  
 Statim vero inde venerunt ad Pyli altam urbem;  
 et tunc Telemachus allocutus-est Nestoris filium:  
 195 Nestoride, quomodo mihi pollicitus perfeceris  
 verbum meum? hospites autem penitus *nos* profitemur esse  
 ex patrum amicitia; atqui et æquales-ætate sumus;

hoc autem iter etiam magis concordia *nos* conciliabit.  
Ne me præter navem agas, Jovis-alumne, sed relinque illic;  
200 ne me senex invitum detineat sua in domo,  
cupiens amice-tractare; mihi autem opus *est* cito pervenire.

Sic dixit: Nestorides autem suo consultabat animo,  
quomodo ei *hoc* rite pollicitus perficeret.  
Sic vero ei cogitanti visum-est satius esse:  
205 vertit equos ad navem velocem et *ad* litus maris:  
navis autem in puppim depromebat pulcra dona,  
vestes, aurumque; quæ ei Menelaus dederat:  
et ipsum adhortans verbis alatis allocutus-est:

Festinanter nunc conscende, jubeque *inscendere* omnes socios,  
210 priusquam ego domum ivero, renuntiaveroque seni.  
Bene enim ego hoc novi in mente et in animo:  
qualis *est* illius animus vehemens, non te dimittet,  
sed ipse invitaturus huc veniet; neque eum puto  
retro iturum vacuum (*sine te*); valde enim irascetur omnino.

Sic igitur locutus impulit pulcris-jubis equos  
215 retro Pyliorum in urbem, celeriterque domum pervenit.  
Telemachus vero sociis hortans præcepit:<sup>[TR2]</sup>

Ordinate armamenta, socii, in-nave nigra;  
ipsique conscendamus, ut perficiamus iter.

Sic dixit: illi autem ei maxime auscultarunt et parere.  
Statim vero ingrediebantur, et in transtris consedere.  
Atque is quidem hæc properabat et supplicabat; sacrificabatque Minervæ  
navis ad puppim; prope autem ad-eum venit vir  
longinquus, fugiens ex Argo, viro interfecto,  
225 vates; at genere Melampodis proles erat,  
qui olim quidem aliquando habitarat in Pylo, matre ovium,  
dives inter-Pylios valde egregias ædes habitans:  
tum vero aliorum ad-populum pervenit, patriam fugiens,  
Neleumque magnanimum, clarissimum viventium,  
230 qui ei opes multas integrum in annum  
tenebat vi. Is vero tamdiu quidem in ædibus Phylaci  
vinculo in duro ligatus-erat, vehementes dolores patiens,  
Nelei gratia filiæ, noxæque gravis,  
quam ei in mente posuit dea horrenda Erinnys.  
235 Sed is quidem effugit mortem, et abegit boves valde-mugientes  
in Pylum ex Phylace, et ultus-est factum indignum  
in-deo-pari Neleo, fratricide uxorem  
duxit ad domum. Ipse vero aliorum venit ad-populum,  
in Argos equos-pascens: ibi enim ei fatale erat  
240 habitare, multis imperantem Argivis:  
ibi autem duxit uxorem et altam posuit domum,  
genuitque Antiphaten et Mantium, filios fortes.  
Antiphates quidem genuit Oicleum magnanimum;  
at Oicleus populi-concitatorem Amphiarum,  
245 quem ex animo diligebat Jupiterque ægidem-tenens et Apollo  
omnigeno amore: nec pervenit *is* ad-senectutis limen;  
sed periit in Thebis, muliebrium gratia donorum.  
Huic autem filii nati-sunt Alcmæon, Amphilochnusque.  
Mantius rursus genuit Polyphidemque, Clitumque:  
250 sed Clitum quidem aureo-solio-insidens rapuit Aurora,  
pulcritudinis gratia ipsius, ut immortalibus interesset;  
sed magnanimum Polyphidem vatem Apollo  
reddidit mortalium longe optimum, postquam obierat Amphiarus:  
qui in-Hyperesiam migravit, patri iratus;  
255 ubi ille habitans vaticinabatur omnibus mortalibus.

Hujus quidem filius advenit, Theoclymenus autem nomen *ei* erat,  
qui tunc prope Telemachus stetit: hunc vero invenit  
libantem supplicantemque velocem apud navem nigram;  
et ipsum compellans verbis alatis allocutus-est:

260 O amice, quoniam te sacrificantem invenio hoc in loco,  
 oro per sacra et *per* deum, ac deinde  
*per* tuumque ipsius caput, et socios, qui te comitantur,  
 dic mihi interroganti vera, neu celes:  
 quis *et* unde es hominum? ubi tibi urbs et parentes?

265 Hunc autem rursus Telemachus prudens contra allocutus-est:  
 etenim ego tibi, hospes, *hæc* valde accurate dicam.  
 Ex Ithaca genere sum, pater autem mihi est Ulysses,  
 si quando erat: nunc vero jam periit tristi interitu.  
 Propterea nunc sociisque assumtis et nave nigra,  
 270 veni interrogaturus de-patre diu absente.

Hunc autem rursus allocutus-est Theoclymenus deo-similis:  
 sic tibi et ego ex patria *exii*, viro interfecto  
 tribule: multi vero fratresque sodalesque *sunt*,  
 Argos per equos-pascens, multumque pollent inter-Achivos:  
 275 horum elapsus cædem et fatum nigrum  
 fugio: quippe mihi fatale *est* inter homines vagari.  
 Sed me navi impone, quia tibi in-fuga supplicavi,  
 ne me interficiant: persequi enim *eos me* puto.

Hunc autem rursus Telemachus prudens contra allocutus-est:  
 280 non quidem jam te *conscendere* volentem depellam a-navi æquali:  
 sed sequere; at illic amice-excipieris *ex eiis* qualia habemus:

Sic igitur locutus, ejus accepit æream hastam;  
 et hanc super tabulata extendit navis utrinque-recurvæ:  
 conscendit autem et ipse navem pontum-transeuntem.  
 285 In puppi vero deinde consedit, juxtaque se ipsum  
 sedere-fecit Theoclymenum: illi autem rudentes solverunt.  
 Telemachus vero socios hortatus jussit  
 armamenta capessere: illi autem festinanter obedierunt.  
 Malum autem abiegnum concava in basi  
 290 statuerunt erectum; ac pedibus *navis* astrinxerunt;  
 traxeruntque vela alba bene-tortis loris.  
 His autem secundum ventum misit cæsiis-oculis Minerva,  
 acrem ingruentem per aerem, ut citissime  
 navis emetiretur currens maris salsam aquam.  
 295 [Præteriere vero Crunos et Chalcidem pulcre-fluentem.]

Occiditque sol, obumbrabanturque omnes viæ:  
 illa autem Pheas appellebat, impulsa Jovis vento-secundo;  
 et apud Elidem divinam, ubi dominantur Epei.  
 Hinc vero rursus insulis immisit *eam* Acutis,  
 300 cogitans, utrum mortem fugeret, an caperetur.

Illi autem in casa, Ulysses et divinus subulcus,  
 cœnabant; apud ipsos vero cœnabant *et* viri alii.  
 Ac postquam potus et cibi desiderium exemerant,  
 inter-eos Ulysses locutus-est, subulcum tentans,  
 305 utrum ipsum amplius studiose curaret, manereque juberet  
 illic in stabulo, an hortaretur ad-urbem *ire*:

Audi nunc, Eumæe, ceterique omnes socii;  
 mane ad urbem cupio discedere  
 mendicaturus, ut ne te atteram et socios.  
 310 Sed me bene mone, et simul ductorem bonum præbe,  
 qui me illuc ducat: per urbem autem ipse necessitate  
 vagabor, si forte quis poculum et panis-frustum porrexerit.  
 Et profectus ad ædes Ulyssis divini,  
 nuntium dixero prudenti Penelopæ,  
 315 et procis insolentibus me-immiscuero,  
 si mihi cœnam dederint, cibum infinitum habentes.  
 Statim bene perfecero inter ipsos, quicquid voluerint.  
 Etenim tibi dicam; tu vero attende, et mihi ausculata.  
 Mercurii voluntate internuntii, qui utique omnium  
 320 hominum operibus gratiam et gloriam præbet,  
 officio-servili non mihi contenderit mortalis alius,

ad-ignemque bene cumulandum, ac ligna sicca discindenda,  
carnesque dividendas, et ad-assandum, et ad-vinum-infundendum;  
qualia optimatibus præstant inferiores.

325 Hunc autem valde indignatus allocutus-es, Eumæe subulce:  
hei mihi, hospes, cur tibi in mente hoc cogitatum  
fuit? certe tu omnino cupis illic perire,  
si revera procorum vis ingredi cœtum,  
quorum injuriaque violentiaque ad-ferreum cœlum pervenit.

330 Nequaquam tales sunt ministri illorum;  
sed juvenes, lænas bene induti ac tunicas,  
semperque nitidi capitibus et pulcris vultibus,  
qui ipsis subministrant: bene-politæ autem mensæ  
pane, et carnibus, et vino oneratae sunt.

335 Sed mane; non enim quisquam te molestatur præsentem,  
neque ego, nec quisquam alius sociorum, qui mihi sunt.  
At postquam venerit Ulyssis dilectus filius,  
ille te lænaque tunicaque vestimentis induet,  
deducetque eo quo te cor animusque jubet.

340 Huic autem respondit deinde audens divinus Ulysses:  
utinam sic, Eumæe, dilectus Jovi patri fieres,  
ut mihi, quod me cessare-fecisti a-vagando et ærumna gravi.  
Vagatione vero non est pejus aliud mortalibus:  
sed propter perditum ventrem malas curas habent  
345 viri, quemcunque invaserit vagatio, calamitasque, et dolor.  
Nunc vero quoniam detines, manereque me illum jubes,  
dic, age, mihi de matre Ulyssis divini,  
de-patreque, quem reliquit, profectus, in senectutis limine,  
sicubi adhuc vivant sub radiis solis,  
350 an jamjam mortui-sint, et in Plutonis ædibus.

Hunc autem rursus allocutus-est subulcus, princeps virorum:  
etenim ego tibi, hospes, hæc valde accurate narrabo.  
Laertes quidem adhuc vivit, Jovi autem supplicatur semper,  
ut-anima *sibi* a membris pereat suis in ædibus:  
355 vehementer enim de-filio dolet absente,  
deque-ingenua uxore, prudente; quæ ipsum maxime  
tristitia-affecit obiens et in præmatura senectute posuit.  
Illa autem dolore de-suo filio periit glorioso  
lugenda morte: sic ne moriatur, quicumque mihi  
360 hic habitans amicus sit, et amica faciat.  
Quamdiu illa igitur quidem erat, dolens quantumvis,  
tamdiu aliquid mihi dilectum erat sciscitari et interrogare,  
quoniam me ipsa nutrit, una-cum Ctimena peplum-trahente,  
filia eximia, quam minimam-natu peperit liberorum:  
365 cum-hac simul nutriebar, paulo autem meminimus honorabat.  
Ac postquam ad-pubertatem optabilem perveneramus ambo,  
hanc quidem postea in-Samum nuptum-dedere, et infinita acceperunt:  
at me lænaque tunicaque vestimentis illa  
pulcris valde ubi-induerat, pedibusque calceamenta dederat,  
370 in-agrum emisit; diligebat autem me corde magis.  
Nunc vero jam his indigeo; sed mihi ipsi  
opus incremento-augent beati dii, in-quo versor:  
ex-his comedique, bibique, et venerandis *hospitibus* dedi.  
Ex domina autem haud dulce licet audire  
375 nec verbum, neque aliquod opus: quoniam malum incidit domui,  
viri insolentes: valde vero famuli indigent  
coram domina loqui, et singula interrogare,  
et edere, bibereque: deinde autem et aliquid portare  
in-agrum, qualia quidem animum semper famulis lætificant.

380 Hunc autem respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
dii boni! ut parvulus adhuc, Eumæe subulce,  
multum jactatus-es seorsum a-tua patria ac parentibus.  
Sed age mihi hoc dic et accurate enarra,  
utrum vastata sit urbs virorum viis-latis,



385 in qua habitabat pater et veneranda mater;  
an te solum-relictum apud oves, vel apud boves,  
viri hostiles navibus ceperint, et vendiderint  
hujusce viri in ædes, hic autem dignum pretium dederit.

Hunc autem rursus allocutus-est subulcus, princeps virorum:  
390 hospes, quoniam jam hæc me percontaris et interrogas,  
silentio nunc attende et delectare, bibeque vinum,  
sedens; hæc autem noctes immensæ: licet quidem dormire,  
licet etiam sese-oblectantibus audire; nec te oportet,  
ante horam cubitum-ire: nocumentum *est* etiam multus somnus.  
395 Ceterorum autem quemcunque cor et animus jubet,  
decumbat egressus: simul autem cum-aurora illucescente  
jentaculo-sumto, una sues heriles sequatur.  
Nos autem in casa bibentesque edentesque,  
doloribus alter-alterius delectemur tristibus,  
400 recordantes; namque etiam doloribus delectatur vir,  
qui-quidem valde multa passus-fuerit, et multum erraverit.  
Hoc autem tibi dicam, quod me percontaris et interrogas.

Insula quædam Syria vocatur, si forte audisti;  
Ortygiam supra, ubi *sunt* conversiones solis,  
405 non ita valde-magna; sed bona quidem,  
fertilis-boum, fertilis-ovium, vino-abundans, tritici-ferax.  
Fames vero nunquam populum invadit, neque ullus alius  
morbus odiosus *ibi* incidit miseris mortalibus;  
sed quando senescunt in urbe gentes hominum,  
410 veniens argenteum-arcum-gestans Apollo cum Diana,  
suis lenibus telis aggrediens interficit.  
Illic duæ urbes; bifariam autem ipsis omnia divisa-sunt:  
in-his vero ambabus pater meus imperabat,  
Ctesius Ormenides, assimilis immortalibus.

415 Illuc autem Phœnices re-nautica-incltyti venerunt viri,  
veteratores, innumeras ducentes merces-ludicras nave nigra.  
Erat autem patris mei mulier Phœnissa in domo,  
pulcraque magna, et splendida opera sciens:  
hanc autem Phœnices percallidi decipiebant:  
420 cum-*ea*-lavante quidam primum mixtus-est, cavam apud navem,  
concupitu et amore: quæ quidem mentes decipiunt  
imbecillis mulieribus, etiam *tali* quæ frugi fuerit.  
Interrogabat autem postea, quænam esset, et unde venisset:  
hæc autem cito admodum patris indicavit altam domum:

425 Ex Sidone quidem abundante-æris me-glorior esse;  
filia vero sum Arybantis ego abunde divitis:  
sed me abripuerunt Taphii, latrones viri,  
ex-agro venientem; vendideruntque me huc deductam  
hujusce viri ad-ædes; hic autem dignum pretium dedit.

430 Hanc autem rursus allocutus-est vir, qui *ei* coierat clam:  
numquid jam retro rursus una nos domum sequereris,  
ut videas patris et matris altam domum,  
ipsoque? certe enim etiamnum sunt, et divites vocantur.

Hunc vero rursus allocuta-est mulier, et respondit sermone:  
435 fieri-possit et hoc, si mihi velitis, nautæ,  
jurejurando fidem dare, *vos* incolumem me domum abducturos.

Sic dixit: illi autem omnes jurabant, sicut jussit.  
Ac postquam jurarantque peregerantque jusjurandum,  
inter-eos rursus locuta-est mulier, et respondit sermone:

440 Tacite *agatis* nunc, ne quis me alloquatur verbis  
vestrorum sociorum, obviam-factus vel in via,  
vel alicubi ad fontem: ne-quis ad domum seni  
profectus aperiat; is autem suspicatus liget *me*  
vinculo in duro, vobis vero moliatur interitum.  
445 Sed retinete in mente verbum, et properate emtionem viaticorum.  
Sed quando jam navis plena victu fuerit,

nuntius mihi deinde celeriter ad ædes veniat:  
afferam enim et aurum, quodcunque sub-manus venerit;  
et vero aliud naulum ego volens sane dederō.  
450 Filium enim viri boni in ædibus nutrio,  
astutum jam talem, simul-cursitantem foras;  
hunc duxero in navem; hic vero vobis infinitum pretium  
compararit, quocunque vendendum-vexeritis ad alienos homines.

Hæc quidem sic fata, abiit ad ædes pulcras.  
455 Illi autem per-annum totum apud nos ibidem manentes  
in navi cava facultates multas emebant;  
sed quando jam cava navis onerata-erat ipsis ad-redeundum,  
tunc nuntium miserunt, qui nuntiaret mulieri.  
Venit vir sollers mei ad ædes patris,  
460 aureum monile habens, *quod* electricis intersertum erat:  
hoc quidem in domo famulæ et veneranda mater  
manibusque tractabant, et oculis spectabant,  
pretium pollicitæ: ille autem huic innuit tacite.  
Atque ille postquam-innuerat, cavam ad navem ivit;  
465 hæc autem me manu prehensum ædibus eduxit foras;  
invenit vero in vestibulo et poculum et mensas  
virorum convivarum, qui circa-meum patrem versabantur,  
(illi quidem in consessum processerant, populique cœtum):  
hæc autem statim tria pocula abscondita sub sinu  
470 efferebat; at ego sequebar stultitia.  
Occidebatque sol, obumbrabanturque omnes viæ:  
nos vero in portum inclytum venimus celeriter vadentes,  
ubi Phœnicum virorum erat velox-per-mare navis.  
Hi quidem deinde *nave* conscensa navigabant humidas vias,  
475 nobis *navi* impositis: ac Jupiter ventum-secundum mittebat.  
Sex-diebus quidem simul navigabamus noctesque et dies;  
sed quando jam septimum diem Jupiter induxit Saturnius,  
deinde mulierem quidem feriit Diana sagittis-gaudens:  
in-sentinamque *ea* insonuit delapsa, sicut marina fulica;  
480 et hanc quidem phocis et piscibus escam futuram  
ejecerunt: at ego relictus-sum, dolens corde.  
Hos autem Ithacæ appulit ferens ventusque et aqua;  
ubi me Laertes emit possessionibus suis.  
Sic hancce terram ego vidi oculis.

485 Huic autem rursus nobilis Ulysses respondit sermone:  
Eumæe, certe valde jam mihi in mente animum commovisti,  
hæc singula dicens, quantos jam passus-sis dolores animo.  
Verum enimvero tibi quidem etiam ad-malum bonum apposuit  
Jupiter, quippe in-viri ædes pervenisti, multa perpessus,  
490 mitis, qui jam tibi præbet cibumque potumque  
sedulo; degis autem bonam vitam: at ego  
multas hominum per urbes vagans huc veni.

Sic hi quidem talia inter se loquebantur:  
dormierunt vero non multum in tempus, sed paululum;  
495 statim enim Aurora venit in-pulcro-solio. Verum ad terram  
Telemachi socii solvebant vela; demiseruntque malum  
confestim; ipsamque *navem* in stationem subduxere remis:  
ancoras autem ejecerunt, et retinacula alligarunt:  
atque ipsi egrediebantur in litus maris,  
500 cœnamque parabant, miscebantque nigrum vinum.  
Ac postquam potus et cibi desiderium exemerant,  
his Telemachus prudens exorsus-est sermones.

Vos quidem nunc ad-urbem agite navem nigram;  
at ego agros adibo, et pastores;  
505 vespertinus vero in urbem, visis meis operibus, revertar.  
Mane autem vobis viaticum-epulum apposuerō,  
convivium bonum carnumque et vini dulcis-potu.

Hunc autem rursus allocutus-est Theoclymenus deo-similis:  
quonam ego, dilecte fili, ibo? cujus ædes accedam

510 virorum, qui in aspera Ithaca dominantur?  
an recta tuam matrem adibo et tuam domum?

Hunc autem Telemachus prudens contra allocutus-est:  
alias quidem te ego et nostram-ad *domum* juberem  
ire: haud enim *ibi* ulla hospitalium inopia *est*; sed tibi ipsi  
515 pejus *esset*: quoniam tibi ego quidem abero, nec te mater  
videbit; nequaquam enim frequenter procis in domo  
apparet, sed seorsum ab-his in-cœnaculo telam texit.  
At tibi alium virum indicabo, quem adeas,  
Eurymachum, Polybi prudentis inclytum filium,  
520 quem nunc instar dei Ithacenses suspiciunt:  
etenim longe optimus vir *est*, cupitque maxime  
matrem meam ducere-uxorem, et Ulyssis munus habere.  
Sed hæcce Jupiter novit Olympius, in-æthere habitans,  
an ipsis ante nuptias perficiat malum diem.

525 Sic igitur ei locuto supervolavit dextera avis,  
accipiter, Apollinis velox nuntius; in pedibus autem  
vellebat columbam tenens, ac pennas defundebat ad-terram,  
in-medio inter-navemque et ipsum Telemachum.  
Illum autem Theoclymenus a-sociis seorsum ubi-vocarat,  
530 inhæsitque ei manu, verbumque dixit et elocutus-est:

Telemache, nequaquam sine deo volavit dextera avis;  
cognovi enim ipsam, contra intuitus, alitem-auguralem esse.  
Vestro autem non est genere regalius aliud  
in populo Ithacæ; sed vos potentes *eritis* semper.

535 Hunc autem rursus Telemachus prudens contra allocutus-est:  
utinam enim hoc, hospes, verbum perfectum sit;  
ita cito cognoveris amicitiamque et *acceperis* multa dona  
ex me, adeo-ut aliquis te occurrens beatum-diceret.

Dixit, et Piræum allocutus-est, fidum socium:  
540 Piræe Clytide, tu vero mihi ceteris *in rebus* maxime  
obsequeris meorum sociorum, qui me in Pylum comitati-sunt:  
etiam nunc mihi hunc hospitem ducens in ædibus tuis  
sedulo amice-tracta et honora, donec *ipse* venero.

Hunc autem rursus Piræus hasta-inclytus contra allocutus-est:  
545 Telemache, etiamsi tu multo tempore hic maneat,  
hunc ego curabo; hospitalium autem ei desiderium non erit.

Sic locutus, navem conscendit, jussitque socios  
ipsoque ascendere, et retinacula solvere.  
Hi autem statim inscendebant, et in transtris consedere.  
550 Telemachus vero sub pedibus ligavit pulcros calceos,  
sumsitque validam hastam, præfixam acuto ære,  
navis a tabulatis: illi autem retinacula solverunt.  
Hi quidem *navem* in-altum-agentes navigabant in urbem, ut jusserat  
Telemachus, dilectus filius Ulyssis divini.  
555 Hunc autem celeriter progredientem pedes ferebant, donec venit in-caulam,  
ubi ei erant sues perplurimæ, apud-quas subulcus,  
bonus ut-erat, dormiebat, dominis bene cupiens.

[TR1] "ab" → "ad"

[TR2] "præcepit;" → "præcepit:"

## Odysseæ XVI.—Telemachi agnitio Ulyssis.

ARGUMENT: THE DISCOVERY OF ULYSSES TO TELEMACHUS.

Telemachus arriving at the lodge of Eumæus, sends him to carry Penelope the news of his return. Minerva appearing to Ulysses, commands him to discover himself to his son. The princes, who had lain in ambush to intercept Telemachus in his way, their project being defeated, return to Ithaca.

TEXT:

1 Hi autem in casa, Ulysses et divinus subulcus,  
parabant jentaculum simul-cum aurora, accenso igne,  
emiseruntque pastores cum congregatis suibus:  
Telemachum vero circum-adulabantur canes latratores,  
5 neque illatrabant advenienti. Vidit autem divinus Ulysses  
adulantesque canes, circumvenitque *eum* sonus pedum:  
statim vero Eumæum verbis alatis allocutus-est:

Eumæe, certe omnino aliquis tibi veniet huc socius,  
vel et notus alius; quoniam canes non latrant,  
10 sed circum-adulantur; pedum vero subtus sonum audio.

Nondum totus dictus-erat sermo, quando ei dilectus filius  
stetit in vestibulo. Attonitus autem exsiliit subulcus;  
atque ei e-manibus cecidere vasa, quibus utebatur,  
miscens nigrum vinum: ipse vero obvius ivit hero,  
15 osculatusque-est ipsi caputque et ambo lumina pulcra,  
manusque ambas; uber autem ei excidit lacrima.  
Sicut vero pater suum filium amanti animo amplectitur,  
reversum e longinqua terra decimo anno,  
unicum, in-senectute-genitum, super quo dolores multos passus-sit:  
20 sic tunc Telemachum deo-similem divinus subulcus  
totum osculatus-est circumhærens, tanquam e morte elapsum:  
et ejulans *eum* verbis alatis allocutus-est:

Venisti, Telemache, dulce lumen? non te amplius ego  
*me* visurum putabam, postquam ivisti navi in-Pylum;  
25 sed age, nunc ingredi, dilecte fili, ut te animo  
delecter aspiciens, recens aliunde intro advenientem.  
Nequaquam enim frequenter agrum adis, nec pastores,  
sed in-urbe-manes: sic enim tibi placebat animo,  
virorum procorum aspicere exitiosum cœtum.

30 Hunc autem rursus Telemachus prudens contra allocutus est:  
erit sic, pater: tui vero causa huc venio,  
ut teque oculis videam, et sermonem audiam,  
si mihi adhuc in ædibus mater maneat, an aliquis jam  
virorum alius *eam* duxerit; Ulyssis autem fere cubile  
35 inopia stragularum malas araneas jacet habens.

Hunc autem rursus allocutus-est subulcus, princeps virorum:  
et perquam illa manet patienti animo  
tuis in ædibus: luctuosæ vero ei semper  
pereunt noctesque et dies lacrimas-fudenti.

40 Sic igitur locutus, ejus accepit æream hastam:  
atque is introibat, et transivit lapideum limen.  
Ei autem *suam* sedem ingresso pater cesserat Ulysses;  
Telemachus vero ex-altera-parte prohibebat, dixitque:

45 Sede, o hospes; nos autem et alibi inveniemus sedem  
tugurio in nostro: adest vero vir, qui *talem* ponet.

Sic dixit: ille autem retrogressus inde consedit: huic autem subulcus  
substravit viridia virgulta, et pellem insuper;  
ibi consedit deinde Ulyssis dilectus filius.  
Illis autem carnum lances apposuit subulcus  
50 assarum, quas quidem priori *die* reliquerant comedentes;  
panem autem festinanter accumulabat in canistris,  
atque inde in poculo miscebat dulce vinum:  
ipse vero e-regione sedit Ulyssis divini.  
Hi autem ad cibos paratos appositos manus porrigebant.  
55 Ac postquam potus et cibi desiderium exemerant,  
tum vero Telemachus allocutus-est divinum subulcum:

Pater, unde tibi hospes hic venit? quomodo autem ipsum nautæ  
duxerunt in Ithacam? quosnam *se* esse profitebantur?  
nequaquam enim ipsum pedibus puto huc venisse.

60 Hunc autem respondens allocutus-es, Eumæe subulce:  
enimvero ego tibi, fili, vera omnia dicam.

Ex Creta quidem genere se-profitetur esse lata:  
dicit autem se multis hominum in urbibus versatum-esse  
errantem; sic enim ei destinavit hæc deus.

65 Nunc autem Thesprotorum virorum e nave elapsus  
venit meum ad stabulum, ego vero tibi *eum* in-manus-tradam:  
fac quomodo vis; supplicem vero tibi se profitetur esse.

Hunc autem rursus Telemachus prudens contra allocutus-est:  
Eumæe, certe valde hoc verbum animum-tristans dixisti:  
70 quomodo enim jam hunc hospitem ego suscipiam domi?  
Ipse quidem juvenis sum, et nondum manibus confisus-sum  
virum ut-propulsem, quando aliquis prior laccessiverit;  
matri autem meæ bifariam animus in mente cogitat,  
75 utrum illic apud me maneat et domum curret,  
torumque reverens mariti, populique famam;  
an jam una sequatur Achivorum *eum*, quicumque optimus  
ambit *eam* in ædibus vir, et plurima dederit.  
Verum enimvero hospitem, quoniam tuam advenit domum,  
80 induam ipsum lænaque tunicaque, vestimentis pulcris;  
dabo autem ense ancipitem, et pedibus calceamenta:  
dimittamque, quo ipsum cor animusque jubet.  
Sin vero velis, tu curato *eum*, in stabulis detentum;  
vestimenta autem huc ego mittam et cibum omnem,  
85 ad-edendum, ut ne te atterat et socios.  
Illuc vero non ipsum equidem inter procos siverim  
ire; valde enim petulantem insolentiam habent,  
ne ipsum conviciis-proscindant, mihi autem dolor fiat gravis.  
Efficere vero difficile *est* aliquid inter plures unum  
virum, etiam fortem; quoniam multo potentiores sunt.

90 Illum autem rursus affatus-est audens divinus Ulysses:  
o amice, quoniam sane mihi etiam respondere fas est,  
certe valde meum corroditur audientis carum cor,  
*de iis* qualia dicitis procos injusta moliri  
in ædibus, invito te, talis quum-sis.  
95 Dic mihi, utrum sponte succumbas, an te cives  
oderint in populo, obsequentes dei voci:  
an aliquid fratribus succenseas; quibus-quidem vir  
pugnantibus confidit, etiam si magna contentio orta-sit.  
Utinam enim ego sic juvenis essem hoc cum animo,  
100 vel filius ex Ulysse eximio, vel etiam ipse  
[venerit errans: adhuc enim et spei copia *est*:]  
ilico deinde mihi caput abscinderet alienus vir,  
si non ego illis malum omnibus fierem,  
profectus in domum Laertiadæ Ulyssis:  
105 sin vero rursus me multitudine domarent, solus quum-essem,  
mallem in meis interfectus ædibus  
mori, quam hæc quidem semper indigna opera videre,  
hospitesque male-tractatos, famulasque mulieres  
*illos* violantes indigne in ædibus pulcris,  
110 et vinum exhaustum, et cibum comedentes  
temere sic, in-infinitum, nunquam-perfecto in opere.

Hunc autem rursus Telemachus prudens contra allocutus-est:  
enimvero ego tibi, hospes, *hæc* valde accurate dicam.  
Nec quicumquam mihi universus populus invisus irascitur,  
115 nec fratribus succenseo: quibus-quidem vir  
pugnantibus confidit, etiam si magna contentio orta-sit.  
Ita enim nostrum genus per-unicos-demisit Jupiter;  
unicum Laerten Arcesius filium genuit,  
unicum autem rursus Ulyssem pater genuit; at Ulysses  
120 unicum me in ædibus genitum liquit, nec *me* fruitus-est.  
Ideo nunc inimici valde multi sunt in domo.  
Quotquot enim insulis dominantur optimi,  
Dulichioque, Samoque, et nemorosæ Zacyntho,  
et quot per asperam Ithacam dominantur,

125 tot matrem meam ambiunt, atteruntque domum.  
Illa autem neque abnegat odiosas nuptias, nec finem  
facere potest; hi autem absumunt comedentes  
domum meam: cito vero me perdent et ipsum.  
Sed enim hæc quidem deorum in genibus posita-sunt.

130 Pater, tu vero vade ocyus, prudenti Penelopæ  
dic, quod ei salvus sum, et ex Pylo veni.  
At ego hic manebo, tu autem huc redi,  
soli ubi-nuntiaris; ceterorum vero nullus Achivorum  
audiat: multi enim mihi mala moliuntur.

135 Hunc autem respondens allocutus-es, Eumæe subulce:  
cognoscio, sapio; hæc sane intelligenti imperas.  
Sed age mihi hoc dic et accurate præcipe,  
an et Laertæ eadem via nuntius eam  
infelici; qui eousque quidem ob-Ulysssem valde dolens,  
140 operaque inspiciebat, et cum famulis in domo  
bibebat et edebat, quando animus in pectoribus juberet;  
at nunc, ex quo tu abiisti navi in-Pylum,  
nondum ipsum dicunt edisse et bibisse sic *ut solebat*,  
neque opera inspexisse; sed suspirioque fletuque  
145 sedet lamentans; tabescit autem circum ossa corpus.

Hunc autem rursus Telemachus prudens contra allocutus-est:  
tristius *est*, sed nihilominus ipsum sinemus, dolentes licet.  
Si enim ullo-pacto essent proprii-arbitrii omnia mortalibus,  
primum mei patris eligeremus reditus diem.  
150 Sed tu ubi-nuntiaveris, revertere; neu per agros  
vagare ad illum: at matri dic,  
ut-famulam œconomam ire-jubeat quam citissime  
clam; illa etenim nuntiaverit seni.

Dixit, et excitavit subulcum: hic autem cepit manibus calceos,  
155 ligatisque *iis* sub pedibus ad-urbem ibat. Nec Minervam  
latebat a stabulo profectus Eumæus subulcus;  
sed ea prope venit: corpore vero assimilata-est mulieri  
pulcræque magnæque, et splendida opera scienti.  
Stetit autem e-regione-ostii casæ Ulyssi apparens;  
160 nec Telemachus *eam* vidit coram, neque advertit:  
(nequaquam enim omnibus dii apparent manifesti:)  
sed Ulyssesque, canesque viderunt, atque non latrarunt,  
*cum* gannitu vero aliorum per stabulum trepidaverunt.  
Illa autem superciliis innuit; animadvertit vero divinus Ulysses;  
165 exivitque domo extra magnum murum caulæ,  
stetitque ante ipsam: eum vero allocuta-est Minerva:

Generose Laertiade, sollers Ulysse,  
jam nunc tuo filio verbum dic, neu cela;  
ut procis mortem et fatum ubi-composueritis,  
170 eatis ad urbem inclytam: neque ego ipsa  
diu a vobis abero, prompta ad-pugnandum.

Dixit, et aurea virga tetigit *eum* Minerva:  
vestem quidem ei primum bene-lotam et tunicam  
posuit circa pectora; corpusque auxit et vigorem.  
175 Rursus autem nigro-colore factus-est, genæque distentæ-sunt,  
cæruleique facti-sunt pili circa mentum.  
Illa quidem, ita quum fecisset, recessit: at Ulysses  
ivit in casam: stupuit vero ipsum dilectus filius;  
territusque aliorum vertit oculos, *veritus* ne deus esset,  
180 et ipsum compellans verbis alatis allocutus-est:

Alius mihi, hospes, apparuisti modo, quam ante,  
alia autem vestimenta habes, et tibi corpus haud-amplius simile.  
Certe omnino aliquis deus es *eorum* qui cælum latum tenent:  
sed propitius-esto, ut tibi grata demus sacra,  
185 et aurea dona, arte-elaborata: parce vero nobis.

Huic autem respondit inde audens divinus Ulysses:

neutiquam deus sum; cur me immortalibus assimilas?  
sed pater tuus sum, cujus gratia tu suspirans  
pateris dolores multos, injurias sustinens virorum.

190 Sic igitur locutus, filium osculatus-est, a genisque  
lacrimam mittebat humi: ante autem continuerat-se indesinenter usque.  
Telemachus vero (nondum enim credebat suum patrem esse)  
rursus ipsum verbis respondens allocutus-est:

195 Haud tu Ulysses es, pater meus; sed me deus  
decipit, ut adhuc magis lugens suspirem.  
Nequaquam enim mortalis vir hæc machinatus-esset  
suo ipsius quidem animo; nisi quando deus ipse aggressus,  
facile volens faceret juvenem aut senem.  
Certe enim modo eras senex, et turpiter vestitus-eras;  
200 nunc vero diis similis-es, qui cœlum latum tenent.

Hunc autem respondens affatus-est ingeniosus Ulysses:  
Telemache, non te decet dilectum patrem, intus quum-sit,  
neque mirari supra-modum nec stupere.  
Nequaquam enim tibi amplius alius veniet huc Ulysses:  
205 sed ille ego talis, passus mala, multumque vagatus,  
veni vicesimo anno in patriam terram.  
Verum tibi hoc opus *est* Minervæ prædatricis  
quæ me talem fecit, uti vult; potest enim;  
alias quidem mendico similem, alias autem rursus  
210 viro juveni, et pulcra circa corpus vestimenta habenti.<sup>[TR1]</sup>  
Facile vero *est* diis, qui cœlum latum tenent,  
et illustrem-facere mortalem hominem, et vilem-reddere.

Sic igitur locutus consedit: Telemachus vero  
circumfusus patrem bonum lugebat, lacrimas stillans.  
215 Ambobus autem ipsis desiderium subortum-est fletus:  
plorabant vero stridule, abundantius quam aves,  
aquilæ, vel vultures unguibus-aduncis, quibus pullos  
rustici abstulerint, antequam volatiles facti-sint:  
sic igitur illi miserabiliter sub superciliis lacrimam fundebant.  
220 Et sane ejulantibus occidisset lumen solis,  
nisi Telemachus allocutus-fuisset suum patrem subito:

Quali nam nunc huc, pater, navi te nautæ  
duxerunt in Ithacam? quosnam *se* esse profitebantur?  
nequaquam enim te pedibus puto huc venisse.

225 Hunc autem rursus allocutus-est audens divinus Ulysses:  
enimvero ego tibi, fili, verum enarrabo.  
Phæaces me duxerunt re-nautica-inclyti, qui et alios  
homines deducunt, quicumque ad-ipsos venerit:  
et me dormientem in navi veloci super pontum vehentes  
230 deposuerunt in Ithaca: dederunt autem mihi splendida dona,  
æsque aurumque abunde, vestimenta que texta:  
et hæc quidem in speluncis deorum consilio jacent.  
Nunc autem huc veni admonitionibus Minervæ,  
ut inimicorum de cæde consultemus.  
235 Sed age mihi procos enumera-et recense,  
ut sciam, quotque et quinam viri sint:  
et meo in animo eximio habita-deliberatione,  
considerem, si nos possimus contra-*eos*-stare,  
soli sine aliis, an et conquiremus alios.

240 Hunc autem rursus Telemachus prudens contra allocutus-est:  
o pater, sane tuam magnam gloriam semper audiebam,  
manibusque *te* bellatorem esse, et prudentem consilio:  
sed nimis magnum dixisti; stupor me tenet: nec liceret  
viros duos cum-multis et fortibus pugnare.  
245 Procorum autem nec sane decas una, nec duæ solæ,  
sed multo plures *sunt*; cito autem scies hic numerum.  
Ex Dulichio quidem duo et quinquaginta  
juvenes selecti, sex vero *eos* famuli comitantur:

250 ex Samo autem quatuorque et viginti viri sunt;  
et ex Zacyntho sunt viginti juvenes Achivorum;  
ex ipsa vero Ithaca duodecim omnes optimi,  
et cum ipsis simul est Medon præco, et divinus cantor,  
et duo ministri, periti epulas-instruendi.  
His si omnibus nos-offeramus intus versantibus,  
255 *vereor* ne perquam-amare et graviter *eorum* injurias ulciscaris reversus.  
Sed tu, si possis aliquem adiutorem excogitare,  
considera, qui nobis auxilietur lubenti animo.

Hunc autem rursus allocutus-est audens divinus Ulysses:  
enimvergo ego dicam; tu vero attende et me audi,  
260 et considera, si nobis Minerva cum Jove patre  
sufficiat, an aliquem alium adiutorem excogitem.

Hunc autem rursus Telemachus prudens contra allocutus-est:  
boni sane isti *sunt* adiutores, quos memoras,  
alte quidem in nubibus sedentes; qui utique et aliis  
265 viris dominantur, et immortalibus diis.

Hunc autem rursus allocutus-est audens divinus Ulysses:  
haud quidem illi multo tempore seorsum aberunt  
a-pugna forti, quando procis et nobis  
in ædibus meis robur decernetur Martis.  
270 Sed tu quidem nunc vade, simul cum-aurora illucescente,  
domum, et cum-procis insolentibus versare:  
at me ad urbem subulcus postea ducet,  
mendico misero similem, et seni.

275 Si autem me ignominia-afficiant in domo, tuum tamen carum cor  
tolerato in pectoribus, male patiente me.

Etiam si vel per domum pedibus *me* trahant foras,  
vel telis percutiant: tu tamen inspiciens tolerato.

At sane cessare jube ab-insipientia,  
lenibus verbis compellans; illi vero tibi nequaquam  
280 parebunt; jam enim ipsis adest fatalis dies.

[Aliud autem tibi dicam, tu vero in mente repone tua:  
quando abundans-consiliis in mente *mihi* ponet Minerva,  
innuam quidem tibi ego capite; tu autem deinde, quum-intellexeris,  
quæcunque tibi in ædibus Martia arma jacent,

285 in secessum alti thalami deponere sublata,  
omnia prorsus: at procos blandis verbis  
palpare, quando te percontentur *arma* desiderantes;  
*dicens*, Ex fumo deposui quoniam non-amplius illis similia-sunt,  
qualia quondam ad-Trojam proficiscens reliquit Ulysses;  
290 sed fœdata-sunt, quantum ignis attigit vapor.

Insuper autem mihi hoc majus in mente posuit Saturnius,  
ne qua vino-gravati, contentione concitata inter vos,  
vos-invicem vulneretis, fœdetdisque convivium,  
et nuptiarum-ambitum; ipsum enim allicit virum ferrum.

295 Nobis vero solis duos enses, et duas hastas  
relinque, et duo scuta-bubula manibus sumenda,  
ut impetu-facto capiamus; illos autem postea  
Pallas Minerva demulcebit, et providus Jupiter.]

Aliud autem tibi dicam, tu vero in mente repone tua;  
300 si vere meus es, et sanguinis nostri,  
ne-quis postea Ulyssem audiat intus esse,<sup>[TR2]</sup>  
neque etiam Laertes sciat hoc, nec subulcus,  
nec quisquam domesticorum, neque ipsa Penelope:  
sed soli, tuque egoque, mulierum cognoscamus ingenium:  
305 et aliquem famulorum virorum etiam tentemus;  
tam ubi aliquis nos honoret et timeat animo,  
quam qui non curet, teque parum-honoret, talis quum-sis.

Hunc autem respondens allocutus-est splendidus filius:  
o pater, sane meum animum et postea, opinor,  
310 cognosces; nequaquam enim animi-remissio me tenet:  
sed neutiquam hoc emolumento ego fore puto



nobis ambobus; te vero considerare jubeo.  
 Diu enim sic vades unumquemque tentans  
 opera ipsorum adiens; illi autem in ædibus quieti  
 315 opes devorant præter-modum, nec superest parsimonia.  
 Sed sane te mulieres ego explorare hortor,  
 quæque te parum-honorent, et quæ inculpatæ sint:  
 viros autem non ego per stabula vellem  
 nos explorare, sed postea hæc curare,  
 320 si modo vere aliquod nosti Jovis signum ægidem-tenentis.  
 Sic hi quidem talia inter se loquebantur.  
 At deinde in-Ithacam deducebatur navis bene-fabricata,  
 quæ tulerat Telemachum a-Pylo, et omnes socios:  
 hi vero quum jam portum valde-profundum intrassent,  
 325 navem quidem ii nigram in terram traxerunt,  
 arma autem ipsis avexerunt magnanimi ministri;  
 statimque ad Clytii *domum* ferebant perpulcra dona.  
 At præconem præmiserunt domum ad Ulyssis,  
 nuntium dicturum prudenti Penelopæ,  
 330 quod Telemachus quidem in agro maneat, navem autem jusserit  
 ad-urbem inde-navigare; ut ne verita in animo  
 præstans regina teneras lacrimas defunderet.  
 Atque occurrerunt-sibi-invicem præco et divinus subulcus,  
 ejusdem gratia nuntii, dicturi mulieri.  
 335 Sed quando jam pervenerant *in* domum divini regis,  
 præco quidem medias inter ancillas dixit:  
 Jam tibi, regina, dilectus filius venit.  
 Penelopæ autem dixit subulcus prope astans  
 omnia, quæcunque ei dilectus filius *ipsum* jusserat loqui.<sup>[TR3]</sup>  
 340 Ac postquam omne præceptum renuntiarat,  
 profectus-est ire ad sues; liquit autem septaque et domum.  
 Proci vero tristati-sunt, dolueruntque in animo:  
 exiverunt autem domo præter magnum murum atrii,  
 atque illic ante januas sedebant.  
 345 His vero Eurymachus, Polybi filius, incipiebat loqui:  
 O amici, certe magnum opus superbe perfectum-est  
 Telemacho, iter hoc: putabamus autem ei non perfectum-iri.  
 Sed agite, navem nigram trahamus, quæ *sit* optima;  
 inque *eam* remiges marinos congregemus, qui citissime  
 350 illis nuntient ocyus ut-domum redeant.  
 Nondum totum dictum-erat, quando Amphinomus vidit navem,  
 conversus ex loco *suo*, portum profundum intra,  
 velaque contrahentes, remosque manibus tenentes.  
 Suaviter autem ridens locutus-est inter-suos sodales:  
 355 Ne quem amplius nuntium jubeamus-ire; hi enim *jam sunt* intus:  
 vel aliquis eis hoc dixit deorum, vel viderunt ipsi  
 navem prætervehentem, eam autem non potuerunt assequi.  
 Sic dixit: illi autem ubi-surrexere, iverunt ad litus maris;  
 statim vero navem nigram in terram traxerunt,  
 360 arma autem ipsis avexerunt magnanimi ministri.  
 Ipsi vero in concilium iverunt conferti, nec quemquam aliorum  
 sinebant, nec juvenum una-considerere, nec senum.  
 Inter-hos autem Antinous locutus-est, Eupithei filius:  
 Dii boni! ut hunc virum dii a-malo liberarunt!  
 365 Die quidem speculatores sedebant in cacuminibus ventosis,  
 semper alii-post-alios; simul autem cum-sole occidente,  
 nunquam in terra noctem peregimus, sed in ponto  
 navi veloci navigantes, exspectabamus Auroram divinam,  
 Telemacho insidiantes, ut interficeremus captum  
 370 ipsum: hunc autem tunc quidem abduxit domum deus.  
 Nos vero hic ei consultemus gravem interitum,  
 Telemacho; neque nos subterfugiat: non enim puto,  
 eo quidem vivente, perfectum-iri hæc opera.

Ipse enim peritus *est* consilioque menteque:  
375 cives autem non-amplius omnino nobis gratificantur.  
Sed agite, antequam ille congregarit Achivos  
in concionem; (nequaquam enim remisse-acturum ipsum puto,  
sed iram fovebit, dicetque inter omnes, exurgens,  
quod ei *cædem* gravem struebamus, neque assecuti-sumus:  
380 illi autem non laudabunt audientes mala opera:  
*metuoque*, ne-quod malum faciant et nos expellant  
terra nostra, alium vero adeamus populum:)  
sed prævertamus *eum* interficiendo in agro procul ab-urbe,  
vel in via: victum autem ipsi et possessiones habeamus,  
385 divisas æqualiter inter nos; ædes vero demum  
illius matri dederimus habendas et *ei* quicumque *eam* duxerit.  
Sin autem vobis hic sermo displicet, sed mavultis  
ipsumque vivere et habere paterna omnia,  
ne ei deinceps opes affatim animo-gratas comedamus,  
390 hic congregati, sed ex domo *sua* unusquisque  
ambiat *eam* sponsaliis petens; illa vero deinde  
nupserit *ei*, qui plurima dederit, et fatalis venerit.

Sic dixit: hi autem omnes muti facti-sunt silentio.  
His vero Amphinomus concionatus-est et dixit,  
395 Nisi splendidus filius, Aretiadæ regis:  
qui quidem ex Dulichio tritici-feraci, herbosa,  
dux-erat procis, maxime autem Penelopæ  
placebat sermonibus; mente enim utebatur bona:  
qui ipsis bene-cupiens concionatus-est, et dixit:

400 O amici, non equidem interficere velim  
Telemachum; grave vero genus regium est  
interficere: sed primum deorum interrogemus consilia.  
Si quidem probent Jovis magni jura,  
ipseque interficiam, aliosque omnes jubebo:  
405 sin vero avertant dii, quiescere suadeo.

Sic dixit Amphinomus; illis autem placebat sermo.  
Statim deinde quum-surrexissent, iverunt in domum Ulyssis:  
advenientesque, considebant in politis sedibus.

At rursus aliud cogitavit prudens Penelope,  
410 procis ut-se-ostenderet violentam insolentiam *animis* habentibus.  
Resciverat enim de-sui filii in ædibus *patranda cæde*;  
præco enim ei dixit Medon, qui audierat consilia.  
Profecta-est ire ad-domum cum famulis mulieribus.  
Sed quando jam ad procos pervenit divina inter-mulieres,  
415 stetit ad postes domus affabre structæ,  
genis obtendens nitida redimicula;  
Antinoum vero increpabat, verbumque dixit et elocuta-est:

Antinoe, insolentiam habens, mali-machinator; atqui te dicunt  
in populo Ithacæ inter æquales esse optimum  
420 consilio et verbis; tu vero nequaquam talis eras.  
Insane, cur autem tu Telemacho fatumque mortemque  
struis, nec supplices curas, quibus utique Jupiter  
testis *est injuriarum?* non vero fas *est* mala suere sibi-invicem.  
An non nosti, quando huc pater tuus venit fugiens,  
425 populum veritus? jam enim irati-erant valde,  
quoniam prædones comitatus Taphios  
malo-affecerat Thesprotos; hi vero nobis amici erant:  
illum inde volebant occidere, et perdere *ejus* carum cor,  
et victum consumere sufficientem magnum:  
430 verum Ulysses inhibebat et retinebat, cupientes licet.  
Hujus nunc domum ignominiose comedis, ambisque uxorem,  
filiumque interficis, meque magno dolore-afficis:  
sed te cessare hortor et jubere alios *cessare*.

Hanc autem rursus Eurymachus, Polybi filius, contra allocutus-est:  
435 filia Icarii, prudens Penelope,  
confide, ne tibi hæc in mente tua curæ-sint.

Non est hir vir, neque erit, neque fuerit,  
 qui Telemacho tuo filio manus inferat,  
 vivente quidem me et super terra vidente.  
 440 Sic enim edico, et sane perfectum erit:  
 statim ei sanguis ater fluet circum hastam  
 nostram; quoniam et mihi urbium-vastator Ulysses  
 sæpe, genibus suis *me* imponens, carnem assam  
 in manibus posuit, præbuitque vinum rubrum.  
 445 Ideo mihi Telemachus omnium multo carissimus est  
 virorum: nec quicquam ipsum mortem timere jubeo  
 a procis certe; divinitus autem *evenientem* non est effugere.  
 Sic dixit animum-addens; ei autem struebat ipse mortem.  
 Illa autem quum-ascendisset in-cœnaculum splendidum,  
 450 flebat inde Ulyssem, dilectum maritum, donec ei somnum  
 dulcem palpebris immisit cæsiis-oculis Minerva.  
 Vespertinus autem Ulyssi et filio divinus subulcus  
 advenit: hi vero inde cœnam scite parabant,  
 sue mactato anniculo. At Minerva,  
 455 prope astans, Laertiaden Ulyssem  
 virga percussum, iterum fecit senem,  
 turpiaque vestimenta induit circa corpus; ne eum subulcus  
 cognosceret coram intuitus, et prudenti Penelopæ  
 iret nuntiatum, neque mente contineret.  
 460 Ad hunc Telemachus prior sermonem dixit:  
 venisti, divine Eumæe. Quænam jam fama est per urbem?  
 num jam proci eximii intus sunt *reversi*  
 ex insidiis? an adhuc me denuo observant domum euntem?  
 Hunc autem respondens allocutus-es, Eumæe subulce:  
 465 non curæ-erat mihi hæc inquirere et interrogare,  
 per-urbem incedenti: citissime me animus jussit,  
 nuntio dicto, rursus huc redire.  
 Occurrit autem mihi a sociis nuntius velox,  
 præco, qui jam primus verbum tuæ matri dixit.  
 470 Aliud vero utique hocce novi: hoc enim vidi oculis.  
 Jam super urbem, ubi Mercurialis collis est,  
 eram profectus, quando navem velocem vidi descendentem  
 in portum nostrum; multi autem erant viri in ipsa:  
 gravataque-erat scutis, et hastis utrinque-acutis:  
 475 et ipsos putavi illos esse; neque-vero quicquam scio.  
 Sic dixit; subrisit autem sacra vis Telemachi,  
 patrem oculis intuitus; vitabat autem subulcum.  
 Hi vero ubi jam cesserant ab-opere, appararantque convivium,  
 convivati-sunt; nec quicquam animus indigebat convivio æquo.  
 480 Ac postquam potus et cibi desiderium exemerant,  
 de-lectoque cogitarunt, et somni donum cepere.

[TR1] "habenti," → "habenti."

[TR2] "esse." → "esse,"

[TR3] "loqui," → "loqui."

## Odysseæ XVII.—Telemachi reditus Ithacam.

### ARGUMENT:

Telemachus returning to the city, relates to Penelope the sum of his travels. Ulysses is conducted by Eumæus to the palace, where his old dog Argus acknowledges his master, after an absence of twenty years, and dies with joy. Eumæus returns into the country, and Ulysses remains among the suitors, whose behaviour is described.

### TEXT:

1 Quando autem mane-genita apparuit roseis-digitis Aurora,  
tum jam inde sub pedibus ligavit pulcros calceos  
Telemachus, dilectus filius Ulyssis divini:  
sumsit autem validam hastam, quæ ei manibus apta-erat,  
5 ad-urbem iturus, et suum allocutus-est subulcum:

Pater, nempe ego vadam in urbem, ut me mater  
videat; non enim ipsam ante cessaturam puto  
a-ploratuque tristi, fletuque lacrimoso,  
quam ipsum me aspexerit; sed tibi-quidem sic præcipio:  
10 hospitem infelicem duc in urbem, ut illic  
victum mendicet: dabit autem ei, quicumque voluerit,  
panem et poculum: mihi vero haudquaquam licet omnes  
homines sustinere, habenti quidem dolores animo.  
Hospes autem si valde irascatur, gravius *hoc* ipsi  
15 erit: certe enim mihi gratum *est* vera loqui.

Hunc autem respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
o amice, neque sane ipse detineri cupio:  
mendico melius est in urbe, quam in agris,  
cibum mendicare; dabit autem mihi, quicumque voluerit.  
20 Non enim, apud stabula ut-maneam, amplius ea-ætate, sum  
quo imperanti hero in-omnibus paream.  
Sed vade; me vero ducet vir hic, quem tu jubes,  
statim, postquam igne caluero, teporque factus-fuerit;  
valde enim hæc vestimenta habeo mala: *cavendum* ne me conficiat  
25 frigus matutinum; procul autem urbem dicitis esse.

Sic dixit: Telemachus vero per stabulum ivit,  
velociter pedibus progrediens; mala autem procis serebat.  
Sed postquam pervenerat ad-ædes habitantibus-commodas,  
hastam quidem statuit ad columnam inclinans,  
30 ipse autem intro ibat, et transgressus-est lapideum limen.

Hunc vero longe prima vidit nutrix Euryclea,  
pelles sternens sedibus in artificiosis.  
Lacrimans autem deinde recta *ad eum* ivit; circumque aliæ  
ancillæ Ulyssis audentis-animi congregabantur,  
35 et osculabantur *ei* amplectantes caputque et humeros.

Atque egrediebatur e thalamo prudens Penelope,  
Dianæ similis, aut aureæ Veneri:  
circum vero filium dilectum jecit brachia lacrimans;  
osculataque-est ipsi caputque et ambo lumina pulcra,  
40 et ejulans verbis alatis *eum* allocuta-est:

Venisti, Telemache, dulcis lux! Non te amplius ego  
visuram *me* putabam, postquam iveras nave in-Pylum  
clam, me invita, dilecti ad-quærendam patris famam.  
Sed age mihi narra, quemadmodum tibi-contigit videre.

45 Illam autem rursus Telemachus prudens contra allocutus est:  
mater mea, ne mihi fletum excita, neu mihi cor  
in pectoribus commove, elapso licet grave exitium:  
sed lota, puris corpori vestimentis sumtis,  
[in cœnaculum ubi-ascenderis cum famulis mulieribus,]  
50 vove omnibus diis perfectas hecatombas  
*te* sacrificaturam, sicubi Jupiter vindictæ opera perfecerit.  
At ego ad-forum transibo, ut vocem  
hospitem, qui me illinc una secutus-est huc venientem.  
Illum quidem ego præmisi cum eximiis sociis;  
55 Piræum autem ipsum jussi ad domum ducentem  
cum-cura amice-tractare et honorare, donec *ipse* venissem.

Sic igitur locutus-est; huic vero non-evolans erat sermo (*i.e. tacuit*).  
Ipsa vero lota, puris corpori vestimentis sumtis,  
vovebat omnibus diis perfectas hecatombas  
60 *se* sacrificaturam, sicubi Jupiter vindictæ opera perficeret.

Telemachus autem deinde per domum *transiens* exivit,  
hastam habens: unaque eum canes pedibus veloces sequebantur.

Divinam autem gratiam in-eum defudit Minerva;  
eumque inde omnes populi advenientem admirabantur.  
65 Circa vero ipsum proci illustres congregabantur,  
bona prædicantes, mala autem mentibus profunde-cogitabant.  
Atque ille horum quidem inde declinabat magnum cœtum,  
sed, ubi Mentor sedebat, et Antiphus, et Halitherses,  
70 qui-quidem ei a principio paterni erant amici,  
illic consedit adiens: illi autem interrogabant singula.  
Ad-hos vero Piræus hasta-inclytus prope venit,  
hospitem ducens ad-concionem per urbem: neque adhuc diu  
Telemachus ab-hospite procul aversus-erat, sed ei astitit.  
Hunc et Piræus prior sermone allocutus-est:

75 Telemache, statim jube-ire meam ad domum mulieres,  
ut tibi dona remittam, quæ tibi Menelaus dedit.

Illum autem rursus Telemachus prudens contra allocutus-est:  
Priæe, non enim scimus, quomodo erunt hæc opera.  
Si forte me proci illustres in ædibus  
80 clam interfecto, paterna omnia dividerint,  
ipsum habentem te malo *iis* frui, quam aliquem horum:  
sin autem ego his cædem et mortem struxero,  
tum demum mihi gaudenti fer ad ædes gaudens.

Sic locutus, hospitem ærumnosum duxit in domum.  
85 Ac postquam pervenerant ad-ædes habitantibus-commodas,  
lænas quidem deposuerunt in soliisque sedibusque;  
inque balnea ingressi bene-polita lavati-sunt.  
Hos autem postquam famulæ laverant et unxerant oleo,  
circum *eos* deinde lænas villosas jecerunt et tunicas;  
90 e balneoque *ipsi* egressi in soliis consedere.  
Aquam autem ancilla gutturnio infundebant ferens,  
pulcro, aureo, super argenteum lebetem,  
ad-lavandum; juxtaque politam extendit mensam.  
Panem autem verecunda proma apposuit ferens,  
95 ferculis multis impositis, largiens de-præsentibus.  
Mater vero ex-adverso sedebat ad postes domus  
solio inclinata, tenuia pensa versans.  
Hi autem ad cibos paratos appositos manus porrigebant.  
Ac postquam potus et cibi desiderium exemerant,  
100 illis sermones exorsa-est prudens Penelope:

Telemache, sane ego in-cœnaculum ubi-ascendero,  
decumbam in lectum, qui mihi luctuosus factus-est,  
semper lacrimis meis imbutus, ex quo Ulysses  
abiit cum Atridis ad Ilium: nec mihi sustinuisti,  
105 antequam venirent proci illustres in hanc domum,  
reditum tui patris aperte dicere, sicubi audivisti.

Hanc autem rursus Telemachus prudens contra allocutus-est:  
enimvero ego tibi, mater, verum enarrabo.  
Ivimus inque Pylum, et *ad* Nestorem, pastorem virorum;  
110 exceptum autem me ille in excelsis ædibus  
cum-cura amice-tractabat, tanquam pater suum filium,  
reversum sero recens aliunde: sic me ille  
sedulo curabat, *ipse* cum filiis gloriosis.  
At de-Ulysse audentis-animi minime dicebat,  
115 *nec* vivo nec mortuo, terrestrium ex-ullo *se* audivisse:  
sed me ad Atriden, hasta-inclytum Menelaum,  
cum-equis demisit et curribus coagmentatis.  
Illic vidi Argivam Helenam, cujus gratia multa  
Argivi Trojanique deorum voluntate laborarunt.  
120 Interrogabat vero statim deinde bello strenuus Menelaus,  
cujusnam *rei* indigens venissem Lacedæmonem divinam:  
at ego ei omnem veritatem enarravi:  
et tunc me verbis respondens allocutus-est:

125 Dii-boni! profecto valde fortis viri in lecto  
voluerunt cubare, imbelles ipsi quum-sint.

Sicut autem quando in lustris cerva fortis leonis  
hinnulos ubi-cubare-fecerit recens-natos, lactentes,  
saltus investigat et valles herbosas  
pascens, hic vero statim suum ingressus-est cubile,  
130 ambobusque illis sævam mortem infert:  
ita Ulysses illis sævam mortem inferet.  
Utinam enim, Jupiter pater, et Minerva, et Apollo,  
talis existens, qualis olim bene-ædificata in Lesbo  
ex contentione cum-Philomelide luctatus-est surgens,  
135 prostravitque *eum* fortiter, gavisus-est autem omnes Achivi;  
talis existens cum-procibus versaretur Ulysses;  
omnes et brevis-ævi fierent et amaris-nuptiis.  
Ista vero, quæ me interrogas et precaris, non ego  
alia præter *verum* dixero declinando, nec *te* decipiam:  
140 sed quæ quidem mihi dixit senex marinus verax,  
horum nullum tibi ego celabo verbum, neque occultabo.  
Dixit ipsum is in insula *se* vidisse duros dolores habentem,  
Nymphæ in ædibus Calypsus, quæ ipsum necessitate  
detinet: ille vero non potest suam in-patriam terram venire:  
145 non enim ei adsunt naves remigio-instructæ et socii,  
qui ipsum devehant super lata dorsa maris.

Sic dixit Atrides, hasta-inclutus Menelaus.  
His peractis redii: dederunt autem mihi ventum-secundum  
immortales, qui me celeriter dilectam in patriam misere.

150 Sic dixit: illi autem animum in pectoribus commovebat.  
Inter-hos vero et locutus-est Theoclymenus deo-similis:  
O uxor veneranda Laertiadæ Ulyssis,  
nempe ille non clare novit; meo autem attende sermoni:  
vere enim tibi vaticinabor, neque occultabo.  
155 Sciat nunc Jupiter primum deorum, hospitalisque mensa  
focusque Ulyssis eximii, ad-quem veni,  
quod sane Ulysses jam in patria terra  
sedens, vel reptans, hæc audiens mala opera,  
est, at procis malum omnibus serit:  
160 talem ego avem bonis-transtis-instruca in navi  
sedens observavi, et Telemacho nuntiavi.

Hunc autem rursus allocuta-est prudens Penelope:  
utinam enim hoc, hospes, verbum perfectum esset:  
ita cito sentires amicitiamque, multaue dona *acciperes*  
165 ex me, ut aliquis te occurrens beatum-diceret.

Sic hi quidem talia inter se loquebantur.  
Proci autem ante Ulyssis domum  
discis delectabantur et hastilibus jaculantes,  
in fabrefacto pavimento, ubi pridem insolentiam exercebant.<sup>[TR1]</sup>  
170 Sed quando jam cœnæ-tempus erat, et advenerunt pecudes  
undique ex agris (ii autem agebant *eas*, qui et antea):  
tum vero ipsis dixit Medon; hic etenim maxime  
placebat præconum, et ipsis aderat in-convivio:

Juvenes, postquam-jam omnes delectati-estis animo certaminibus,  
175 ite ad ædes, ut paremus convivium:  
nequaquam enim malum *est* in tempore cœnam capere.

Sic dixit: illi autem surgentes abibant, parebantque sermoni.  
Ac postquam venerant in-ædes habitantibus-commodas,  
lænas quidem deposuerunt in sedilibusque soliisque;  
180 ipsi autem mactabant oves magnas et pingues capras,  
mactabantque sues pingues, et bovem armentalem,  
convivium parantes. Illi vero ex agro ad-urbem  
properabant-ire, Ulyssesque et divinus subulcus.  
Inter-eosque sermones exorsus-est subulcus, princeps virorum:

185 Hospes, quia jam subinde ad-urbem ire cupis  
hodie, sicut jussit dominus meus (certe te ego  
hic mallet stabulorum custodem relictum-esse:

sed illum vereor, et timeo, ne me postea  
objurget: graves vero dominorum sunt increpationes):  
190 sed age nunc eamus: jam enim præteriit maxima-ex-parte  
dies; at cito tibi ad vesperam frigidius erit.

Hunc autem respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
cognosco, sapio; hæc jam intelligenti præcipis.  
Sed eamus; tu autem deinde perpetuo præi.  
195 Da vero mihi, sicubi baculum tibi cæsum est,  
ad-innitendum; quoniam dicitis valde-lubricam esse viam.

Dixit, et circum humeros turpem sibi-jaciebat peram  
crebris-locis laceram; inerat vero tortile lorum-ad-suspendendum.  
Eumæus autem inde ei baculum animo-gratum dedit.  
200 Hi iverunt: stabulum vero canes et pastores viri  
custodiebant, pone manentes; ipse autem in urbem ducebat regem,  
mendico misero similem et seni,  
*baculo* innitentem: turpia autem circa corpus vestimenta indutus-erat.

Sed quando jam vadentes viam per asperam  
205 urbem prope erant, et ad fontem pervenerant  
structum, pulcre-fluentem, unde aquabantur cives,  
quem fecit Ithacus, et Neritus, ac Polyctor;  
circum vero alnorum aquis-nutritarum erat nemus,  
undique rotundum, defluebatque frigida aqua  
210 alte ex petra: ara autem supra facta-erat  
Nympharum, ubi omnes sacra-faciebant viatores:  
illic ipsos assecutus-est filius Dolii Melantheus,  
capras agens, quæ omnibus antecellebant gregibus,  
cœnam procis; duo autem una sequebantur pastores.  
215 Illos autem conspicatus increpuit, verbum dixit et elocutus-est,  
vehementer et indigne: commovebat ver cor Ulyssis:

Nunc quidem sane cum-maxime malus malum ducit:  
adeo semper similem ducit deus ad similem.  
Quonam jam hunc voracem ducis, nihili subulce,  
220 mendicum molestum, conviviorum contaminatorem?  
qui multis postibus astans atteret humeros,  
petens frustra, non tripodas, neque lebetas;  
hunc si mihi dares stabulorum custodem ut-relinquam,  
chortisque-curator ut-sit, frondemque hædis ferat;  
225 *tum* serum bibens, magnum *sibi* femur efficeret.  
Sed quandoquidem sane opera mala didicit, non volet  
opus-rusticum obire, sed mendicans per populum  
mavult petendo pascere suum ventrem insatiabilem.  
Verum tibi edico, hoc vero et perfectum erit:  
230 si iverit ad ædes Ulyssis divini,  
multa ei circum caput *jacta* scabella virorum e manibus  
latera deterent per domum percussi.

Sic dixit, et accedens *ei* calce insultavit per-insipientiam  
in-coxam; nec-tamen ipsum a-semita deturbavit,  
235 sed *is* manebat firme; ac deliberabat Ulysses,  
utrum irruens baculo animum *ei* eriperet,  
an ad terram dejiceret caput, circa-solum sublato.  
Sed pertulit, animoque cohibuit-se; illum vero subulcus  
increpuit contra intuitus; valdeque precatus-est, manibus sublati:

240 Nymphæ fontanæ, filiæ Jovis, si-unquam Ulysses  
vobis femora combussit, cooperta pingui adipe,  
agnorum et hædorum, hoc mihi perficite votum,  
ut veniat quidem ille vir, adducat autem ipsum deus:  
ita tibi fastus utique dissiparit omnes,  
245 quos nunc contumeliosus fers, vagans semper  
per urbem; at pecudes mali perdunt pastores.

Hunc autem rursus allocutus-est Melanthius, pastor caprarum:  
dii boni! quale dixit canis, exitiosa sciens!  
quem aliquando ego in navi bonis-transtris nigra

250 agam longe ab-Ithaca, ut mihi opes multas *venditus* paret.  
Utinam enim Telemachum interficeret argenteo-arcu-Apollo  
*sic* hodie in ædibus, vel a procis domaretur,  
sicut Ulyssi quidem procul periit reditus dies.

Sic locutus, hos quidem liquit illic, lente euntes,  
255 at ipse abivit; valde autem celeriter ad ædes pervenit regis.  
Statim autem introivit, et inter procos consedit,  
e-regione Eurymachi; hunc enim diligebat maxime.  
Ei quidem carniū partem apposuerunt *ii* qui ministrabant;  
panem autem verecunda proma apposuit ferens,  
260 ad-comedendum. Prope vero Ulysses et divinus subulcus  
steterunt venientes; circumvenit autem ipsos sonus  
citharæ cavæ: nam illis incipiebat canere  
Phemius: atque ille manu prehensum allocutus-est subulcum:

Eumæe, certe omnino hæ *sunt* ædes pulchræ Ulyssis:  
265 facile autem dignoscendæ sunt etiam inter multas visu.  
Ex aliis aliæ *ædes* sunt: instructa-est autem ei aula  
muro et septis: januæ vero bene-obseptæ sunt  
bifores; haud-quisquam eam vir insultaverit.  
Cognosco autem, quod multi in ipsa convivia instruunt  
270 viri; quoniam nidor quidem ascendit, intus autem cithara  
sonat, quam utique convivio dii fecerunt sociam.

Hunc autem respondens allocutus-es, Eumæe subulce:  
facile nosti; quippe neque in-aliis quidem *rebus* es stultus.  
Sed age jam consultemus, quomodo futura-sint hæc opera.<sup>[TR2]</sup>  
275 Vel tu primus ingredi ædes habitantibus-commodas,  
inferque-te procis; ego autem relinquer hic:  
si vero vis, mane, egoque ibi præ:  
neu tu morare, ne-quis te extra conspicatus  
vel percutiat, vel pellat; hæc te considerare jubeo.

280 Huic autem respondit deinde audens divinus Ulysses:  
cognosco, sapio; hæc jam intelligenti præcipis.  
Sed i præ, ego autem relinquer hic.  
Non enim omnino plagarum inscius *sum*, neque ictuum:  
patiens mihi animus, quoniam mala multa passus-sum  
285 undis et bello; cum illis et hoc quoque fiat.  
Ventrem autem haudquaquam licet abscondere avidum,  
perditum, qui multa mala hominibus dat:  
cujus gratia et naves bonis-transtris-instructæ armantur,  
pontum super infructuosum, mala inimicis ferentes.

290 Sic hi quidem talia inter se dicebant.  
Atque canis caputque et aures jacens erexit,  
Argus, Ulyssis audentis-animi, quem quondam ipse  
nutrivit quidem, neque *eo* fruitus-est; prius vero ad Ilium sacrum  
abiit. Hanc autem antea ducere-solebant juvenes viri  
295 capras in silvestres, et cervos, et lepores:  
tum vero jacebat neglectus, absente domino,  
in multo stercore, quod ei antes fores  
mulorumque boumque abunde fusum-erat; donec auferrent  
servi Ulyssis prædium magnum stercoreturi:  
300 illic canis jacebat Argus, plenus ricinorum.  
Tunc vero, ut agnovit Ulysses prope stantem,  
cauda quidem iste adulatus-est, et aures dejecit ambas;  
prope autem non-amplius tum potuit suum dominum  
venire: at hic seorsum conspicatus abstersit lacrimam,  
305 facile latens Eumæum; statim autem interrogabat sermone:

Eumæe, certe omnino mirandum, canis hic jacet in fimo;  
pulcer quidem corpore est, at hoc non clare scio,  
si utique et velox fuerit cursu cum forma hac,  
an sic, quales quidem mensales canes virorum  
310 sunt; deliciarum vero gratia *eos* nutriunt domini.

Hunc autem respondens allocutus-es, Eumæe subulce:



et sane viri canis hic *est* procul mortui.  
Si talis esset *nunc* et corpore, atque etiam operibus,  
315 qualem ipsum Trojam profectus reliquit Ulysses,  
statim admirareris, conspicatus velocitatem et robur.  
Nequaquam enim effugiebat densæ in-profundis silvæ  
bellua, quamcunque egisset; nam etiam vestigiis *eas* perquam-cognovit:  
nunc autem tenetur malo: dominus vero seorsum a-patria  
periit; hunc autem mulieres negligentes non curant.  
320 Servi vero, quando non-amplius imperant domini,  
non-amplius postea volunt justa operari.  
Dimidium enim virtutis aufert late-sonans Jupiter  
viro, quando ipsum servilis dies corripuerit.  
Sic locutus, intravit ædes habitantibus-commodas;  
325 ivit autem recta per-domum ad procos illustres.  
Argum vero deinde fatum occupavit atræ mortis,  
statim ut-viderat Ulysem vigesimo anno.  
Longe autem primus vidit Telemachus deo-similis  
venientem per domum subulcum; cito autem deinde *ei*  
330 innuit, ad se vocans: isque ubi-circumspexerat, cepit sellam  
jacentem, ubi coquus insidere-solebat, carnes multas  
distribuens procis, in domo convivantibus:  
hanc deposuit ferens ad Telemachi mensam  
ex-adverso; ibi vero ipse insedit: ei autem deinde præco  
335 partem sumtam apposuit, e canistroque panem sublatum.  
Proxime autem post illum ingressus-est ædes Ulysses,  
mendico misero similis et seni,  
*baculo* innitens; ac turpia circa corpus vestimenta indutus-erat.  
Sedebat autem super fraxineum limen intra fores,  
340 acclinatus posti cupresseo, quem quondam faber  
poliverat scite et ad perpendicularum exegerat.  
Telemachus vero ad se vocatum allocutus-est subulcum,  
panemque totum ubi-sumserat perpulcro ex canistro,  
et carnes, quantum ei manus capiebant comprehendenti:  
345 Da hospiti hæc ferens, *inquit*, ipsumque jube  
mendicare prorsus omnes obeuntem procos:  
pudor autem non *est* bonus indigenti viro ut-adsit.  
Sic dixit: ivit autem subulcus, postquam sermonem audierat;  
prope vero stans verba alata *Ulyssi* dixit:  
350 Telemachus tibi, hospes, dat hæc, et te jubet  
mendicare, prorsus omnes obeuntem procos:  
pudorem autem non bonum dicit esse vero mendico.  
Hunc autem respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
Jupiter rex, *fac* Telemachum mihi inter viros beatum esse;  
355 et ei omnia fiant quæcunque mente sua agitat.  
Dixit, et ambabus *manibus* accepit, et deposuit  
ibidem, ante pedes, turpi super pera.  
Comedebat autem, quamdiu cantor in ædibus canebat.  
Quando ille cœnaverat, tum cessavit divinus cantor;  
360 proci vero tumultuati-sunt per-ædes. At Minerva,  
prope astans, Laertiaden Ulysem  
concitavit, ut panes a procis colligeret,  
cognosceretque, quinam essent justis, quique injustis:  
sed neque sic quemquam exemtura-erat malo.  
365 Profectusque-est ire petiturus dextrorsum a-viro quoque,  
undique manum porrigens, tanquam si mendicus olim fuisset.  
Hi vero miserantes dabant, et admirabantur ipsum;  
inter-seque interrogabant, quisnam esset, et unde venisset.  
His autem locutus-est Melanthius, pastro caprarum:  
370 Audite me, proci inclytæ reginæ,  
hoc super hospite; profecto enim ipsum antea vidi:  
nempe ei huc subulcus dux-fuit:  
ipsum autem non clare scio, unde *se* genere profiteatur esse.

Sic dixit: Antinous autem verbis objurgavit subulcum:  
 375 o notissime subulce, cur vero tu hunc in-urbem  
 duxisti? an non satis nobis erroneus es et alii,  
 mendici molesti, conviviorum contaminatores?  
 an parvis-pondis, quod tibi victum comedunt domini  
 hic congregati, tu vero etiam alicunde hunc vocasti?

380 Eum autem respondens allocutus-es, Eumæe subulce:  
 Antinoe, non quidem bona, etiamsi strenuus sis, loqueris:  
 quis enim demum hospitem vocat aliunde ipse *eum* adiens,  
 alium scilicet, nisi eorum *aliquem*, qui artifices-sunt,  
 vatem, vel medicum malorum, vel fabrum lignorum,  
 385 vel etiam divinum cantorem, qui delectet canens?  
 hi enim vocati utique *sunt* hominum super immensa terra:  
 mendicum vero nemo vocarit, attriturum se ipsum.  
 Sed semper difficilis super omnes es procos  
 servis Ulyssis, præcipue vero mihi; at ego  
 390 non curo, quamdiu mihi prudens Penelope  
 vivit in ædibus, et Telemachus deo-similis.

Illum autem rursus Telemachus prudens contra allocutus est:  
 tace, ne mihi huic responde multum verbis;  
 Antinous autem consuevit male irritare semper  
 395 verbis asperis, incitatque etiam alios.

Dixit, et Antinonem verbis alatis allocutus-est:  
 Antinoe, profecto me bene, pater sicuti filium, curas,  
 qui *me* hospitem jubes a domo pellere  
 verbo violento: ne hoc deus perfecerit!  
 400 Da ei *aliquid* sumtum; non tibi invideo; jubeo enim ego:  
 neu jam matrem meam verere hac-*in*-re, neu quemquam alium  
 servorum, qui in ædibus *sunt* Ulyssis divini.  
 Sed non tibi talis *est* in pectoribus cogitatio:  
 ipse enim comedere multo mavis, quam dare alii.

405 Illa utem rursus Antinous respondens allocutus-est:  
 Telemache altiloque, animo indomite, quale dixisti!  
 Si ei tantum omnes præberent proci,  
 etiam ipsum tres menses procul-hinc domus detineret.

Sic igitur dixit; et scabellum prehensum ostendit-desub mensa,  
 410 jacens, cui quidem imponebat nitidos pedes epulans.  
 Ceteri autem omnes dabant impleveruntque inde peram  
 pane et carnibus: cito sane et erat Ulysses,  
 rursus ad limen profectus, dona gustaturus Achivorum:  
 stetit autem juxta Antinonem, et ipsum sermone allocutus-est:

415 Da, amice; haud quidem mihi videris pessimus Achivorum  
 esse, sed optimus, quoniam regi similis-es.  
 Ideo te oportet dare, et melius, quam alii quidem,  
 de-pane; ego autem te laudabo per immensam terram.  
 Etenim ego aliquando domum inter homines habitam  
 420 beatus divitem, et sæpe dabam erroni  
 tali, qualiscunque esset, et cujuscunque *rei* indigens venisset:  
 erant autem *mihi* servi valde plurimi, aliaque multa,  
 quibus quidem bene vivunt *homines*, et divites vocantur.  
 Sed Jupiter pessumdedit Saturnius (voluit enim fere),  
 425 qui me cum latronibus multivagis impulit  
 in-Ægyptum ire, longum iter, ut perirem:  
 statui vero in Ægypto fluvio naves utrinque-recurvas.  
 Tunc quidem ego hortabar dilectos socios  
 illic apud naves ut-manerent et naves tuerentur;  
 430 speculatores autem ad speculas jussi ire.  
 Hi vero insolentiæ cedentes, obsecuti impetui suo,  
 cito admodum Ægyptiorum virorum perpulcros agros  
 populabantur, ac mulieres abducebant et infantes liberos,  
 ipsosque interficiebant: cito vero in-urbem pervenit clamor.  
 435 Illi autem clamorem audientes simul cum aurora apparente  
 venerunt; impletusque-est totus campus peditibusque et equis,

ærisque fulgore: Jupiter autem gaudens-fulmine  
 fugam meis sociis malam immisit; nec quisquam sustinuit  
 consistere contra; circùm enim mala undique stabant.  
 440 Ibi nostrùm multos quidem interfecerunt acuto ære,  
 alios vero abduxerunt vivos sibi operaturos necessitate.  
 At me in Cyprum hospiti dederunt obviam-facto,  
 Dmetori lasidæ, qui Cypro potenter imperabat:  
 inde demum nunc huc venio, damna patiens.

445 Huic autem rursus Antinous respondit, dixitque:  
 quis deus hanc pestem adduxit, convivii molestiam?  
 sta sic in medium *profectus*, mea procul a mensa,  
 ne cito in-amaram Ægyptum et Cyprum venias:  
 adeo quidam audax et impudens es mendicus.

450 Ordine omnibus astas: hi autem dant  
 temere; quia nulla *est* parsimonia, nec miseratio  
 de-alienis largiendi; quoniam adsunt multa cuique.

Hunc autem retrogressus allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
 dii boni! haud ergo tibi cum forma etiam mens erat:  
 455 non tu-sane ex domo tuo supplici vel salem dares,  
 qui nunc alienis assidens, haud-quicquam mihi sustinuisti  
 de-pane delibatum dare; multa autem adsunt.

Sic dixit; Antinous vero iratus-est in-corde magis,  
 et ipsum torve intuitus verbis alatis allocutus-est:

460 Nunc jam te non-amplius bene ex domo certe puto  
 retro cessurum, quandoquidem jam et opprobria dicis.

Sic dixit; et scabello prehensio *e*i ferit dextrum humerum,  
 extimum in dorsum: is autem stetit tanquam rupes,  
 firmiter; nec sane ipsum commovit ictus Antinoi;  
 465 sed tacite movit caput, mala profunde-cogitans.

Rursus autem ad limen *profectus* desidebat, atque inde peram  
 deposuit bene-plenam: inter procos vero locutus-est:

Audite me, proci inclytæ reginæ,  
 ut dicam, quæ me animus in pectoribus jubet.

470 Nequaquam quidem dolor est in mente, neque omnino luctus,  
 quando vir, pro suis pugnans possessionibus,  
 percutitur, vel pro bovibus, vel candidis ovibus:  
 at me Antinous percussit ventrem ob malum,  
 perditum, qui multa mala hominibus dat.

475 Sed sicubi mendicorum quidem dii et Erinnyes sunt,  
 Antinoum ante nuptias finis mortis deprehendat.

Hunc autem rursus Antinous allocutus-est, Eupithei filius:  
 comede tranquillus, hospes, sedens, aut abi alio;  
 ne te juvenes per ædes trahant, qui-talia loquaris,  
 480 vel pede, vel etiam manu; lacerent autem totum.

Sic dixit: illi vero omnes vehementer indignati-sunt;  
 sic autem aliquis dicebat juvenum superbientium:

Antinoe, non bene quidem percussisti infelicem erronem,  
 perditæ; si forte quis cœlestis deus sit!  
 485 Etenim dii, hospitibus similes peregrinis,  
 omnimodos se-ferentes, versantur-per urbes,  
 hominum insolentiamque et æquitatem inspicientes.

Sic igitur dicebant proci: ille autem non curabat verba;  
 Telemachus vero in corde quidem magnum luctum alebat  
 490 de-percusso; nec tamen lacrimam humi demisit e palpebris,  
 sed tacite movit caput, mala profunde cogitans.

Hunc autem postquam audiverat prudens Penelope  
 percussum in domo, inter ancillas proinde dixit:

Utinam sic ipsum te percuteret inclytus-arcu Apollo.

495 Hanc autem rursus Eurynome œconomia sermone allocuta-est:

Si enim votis exitus nostris adesset,  
 haud quisquam horum ad-Auroram pulcro-solio perveniret.

Hanc autem rursus allocuta-est prudens Penelope:  
nutrix, inimici quidem *sunt* omnes, quoniam mala machinantur;  
500 Antinous vero maxime atræ morti similis-est.  
Hospes quidem infelix vagatur per domum,  
a-viris petens; egestas enim *eum* jubet;  
ibi ceteri quidem omnes impleveruntque, dederuntque;  
hic autem scabello *ei* extimum percussit dextrum humerum.

505 Hæc quidem sic loquebatur inter famulas mulieres,  
sedens in thalamo; at cœnabat divinus Ulysses:  
illa autem ad-se vocatum allocuta-est divinum subulcum:

Vade, divine Eumæe, profectus hunc hospitem jube  
venire, ut aliquatenus ipsum conveniam et interrogem,  
510 sicubi de-Ulysse audentis-animi vel audiverit,  
vel *eum* viderit oculis: multivago enim similis-est.

Hanc autem respondens allocutus-es, Eumæe subulce:  
utinam enim tibi, regina, tacerent Achivi:  
qualia hic loquitur, *his* mulceretur tibi carum cor.  
515 Tres enim jam ipsum noctes habui, tres autem dies detinui  
in casa: primum enim ad-me venit, a-nave aufugiens;  
sed nondum calamitatem absolvit suam narrans.  
Sicut autem quando cantorem vir aspicit, qui ex diis  
canit doctus carmina delectabilia mortalibus,  
520 hunc autem insatiabiliter cupiunt audire, quando canit:  
sic me ille mulcebat assidens in ædibus.  
Dicit autem *se* Ulyssis hospitem paternum esse,  
in-Creta habitantem, ubi Minois genus est.  
Inde jam nunc huc venit ærumnas patiens,  
525 supplex-provolutus: affirmat autem de-Ulysse *se* audivisse,  
prope *versante*, Thesprotorum virorum in ubere populo,  
vivo: multas autem ducit res-pretiosas suam ad-domum.

Hunc autem rursus-allocuta-est prudens Penelope:  
vade, huc *eum* voca, ut coram ipse dicat.  
530 Hi autem vel in-foribus sedentes delectentur,  
vel illic in ædibus: quippe ipsis animus lætus *est*.  
Ipsorum etenim possessiones integræ repositæ-sunt in domo *cujusque*,  
panis et vinum dulce: ea quidem domestici *ipsorum* edunt:  
ipsi vero in nostram *domum* divertentes dies omnes,  
535 boves mactantes, et oves, et pingues capras,  
epulantur, bibuntque nigrum vinum,  
temere; plurima autem absumuntur. Non enim adest vir,  
qualis Ulysses erat, malum a domo qui-arceat.  
Sin autem Ulysses redierit et perveniret in patriam terram,  
540 statim cum suo filio injurias ulciscetur virorum.

Sic dixit: Telemachus autem alte sternuit; circumque domus  
horrendum resonuit: risit vero Penelope;  
statimque deinde Eumæum verbis alatis allocuta-est:

Vade mihi, hospitem coram huc voca.  
545 Nonne vides, quod mihi filius sternuit-ad omnia verba?  
ideo etiam non imperfecta mors procis fuerit,  
omnibus prorsus, nec quisquam mortem et fatum evitarit.  
Aliud autem tibi dicam, tu vero in mente reconde tua:  
si ipsum cognovero vera omnia dicentem,  
550 induam ipsum lænaque tunicaque, vestimentis pulcris.

Sic dixit: ivit vero subulcus, postquam sermonem audiverat;  
propeque stans verbis alatis *Ulysses* allocutus est:

Hospes pater, vocat te prudens Penelope,  
mater Telemachi; sciscitari aliquid ipsam animus  
555 de marito jubet, quamvis dolores passa *sit*.  
Si vero te cognoverit vera omnia dicentem;  
induet te lænaque tunicaque, quibus tu maxime  
indiges; panemque etiam petens per populum  
ventrem pasces: dabit vero tibi quicunque voluerit.

560 Hunc autem rursus allocutus-est audens divinus Ulysses:  
 Eumæe, statim ego vera omnia dicam  
 filiæ Icarii, prudenti Penelopæ:  
 novi enim bene de illo, parem autem sustinuimus ærumnam.  
 Sed procorum difficilium subtimeo cœtum;  
 565 quorum injuriaque visque ad-ferreum cœlum pervenit.  
 Etenim nunc, quando me hic vir per domum euntem,  
 nihil mali quum-fecerim, percussum doloribus dedit,  
 neque omnino Telemachus hoc prohibuit, nec quisquam alius.  
 Ideo nunc Penelopen in ædibus hortare  
 570 ut-maneat, festinans licet, in solis occasum:  
 et tunc me interroget mariti de reditus die,  
 propius ubi-collocarit ad ignem; vestimenta etenim  
 mala habeo; nosti et ipse, quoniam te primum supplex-adii.  
 Sic dixit: ivit autem subulcus, ut hunc sermonem audierat.  
 575 Eum vero super limen profectum allocuta-est Penelope:  
 Non tu *eum* ducis, Eumæe? quid hoc in-animum-induxit erro?  
 utrum aliquem fere veritus supra-modum, an et aliter  
 verecundatur in domo? malus autem *est* verecundus mendicus.  
 Hanc autem respondens allocutus-es, Eumæe subulce:  
 580 loquitur apposite, quæ quidem existimaret etiam alius,  
 contumeliam vitans virorum superbientium.  
 Sed te manere hortatur in solis occasum.  
 Et vero tibi sic ipsi *erit* multo melius, o regina,  
 solam ad hospitem loqui verbum<sup>[TR3]</sup> et *ei* auscultare.  
 585 Hunc autem rursus allocuta-est prudens Penelope:  
 non insipiens hic hospes suspicatur, quicumque demum sit;  
 non enim usquam ulli sic mortalium hominum  
 viri insolentes injusta machinantur.  
 Illa quidem sic locuta-est; sed abibat divinus subulcus  
 590 procorum in cœtum, postquam dixerat omnia.  
 Statim autem Telemachum verbis alatis allocutus-est,  
 prope admodo capite, ut ne audirent ceteri:  
 O dilecte, ego quidem discedam, sues et illa custoditurus,  
 tuum et meum victum; tibi autem hic omnia curæ-sunto.  
 595 Ipsum quidem te primum conserva, et considera in-animo,  
 ne quid patiaris; multi vero mala cogitant Achivorum:  
 quos Jupiter disperdat, antequam nobis calamitas fiat.  
 Hunc autem rursus Telemachus prudens contra allocutus est:  
 erit sic, pater: tu vero vade merenda-sumta:  
 600 mane autem veni et duc victimas pulcras;  
 at mihi hæc omnia et immortalibus curæ-erunt.  
 Sic dixit; ille vero rursus consedit bene-polita in sella;  
 atque ubi-repleverat animum cibo et potu,  
 profectus-est ire ad sues; liquitque septaque domumque,  
 605 plenam convivarum: hi autem saltatione et cantu  
 oblectabant-se: jam et enim advenit vespertinum tempus.

[TR1] "excercebant" → "exercebant"

[TR2] "opera" → "opera."

[TR3] "verbun" → "verbum"

## Odysseæ XVIII.—Ulyssis et Iri pugilatus.

ARGUMENT: THE FIGHT OF ULYSSES AND IRUS.

The beggar Irus insults Ulysses; the suitors promote the quarrel, in which Irus is worsted, and miserably handled. Penelope descends, and receives the presents of the suitors. The dialogue of Ulysses with Eurymachus.

TEXT:

1 Advenit autem mendicus publicus, qui per urbem  
mendicabat Ithacæ; excellebat vero ventre voraci,  
indesinenter ut-comederet et biberet; neque ei erat vis,  
nec robur; specie autem valde magnus erat intuitu.  
5 Arnæus vero *ei* nomen erat: hoc enim imposuerat alma mater  
ab ortu: Irum autem juvenes vocabant omnes,  
quoniam nuntios referebat vadens, quando alicubi quis juberet:  
qui ubi-venerat, Ulyssem pellebat sua domo,  
et ipsum objurgans verbis alatis allocutus-est:

10 Recede, senex, a-vestibulo, ne jam cito et pede traharis:  
non sentis, quod jam mihi innuunt omnes,  
trahereque *te* jubent? ego autem verecundor nihilominus.  
Sed surge, ne cito nobis contentio etiam manibus fiat.

Hunc autem torve intuitus allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
15 miser, neque aliquid tibi facio mali, nec dico,  
neque aliquem invideo *tibi* dare, etiam multa si-sumserit.  
Limen autem ambos hoc capiet: neque omnino te oportet  
de-alienis invidere: videris autem mihi esse erro,  
sicut ego; opulentiam vero dii solent præbere.  
20 Manibus autem nequaquam valde provoca, ne mihi iram-moveas,  
ne tibi, senex licet sim, pectus et labra fœdem  
sanguine; quies vero mihi etiam magis adhuc esset  
cras: nequaquam enim *tum* te reversurum puto  
iterum in domum Laertiadæ Ulyssis.

25 Hunc autem iratus allocutus-est-Irus mendicus:  
dii boni, ut hic vorax volubiliter loquitur,  
vetulæ camino-assuetæ similis; cui mala molirer,  
verberans ambabus *manibus*, humum autem omnes dentes  
maxillis excuterem, suis sicut segetem-depascentis.  
30 Accinge-te nunc, ut omnes cognoscant et hi *nos*  
pugnantes: quomodo vero tu cum-juniori viro pugnaveris?

Sic hi quidem ante foras altas  
limine in polito perquam-animose rixabantur.  
Eos autem animadvertit sacra vis Antinoi,  
35 suaviterque inde ridens allocutus-est procos:

O amici, haud quidem unquam aliud antea tale factum-est,  
qualem *nunc* delectationem deus duxit in hanc domum.  
Hospesque et Irus contendunt inter-se  
*adeo* ut-manibus pugnaturi-sint: sed committamus *eos* ocyus.

40 Sic dixit: illi autem omnes surrexerunt ridentes,  
circumque mendicos pannosos congregabantur.  
Inter-hos autem Antinous locutus-est, Eupithei filius:

Audite me, proci illustres, ut aliquid dicam:  
ventres isti caprarum jacent in igne; quos in cœnam  
45 deposuimus, pinguedine et sanguine impletos:  
uter vero vicerit, superiorque *altero* fuerit,  
eorum quem voluerit, surgens ipse eligat:  
semperque deinceps inter-nos convivabitur; nec quenquam alium  
mendicum intus misceri *nobis* sinemus petiturum.

50 Sic dixit Antinous: illis autem placebat sermo.  
Hos vero dolos-meditans allocutus-est ingeniosus Ulysses:

O amici, nequaquam *æquum* est cum-juniori viro pugnare  
virum senem, calamitate labefactum; sed me venter  
instigat maleficus, ut plagis domer.

55 Sed age nunc mihi omnes jurate firmum jusjurandum,  
ne-quis Iro gratificans me manu robusta  
percutiat prævaricans, huic autem me violenter domet.

Sic dixit: illi autem omnes abjurabant, sicut jubebat.  
[Ac postquam jurarant, peregerantque jusjurandum,]  
60 Inter-eos vero rursus locuta-est sacra vis Telemachi:

Hospes, si te jubet cor et animus generosus

65 istum propellere, *fac*; ceterorum autem neminem Achivorum  
time, quoniam cum-pluribus pugnabit, qui te percutiat.  
Hospitum-exceptor quidem ego *sum*; comprobant vero reges  
Antinousque et Eurymachus, prudentes ambo.

Sic dixit: hi autem omnes comprobarunt; atque Ulysses  
cinxit quidem se pannis circum genitalia, ostendebat vero femora  
pulcraque magna; nudati-sunt autem ei lati humeri  
pectoraque, robustaque brachia: ac Minerva  
70 prope astans membra auctavit pastori virorum.  
Proci vero omnes vehementer admirati sunt:  
sic autem aliquis dicebat, intuitus propinquum alium:

Certe cito Irus non-Irus accersitum malum habebit,  
quod-talem ex pannis senex coxam ostendit.

75 Sic igitur dixere: Iro autem male commovebatur animus.  
Sed et sic famuli ducebant cinctum vi,  
timentem; carnes vero tremebant-circum membra.  
Antinous autem increpabat, verbumque dixit et elocutus-est:

80 Nunc quidem neque sis, jactator, nec natus-fueris,  
si profecto huncce tremis et times graviter,  
virum senem, calamitate labefactum, quæ ipsum incessit.  
Sed tibi edicam, hoc vero et perfectum erit:  
si te hic vicerit, superiorque fuerit,  
mittam te in-continentem, conjectum in navem nigram,  
85 ad Echetur regem, hominum perniciem omnium,  
qui nasum abscindat et aures sævo ære,  
genitaliaque evulsa det canibus cruda discerpenda.

Sic dixit: ei vero adhuc magis tremor subiit membra:  
in medium autem *eum* duxerunt: illi vero ambo manus elevarunt.  
90 Tum vero deliberavit audens divinus Ulysses,  
utrum feriret, adeo-ut ipsum anima linqueret illic lapsum;  
an ipsum leviter feriret, extenderetque super terram.  
Sic autem ei cogitanti visum-est satius esse,  
leviter ferire, ut ne ipsum cognoscerent Achivi.  
95 Tunc vero *manibus* elevatis, percussit *ei* dextrum humerum  
Irus; ille autem *ei* cervicem percussit sub aure, ossaque intus  
fregit: statim autem venit per os ruber sanguis:  
decidit vero *is* in pulveribus extensus, collisitque dentes,  
calcitrans pedibus terram: at proci illustres  
100 *manibus* sublatis risu emoriebantur. Verum Ulysses  
*eum* trahebat per vestibulum, prehensum pede, donec veniret ad aulam  
porticusque fores; et ipsum ad septum aulæ  
statuit reclinatum; baculum autem ei injecit manui,  
et ipsum compellans verbis alatis allocutus-est:

105 Hic nunc sede, canesque suesque abarcens;  
neu tu-sane hospitum et mendicorum dominus esto,  
vilis quum-sis; necubi quod malum etiam majus accipias.

Dixit, et circum humeros turpem sibi-jaciebat peram  
crebris-locis laceram; *cui* tortile inerat lorum.  
110 Retro autem ipse ad limen profectus desidebat; illi autem iverunt intro  
suaviter ridentes, et *eum* blande-compellabant verbis:

Jupiter tibi det, hospes, et immortales dii alii,  
quodcunque maxime vis, et tibi gratum est animo;  
qui hunc insatiabilem a-mendicando cessare-fecisti  
115 in populo: cito enim ipsum ducemus in-continentem  
ad Echetur regem, hominum perniciem omnium.

Sic igitur dixere; gaudebat autem omine divinus Ulysses:  
Antinous vero ei magnum ventrem apposuit  
plenum pinguedineque et sanguine: Amphinomus vero  
120 panes ex canistro duos apposuit elevatos,  
et poculo aureo propinabat, dixitque:

Salve, pater o hospes, adsit tibi in posterum certe

felicitas; at nunc quidem malis teneris multis.

125 Hunc autem respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
Amphinome, certe valde mihi videris prudens esse;  
tali enim etiam patre *es*; quippe famam bonam audiebam,  
Nisum Dulichiensem bonumque esse divitemque;  
ex-hoc te dicunt natum-esse: diserto autem viro similis-es.  
Propterea tibi dicam; tu vero attende, et me audi:  
130 nihil imbecillius terra nutrit homine  
omnium, quæquæ super terram spirantque et serpunt.  
Nunquam enim putat malum passurum-esse *se* in-posterum,  
quamdiu felicitatem præbent dii, et genua vigent:  
sed quando demum et mala dii beati perficiunt,  
135 etiam hæc fert nolens patienti animo.  
Talis enim mens est terrestrium hominum,  
qualem diem adducat pater hominumque deûmque.<sup>[TR1]</sup>  
Etenim ego quondam debebam inter homines beatus esse;  
multa autem injusta feci, viribus et robori obsequens,  
140 patreque meo fretus, et meis fratribus.  
Quare ne-quis unquam omnino vir injustus sit,  
sed ille silentio dona deorum habeat, quodcunque dent.  
Qualia video procos injusta machinantes,  
possessiones consumentes, et dedecorantes uxorem  
145 viri, quem non-amplius puto ab-amicis et patria terra  
diu abfuturum; valde vero prope *esse*. Sed te deus  
domum subducat, neque occurras illi,  
quando redierit dilectam in patriam terram.  
Non enim sine-cruore utique diremtum-iri puto  
150 procos et illum, postquam domum subierit.

Sic dixit: et libatione-facta bibit dulce vinum;  
iterumque in manibus posuit poculum principi virorum.  
Verum is ivit per domum caro afflicto corde,  
nutans capite; jam enim malum *ei* augurabatur animus.  
155 Sed neque sic fugit mortem; impedivit vero et hunc Minerva,  
Telemachi sub manibus et hasta fortiter ut-domaretur.  
Iterum vero resedit in solio, unde surrexerat.

Illi autem in mente posuit dea cæsiis-oculis Minerva,  
160 filiæ Icarii, prudenti Penelopæ,  
procis se-ostendere, ut diffunderet (*exhilararet*) maxime  
animum procorum, et honorata fieret  
magis viroque et filio, quam antea erat.  
Inaniter autem risit, verbumque dixit et elocuta-est:

165 Eurynome, animus mihi cupit, nequaquam antea quidem,  
procis me-ostendere, invisus licet omnino:  
filio vero dicam verbum, quod utilius fuerit,  
ne plane procis cum-superbis versetur,  
qui bene quidem loquuntur, male autem pone cogitant.

Hanc autem rursus Eurynome œconomia *his* verbis allocuta-est:  
170 næ jam hæc quidem omnia, filia, apposite dixisti.  
Sed i, et tuo filio verbum dic, neu cela,  
corpus quum-tibi-laveris, et unxeris genas:  
neu sic lacrimis fœdata circa faciem  
vade: quoniam malum *est* lugere infinite semper.  
175 Etenim jam quidem tibi filius ea-ætate *est*, quem tu maxime  
supplicabas immortalibus in-puberate videre.

Hunc autem rursus allocuta-est prudens Penelope:  
180 Eurynome, ne hæc suadeas, sollicita licet,  
corpus ut-mihi-lavem, et *me* ungam unguento:  
decorem enim mihi dii, qui Olympum habitant,  
perdiderunt, ex quo ille abivit cavis in navibus.  
Sed mihi Autonoeque et Hippodamiam jube  
venire, ut mihi astent in ædibus:  
sola vero non intrabo inter viros; verecundor enim.



185 Sic igitur dixit: vetula autem per domum *transiens* exivit,  
nuntiatura *hæc* mulieribus, et hortatura ad-eundum.

Tum rursus aliud cogitavit dea *cæsiis-oculis* Minerva:  
filiæ Icarii dulcem somnum infudit.  
Dormiebat vero *ea* reclinata; solutæque-sunt ei artus omnes  
190 ibidem in lecto-repositorio: interim vero nobilissima dearum  
immortalia dona dabat, ut ipsam admirarentur Achivi:  
pulcritudine quidem ei primum vultus pulcros expolivit  
divina, quali quidem pulcre-coronata Cytherea  
ungitur, quum adit Gratiarum chorum amabilem;  
195 et ipsam proceriorem et habitiorem reddidit aspectu;  
candidiorem autem ipsam fecit secto ebore.  
Atque ita quum-fecisset, abiit nobilissima dearum.

Venerunt autem famulæ candidis-ulnis ex domo,  
cum-strepitu advenientes: hanc autem dulcis somnus dimisit;  
200 et abstersit-sibi manibus genas, et locuta-est:

Certe me valde ærumnosam mollis sopor cooperuit:  
utinam mihi sic mollem mortem daret Diana casta  
statim nunc, ut ne-amplius lugens in animo  
ævum corrumpam, mariti desiderans dilecti  
205 omnigenam virtutem: quoniam præstantissimus erat Achivorum.

Sic locuta, descendebat e-cœnaculo splendido,  
non sola; simul hanc et famulæ duæ comitabantur.  
Ac quando demum ad-procos pervenerat divina mulierum,  
stetit inde ad postem domus firmiter structæ  
210 genis obtendens nitida redimicula:  
ancilla autem ei proba utrinque astitit.  
Horum vero illic solvebantur genua, amore autem animo deliniti-sunt;  
omnesque optabant apud *eam* in-lectis recumbere.  
Hæc inde Telemachum affata-est, suum carum filium:

215 Telemache, non-amplius tibi mens integra nec cogitatio:  
puer adhuc quum-esses, etiam magis in mente prudentia versabas:  
nunc autem, quum jam magnus es et ad-pubertatis mensuram pervenisti,  
et aliquis diceret filium *te* esse beati viri,  
magnitudinem et pulcritudinem intuens, alienus vir:  
220 non amplius tibi mens est justa nec cogitatio.  
Quale jam hoc facinus in ædibus factum-est *per te*,  
qui hunc hospitem sivisti indigne-tractari ita.  
Quomodo nunc? si quid hospes, in nostris ædibus  
sedens, sic pateretur vexatione ex gravi,  
225 tibi dedecus opprobriumque inter homines foret.

Hanc vero rursus Telemachus prudens contra allocutus-est:  
mater mea, id quidem non indigne-fero, quod-tu irata-sis:  
at ego animo intelligo et novi singula,  
bonaque et pejora: antea autem adhuc infans eram:  
230 verum enim non possum prudentia omnia advertere;  
nam me obtundunt, assidentes aliunde alius,  
hi mala cogitantes; mihi autem non sunt auxiliores.  
Nequaquam tamen hospitis quidem et Iri pugna facta-est  
procorum consilio; viribus autem hic potentior erat.  
235 Utinam enim, Jupiterque pater, et Minerva, et Apollo,  
ita nunc proci in nostris ædibus  
nutarent capitibus, domiti, alii quidem in aula,  
alii autem intra domum, solutaque-essent membra cujusque;  
uti nunc Irus ille ad aulæ fores  
240 sedet nutans capite, ebrio similis;  
neque erectus stare potest pedibus, nec reverti  
domum, qua ei reditus *est*, quoniam cara membra soluta-sunt.

Sic hi quidem talia inter se loquebantur.  
Eurymachus autem verbis allocutus-est Penelopen:

245 Filia Icarii, prudens Penelope,  
si omnes te viderent per lasium Argos Achivi,

plures proci in vestris ædibus  
a-mane convivarentur; quoniam præstas mulieribus,  
formaque, staturaque, et mente intus æqua.

250 Huic autem respondit deinde prudens Penelope.<sup>[TR2]</sup>  
Eurymache, profecto meam virtutem, formamque, corpusque,  
perdiderunt immortales, quando ad-Ilium ascendebant  
Argivi; cum iis autem meus maritus ivit Ulysses.  
Si ille utique reversus meam vitam tueretur,  
255 major gloria esset mea et melior ita.  
Nunc vero tristor: tot enim mihi immisit mala deus.  
Certe quidem, quando ibat relicta patria terra,  
dextra in carpo prehensa me manu allocutus-est:

O mulier: non enim puto bene-ocreatos Achivos  
260 ex Troja bene omnes incolumes redituros:  
etenim Trojanos aiunt bellatores esse viros,  
tam jaculatores, quam missores sagittarum,  
equorumque velocium vectores; qui citissime  
decreverint magnam contentionem omnibus-æque-gravis belli.  
265 Ideo nescio, utrum me remittat deus, an capiar  
illic in Troja: tibi autem hic omnia curæ-sint.  
Memor-sis patris et matris in ædibus,  
sicut nunc, vel adhuc magis, me absente.  
At postquam jam filium in-pubertate *constitutum* videris,  
270 nube, cui volueris, tua domo relicta.  
Ille sic dicebat; quæ sane nunc omnia perficientur.  
Nox autem erit, quando demum odiosæ nuptiæ obvenient  
perditæ mihi, cujus utique Jupiter felicitatem abstulit.  
Sed hic gravis dolor cor et animum incessit,  
275 procorum non hic mos olim fuit;  
qui præstantemque mulierem et divitis *viri* filiam  
ambire velint, et inter-se contendant:  
hi ipsi adducunt boves et pingues oves,  
puellæ propinquis convivium, et splendida dona dant:  
280 at non alienum victum impune absumunt.

Sic dixit: gavisus-est autem audens divinus Ulysses,  
quod eorum quidem dona attrahebat, mulcebat autem animum  
blandis verbis; mens vero ei alia agitabat.

Illam autem rursus Antinous allocutus-est, Eupithei filius:  
285 filia Icarii, prudens Penelope,  
dona quidem quicumque voluerit Achivorum huc ferre,  
accipe: non enim bonum recusare donationem est:  
nos vero neque ad opera prius quidem ibimus, neque usquam alio,  
quam tu ei nupseris Achivorum, quicumque optimus.

290 Sic dixit Antinous; illis autem placebat sermo:  
donaque proinde allaturum miserunt præconem quisque.  
Antinoo quidem tulit *præco* magnum perpulcrum peplum,  
varium; inerant autem fibulæ duodecim omnes  
aureæ, ansis bene-inflexis aptatæ.  
295 Monile vero Eurymacho multa-arte-elaboratum statim tulit,  
aureum, electricis consertum solis instar.  
Inaures autem Eurydamanti duo servi tulerunt,  
trinis-ocellis, ægre-elaboratas; gratia autem *inde* effulgebat multa.  
A Pisandro vero Polycctoride rege  
300 collare tulit servus, perpulcrum ornamentum.  
Aliud autem alius donum Achivorum pulcrum tulit.  
Ipsa quidem deinde ascendebat in cœnaculum, divina mulierum;  
cum-ea autem simul famulæ ferebant perpulcra dona.

Illi vero ad saltationemque et desiderabilem cantum  
305 conversi delectabant-se; manebantque, vesper dum-superveniret.  
His autem se-delectantibus niger versper supervenit.  
Statim lampadas tres statuerunt in ædibus,  
ut lucerent: circum autem ligna arida posuerunt,  
sicca dudum, facile-ardentes, recens fissa ære;

310 et faces immiscuerunt: alternatim vero succendebant  
famulæ Ulyssis audentis-animi: at inter-eas  
ipse generosus locutus-est ingeniosus Ulysses:<sup>[TR3]</sup>

Famulæ Ulyssis, diu absentis regis,  
ite ad conclavia, ubi *est* veneranda regina:  
315 apud eam vero pensa versate; et delectate ipsam,  
sedentes in domo, vel lanas carpite manibus:  
at ego his lumen omnibus præbebo.  
Si enim velint etiam usque ad Auroram pulcro-solio manere,  
nequaquam me domabunt; multorum-patiens vero valde sum.

320 Sic dixit: hæc autem riserunt, et se-invicem intuebantur.  
Eum autem turpiter objurgabat Melanthe pulcris-genis,  
quam Dolius quidem genuit, fovit autem Penelope,  
filiamque velut enutriebat, dabatque oblectamenta animo:  
sed ne sic quidem retinuit dolorem Penelopes in animo:  
325 sed ea cum-Eurymacho miscebatur, et *eum* amabat:  
hæc utique Ulysssem objurgabat contumeliosis verbis:

Hospes miser, tu-sane aliquis mente exturbatus-es;  
neque vis cubare, æream in domum profectus,  
vel aliquo in diversorium; sed hic multa prædicas.  
330 [confidenter multos inter viros; neque aliquid animo  
times: certe utique tibi vinum occupat mentem, vel tibi semper  
talis mens est: quare et vana loqueris.]  
An exsultas, quod Irum vicisti, erronem?  
*cave* ne-quis tibi cito Iro melior alius insurgat,  
335 qui te circum caput contusum manibus robustis  
domo emittat, fœdatum sanguine multo.

Hanc autem torve intuitus affatus-est ingeniosus Ulysses:  
certe cito Telemacho dicam, canis, qualia loqueris,  
illuc profectus, ut te ibi membratim concidat.

340 Sic locutus, verbis perterruit mulieres.  
Profectæque-sunt ire per domum; solutaque-sunt subtus membra cujusque  
timore: putabant enim ipsum vera dixisse.  
At is apud lampadas prælucens accensas  
stetit, omnes intuens: alia vero ei cor  
345 agitabat mente sua, quæ quidem non irrita facta-sunt.

Procos autem strenuos non omnino sinebat Minerva  
contumelia abstinere acerba, ut adhuc magis  
subiret dolor cor Laertiadæ Ulyssis.  
Inter-hos vero Eurymachus, Polybi filius, incipiebat loqui,  
350 incessens Ulysssem; risum vero sociis fecit:

Audite me, proci inclytæ reginæ,  
ut dicam, quæ me animus in pectoribus jubet.  
Non sine-deo hic vir Ulysseam in domum venit:  
omnino mihi videtur facium splendor esse ipsius  
355 et capitis: quoniam non ei insunt capilli ne pauci quidem.

Dixit, simulque allocutus-est Ulysssem urbium-vastatorem:<sup>[TR4]</sup>  
hospes, nunquid vis mercede-servire, si te suscipiam,  
agri in extremitate, (merces autem tibi sufficiens erit)  
sepesque aggerens, et arbores proceras plantans?  
360 Illic autem ego cibum quidem perennem *tibi* præberem,  
vestimenta-que induerem, pedibus-que calceamenta darem.  
Sed quandoquidem sane opera mala didicisti, non voles  
opus adire, sed mendicare per populum  
mavis, ut possis pascere tuum ventrem insatiabilem.

365 Hunc autem respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
Eurymache, si enim nobis contentio de-opere fieret  
tempore in verno, quando quidem dies longi sunt,  
in herba, falcem quidem ego bene-flexam haberem,  
et vero tu talem haberes, ut experiremur opus,  
370 jejuni usque penitus ad-tenebras, herba autem adesset;  
sive rursus et boves essent agendi, qui *sunt* optimi,

375 rutili, magni, ambo saturati herba,  
 æquales-ætate, par-onus-sustinentes, quorum robur non imbecille,  
 arvumque-quatuor-jugerum esset, cederetque subtus gleba aratro:  
 tunc me videres, an sulcum continuum proscinderem.  
 Si vero et bellum alicunde moveret Saturnius  
 hodie, ac mihi scutum esset, et duæ hastæ,  
 et galea tota-ærea, temporibus apta:  
 380 tunc me videres primis in pugnatoribus congressum,  
 nec mihi ventrem exprobrans loquereris.  
 Sed valde contumeliose-agis, et tibi animus est inclemens:  
 et quidam fere videris magnus esse et fortis,  
 quoniam cum paucis et non bonis versaris.  
 Sin autem Ulysses rediret et perveniret in patriam terram,  
 385 statim tibi hæ portæ, etiamsi latæ admodum sunt,  
 fugienti arctarentur per vestibulum foras.  
 Sic dixit; Eurymachus vero iratus-est in-corde magis,  
 et ipsum, torve intuitus, verbis alatis allocutus-est:  
 Ah miser, certe cito tibi perficiam malum, quod-talia dicis  
 390 confidenter multos inter viros, nec quicquam animo  
 times: certe utique tibi vinum mentem occupat, vel tibi semper  
 talis mens est; quare et vana loqueris.  
 [An exsultas, quod lrum vicisti, errone[m]?]

Sic igitur locutus, scabellum sumsit; at Ulysses  
 395 Amphinomi ad genua desidebat Dulichiensis,  
 Eurymachum veritus: hic autem pocillatorem percussit ad manum  
 dextram; gutturnium vero humi sonuit lapsum:  
 at ille ejulatu-dato cecidit supinus in pulveribus.  
 Proci vero tumultuati-sunt per ædes obscuras;  
 400 sic vero aliquis dicebat, intuitus in propinquum alium:  
 Utinam hic hospes errans alibi periisset,<sup>[TR5]</sup>  
 antequam venisset: ita neutiquam tantum tumultum intulisset.  
 Nunc autem de mendicis contendimus: neque ulla convivii  
 boni erit voluptas; quoniam pejora vincunt.

405 Inter-hos autem et locuta-est sacra vis Telemachi:  
 mirifici, insanitis, et non-amplius continetis animo  
 cibum neque potum: deorum certe aliquis vos concitat.  
 Sed bene epulati decumbite domum profecti,  
 quando animus jubet: pello vero neminem ego.

410 Sic dixit: illi autem omnes mordicus labris compressis,  
 Telemachum admirabantur, quod audaciter loquebatur.  
 Ipsis vero Amphinomus concionatus-est et dixit:  
 [Nisi splendidus filius, Aretiadæ regis:]

O amici, haud jam quisquam super dicto æquo  
 415 contrariis verbis carpens sæviat:  
 neu omnino hospitem pulsate, neu quenquam alium  
 famulorum, qui in ædibus sunt Ulyssis divini.  
 Sed agite, pocillator quidem auspicator poculis,  
 ut, postquam-libaverimus, decumbamus domum profecti:  
 420 hospitem vero sinamus in ædibus Ulyssis  
 Telemacho curæ-esse; hujus enim dilectam venit ad-domum.

Sic dixit: illis autem omnibus gratum sermonem dixit.  
 Ipsis vero craterem miscuit Mulius heros,  
 præco Dulichiensis; famulus autem erat Amphinomi:  
 425 distribuit vero inde omnibus astando; illi autem diis  
 ubi-libarant beatis, biberunt dulce vinum.  
 Ac postquam libarantque et biberant, quantum volebat animus,  
 abiverunt decubituri suas ad domos quisque.

[TR1] "deumque" → "deûmque"

[TR2] "Penelope." → "Penelope:"

[TR3] "Ulyses:" → "Ulysses:"

[TR4] "urbium-vastatorem." → "urbium-vastatorem:"

## Odysseæ XIX.—Ulyssis et Penelopæ colloquium. Agnitio per Eurycleam.<sup>[TR1]</sup>

ARGUMENT: THE DISCOVERY OF ULYSSES TO EURYCLEA.

Ulysses and his son remove the weapons out of the armoury. Ulysses, in conversation with Penelope, gives a fictitious account of his adventures; then assures her he had formerly entertained her husband in Crete; and describes exactly his person and dress; affirms to have heard of him in Phaeacia and Thesprotia, and that his return is certain, and within a month. He then goes to bathe, and is attended by Euryclea, who discovers him to be Ulysses by the scar upon his leg, which he formerly received in hunting the wild boar on Parnassus. The poet inserts a digression relating that accident, with all its particulars.

TEXT:

- 1 At in domo relinquebatur divinus Ulysses,  
procis cædem cum Minerva meditans:  
statim autem Telemachum verbis alatis allocutus-est:
- Telemache, oportet arma Mavortia deponere intus  
5 omnia prorsus; at procos blandis verbis  
palpare, quando te percontentur *arma* desiderantes:  
«ex fumo deposui; quoniam non-amplius illis similia-sunt,  
qualia quondam ad-Trojam proficiscens reliquit Ulysses,  
sed fœdata-sunt, quantum ignis attigit vapor.
- 10 Insuper autem et hoc majus in mentem injecit deus,  
ne qua vino-gravati, contentione instituta inter vos,  
vos-mutuo vulneretis, deturpetisque convivium,  
et nuptiarum-ambitum; ipsum enim ferrum allicit virum.»
- Sic dixit: Telemachus vero dilecto obedivit patri;  
15 evocatamque allocutus-est nutricem Eurycleam:
- Nutrix, age jam mihi contine in ædibus mulieres,  
dum in thalamo deponam arma patris  
pulcra, quæ mihi in domo neglecta fumus corrumpit,  
patre absente; ego vero adhuc infans eram:
- 20 nunc autem *ea* volo deponere, ubi non ignis attinget vapor.
- Hunc autem rursus allocuta-est dilecta nutrix Euryclea:  
utinam enim jam tandem, fili, prudentiam susciperes,  
domum ut-cures et possessiones omnes custodias.  
Sed age, quænam tibi deinde, comitans, lumen portabit?
- 25 famulas vero non sinebas prodire, quæ præluceant.
- Hanc vero rursus Telemachus prudens contra allocutus-est:  
hospes hic; non enim otiosum tolerabo, qui meum sane  
modium attingat, etiam longe qui-venerit.
- Sic igitur dixit: huic vero non-evolans erat verbum (*tacuit*).  
30 Clausit autem januas ædium habitantibus-commodarum.  
Tum vero exsurgentes Ulysses et splendidus filius  
intro-ferebant galeasque et scuta umbonibus-munita,  
hastasque acutas; ante autem Pallas Minerva,  
auream lucernam tenens, lumen perpulcrum faciebat.
- 35 Tunc vero Telemachus alloquebatur suum patrem subito:
- O pater, profecto magnum miraculum hoc oculis video;  
omnino mihi parietes ædium, pulcraque intercolumnia,  
abiegnæque trabes, et columnæ in-altum erectæ,  
lucent oculis, tanquam igne ardente.
- 40 Certe omnino aliquis deus *est* intus *eorum* qui cœlum latum tenent.
- Hunc autem respondens affatus-est ingeniosus Ulysses:  
tace, et in tua mente retine, neu interroga:  
hic sane mos est deorum, qui Olympum habitant.  
Sed tu quidem cubitum-eas; ego vero relinquer hic,

45 ut adhuc magis famulas et matrem tuam provocem;  
hæc vero me lamentans interrogabit de singulis.

Sic dixit: Telemachus vero per domum discessit  
cubiturus in cubiculum, facibus illucentibus,  
ubi antea cubabat, quando ipsi dulcis somnus advenit:  
50 ubi etiam tum cubuit, et Auroram divinam exspectabat.  
At in domo relinquebatur divinus Ulysses,  
procis cædem cum Minerva meditans.

Atque egrediebatur e thalamo prudens Penelope,  
Dianæ similis aut aureæ Veneri.  
55 Cui juxta ignem sedem posuerunt, ubi insidere-solebat,  
tornatam ebore et argento; quam olim faber  
fecerat Icmalius, et subtus scabellum pedibus posuerat,  
aptum ex ipsa, ubi magna injiciebatur pellis.  
Illic desidebat deinde prudens Penelope.

60 Venerunt autem famulæ candidis-ulnis ex domo;  
eæque panem quidem multum auferebant, et mensas,  
et pocula, unde viri superbientes biberant:  
ignem vero a focolis ad-terram jecerunt; aliaque super ipsos  
cumularunt ligna multa, lumen ut esset et calor.  
65 At Ulysssem increpabat Melantho secundo rursus:

Hospes, adhuc et nunc hic molestus-eris per noctem  
versans in domo, observabisque mulieres?  
Sed exi foras, miser, et convivio contentus-sis:  
aut cito et titione percussus ibis foras.

70 Hanc autem torve intuitus allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
improba, cur in-me sic inveheris irato animo?  
an quod non-niteo, mala autem corpore vestimenta indutus-sum,  
mendicoque per populum? necessitas enim urget.  
Tales mendici et erronei viri sunt.

75 Etenim ego quondam domum inter homines habitabam  
beatus divitem, et sæpe dabam erroni,  
tali, qualiscunque esset, et cujuscunque *rei* indigens venisset  
erant vero *mihî* servi valde plurimi, aliaque multa,  
quibus bene vivunt *homines*, et divites vocantur.  
80 Sed Jupiter *hæc* perdidit Saturnius (voluit enim fere):  
ideo nunc *cave* ne-quando et tu, mulier, omnem amittas  
decorem, quo nunc sane inter ancillas ornata-es;  
ne forte tibi domina irata sæviat,  
vel Ulysses venerit; adhuc enim et spei copia *est*.

85 Sin autem ille quidem ita periit, et non-amplius rediturus-est,  
at jam filius talis *adest*, Apollinis quidem voluntate,  
Telemachus; hunc autem nulla in ædibus mulierum  
latet injurians: quoniam non-amplius tantillæ-ætatis est.

Sic dixit; eum vero audivit prudens Penelope;  
90 ancillam autem objurgabat, verbumque dixit et elocuta-est:

Omnino, audax, canis intrepida, non me lates  
perpetrans magnum facinus, quod tuo capite perlues.  
Omnia bene nosti, quoniam ex me audivisti ipsa,  
quod hunc hospitem eram in ædibus meis  
95 de marito interrogatura; quoniam multum tristor.

Dixit, et Eurynomen œconomam sermone allocuta-est:  
Eurynome, affer jam sedem, et pellem super ipsa:  
ut sedens dicat verbum et audiat  
hospes ex me; volo enim ipsum interrogare.

100 Sic dixit: illa vero valde festinanter deposuit ferens  
sedem bene-politam, et ei pellem injiciebat;  
illic consedit deinde audens divinus Ulysses.  
Inter-eos autem sermones exorsa-est prudens Penelope:

105 Hospes, hoc quidem te primum ego percontabor ipsa,  
quis *et* unde es virorum? ubinam tibi urbs et parentes?

Hanc autem respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
o mulier, nemo te hominum in immensa terra  
vituperaret; certe enim tua gloria ad-cœlum latum pervenit,  
sicut alicujus vel regis eximii, qui deo-similis  
110 viris in multis et fortibus regnans,  
justa-jura sustentet; ferat autem terra nigra  
tritica et hordea, graventurque arbores fructu;  
pariunt vero robustæ pecudes, ac mare præbet pisces,  
ex prudenti-administratione; feliciterque degunt populi sub ipso.  
115 Ideo me nunc cetera quidem percontare tua in domo;  
ne-vero meum exquire genus et patriam terram,  
ne mihi magis animum impleas doloribus  
recordanti: valde enim sum ærumnosus. Neque omnino me oportet  
domo in aliena flentemque et lugentem  
120 sedere: quoniam malum *est* lugere infinite semper:  
ne-qua mihi ancillarum succenseat, vel tu ipsa;  
dicatque lacrimis-abundare gravatum me mentem vino.

Huic autem respondit deinde prudens Penelope:  
hospes, nempe meam præstantiam formamque corpusque  
125 perdiderunt immortales, quando ad-Ilium ascenderunt  
Argivi, cum iisque meus maritus profectus-est Ulysses.  
Si ille reversus meam vitam tueretur,  
major gloria esset mea, et melior ita.  
Nunc autem tristor: tot enim mihi immisit mala deus.  
130 [Quotquot enim insulis dominantur optimi,  
Dulichioque, Samoque, et nemorosæ Zacyntho,  
quique ipsam Ithacam late-conspicuam incolunt,  
hi me nolentem ambiunt, atteruntque domum.]  
Ideo neque hospites curo, neque supplices,  
135 neque omnino præcones, qui publici-ministri sunt:  
sed Ulysses desiderans, curo contabesco corde.  
Hi autem nuptias urgent; ego vero dolos struo.  
Vestem mihi primum inspiravit in-mentem deus,  
exorsa magnam telam, in ædibus ut-texerem,  
140 subtilem et amplam: statim autem inter-illos dixi:  
Juvenes, mei proci, quandoquidem mortuus-est divinus Ulysses,  
manete urgentes meas nuptias, donec vestimentum  
perfecero, (ne mihi vana fila pereant)  
Laerti heroi sepulcrale, in *illud tempus* quando ipsum  
145 fatum perniciosum corripuerit longum-sternentis mortis:  
ne-qua mihi in populo Achivarum succenseat,  
si sine vestimento jaceat, multa qui-possedit.  
Sic dixi: illis autem persuasus-est animus generosus.  
Tunc interdiu quidem texebam magnam telam,  
150 noctu vero dissolvebam, postquam faces mihi-apposueram.  
Sic triennium quidem latebam ego et persuadebam Achivis:  
sed quum quartus venit annus, et advenerunt horæ,  
[mensibus exeuntibus, ac dies multi circumacti-sunt,]  
tum demum me, per famulas, canes non (*nihil*) curantes,  
155 deprehenderunt *proci* supervenientes, et increpuere verbis.  
Sic illud quidem perfeci, etiam nolens, ex necessitate.  
Nunc vero neque effugere possum nuptias, neque ullum aliud  
consilium amplius invenio; valde autem hortantur parentes  
nubere; et ægre-fert filius victum devorantes,  
160 cognoscens; jam enim vir *est* qui-valeat maxime  
domum curare, cuique Jupiter gloriam præbeat.  
Sed et sic mihi dic tuum genus, unde sis;  
non enim a quercu es olim-fabulosa, neque a petra.

Hanc autem respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
165 o uxor veneranda Laertiadæ Ulyssis,  
nondum desines meum genus interrogare?  
Sed tibi enarrabo; certe quidem me doloribus dabis  
pluribus, quam *quibus* teneor: hic enim mos *est*, quando a patria  
sua absit vir tanto tempore, quanto ego nunc,

170 multas hominum per urbes errans, dolores patiens:  
sed etiam sic dicam, quod me percontaris et interrogas.

Creta quædam terra est, medio in nigro ponto,  
pulcra et pinguis, circumflua; in *ea* autem homines  
*sunt* multi, innumeri, nonaginta urbes:  
175 alia autem aliorum lingua mixta: insunt quidem Achivi,  
insunt vero indigenæ-Cretenses magnanimi, insunt et Cydones,  
Doriensesque trifariam-divisi, divinique Pelasgi.  
Inter has autem (*urbes*) *est* Cnossus, magna urbs: ubi Minos  
per-novem-annos regnabat, Jovis magni confabulator,  
180 patris mei pater, magnanimi Deucalionis.  
Deucalion vero me genuit et Idomeneum regem:  
sed ille quidem in navibus incurvis-puppibus ad Ilium  
abiit una-cum Atridis: mihi vero nomen inclytum Æthon,  
*sumque* junior natus; ille etenim prior et melior.  
185 Illic Ulyssem ego vidi, et hospitalia dedi.  
Etenim eum ad-Cretam deduxerat vis venti,  
euntem ad-Trojam, quum-abegisset *eum* a-Maleis:  
statuit autem *naves* in Amniso, ubi specus *est* Lucinæ,  
in portibus difficilibus: vix tamen evasit procellas.  
190 Statim vero Idomeneum quærebat, ad-urbem ascendens:  
hospitem enim ipsum dicebat dilectumque esse, reverendumque.  
Huic autem jam decima vel undecima erat aurora  
digresso cum navibus incurvis-puppibus Ilium versus.  
Illum quidem ego ad ædes ducens bene hospitio-excepi,  
195 cum-cura amice-tractas, e-multis in domo suppetentibus;  
et ei, ceterisque sociis, qui una ipsum comitabantur,  
de-publico farinas dedi, et nigrum vinum collectum,  
et boves ad-sacrificandum, ut explerent-sibi animum.  
Illuc per-duodecim quidem manebant dies divini Achivi:  
200 coercebat enim *eos* Boreas ventus magnus, neque in terra  
sinebat stare; infestus vero aliquis excitavit deus:  
tertio-decimo autem ventus cecidit: illi vero avehebantur.

*Ita* fingebat, mendacia multa dicens, veris similia:  
illi autem audienti fluebant lacrimæ, liquefiebatque cutis.  
205 Sicut autem nix liquescit in summis montibus,  
quam Eurus liquefecit, postquam Zephyrus defuderit;  
liquefcente autem ea fluvii implentur labentes:  
sic ejus liquefiebant pulcræ genæ lacrimas-fundentis,  
flentis suum virum assidentem. At Ulysses  
210 animo quidem flentem suam miserabatur uxorem,  
oculi autem tanquam cornua stabant, aut ferrum,  
immoti in palpebris: dolo vero ille lacrimas occultabat.  
Illa autem postquam satiata-est lacrimoso fletu,  
iterum ipsum verbis respondens allocuta-est:

215 Nunc quidem demum te, hospes, puto *me* experturam,  
an vere profecto illic cum divinis sociis  
hospitio-exceperis in ædibus meum maritum, sicut dicis.  
Dici mihi, qualia quædam circa corpus vestimenta indutus-erat  
ipseque qualis erat; et *dic* socios, qui eum comitabantur.

220 Hanc autem respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
o mulier, difficile *est*, tanto tempore seorsum quum-absim,  
dicere; jam enim ei vigesimus annus est,  
ex quo illinc abiit, et a-mea discessit patria:  
verum etiam sic dicam, sicut mihi imaginatur cor.  
225 Lænam purpuream villosam habebat divinus Ulysses,  
duplicem; at ei fibula auro facta-erat  
calamis geminis: antrorsum vero *opus* variegatum erat:  
in anterioribus pedibus canis tenebat varium hinnulum,  
palpitantem intuens; hoc autem admirabantur omnes,  
230 quod hi aurei quum-essent, hic quidem intuebatur hinnulum suffocans;  
at ille, effugere cupiens, palpitabat pedibus.  
Etiam tunicam animadverti circa corpus splendidam,



qualem cepa tunicam de arida:  
ita quidem erat mollis; splendida autem erat, solis instar:  
235 profecto quidem multæ ipsam admiratæ-sunt mulieres.  
Aliud autem tibi dicam, tu vero in mente reconde tua:  
nescio utrum hæc indutus-fuerit circa corpus domi Ulysses,  
an aliquis sociorum dederit in navi eunti,  
aut aliquis alicubi etiam hospes: quoniam multis Ulysses  
240 erat carus; pauci enim Achivorum *ei* erant similes.  
Et ei ego æreum ensem, et duplicem dedi *vestem*  
pulcram, purpuream, et talarem tunicam:  
honorate autem dimittebam bene-tabulata in navi.  
Et quidem eum præco paulo major-natu ipso  
245 comitabatur: etiam hunc tibi dicam, qualis erat:  
gibbosus in humeris, nigra-cute, crispo-capite;  
Eurybates vero *ei* nomen erat: honorabat autem eum supra ceteros  
suos socios Ulysses, quod sibi animo congrua sentiret.

Sic dixit: illi autem adhuc magis desiderium excitavit fletus,  
250 signa agnoscenti, quæ ei certa dixit Ulysses:  
Ea autem postquam satiata-est lacrimoso fletu,  
tunc ipsum verbis respondens allocuta-est:

Nunc quidem demum mihi, hospes, antea quum esses miserandus,  
in ædibus meis carusque eris, honoratusque:  
255 ipsa enim *ei* hæc vestimenta ego præbui, qualia dicis,  
plicata ex thalamo; fibulamque imposui splendidam,  
illi ornamento ut-esset; eum autem non suscipiam rursus,  
domum reversum, dilectam in patriam terram.  
Ita malo fato cava in navi Ulysses  
260 abiit, visurus malium-Ilum non nominandum.

Hanc autem respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
o uxor veneranda Laertiadæ Ulyssis,  
ne-amplius nunc corpus pulcrum macera, neu quid animum  
tabefac, maritum deflens; succenseo quidem nihil:  
265 etenim quævis et aliusmodi luget virum amissum,  
cui-virgo-nupserit, cui filios peperit amore mixta,  
atque Ulyssem, quem aiunt diis similem esse.  
Sed a-fletu quidem cessa, meum autem adverte sermonem:  
vere enim tibi loquar, nec celabo,  
270 quomodo jam Ulyssis ego de reditu audivi,  
prope *versantis* Thesprotorum virorum in ubere populo,  
vivi: atque vehit res-pretiosas multas et egregias,  
petens per populum: at dilectos socios  
perdidit, et navem cavam in nigro ponto,  
275 Thrinacria ab insula veniens: irati-sunt enim ipsi  
Jupiterque et Sol: hujus enim boves interfecerunt socii.  
Illi quidem omnes perierunt fluctuoso in ponto:  
hunc autem super carina navis ejecit unda in continentem,  
Phæacum in terram, qui propinqui-diis sunt:  
280 qui sane ipsum ex animo, deum veluti, honorabant,  
et ei multa dederunt, deducereque eum volebant ipsi  
domum incolumem. Et jam pridem hic Ulysses  
esset; sed inde ei hoc utilius visum-est animo,  
opes colligere multam super terram eunti:  
285 adeo astutias multas præ mortalibus hominibus  
novit Ulysses; nec quicquam *cum-eo* contenderet homo alius.  
Sic mihi Thesprotorum rex dixit Phidon;  
jurabat autem ad me ipsum, libans in domo,  
navem *ejus* esse-deductam, et paratos esse socios,  
290 qui jam ipsum deducent dilectam in patriam terram.  
Sed me prius dimisit; contigit enim ut-iret navis  
virorum Thesprotorum in Dulichium tritici-ferax.  
Et mihi possessiones ostendit, quas collegerat Ulysses:  
et sane in decimam generationem alium adhuc alerent:  
295 tantæ ei res-pretiosæ jacebant in ædibus regis.

Ipsum autem in Dodonen dixit ivisse, ut dei  
 ex quercu alto-vertice Jovis consilium audiret,  
 quomodo rediret dilectam in patriam terram,  
 jam diu absens, utrum palam, an clam.  
 300 Sic ille quidem ita est salvus, et veniet jam  
 proxime; neque amplius longe ab-amicis et patria terra  
 diu aberit: omnino autem tibi jurajuranda dabo.  
 Sciat nunc Jupiter primum, deorum summus et optimus,  
 focusque Ulyssis eximii, ad-quem veni:  
 305 certe quidem hæc omnia perficientur, sicut dico.  
 Hoc ipso anno veniet huc Ulysses,  
 hoc quidem exeunte mense, illo autem ineunte.  
 Hunc autem rursus allocutus-est prudens Penelope:  
 utinam enim hoc, hospes, verbum perfectu sit;  
 310 ita cito cognosceres amicitiamque multaque dona accipienda  
 ex me, adeo ut aliquis te occurrens beatum-diceret.  
 Sed mihi sic in animo *aliquid* præseit, sicut erit videlicet:  
 neque Ulysses amplius domum veniet, nec tu deductione  
 potieris; quoniam non tales rectores sunt in domo,  
 315 qualis Ulysses erat inter viros, si unquam fuit,  
 ad-hospites venerandos dimittendos et excipiendos.  
 Sed ipsum, famulæ, lavate, deponiteque cubile,  
 strata, et lænas, et integumenta splendida,  
 ut bene calens ad Auroram aureo-solio perveniat.  
 320 Mane autem valde mature lavateque ungitæque,  
 ut intus apud Telemachum de-jentaculo cogitet  
 sedens in domo: ei autem gravius *erit*, qui illorum  
 hunc molestia-afficiet perniciosus: neque ullum negotium  
 hic amplius *ei* faciet, valde licet iratus graviter.  
 325 Quomodo enim de-me tu, hospes, scies, ecquid mulieribus  
 aliis præstem mente, et prudenti consilio,  
 si squalidus, mala *vestimenta* indutus, in ædibus  
 conviveris? homines autem brevis-ævi sunt.  
 Qui quidem crudelis ipse sit, et crudelia sentiat,  
 330 huic imprecantur omnes homines dolores in-posterum  
 vivo; at mortuum probris-insequuntur cuncti.  
 Qui autem bonus ipse sit, et bona sentiat,  
 hujus quidem gloriam latam hospites perferunt  
 omnes ad homines; multique eum eximium dicere-solent.  
 335 Hanc autem respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
 o uxor veneranda Laertiadæ Ulyssis,  
 profecto mihi lænæ et integumenta splendida  
 odio-erant, quando primum Cretæ montes nivales  
 reliqui in navi proficiscens longis-remis instructa.  
 340 Cubabo autem, sicut antea quidem insomnes noctes ducebam.  
 Multas enim jam noctes sordido in cubili  
 requievi, et exspectavi pulcro-solio-insidentem Auroram divinam.  
 Neque omnino mihi lotio pedum grata animo  
 est; nec mulier pedem tanget nostrum  
 345 earum, quæ tibi in domo ministræ sunt,  
 nisi aliqua anus est antiqua, honesta sciens,  
 quæ toleraverit tanta mente, quanta ego:  
 hanc vero non ægre-tulerim pedes tangere meos.  
 Hunc autem rursus allocuta-est prudens Penelope:  
 350 hospes dilecte: nondum enim quisquam vir prudens adeo  
 hospitum longinquorum carorum meam advenit domum:  
 adeo tu valde scite prudentia omnia dicis:  
 est autem mihi anus, cata mente consilia habens,  
 quæ illum infelicem bene nutriebat, et educebat,  
 355 susceptum manibus, quando ipsum primum peperit mater;  
 quæ tibi pedes lavabit, debilis quantumvis sit.  
 Verum age nunc surgens, prudens Euryclea,  
 lava tui domini æqualem: et fere Ulysses

jam talis est pedibus, talisque manibus;  
360 cito enim in malo homines consenescent.

Sic igitur dixit: vetula autem operuit manibus vultum,  
lacrimasque emisit calidas, verbumque luctuosum dixit:

Hei mihi, *quod* ego tui, fili, *servandi* impotens! certe te Jupiter præ  
hominibus odit, deûm reverente animo instructum.

365 Nondum enim quisquam mortalium tot Jovi fulmine-gaudenti  
pinguia femora combussit, neque *tot* eximias hecatombas,  
quot tu ei dedisti, precans ut pervenires  
ad-senectutem placidam, nutriresque splendidum filium;  
nunc autem tibi soli omnino abstulit reditus diem.

370 Sic fere etiam illum probris-insequantur mulieres  
hospitum longinquorum, quando alicujus inclytas ad ædes pervenerit,  
sicut te, *senex*, canes hæ probris-insequuntur cunctæ,  
quarum nunc contumeliamque et opprobria multa vitans,  
non sinis eas *te* lavare; me vero non invitam jussit  
375 filia Icarii, prudens Penelope.

Ideo tibi pedes lavabo, simulque ipsius Penelopes  
et tui gratia; quoniam mihi commovetur intus animus  
doloribus. Verum age nunc adverte verbum, quod dicam:  
multi sane hospites ærumnosi hunc venerunt,  
380 sed nondum quemquam dico similem sic vidisse *me*,  
sicut tu corpore voceque pedibusque Ulyssi similis-es.

Hanc autem respondens allocutus est-ingeniosus Ulysses:  
o vetula, sic dicunt quicumque viderunt oculis  
nos ambos, valde similes nobis-invicem  
385 esse; sicut tu ipsa animum-advertens dicis.

Sic igitur dixit: vetula vero lebetem sumsit splendentem,  
in-quo pedes abluebant: aquam autem infudit multam  
frigidam; deinde vero calidam insuper-fudit. At Ulysses  
sedebat ad focum, ad tenebras autem convertit-se cito;  
390 statim enim in animo suspicatus-est, ne ipsum attrectans  
cicatricem animadverteret et manifestæ res fierent.

Lavabat autem *ea* inde propius accedens dominum suum; statim vero agnovit  
cicatricem, quam aliquando ei aper inflixit albo dente,  
in-Parnassum profecto, ad Autolycumque et filios,  
395 matris suæ patrem strenuum, qui hominibus præcellebat  
furtoque jurandoque (*se nihil abstulisse*); deus vero ei ipse dedit  
Mercurius: huic enim grata femora adolebat  
agnorum et hædorum; hic autem eum lubens una comitabatur.  
Autolycus vero quum-venisset Ithacæ in opulentum populum,  
400 filium recens natum invenit filiæ suæ:  
hunc ei Euryclea caris genibus imposuit,  
desinenti a-cœna; verbumque dixit et elocuta-est:

Autolyce, ipse nunc nomen inveni, quod imponas  
filiæ filio dilecto; exoptatissimus autem tibi est.

405 Huic vero rursus Autolycus respondit, dixitque:  
gener meus, filiaque, imponite nomen, quod dixerò:  
multis enim ego indignatus huc venio  
viris et mulieribus super terram almam:  
huic autem Ulysses nomen esto inditum. At ego,  
410 quando puber-factus maternam in magnam domum  
venerit in-Parnassum, ubi fere mihi possessiones sunt:  
ex-his illi ego dabo, et ipsum gaudentem dimittam.

Horum gratia ivit Ulysses, ut sibi *is* præberet splendida dona.

415 Hunc quidem deinde Autolycusque et filii Autolyçi  
manibusque *dati* salutabant, verbisque blandis:  
mater autem Amphithea matris, circumplexa Ulysssem  
osculata-est ipsi caputque et ambo lumina pulcra.  
Autolycus vero filios jussit gloriosos  
cœnam parare: illi autem hortanti auscultarunt:  
420 statim vero introduxerunt bovem masculam quinquennem,

eum excoriarunt, curaruntque, et ipsum diviserunt totum,  
minutatimque-conciderunt scite, transfixerunt verubus,  
assaruntque perite, diviseruntque portiones.

425 Sic tunc quidem per-totum diem ad solis occasum  
epulabantur; nec quicquam animus indigebat convivio æquo.  
Quando autem sol occidit, et tenebræ supervenere,  
tunc demum decubuerunt, et somni donum ceperunt.

Quando vero mane-genita apparuit roseis-digitis Aurora,  
430 profecti-sunt ire in venationem, et canes et etiam ipsi  
filii Autolyçi; cum his autem divinus Ulysses  
ibat: altum vero montem ascenderunt indutum silva  
Parnassi: cito autem pervenerunt ad-juga ventosa.  
Sol quidem deinde recens percutiebat arva,  
ex placide-fluente profundo Oceano.  
435 Ipsi autem in vallem perveniebant, venatores; ante eos vero  
vestigia scrutantes canes ibant; at pone  
filii Autolyçi: cum his autem divinus Ulysses  
ibat prope canes, vibrans longæ-umbræ hastam.  
Ibi vero in silva densa jacebat magnus aper;  
440 quam quidem nec ventorum perflabat vis humidum spirantium,  
neque ipsam Sol lucens radiis percutiebat,  
neque imber penetrabat penitus: adeo quidem densa  
erat: at foliorum inerat fusio affatim multa.  
Hunc autem virorumque canumque strepitus circumsonuit-pedum,  
445 ut venantes ingruebant: hic vero adversus ex arbusto,  
erectis valde cervicis-setis, ignemque oculis spectans,  
stetit prope ipsos: ac primus-omnium Ulysses  
irruit, elevata longa hasta, manu robusta,  
vulnerare cupiens: sed ipsum prævertens percussit aper  
450 super genu; multum autem exhaustit carnis dente  
oblique adortus; nec-tamen ad-os pervenit viri.  
Illum vero Ulysses vulneravit assecutus ad dextrum humerum;  
penitus autem transiit splendidæ hastæ cuspis:  
decidit vero *is* in pulveribus porrectus; avolavit autem animus.  
455 Circa-hunc quidem deinde Autolyçi filii dilecti occupabantur;  
vulnus autem Ulyssis eximii, deo-paris,  
ligaverunt scite; et incantatione sanguinem nigrum  
cohibuere: statim autem pervenere cari ad ædes patris.  
Illum quidem Autolycusque et filii Autolyçi  
460 bene postquam-sanarant, et splendida dona *ei* præbuerant,  
cito gaudentem caram gaudentes dimiserunt  
in Ithacam: eo quidem pater et veneranda mater  
gaudebant reverso, et interrogabant singula  
de-cicatrice, quid passus-esset: ille autem ipsis rite enarravit,  
465 ut ipsum venantem percusserit aper albo dente,  
ad-Parnassum profectum cum filiis Autolyçi.

Hanc *cicatricem* anus manibus pronis prehensam,  
agnovit atrectans; pedem autem dimisit ut-*ei*-excideret;  
470 incidit vero lebeti tibia; resonuit autem æs,  
retroque in-alteram-partem inclinatum-est; et in-terram effusa est aqua.  
Ipsius vero simul gaudium et dolor invasit mentem; atque ei oculi  
lacrimis impleti-sunt; clara vero ei hæsit vox.  
Prehenso autem *ejus* mento, Ulyssem allocuta-est:

475 Profecto omnino Ulysses es, care fili: nec te ego  
prius agnovi, quam plane herum meum contrectassem.

Dixit, et Penelopen intuita-est oculis,  
indicare volens carum maritum intus esse.  
Ea autem nec videre potuit e-regione, neque animadvertere;  
ei enim Minerva mentem avertit; at Ulysses  
480 manua admota guttur *nutricis*prehendit dextra;  
altera vero ad-se propius traxit, dixitque:

Nutrix, cur me vis perdere? tu vero me nutrivisti ipsa  
tuam ad mammam; nunc vero dolores multos perpessus

veni vigesimo anno in patriam terram.  
485 Sed postquam animadvertisti, et tibi deus injecit animo,  
tace, ne-quis alius in ædibus audiat.  
Sic enim edico, hoc vero et perfectum erit:  
si sub me deus domuerit procos illustres,  
nec, nutrix licet-sis, a-te abstinebo, quando alias  
490 famulas in ædibus meis interficiam mulieres.

Hunc autem rursus allocuta-est prudens Euryclea:  
fili mi, quale tibi verbum fugit ex septo dentium!  
Nosti quidem qualis meus animus firmus, nec cedens:  
tenebo vero sicut aliquis solidus lapis, aut ferrum.  
495 Aliud vero tibi dicam, tu autem in mente reconde tua:  
si sub te deus domuerit procos illustres,  
tum vero tibi recensebo in ædibus mulieres,  
et quæ te parum-honorent, et quæ inculpatæ sint.

Hanc autem respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
500 nutrix, cur vero tu eas indicabis? neque omnino te oportet.  
Bene utique et ipse ego observabo, et cognoscam unamquamque:  
sed tene silentio verbum, committe vero *rem* diis.

Sic igitur dixit: anus autem per domum exivit,  
allatura pedum-lavacra; priora enim effusa-erant omnia.  
505 Ac postquam laveratque *eum* et unxerat pingui oleo,  
iterum propius ad-ignem traxit-sibi sedile Ulysses  
calefacturus-se, cicatricem autem pannis cooperuit.  
His vero sermones exorsa-est prudens Penelope:

Hospes, paulum quidem te amplius ego percontabor ipsa:  
510 etenima jam cubitus cito erit placidi hora *ei quidem*,  
quemcunque somnus ceperit dulcis, etiam dolentem:  
sed mihi etiam dolorem immensum præbuit deus:  
per-diem etenim delector lamentans, flens,  
et mea opera inspiciens et ancillarum in domo:  
515 at postquam nox venit, cepitque lectus omnes,  
jaceo in lecto, crebræque mihi circa densum cor  
acutæ curæ lugentem lacessunt.  
Sicut autem quando Pandarei filia, viridans Aedon (*luscinia*),  
pulcre canit, vere recens ineunte,  
520 arborum in foliis sedens densis,  
quæ frequenter versans fundit multisonam vocem,  
filium lugens Itylum carum, quem quondam ære  
interfecit per insipientiam, filium Zethi regis;  
sic et mihi bifariam animus movetur huc et illuc,  
525 utrum maneam apud filium, et integra omnia servem,  
possessionem meam, famulasque, et altam magnam domum  
torumque reverens mariti, populique famam;  
an jam una sequar Achivorum *eum* quicumque optimus  
ambit *me* in ædibus, quum-præbuerit infinita sponsalia.

Filius autem meus, donec quidem fuit adhuc infans et animi-impotens,  
530 nubere non me sinebat mariti domum reliquentem:  
nunc vero quando jam adultus est et ad-pubertatis mensuram pervenit,  
jam me optat retro abire e domo  
ob-possessionem indignans, quam ei consumunt Achivi.

535 Sed age mihi hoc somnium declara, et audi.  
Anseres mihi in domo viginti triticum edunt  
ex aqua, atque ipsis lætor, inspiciens:  
profecta vero ex monte magna aquila adunco-rostro  
omnibus cervices confregit, et interfecit; hi autem fusi-sunt  
540 conferti in ædibus: illa vero in ætherem divinum elevata-est.  
At ego flebam et ejulabam, etiam in somnio;  
circum autem me congregabantur pulcris-comis Achivæ  
miserabiliter lugentem, quod mihi aquila interfecerat anseres.  
Reversa autem desidebat in prominenti tecto;  
545 voceque humana me compescebat, dixitque:  
Confide, Icarii filia longe-lateque-inclyti;

non somnium *hoc-est*, sed visio vera, quæ utique perfecta erit.  
 Anseres quidem, proci *sunt*; ego autem aquila avis  
 eram antea; nunc demum tuus maritus veni,  
 550 qui omnibus procis sævam mortem inferam.  
 Sic dixit: at me dulcis somnus dimisit.  
 Circumspectans autem anseres in ædibus animadverti,  
 triticum comedentes apud pelvim, ubi antea quidem.  
 Hanc autem respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
 555 o mulier, nequaquam licet declarare somnium,  
 alio deflectentem: quandoquidem sane tibi ipse Ulysses  
 dixit, quomodo perfecturus-sit: procis vero apparet exitium  
 omnibus prorsus; neque ullus mortem et fatum effugiet.  
 Hunc autem rursus allocuta-est prudens Penelope:  
 560 hospes, profecto quidem somnia inscrutabilia, indiscriminatum-loquentia  
 sunt, neque plane perficiuntur hominibus.  
 Duæ etenim portæ debilium sunt somniorum:  
 nam altera quidem cornibus facta est; altera autem ebore:  
 horum quæ quidem venerint per sectum ebur,  
 565 hæc decipiunt, verba irrita ferentia;  
 quæ vero per polita cornua iverint foras,  
 hæc vera perficiunt, hominum quando aliquis viderit.  
 At mihi non hinc puto grave somnium  
 venisse: certe gratum mihi et filio foret.  
 570 Aliud autem tibi dicam, tu vero in mente reconde tua:  
 hæc jam aurora adveniet infausta, quæ me Ulyssis  
 a-domo amovebit: nunc enim deponam certamen,  
 secures, quas ille in ædibus suis  
 statuebat ordine, navium-statumina veluti, duodecim omnes:  
 575 stans autem ille valde procul, *per omnia foramina* trajiciebat sagittam.  
 Nunc vero procis certamen hoc imponam:  
 qui autem facillime intenderit arcum in manibus,  
 et jaculatus-fuerit per-secures duodecim omnes,  
 hunc una sequar, relicta hac domo  
 580 juventutis *meæ*, perpulcra, plena victu;  
 cujus aliquando recordaturam me-puto, vel in somnio.  
 Hanc autem respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
 o uxor veneranda Laertiadæ Ulyssis,  
 ne-amplius nunc differ in ædibus hoc certamen;  
 585 ante etenim ingeniosus veniet huc Ulysses,  
 quam isti hunc arcum bene-politum contrectantes,  
 nervumque intenderint, jaculatique-fuerint per-ferrum.  
 Hunc autem rursus-allocuta-est prudens Penelope:  
 si velles mihi, hospes, assidens in ædibus  
 590 *me* delectare, haud mihi somnus in palpebras funderetur.  
 Verum enim nequaquam licet insomnes esse semper  
 homines; namque singulis sortem imposuerunt  
 immortales mortalibus super almam terram.  
 Sed sane ego, in-cœnaculum ubi-ascendero,  
 595 decumbam in lecto, qui mihi luctuosus factus-est,  
 semper lacrimis meis imbutus, ex quo Ulysses  
 abiit, visurus malum-Ilium non nominandum.  
 Illic cubuero: tu vero cuba hac in domo,  
 vel humi ubi-straveris, vel *famuli* cubilia deponunto.  
 600 Sic locuta ascendit in-cœnacula splendida,  
 non sola; cum ea et famulæ iverunt aliæ.  
 In-cœnacula autem ubi-ascenderat cum famulis mulieribus,  
 flebat deinde Ulysses, carum maritum; donec ei somnum  
 dulcem palpebris immisit cæsiis-oculis Minerva.

## Odysseæ XX.—Quæ ante cædem procorum facta.

### ARGUMENT:

While Ulysses lies in the vestibule of the palace, he is witness to the disorders of the women. Minerva comforts him, and casts him asleep. At his waking he desires a favourable sign from Jupiter, which is granted. The feast of Apollo is celebrated by the people, and the suitors banquet in the palace. Telemachus exerts his authority amongst them; notwithstanding which, Ulysses is insulted by Caesippus, and the rest continue in their excesses. Strange prodigies are seen by Theoclymenus, the augur, who explains them to the destruction of the wooers.

### TEXT:

- 1       Atque in vestibulo cubabat divinus Ulysses:  
sub *se* quidem crudam bubulam *pellem* stravit, at superne  
pelles multas ovium, quas sacrificabant Achivi:  
Eurynome vero deinde lænam injecit ad-somnum-composito.
- 5       Illic Ulysses procis mala meditans in animo,  
jacebat vigilans: sed ex domo mulieres  
iverunt, quæ cum-procis miscebantur pridem,  
sibi-invicem risumque et hilaritatem præbentes.  
Hujus autem commovebatur animus in pectoribus caris:
- 10       multum vero deliberabat in mente et in animo,  
utrum adortus mortem pararet unicuique,  
an adhuc sineret cum-procis superbis misceri  
extremo et ultimo: cor autem ei intus latrabat.  
Sicut vero canis tenellos circa catulos gradiens,
- 15       in-virorum ignotum latrat ardetque pugnare;  
sic hujus intus latrabat *cor* ægre-ferentis mala opera;  
pectus autem percutiens, cor increpuit sermone:  
Tolera jam, cor; et pejus aliud aliquando tolerasti,  
die illo, quando tibi robore invictus comedebat Cyclops
- 20       fortes socios; tu vero sustinebas, donec te sollertia  
eduxit ex antro, quum-putares *te* moriturum.  
Sic dixit, in pectoribus increpans carum cor:  
ei autem plane *ut navis* in retinaculo cor manebat tolerans  
continenter: at ipseolvebatur huc et illuc.
- 25       Sicut autem quando ventriculum vir, multo igne ardenti,  
plenum pinguedineque et sanguine, huc et illuc  
varie-versat, valdeque cito cupit assatum-esse:  
sic ille huc et illucolvebatur, deliberans,  
quomodo demum procis impudentibus manus inferret,
- 30       solus quum-esset, multis. Prope vero eum venit Minerva  
de-cælo delapsa: corpore autem assimilata-erat mulieri:  
stetitque ei supra caput, et ipsum sermone allocuta-est:  
Cur iterum vigilas, præ omnibus infelix viris?  
domus quidem tibi hæc est, uxor autem tibi hæc in domo,
- 35       et filius, qualem fere aliquis cuperet esse *sibi* filium.  
Hanc autem respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
certe jam hæc omnia, dea, apposite dixisti;  
sed nonnihil mihi hoc animus in mente cogitat,  
quomodo demum procis impudentibus manus inferam,
- 40       solus quum-sim; hi autem semper frequentes intus sunt.  
Insuper autem et hoc majus in mente cogito:  
si enim *eos* interfecero, Jovisque tuaque voluntate,  
quo subterfugiam? hoc te considerare jubeo.  
Hunc autem rursus allocuta-est dea cæsiis-oculis Minerva:
- 45       miser, et quidem aliquis etiam pejori confidit socio,  
qui-quidem mortalisque sit et non tanta consilia noverit:  
at ego dea sum, perpetuo quæ te custodio  
in omnibus laboribus; dicam autem tibi aperte:  
si-vel quinquaginta agmina articulate-loquentium hominum
- 50       nos circumstarent, interficere cupientia Marte,

etiam horum abigeres boves et pingues oves.  
Sed capiat te et somnus: molestum *est* etiam excubare  
tota-nocte vigilantem; e-malis vero emerges jam-nunc.

55 Sic dixit; et inde ei somnum palpebris infudit:  
ipsa autem retro in Olympum abiit nobilissima dearum,  
quando hunc somnus capiebat, solvens curas animi,  
membrorum-relaxator. Uxor vero experrecta-est honesta sciens:  
flebatque inde in lectis sedens mollibus.

60 Ac postquam flens satiarat-se suo in animo,  
Dianæ primum supplicavit divina mulierum:

Diana, veneranda dea, filia Jovis, utinam mihi jam  
sagitta pectoribus immissa animum eximeres  
statim nunc; vel postea me raptam procella  
iverit portans per aereas vias,  
65 et fluentis injiciat reflui Oceani.  
Sicut autem quando Pandari filias sustulerunt procellæ;  
quibus parentes quidem perdididerant dii; ipsæ autem relictæ-erant  
orbæ in ædibus, curavit vero divina Venus  
caseo, et melle dulci, et suavi vino:

70 Juno autem ipsis præ omnibus dedit mulieribus  
speciem et prudentiam; proceritatem vero præbuit Diana casta;  
opera autem Minerva docuit inclyta operari.

Quando Venus divina adiit magnum Olympum,  
puellis petitura perfectionem floridarum nuptiarum,  
75 ad Jovem gaudentem-fulmine (ille etenim bene scit omnia,  
fortunamque infortuniumque mortalium hominum):  
interea tamen puellas Harpyiæ abriperunt,  
et dederunt odiosis Erinnybus servituras:

80 sic me deleant Olympias domos habentes,  
vel me pulcris-comis-prædita feriat Diana: ut Ulyssem  
ob-oculos-habens, etiam terram odiosam subeam,  
neu omnino pejoris viri lætificem mentem.

Sed hoc quidem et tolerabile habet malum, quando aliquis  
per-dies quidem flet, perpetuo dolens corde,  
85 per-noctes vero somnus *eum* habet (hic etenim oblivisci-facit omnium  
bonorum et malorum, ubi palpebras obtexerit:)  
at mihi et insomnia immittere-solet mala deus.

Hac enim rursus mihi nocte accubuit similis ipsi,  
talis, qualis ivit cum exercitu; at meum cor  
90 gaudebat, quoniam non putabam somnium esse, sed jam visionem-veram.

Sic dixit; statim vero in-aureo-solio venit Aurora.  
Ilius autem flentis vocem intellexit divinus Ulysses:  
cogitabatque deinde: visa vero est ei in animo  
jam *ipsum* cognoscens astare capiti.  
95 Lænam quidem ubi-collegerat et pelles, in-quibus cubabat,  
in domum deposuit in sella: extra vero bubulam *pellem*  
posuit foras ferens: Jovi autem supplicabat manibus sublatis:

Jupiter pater, sic me volentes super siccumque et humidum  
duxistis meam in terram, postquam me malis-affecistis valde,  
100 omen aliquis mihi emittat expergefactorum hominum  
intus; extra autem Jovis portentum aliud ostendatur.

Sic dixit precans: eum vero exaudivit providus Jupiter;  
statimque tonuit a splendido Olympo  
ab-alto e nubibus; gavisus-est autem divinus Ulysses:  
105 Omen vero e domo mulier emisit molitrix  
prope, ubi quidem ei molæ erant, pastori virorum:  
hi autem duodecim omnes sedulo-incumbabant mulieres,  
farinas-hordeaceas conficientes et triticeas, medullam virorum.  
Ceteræ quidem dormiebant, postquam triticum moluerant;  
110 una vero nondum cessabat; debilissima autem erat:  
quæ sane molam ubi-stiterat, verbum dixit, signum regi:

Jupiter pater, qui diis et hominibus imperas,  
certe valde tonuisti a cœlo stellato,



neque usquam nubes est; portentum utique alicui hoc ostendis.  
115 Perfice nunc et mihi miseræ verbum, quod dicam:  
proci postremumque et ultimum die hoc  
in ædibus Ulysses capiant convivium desiderabile;  
qui jam mihi labore tristi genua solverunt,  
farinas conficienti; nunc ultimo cœnent.

120 Sic igitur dixit: gaudebat autem omine divinus Ulysses  
Jovisque tonitru: putabat enim *se* ulturum noxios.  
Ceteræ vero famulæ in ædibus pulcris Ulyssis  
congregatæ accendebant in foco indefessum ignem.  
Telemachus autem e-lecto surrexit, deo-par vir,  
125 vestes sibi-induens: atque ensem acutum suspendit-ab humero;  
pedibusque sub nitidis ligavit pulcros calceos;  
sumsitque validam hastam, præfixam acuto ære;  
stetit autem super limen gradens, et Eurycleam allocutus-est:

130 Nutrix dilecta, hospitem honorastis in domo  
lecto et cibo? an sic jacet neglectus?  
Talis enim mihi mater, prudens licet sit:  
insane alterum honorat articulate-loquentium hominum,  
deteriorem, alterum vero meliorem inhonoratum dimittit.

135 Hunc autem rursus allocuta-est prudens Euryclea:  
ne illam nunc, fili, insontem accuses.  
Vinum enim bibebat *ille* sedens, quamdiu volebat ipse:  
cibum autem non-amplius dixit *se* appetere; interrogabat enim ipsum.  
Sed quando demum cubitus et somni meminerat,  
illa quidem cubilia jussit *ei* substernere ancillas:  
140 at is, tanquam aliquis ærumnosus et infortunatus,  
non voluit in lectis et in stragulis dormire,  
sed in cruda bubula *pelle*, et pellibus ovium  
dormivit in vestibulo: lænam vero injecimus nos.

145 Sic dixit: Telemachus vero per domum *transiens* egressus-est,  
hastam habens; una eum canes pedibus veloces sequebantur.  
Profectus-est autem ire in concionem ad bene-ocreatos Achivos.  
At ancillas inde hortabatur divina mulierum,  
Euryclea, Opis filia Pisenoridæ:

150 Agite, aliæ quidem domum verrite festinantes,  
aspergiteque; et in sedilibus fabrefactis tapetas  
injacite purpureos: aliæ vero spongiis mensas  
omnes abstergite, purgate autem crateras  
et pocula duplicia fabrefacta: aliæ vero petituræ aquam  
ite ad-fontem, et afferte cito euntes:  
155 non enim diu proci aberunt a-domo;  
sed valde mane venient; quoniam et omnibus *est* festus-dies.

Sic dixit: illæ autem ei perquam auscaltarunt et paruerunt.  
Viginti quidem iverunt ad-fontem nigris-aquis;  
aliæ vero illic in ædibus scite operabantur.<sup>[TR1]</sup>

160 Ingressi-sunt autem famuli Achivorum: hi quidem deinde  
bene et scite findebant ligna; sed mulieres  
venerunt a fonte; illisque supervenit subulcus,  
tres porcos deducens, qui erant inter omnes optimi.  
Et hos quidem sivit per septa pulcra pasci,  
165 ipse vero jam Ulysses allocutus-est blandis *verbis*:

Hospes, jamne te magis Achivi respiciunt,  
an te ignominia-afficiunt in ædibus, sicut antea quidem?

Hunc autem respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
utinam enim jam, Eumæe, dii ulciscerentur contumeliam,  
170 qua isti insultantes indigna machinantur  
domo in aliena, nec pudoris portionem *æquam* habent.

Sic hi quidem talia inter se loquebantur.  
Prope autem ipsos venit Melanthius, custos caprarum,  
capras agens, quæ inter-omnes excellabant greges,

175 cœnam procis; duo autem una comitabantur pastores.  
Et has quidem religavit sub porticu sonora;  
ipse vero jam Ulyssem allocutus-est conviciis:  
Hospes, adhuc etiam nunc hic molestus-eris in domo  
a-viris petens? at non exhibis foras?  
180 omnino non-amplius nos diremtum-iri puto,  
priusquam manus *invicem* gustaverimus; quia tute non decenter  
petis: sunt autem et alia convivia Achivorum.  
Sic dixit: hunc autem nihil allocutus-est ingeniosus Ulysses,  
sed tacite movit caput, mala profunde-cogitans.  
185 His autem tertius supervenit Philœtius, princeps virorum,  
bovem sterilem procis agens, et pingues capras:  
(portitores vero hos trajecerunt, qui etiam alios  
homines deducunt, quicumque ipsis advenerit)  
et has quidem bene religavit sub porticu sonora:  
190 ipse autem jam interrogabat subulcum, prope astans:  
Quis jam hic hospes nuper venit, subulce,  
nostram ad domum? ex quibus vero *se* profitetur esse  
viris? ubinam autem ei genus et patria terra?  
infelix; certe similis-est corpore regi domino.  
195 Sed dii malis-mergunt multivagos homines,  
quando etiam regibus destinabunt ærumnam.  
Dixit, et dextra complectebatur manu astans;  
et ipsum compellans verbis alatis allocutus-est:  
Salve, pater o hospes! adsit tibi in posterum saltem  
200 felicitas; at nunc quidem malis teneris multis.  
Jupiter pater, nullus te deorum crudelior alius:  
non parcis viros, postquam jam *eos* generasti ipse,  
miscere malo et doloribus exitiosis.  
Sudavi, ut animadverti, lacrimisque-oppleti-sunt mihi oculi  
205 recordanti Ulyssis; quoniam et illum puto  
tales pannos habentem inter homines vagari,  
sicubi adhuc vivit, et videt lumen solis.  
Sin vero jam mortuus-est, et in Orci ædibus,  
hei mihi inde ob-Ulyssem eximium; qui me bobus  
210 præfecit, adhuc parvulum, Cephallenorum in populo.  
Nunc autem hæ quidem fiunt innumeræ, neque aliter (*melius*)  
*cuipiam* viro succresceret boum genus latis-frontibus:  
has vero alii me jubent ducere sibi ipsis  
ad-edendum; neque omnino filium in ædibus curant,  
215 nec vindictam timent deorum; cupiunt enim jamdudum  
possessiones dividere diu absentis regis.  
At mihi hoc animus in pectoribus caris  
multum volvit: valde quidem malum, filius quum-exstet,  
aliorum populum adire, euntem cum-ipsis bobus,  
220 viros ad alienos; hoc vero durius, hic manentem  
bobus alienis assidentem dolores pati.  
Et jam olim ad-alium magnanimorum regum  
exivissem fugiens, quoniam non-amplius tolerabilia *hæc* sunt:  
sed adhuc illum infelicem exspecto, sicunde reversus  
225 virorum procorum dispersionem per ædes faciat.  
Hunc autem respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
bubulce, quia nec malo neque insipienti viro similis-es,  
(cognosco vero et ipse, quod tibi prudentia mentem intravit)  
ideo tibi dicam et insuper magnum jusjurando jurabo:<sup>[TR2]</sup>  
230 sciat nunc Jupiter primum deorum, hospitalisque mensa,  
focusque Ulyssis eximii, ad-quem veni,  
certe, te hic præsentem, veniet domum Ulysses;  
tuisque oculis videbis, si volueris,  
interfici<sup>[TR3]</sup> procos, qui hic dominantur.  
235 Hunc autem rursus allocutus-est boum bubulcus vir,  
utinam enim hoc, hospes, verbum perficeret Saturnius!

cognosceres, qualis mea potentia et *quales me* manus comitentur.

Sic autem pariter Eumæus supplicavit omnibus diis,  
ut-rediret Ulysses prudens suam domum.

240 Sic hi quidem talia inter se loquebantur.  
Proci autem Telemacho mortemque interitumque  
struebant: at iis sinistra venit avis,  
aquila altivolans, tenebat vero timidam columbam.  
Illis autem Amphinomus concionatus-est, et dixit:

245 O amici, haud nobis continget hoc sane consilium,  
Telemachi cædes: sed meminerimus convivii.

Sic dixit Amphinomus, illis vero placebat sermo.  
Intrantes autem in ædes Ulyssis divini,  
lænas quidem deposuerunt in sedilibusque soliisque;  
250 ipsi autem mactabant oves magnas et pingues capras;  
mactabant etiam sues porcos, et bovem armentalem;  
viscera vero assata distribuebant: ac vinum in  
crateribus miscebant: pocula autem distribuit subulcus.  
Panem vero ipsis distribuit Philœtius, princeps virorum,  
255 pulcris in canistris; vinumque-fundebat Melantheus.  
Illi vero ad cibos paratos appositos manus porrigebant.

Telemachus autem Ulysssem sedere-fecit, astutias versans,<sup>[TR4]</sup>  
intra bene-fundatam domum, apud lapideum limen,  
sella turpi posita, parvaque mensa:  
260 apposuit vero *ei* viscerum partes, et vinum infudit  
in poculo aureo, et ipsum sermone allocutus-est:

Illic nunc sede inter viros vinum-bibens:  
convicia vero tibi ipse ego et manus abarcebo  
omnium procerum; quoniam nequaquam publica est  
265 domus hæc, sed Ulyssis, mihi autem acquisivit ille.  
Vos vero, proci, continete animum a-convicio,  
et manibus *violentis*; ut ne qua lis et contentio oriatur.

Sic dixit: illi autem omnes mordicus labris compressis  
Telemachum admirabantur, quod audacter loquebatur.  
270 In-hos autem Antinous locutus-est, Eupithei filius:

Et molestus quantumvis sit, accipiamus sermonem, Achivi,  
Telemachi; valde autem nobis minatus loquitur.  
Non enim Jupiter sivit Saturnius: alioquin ipsum jam  
compescuissemus in ædibus, argutus licet sit concionator.

275 Sic dixit Antinous; ille vero non curabat verba.  
Præcones autem per urbem deorum sacram hecatomben  
ducebant: congregabantur autem capite-comantes Achivi  
luco sub umbroso longe-jaculantis Apollinis.

Hi autem postquam assarant carnes superiores, et *igni* extraxerant,  
280 partibus divisis, convivabantur celebri convivio.  
Inde Ulyssi partem apposuerunt *ii* qui ministrabant,  
æqualem, sicut ipsi sortiebantur: sic enim jussit  
Telemachus, dilectus filius Ulyssis divini.

Procos autem illustres non omnino sinebat Minerva  
285 contumelia abstinere acerba; ut adhuc magis  
subiret dolor cor Laertiadæ Ulyssis.  
Erat vero quidam inter procos vir, nefario animo,  
Ctesippus autem nomen erat, in Sameque domos habitabat;  
qui scilicet possessionibus fretus immensis  
290 ambiebat Ulyssis diu absentis uxorem.  
Is quidem tunc inter procos superbos dixit:

Audite me, proci illustres, ut aliquid dicam;  
partem quidem jam hospes habet dudum, sicut decet,  
æqualem; non enim honestum *est* privare, nec justum,  
295 hospites Telemachi, quicumque ad-has ædes pervenerit.  
Sed age, ei et ego dem hospitale donum: ut et ipse  
vel balneatori det munus, vel alicui alii

famulorum, qui *sunt* in ædibus Ulyssis divini.

300 Sic locutus, projecit bovis pedem manu robusta,  
jacentem, ex canistro sumtum: sed evitavit *eum* Ulysses,  
leniter declinato capite; subrisit autem animo  
Sardanium omnino *risum* talem: ille tamen bene-ædificatum feriit murum.  
Ctesippum vero Telemachus increpuit sermone:

305 Ctesippe, certe omnino tibi hoc utilius fuit animo:  
non percussisti hospitem; evitavit enim telum ipse.  
Certe enim te medium percussissem hasta acuta,  
et tibi pro nuptiis pater exsequias celebrasset  
hic. Ideo ne quis mihi insolentias in domo  
310 prodat: jam enim intelligo et novi singula,  
bonaque, et quæ-sunt pejora: antea vero adhuc infans eram.  
Sed tamen hæc quidem et toleramus inspicientes,  
ovibus mactatis, vinoque potato,  
et pane *consumto*: difficile enim cohibere unum multos.  
Sed age, ne-amplius mihi mala facite infensi:  
315 sin autem jam me ipsum interficere cupitis ære,  
etiam hoc vellem, et multo satius esset  
mori, quam hæc semper indigna opera videre,  
hospitesque pulsatos, famulasque mulieres  
*vos* violantes indigne per ædes pulcras.

320 Sic dixit: illi vero omnes muti facti-sunt silentio:  
sero autem tandem inter-eos locutus-est Damastorides Agelaus:

O amici, haud jam quisquam super dicto æquo  
contrariis verbis carpens sæviat:  
neu amplius hunc hospitem pulsate, neu quenquam alium  
325 famulorum, qui in ædibus *sunt* Ulyssis divini.  
Telemacho autem verbum ego et matri dixerim  
mite, si ipsis corde placeat ambobus.  
Quamdiu quidem vobis animus in pectoribus sperabat  
rediturum Ulyssem prudentem suam domum,  
330 tamdiu minime indignum manereque erat et detinere  
procos in ædibus; quoniam hoc satius erat,  
si rediisset Ulysses, et redux venisset domum:  
nunc vero jam hoc manifestum, quod non-amplius reditus-compos est.  
Sed age, tuæ hæc matri assidens nuntia,  
335 ut-nubat *ei*, quicumque optimus vir, et *qui* plurima præbuerit:  
ut tu quidem gaudens paterna omnia possideas,  
edens et bibens; illa vero alius domum curet.

Illum autem rursus Telemachus prudens contra allocutus-est:  
non per Jovem, Agelae, et dolores patris mei,  
340 qui alicubi longe-ab Ithaca vel periit vel vagatur,  
nequaquam remoror matris nuptias; sed jubeo *eam*  
nubere, cuicumque velit, atque insuper multa dona dabo:  
vereor autem invitam a domo pellere  
verbo violento; ne istud deus perfecerit.

345 Sic dixit Telemachus: procis vero Pallas Minerva  
inextinctum risum movit, errareque-fecit intellectum.  
Hi autem jam maxillis ridebant alienis;  
cruentatasque carnes comedebant; oculi vero ipsorum  
lacrimis implebantur; fletumque præsaiebat animus.  
350 Inter-hos autem et locutus-est Theoclymenus deo-similis:

Ah miseri, quod malum hoc patimini? nocte quidem vestra  
obvoluta-sunt capitaque, faciesque, subtusque genua.  
Ululatus autem exarsit, lacrimisque-oppletæ-sunt genæ:  
sanguine vero conspersi-sunt parietes pulcraque intercolumnia;  
355 simulacris autem plenum *est* vestibulum, plenaque et aula,  
properantibus in-Erebum sub tenebras; sol vero  
ex-cælo deperiit; malaque incessit caligo.

Sic dixit: illi autem omnes super ipso suaviter riserunt.  
His vero Eurymachus, Polybi filius, incipiebat loqui:

360 Desipit hospes nuper aliunde *huc* advectus.  
Sed ipsum statim, juvenes, domo emittite foras,  
in forum ut-eat; quoniam hæc nocti assimilat.

Hunc autem rursus allocutus-est Theoclymenus deo-similis:  
Eurymache, nequaquam te jubeo mihi comites præbere;  
365 sunt mihi oculique et aures et pedes ambo,  
et mens in pectoribus facta nequaquam incongrua.  
Horum-ope exibo foras, quoniam sentio malum vobis  
ingruens, quod nemo subterfugere-possit neque evitare  
procorum, qui per domum deo-paris Ulyssis  
370 viros contumelia-afficientes injusta machinamini.

Sic locuta, exivit ædibus ad-habitandum-commodis:  
ivit autem ad Piræum, qui ipsum lubens suscepit.  
Proci vero omnes in se-invicem intuentes,  
Telemachum irritabant, de hospitibus ridentes:  
375 sic autem aliquis dicebat juvenum superbientium:

Telemache, nemo te pejorum-hospitum-exceptor alius;  
qualem quidem quendam hunc habes mendicum erronem,  
panis et vini indigentem, nec quicquam operum  
scientem, nec fortitudinis, sed incassum pondus terræ.  
380 Alius autem demum quidam hic surrexit ad-vaticinandum.  
Sed si mihi parueris, quod multo satius fuerit:  
illos hospites in navem multis-transtris-instructam coniectos  
ad Siculos mittamus, unde *quis* dignum pretium-referat.

Sic dixerunt proci: ille vero non curabat verba;  
385 sed tacite patrem intuebatur, exspectans semper,  
quando demum procis impudentibus manus inferret.

At e-regione autem ubi-posuerat perpulcram sellam  
filia Icarii, prudens Penelope,  
virorum in ædibus uniuscujusque sermonem audiebat.  
390 Prandium etenim illi ridentes fecerat,  
suaveque et gratum, quippe valde multa mactarant:  
cæna vero nequaquam injucundior alia fieri-possit,  
qualem sane mox erant dea et fortis vir  
facturi: priores enim *proci* indigna machinabantur.

[TR1] "operabantur" → "operabantur."

[TR2] "jurabo:]" → "jurabo:"

[TR3] "interfeci" → "interfici"

[TR4] "versans." → "versans,"

## Odysseæ XXI.—Arcus in medio positus.

ARGUMENT: THE BENDING OF ULYSSES' BOW.

Penelope, to put an end to the solicitation of the suitors, proposes to marry the person who shall first bend the bow of Ulysses, and shoot through the ringlets. After their attempts have proved ineffectual, Ulysses, taking Eumæus and Philætius apart, discovers himself to them; then returning, desires leave to try his strength at the bow, which, though refused with indignation by the suitors, Penelope and Telemachus cause it to be delivered to his hands. He bends it immediately, and shoots through all the rings. Jupiter at the same instant thunders from heaven; Ulysses accepts the omen, and gives a sign to Telemachus, who stands ready armed at his side.

TEXT:

1 Huic autem in mente-posuit dea cæsiis-oculis Minerva,  
filiæ Icarii, prudenti Penelopæ,  
arcum procis ponere, canumque ferrum,  
in ædibus Ulyssis, certamina et cædis principium.  
5 Scalam vero altam ascendit suæ domus;  
sumsitque clavam bene-flexam manu crassa  
pulcram, æream; manubrium autem eboris inerat.

Profectaque-est ire in-thalamum, cum famulis mulieribus,  
intimum; illic vero ei thesauri jacebant regis,  
10 æsque, aurumque, valdeque-elaboratum ferrum:  
Ibique arcus jacebat reflexus, et pharetra  
sagittifera, multæque inerant luctuosæ sagittæ:  
dona, quæ ei hospes Lacedæmone dedit obvius-factus,  
Iphitus Eurytides, similis immortalibus.  
15 Hi vero in Messena occurrerunt sibi-invicem,  
in domo Orsilochi prudentis: nempe Ulysses  
ivit ad-quærendum debitum, quod ei totus populus debebat:  
oves enim ex Ithaca Messenii viri sustulerant  
navibus multa-transtra-habentibus trecentas, et pastores.  
20 Horum gratia in-legationem multam viam obiit Ulysses,  
adolescens quum-esset: misit enim pater, aliique senes.  
Iphitus autem *venerat* equas quærens, quæ ei perierant,  
duodecim feminæ, sub *his*que mulæ patientes-operum;  
quæ sane ei et postea cædes et fatum factæ-sunt,  
25 postquam ad-Jovis filium pervenit magnanimum  
virum, Herculem, magnorum scientem operum;  
qui ipsum, hospes quum-esset, interfecit sua in domo:  
iniquus, nec deorum vindictam reveritus-est nec mensam,  
quam *ille* jam ei apposuerat: postea autem occidit etiam ipsum:  
30 equas vero ipse habuit solidis-ungulis in ædibus.  
Has quærens Ulyssi obvius-factus-est; dedit autem arcum,  
quem antea quidem gestabat magnus Eurytus; at is filio  
*eum* reliquit moriens in ædibus excelsis.  
Illi vero Ulysses ensem acutum et validam hastam dedit,<sup>[TR1]</sup>  
35 principium hospitii necessarii: nec mensa  
cogniti-sunt inter-se: prius enim Jovis filius interfecit  
Iphitum Eurytiden, similem immortalibus,  
qui ei arcum dedit. Hunc autem neutiquam divinus Ulysses,  
proficiscens ad-bellum nigris in navibus,  
40 capiebat; sed illic monumentum hospitis dilecti  
jacebat in ædibus; gestabat vero *is* ipsum sua in terra.

Quando autem jam ad-thalamum hunc pervenit divina mulierum,  
limenque quernum ascenderat, quod olim faber  
polivit scite, et ad-perpendicularum exegit;  
45 in *eo* vero postes aptavit, foresque apposuit splendoras:  
statim deinde illa lorum cito resolvit annuli,  
et clavem immisit, foriumque repulit pessulos,  
ex-adverso *eos* aptans: hæc autem resonuerunt, velut taurus  
pascens in-prato; tantum sonuerunt pulcræ fores,  
50 pulsæ clavi, apertæque-sunt ei cito.  
Ipsa vero altum tabulatum ascendit, ubi quidem arcæ  
stabant; in his vero odoriferæ vestes jacebant.  
Illinc manu-porrecta, a clavo cepit arcum  
cum-ipsa theca, quæ ei circumdata-erat splendida.  
55 Sedensque ibidem, caris genibus *eum* impositum-tenens,  
flebat admodum stridule; eduxitque arcum regis.  
Hæc autem postquam satiata-est lacrimoso fletu,  
profecta-est ire in-domum ad procos illustres  
arcum tenens in manu reflexum, ac pharetram  
60 sagittiferam; multæ vero inerant luctuosæ sagittæ.  
Cum-ea autem simul ancillæ portabant cistam; ubi ferrum  
jacebat multum et æs, certamina regis.  
Sed quando demum ad-procos pervenit divina mulierum,  
stetit ad postem domus firmiter structæ,  
65 genis obtendens nitida redimicula.  
[ancilla vero ei proba utrinque astitit.]  
Statim autem *ea* inter-procos locuta-est, et dixit sermonem:  
Audite me, proci illustres, qui in-hanc domum  
ingruistis ad-comedendum et bibendum assidue semper,  
70 viro absente multo tempore; neque ullum alium  
*hujus* rei facere prætextum potuistis,<sup>[TR2]</sup>

nisi me cupientes ducere, facereque uxorem.  
Sed agite, proci, quoniam hoc apparet certamen;  
deponam enim magnum arcum Ulyssis divini:  
75 qui autem facillime intenderit arcum in manibus,  
et sagittam-miserit per-secures duodecim omnes,  
hunc una secuta-fuero, relicta hac domo  
juventutis *meæ*, perpulcra, plena victu,  
cujus aliquando recordaturam *me* puto, vel in somnio.

80 Sic dixit; et Eumæum jussit, divinum subulcum,  
arcum procis deponere, canumque ferrum.  
Lacrimans vero Eumæus *eum* accepit et deposuit;  
flebat autem bubulcus ex-altera-parte, postquam vidit arcum regis.  
Antinous vero *eos* increpabat, verbumque dixit et elocutus-est:

85 Stulti rustici, quæ-in-diem-sunt cogitantes;  
ah miseri, cur jam lacrimas funditis, et mulieri  
animum in pectoribus commovetis? cui etiam alioqui  
jacet in doloribus animus, postquam carum perdidit maritum.  
Sed tacite epulamini sedentes; vel foras  
90 flete egressi, hic arcum relinquentes,  
procis certamen difficile; non enim puto  
facile hunc arcum bene-politum tensum-iri.  
Non enim quisquam adest talis vir inter hosce omnes,  
qualis Ulysses erat; ego vero eum ipse vidi  
95 (etenim memor sum), puer autem adhuc infans eram.

Sic dixit: ipsi vero animus in pectoribus sperabat  
nervum *se* tensurum, sagittamque-missurum per-ferrum.  
Nempe sagittam quidem primus gustaturus erat  
ex manibus Ulyssis eximii, quem olim contumelia-afficiebat  
100 sedens in ædibus, incitabatque omnes socios.  
Inter-hos vero et locuta-est sacra vis Telemachi.

Dii boni, certe valde me Jupiter dementem reddidit Saturnius:  
mater quidem mea dicit cara, prudens quamvis sit,  
alium una secuturam *se*, relicta hac domo;  
105 at ego rideo, et delector vecordi animo.  
Sed agite, proci, quoniam hoc apparet certamen *de tali*,  
qualis nunc non est mulier per Achaicam terram,  
nec Pyli sacræ, neque Argis, nec Mycenis;  
[neque in-ipsa Ithaca, neque in-continente nigra;]  
110 et vero ipsi hoc scitis; quid me oportet matrem laudare?  
Sed agite, ne prætextibus *rem* protrahite, neu amplius arcus  
diu aversamini tensionem, ut videamus.  
Et vero ipse ego arcum experiar:  
si autem tendero, sagittamque-misero per-ferrum,  
115 non mihi dolenti has ædes veneranda mater  
liquerit, una cum-alio profecta, quum ego pone relinquerem,  
valens jam patris certamina pulcra reportare.

Dixit, et ab humeris lænam deposuit purpuream,  
erectus exurgens; atque ense acutum deposuit ab-humeris.  
120 Primum quidem secures statuit, vallo perfosso  
omnibus uno longo, et ad amussim direxit;  
circumque terram ingessit: stupor vero cepit omnes, videntes  
quam accurate statuit; antea autem nunquam viderat.  
Stetit vero deinde ad limen profectus, et arcum tentabat.  
125 Ter quidem ipsum pepulit, trahere cupiens;  
ter autem destitit ab-impetu, sperans hoc animo,  
nervum *se* tensurum, sagittamque-missurum per-ferrum.  
Et jam demum tetendisset, vi quartum attrahens:  
sed Ulysses nutu-prohibebat, et coercuit, cupientem licet.  
130 Inter-hos autem rursus locuta-est sacra vis Telemachi:

Dii boni! certe *ve!* etiam postea malusque ero et imbecillis,  
vel junior sum, et nondum manibus confido,  
virum ut-propulsem, quando aliquis prior lacessiverit.  
Sed agite, qui-quidem me viribus præstantiores estis,

135 arcum tentate, et perficiamus certamen.

Sic locutus, arcum quidem a se deposuit humi,  
acclinatum conglutinatis bene-politis<sup>[TR3]</sup> tabulis;  
ibidemque velox telum pulcro acclinavit annulo:  
iterum vero deinde resedit in sede, unde surrexerat.

140 Inter-hos autem Antinous locutus-est, Eupithei filius:<sup>[TR4]</sup>

Surgite ordine a-dextra omnes socii,  
exorsi ab-eo loco, unde quidem vinum-fundit *aliquis*.

Sic dixit Antinous: illis vero placebat sermo.

145 Liodes autem primus surrexit, Cænopis filius,  
qui ipsis haruspex erat; juxta craterem vero pulcrum  
sedebat intimus semper; improbitates autem ei soli  
invisæ erant, omnibusque succensebat procis.  
Qui tunc primus arcum cepit et telum velox.

150 Stetit autem inde ad limen profectus, et arcum tentabat;  
neque ipsum tetendit: prius enim fatigatus-est manibus attrahens,  
haud-tritis, mollibus: inter procos vero dixit:

O amici, non quidem ego tendo; capiat vero et alius.

155 Multos enim hic arcus optimates privabit  
animo et mente: quoniam multo melius est  
mori quam vivos excidere *ea re*, cujus gratia semper  
hic versamur, exspectantes dies omnes.

Nunc quidem aliquis et sperat in mente, et cupit  
ducere Penelopen, Ulyssis uxorem:

160 at postquam arcum tentaverit et viderit,  
aliam demum aliquam postea Achivarum pulcris-peplis-indutarum  
ambiat sponsalibus petens: hæc autem deinde  
nubat *ei*, qui plurima dederit, et fatalis venerit.

Sic igitur dixit; et a se arcum deposuit,  
acclinatum conglutinatis bene-politis tabulis:  
165 ibidemque velox telum pulcro acclinavit annulo:  
iterum vero deinde resedit in sede, unde surrexerat.  
Antinous autem *eum* increpabat, verbumque dixit et elocutus-est:

170 Liodes, quale tibi verbum fugit ex septo dentium,  
graveque molestumque! indignor etenim audiens:  
si demum hic arcus optimates privabit  
animo et mente, quoniam non potes tu tendere.  
Nequaquam enim te talem genuit alma mater,  
qui tractator arcusque esses et sagittarum:  
sed alii tendunt cito proci illustres.

175 Sic dixit; et jussit Melanthium, custodem caprarum:  
Age jam, *inquiens*, ignem accende in ædibus, Melantheu,  
juxta autem pone sellamque magnam et pellem super ipsa,  
effer autem sevi magnum orbem, *de eo* quod-intus est,  
ut juvenes calefacientes, inungentes unguine,  
180 arcum tentemus, et perficiamus certamen.

Sic dixit: statim autem accendit Melanthius indefessum ignem;  
juxtaque ferens sellam posuit et pellem super ipsa,  
extulitque sevi magnum orbem, *de eo* quod-intus erat;  
quo sane juvenes, calefacientes, tentabant: nec poterant  
185 tendere, multum autem robore defecti erant.  
Antinous vero adhuc abstinebat, et Eurymachus deo-similis,  
principes procorum; viribus autem erant longe principes.

190 Illi autem e domo exivere una-profecti simul ambo  
bubulcus et subulcus Ulyssis divini;  
exivit autem ipse post illos domo divinus Ulysses.  
Sed quando jam extra fores erant atque aulam,  
locutus ipsos verbis affabatur blandis:

195 Bubulce, et tu, subulce, verbumne aliquod dicam,  
an ipse celem? dicere autem me animus jubet.  
Quales essetis Ulyssi auxiliando, sicunde veniret



huc valde derepente, et aliquis deus ipsum afferret?  
utrum procis auxiliaremini, and Ulyssi?  
dicite, quomodo vos cor animusque jubet.

200 Hunc autem rursus allocutus-est boum bubulcus vir:  
Jupiter pater, utinam enim hoc perficeres votum,  
ut veniret quidem ille vir, adduceretque ipsum deus:  
cognosceres, qualis mea potentia *sit* et *quales me* manus comitentur.

205 Sic autem pariter Eumæus supplicabat omnibus diis,  
ut-rediret Ulysses prudens suam domum.  
Ac postquam horum ingenium verum cognovit,  
iterum ipsos verbis respondens allocutus-est:

210 Intus quidem demum hic ipse ego, mala multa perpessus,  
veni vigesimo anno in patriam terram.  
Cognosco autem, quod vobis cupientibus venio,  
solis servorum: ceterorum vero haud quenquam audivi  
vota-facientem me iterum reducem domum venire.  
Vobis autem, sicut erit quidem, veritatem dicam.  
Si sub me deus domuerit procos illustres,  
215 deducam ambobus uxores, et possessiones præbebo,  
domosque prope me ædificatas; et mihi postea  
Telemachi sociique fratresque eritis.  
Eia age, jam et signum manifestum aliud quoddam ostendam,  
ut me bene cognoscatis, fidatisque in animo;  
cicatricem, quam quondam mihi sus inflixit albo dente,  
220 ad-Parnassum profecto, cum filiis Autolyçi.

Sic locutus, pannos magna diduxit a-cicatrice.  
Illi autem postquam inspexerant, beneque cognorant singula,  
flebant deinde, circa Ulysses prudentem manibus coniectis,  
et osculabantur amplectentes caputque et humeros.  
225 Sic autem pariter Ulysses capita et manus osculatus-est.  
Et jam lamentantibus occidisset lumen solis,  
nisi Ulysses ipse *eos* cohibuisset, locutusque-fuisset:

230 Cessate a-ploratu fletuque; ne quis videat  
egressus domo, at dicat et intus.  
Sed alius-post-alium intrate, neu simul omnes:  
primus ego, post autem vos; at hoc signum fiat.  
Alii etenim omnes, quotquot *sunt* proci illustres,  
non sinent mihi dari arcum et pharetram;  
235 sed tu, divine Eumæe, ferens per ædes arcum,  
manibus mihi impone; dicito autem mulieribus,  
ut-claudant domus fores firmiter aptatas:  
si vero aliqua vel gemitum vel strepitum intus audiat  
virorum nostris in septis, nequaquam foras  
prodeat, sed ibidem quite sit ad opus.  
240 Tibi vero, Philœtie divine, fores mando aulæ  
ut-claudas clavi, citoque vinculum indas.

Sic locutus, intravit domos habitantibus-commodas;  
sedit deinde in sella, accedens, unde surrexerat:  
ingressi-sunt autem deinde famuli divini Ulyssis.  
245 Eurymachus vero jam arcum in manibus versabat,  
calefaciens huc et illuc splendore ignis: sed ipsum neque sic  
tendere potuit; valde autem gemebat glorioso corde:  
ingemiscensque fatus-est, verbumque dixit et elocutus-est:

250 Dii boni! certe mihi dolor deque *me* ipso et de omnibus;  
nequaquam nuptias tantum lugeo, dolens licet:  
sunt et aliæ multæ Achivæ, tum in ipsa  
circumflua Ithaca, tum aliis in-urbibus:  
sed si demum tantopere viribus defecti sumus  
præ-deo-pari Ulysse, ut non possimus tendere  
255 arcum: probrosum vero *hoc est* et posteris auditu.

Hunc autem rursus Antinous allocutus-est, Eupithei filius:  
Eurymache, non ita erit: intelligis vero etiam ipse.

Nunc etenim in populo festum *est* dei  
sanctum; quis autem arcum tenderet? sed quieti  
260 deponite: at secures etiamsi sinamus omnes  
stare, *bene erit*; haud etenim quenquam sublaturum puto,  
ingressum domum Laertiadæ Ulyssis.  
Sed agite, pocillator quidem incipiat poculis,  
ut libatione-facta deponamus curvos arcus.  
265 Mane vero jubete Melanthium, custodem caprarum,  
capras adducere, quæ in-omnibus longe præstantissimæ *sint* gregibus;  
ut femoribus impositis *in honorem* Apollinis inclyti-arcu,  
arcum tentemus, et perficiamus certamen.

Sic dixit Antinous: illis autem placebat sermo.  
270 Ipsis vero præcones quidem aquam in manus fuderunt,  
juvenes autem crateras coronarunt potu;  
distribueruntque omnibus, auspicantes poculis.  
Illi autem ut libarant biberantque, quantum volebat animus,  
inter-eos dolos-meditans locutus-est ingeniosus Ulysses:

275 Audite me, proci inclytæ reginæ;  
[ut dicam, quæ me animus in pectoribus jubet:]  
Eurymachum autem maxime et Antinoum deo-similem  
oro, quoniam et hunc sermonem apposite dixit:  
nunc quidem dimittite arcum; et committite *rem* diis,  
280 mane vero deus dabit robur, cui voluerit.  
Sed<sup>[TR5]</sup> age, mihi date arcum bene-politum, ut inter vos  
manus et robur experiar, si mihi adhuc sit  
vis, qualis antea erat in flexilibus membris;  
an jam mihi *eam* perdiderit vagatioque et curationis-defectus.

285 Sic dixit: illi vero omnes supra-modum indignati-sunt,  
veriti, ne arcum bene-politum tenderet.  
Antinous autem *eum* increpabat, verbumque dixit et elocutus-est:

Ah<sup>[TR6]</sup> miser hospitum, inest tibi mens ne exigua quidem:  
non contentus-es, quod quietus superbos inter nos  
290 epularis? neque omnino convivio privaris, atque audis  
sermone nostros et colloquium? nec quisquam alius  
nostros sermones hospes et pauper audit.  
Vinum te sauciat dulce, quod-quidem et alios  
lædit, quicumque ipsum avide ceperit, nec decenter biberit.  
295 Vinum etiam Centaurum, inclytum Eurytionem,  
læsit in domo magnanimi Pirithoi,  
ad Lapithas profectum: is vero postquam mentem læserat vino,  
insaniens mala patravit per domum Pirithoi:  
heroas vero dolor cepit; per vestibulum autem foras  
300 pertraxerunt *in eum* insurgentes, aures sævo ære  
naresque amputantes: ille autem mente sua læsus,  
ibat suum damnum portans dementi animo.  
Ex quo Centauris et viris contentio facta-est,  
sibique ipsi primo malum invenit *is*, vino gravatus.  
305 Sic et tibi magnum damnum denuntio, si arcum  
tenderis: non enim cujusquam favorem invenies  
nostro in populo; statim vero te navi nigra  
ad Echetum regem, hominum perniciem omnium,  
mittemus: inde autem nequaquam salvus-evades: sed quietus  
310 bibeque, neu contende cum viris junioribus.

Hunc autem rurus allocuta-est prudens Penelope:  
Antinoe, non quidem honestum conviciari, neque justum  
hospites Telemachi, quicumque ad has ædes pervenerit.  
Putasne, si hic hospes Ulyssis magnum arcum  
315 tetenderit, manibusque viribusque suis fretus,  
domum *eum* me ducturum, et suam facturum uxorem?  
Neque ipse, opinor, hoc in pectoribus sperat;  
nec quisquam vestrum hujus gratia animo dolens  
hic convivetur; quoniam nequaquam quidem decet.

320 Hanc autem rursus Eurymachus, Polybi filius, contra allocutus-est:

filia Icarii, prudens Penelope,  
 neutiquam te hunc ducturum putamus; neque decet:  
 sed verentes rumore virorum et mulierum,  
 ne quando aliquis dicat deterior alius Achivorum:  
 325 Certe multo pejores viri eximii viri uxorem  
 ambiunt: *quippe* neque omnino arcum bene-politum tendunt;  
 sed alius quidam, pauper vir errans, qui-advenerat,  
 facile tetendit arcum, et *sagittam* misit per-ferrum.  
 Sic dicent; nobis vero probra hæc fierent.

330 Hunc autem rursus allocuta-est prudens Penelope:  
 Eurymache, non-potest fieri-ut bonæ-famæ per populum  
 sint *ii*, qui domum dedecorantes consumunt  
 viri optimi: cur vero probra hæc facitis?  
 hic autem hospes, valde quidem magnus et firmo-corpore *est*,  
 335 patreque ex bono genere se-profitetur esse filium:  
 verum age, ei date arcum bene-politum, ut videamus.  
 Sic enim edico, hoc vero et perfectum erit:  
 si eum tetenderit, dederitque ipsi gloriam Apollo,  
 induam eum lænaque tunicaque, vestimentis pulcris;  
 340 daboque acutum jaculum, canum propulsatorem et virorum,  
 et ense ancipitem; dabo vero et sub pedibus calceamenta,  
 deducendumque-curabo, quo ipsum cor animusque jubet.

Hanc autem rursus Telemachus prudens contra allocutus-est:  
 mater mea, arcum quidem Achivorum nullus me  
 345 potentior, cui velim, dandique et negandi;  
 nec quotquot in aspera Ithaca dominantur,  
 nec quotquot in insulis prope Elidem equos-pascentem,  
 horum nullus mihi invito vim-afferet, si velim  
 semel hospiti dare hunc arcum ferendum.  
 350 Sed in conclave profecta, tua ipsius opera cura,  
 telamque columque, et ancillas jube  
 opus obire: arcus autem viris curæ-erit  
 omnibus, maxime vero mihi; hujus enim imperium est in domo.

Illa quidem attonita, retro in conclave ivit;  
 355 filii enim sermonem prudentem posuit-in animo.  
 In cœnaculum autem quum-ascendisset cum famulis mulieribus,  
 flebat deinde Ulysses, dilectum maritum, donec ipsi somnum  
 dulcem palpebris immisit cæsiis-oculis Minerva.

Atque arcum sumtum ferebat curvum divinus subulcus;  
 360 proci autem proinde omnes increpabant in ædibus:  
 sic vero aliquis dicebat juvenum superbientium:

Quonam demum curvum arcum fers, nihili subulce,  
 demens? cito tandem te apud sues canes veloces comedent  
 seorsum ab hominibus, quos (*canes*) nutritivisti; si Apollo  
 365 nobis propitius-sit, et immortales dii alii.

Sic dixerunt: at ille posuit ferens ipso in loco,  
 veritus, quoniam multi increpabant in ædibus.  
 Telemachus autem ex-altera-parte minatus clamabat:

Heus, ulterius fer arcum: cito non bene omnibus obedies;  
 370 ne te, et junior licet sim, in-agrum pellam,  
 percutiens saxis; viribus autem præstantior sum.  
 Utinam enim omnibus tantum, quotquot in ædibus sunt,  
*ita* procis manibusque viribusque præstantior essem:  
 tunc statim graviter aliquem ego dimitterem ut-abeat  
 375 nostra ex domo, quoniam mala machinantur.

Sic dixit: atque omnes super ipso suaviter riserunt  
 proci; et jam remiserunt a-gravi ira  
 in-Telemachum: sed arcum ferens per domum subulcus  
 manibus Ulyssi prudenti imposuit astans.

380 Evocatam autem allocutus-est nutricem Eurycleam:

Telemachus jubet te, prudens Euryclea,  
 claudere domus fores firmiter aptatas;

385 si autem aliqua *ancillarum* vel gemitum vel strepitum intus audiat  
virorum nostris in septis, nequaquam foras  
prodeat; sed ibidem quiete sit apud opus.

Sic igitur dixit: illi autem non-avolabat verbum.  
Clausit vero fores *ædium* habitantibus-commodarum.

Tacite autem ex domo Philætius prosiliit foras,  
clausitque deinde fores bene-munitæ aulæ.  
390 Jacebat autem sub porticu funis navis utrinque-recurvæ  
byblinus, quo quidem illigavit januas; et ingressus-est ipse;  
sedebatque inde in sella, accedens, unde surrexerat,  
inspiciens Ulysem. Hic autem jam arcum tractabat,  
omni-ex-parte versans, tentans huc et illuc,  
395 *veritus* ne cornua vermes edissent, absente domino.  
Sic vero aliquis dicebat, intuitus in propinquum alium:

Sane *hic* aliquis peritus et callidus est arcuum;  
aut jam fere tales etiam ipsi domi jacent,  
aut ille molitur facere: ita in manibus *eum*  
400 versat huc et illuc malorum expertus erro.

Alius autem rursus dicebat juvenum superbientium:  
utinam enim jam tantum utilitatis particeps-fieret,  
sicut hic unquam hunc poterit tendere.

Sic igitur dixerunt proci: at ingeniosus Ulysses  
405 statim postquam magnum arcum ponderavit, et vidit undique,  
sicut quando vir citharæ peritus et cantus  
facile extendit novo in clavo chordam,  
ubi-nexuerit utrinque bene-tortum intestinum ovis;  
sic utique sine nisu tetendit magnum arcum Ulysses.  
410 Dexterâ autem inde manu prehensum tentavit nervum;  
hic vero subtus clare sonuit, hirundini similis voce.  
Procis autem inde dolor factus-est magnus, omnibusque color  
mutatus-est; Jupiter vero valde tonuit, signa ostendens:  
gavisus-est autem deinde audens divinus Ulysses,  
415 quod jam sibi ostentum misisset Saturni filius versuti.  
Sumsit vero velocem sagittam, quæ ei adjecebat mensæ  
nuda; ceteræ autem cavam intra pharetram  
jacebant, quas cito erant Achivi experturi.  
Hanc inde ad-arcus-medium tenens, trahebat nervum crenasque,  
420 indidem ex sella, sedens; misit autem sagittam  
ex-adverso colligans: a-securibus vero non-aberravit omnibus,  
a-primo-foramine *ad ultimum*, penitusque transivit foras  
sagitta ære-gravis; ipse vero Telemachum allocutus-est:<sup>[TR7]</sup>

Telemache, non te hospes in *ædibus* dedecorat  
425 sedens; neque omnino a-scopo aberravi, neque arcum  
diu laboravi tendens; adhuc mihi robur integrum est;  
non uti me proci ignominia-afficientes vituperant.  
Nunc autem hora *est* et cœnam Achivis parandi  
in luce; at postea et aliter delectandi-se  
430 cantu et cithara; hæc etenim sunt ornamenta convivii.

Dixit, et superciliis innuit; ac circumposuit-sibi ensem acutum  
Telemachus, dilectus filius Ulyssis divini;  
ac manum caram circumdedit hastæ: prope vero ipsum  
juxta sellam stetit, armatus splendido ære.

[TR1] "dedit." → "dedit,"

[TR2] "potuistis;" → "potuistis,"

[TR3] "bene-pelitis" → "bene-politis"

[TR4] "filius;" → "filius:"

[TR5] "sed" → "Sed"

[TR6] "ah" → "Ah"

[TR7] "allocutus-est;" → "allocutus-est:"

## Odysseæ XXII.—Cædes procorum.

ARGUMENT: THE DEATH OF THE SUITORS.

Ulysses begins the slaughter of the suitors by the death of Antinous. He declares himself, and lets fly his arrows at the rest. Telemachus assists and brings arms for his father, himself, Eumæus, and Philaetius. Melanthius does the same for the wooers. Minerva encourages Ulysses in the shape of Mentor. The suitors are all slain, only Medon and Phemius are spared. Melanthius and the unfaithful servants are executed. The rest acknowledge their master with all demonstrations of joy.

TEXT:

- 1 Ac sibi-exuit pannos ingeniosus Ulysses;  
insiliitque in magnum limen, habens arcum et pharetram,  
sagittis plenam; celeres autem effudit sagittas  
ibidem ante pedes; inter procos vero dixit:
- 5 Hoc quidem demum certamen difficile perfectum est;  
nunc denuo scopum alium, quem nondum quisquam ferit vir,  
videbo, an consequar, præbeatque mihi gloriam Apollo.  
Dixit, et in Antinoum dirigebat amaram sagittam.  
Nempe is pulcrum poculum sublatum ibat  
10 aureum, utrinque-ansatum; et jam in manibus tractabat,  
ut biberet de-vino: cædes vero ei non in animo  
curæ-erat: quis putaret inter viros convivæ  
solum inter plures, etiamsi valde fortis esset,  
sibi structurum mortem malam et fatum nigrum?
- 15 Hunc vero Ulysses ad guttur assecutus ferit sagitta;  
prorsusque teneram per cervicem ivit cuspis.  
Inclinatus-est autem *is* in-alteram-partem, poculumque ei excidit manu,  
icto: statim vero fistula per nares crassa venit  
sanguinis humani; cito autem a se mensam  
20 pepulit pede percussam; effudit vero cibos humi;  
panisque carnesque assatæ fœdabantur. Ipsi autem tumultuati-sunt  
proci per domos, ut viderunt virum cadentem:  
e sedibusque surrexerunt, turbati per domum,  
undique circumspectantes bene-structos ad parietes:
- 25 nusquam vero scutum erat, nec valida hasta, ad-capiendum.  
Objurgabant autem Ulysses iratis verbis:  
Hospes, male in-viros sagittas-mittis: non-amplius certamina  
alia aggredieris: nunc tibi certum *est* grave exitium.  
Etenim jam nunc virum interfecisti, qui longe optimus  
30 juvenum in Ithaca: ideo te hic vultures edent.
- Conjectabat unusquisque vir, quia putabant non volentem  
virum interfecisse: hoc autem stulti non adverterunt,  
quod jam ipsis etiam omnibus mortis fines impenderent.  
Eos autem torve intuitus allocutus-est ingeniosus Ulysses:
- 35 O canes, non me-amplius putabatis reducem domum venturum  
populo a Trojanorum, quod mihi consumebatis domum,  
cum-famulis vero mulieribus concumbebatis violenter,  
ipsiusque *mei* viventis ambiebatis uxorem,  
nec deos veriti, qui cœlum latum tenent,  
40 neque ullam hominum indignationem in-posterum futuram *credentes*:  
nunc vobis etiam omnibus mortis fines impendent.
- Sic dixit: illos vero omnes pallidus timor cepit:  
[circumspectavit autem unusquisque, qua effugeret grave exitium;  
Eurymachus vero ipsum solus respondens allocutus-est:
- 45 Si quidem jam Ulysses Ithacensis venisti,  
hæc quidem juste dixisti *de iis* quanta faciebant Achivi,  
multa quidem in ædibus injusta, multa autem in agro.  
Sed hic quidem jam jacet, qui causa erat omnium,  
Antinous: hic enim immisit hæc opera  
50 nequaquam nuptiarum tantopere indigens, nec cupiens,

sed alia cogitans, quæ ei non perfecit Saturnius:  
ut Ithacæ in populo bene-cultæ regnaret  
ipse, at tuum filium interficeret insidiatus.  
Nunc autem ille quidem jure interfectus-est: tu vero parce civibus  
55 tuis: at nos postea, ubi-placaverimus *te*, per populum,  
quæcunque tibi epota et comesta-sunt in ædibus,  
pretium separatim ducentes viginti-boum unusquisque,  
æsque aurumque rependemus; donec tuum cor  
exhilaratum-sit: prius autem nequaquam indignum *te* irasci.

60 Hunc autem torve intuitus allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
Eurymache, nec si quidem mihi paterna omnia dederitis,  
quæcunque nunc vobis sunt et sicunde alia adderitis,  
ne sic quidem adhuc manus meas abstinere a-cæde,  
antequam omnem proci injuriam luerint.<sup>[TR1]</sup>  
65 Nunc vobis *optio* adest, vel contra pugnare,  
vel fugere, qui mortem et fatum evitaverit:  
sed haud ullum evitaturum puto grave exitium.

Sic dixit: eorum vero ibidem soluta-sunt genua et carum cor.  
Ipsos autem Eurymachus alloquebatur secundo rursus:

70 O amici, non enim abstinebit *a nobis* vir hic manus indomitas;  
sed postquam cepit arcum bene-politum et pharetram,  
limine a polito sagittabit, donec omnes  
nos interfecerit; verum meminimus pugnæ.  
Ensesque stringite, et obtendite mensas  
75 sagittis letiferis: in ipsum vero omnes ingruamus  
conferti, si eum a-limine depellamus ac foribus,  
eamusque per urbem, clamorque citissime fiat;  
tunc cito hic vir nunc ultimo sagittaverit.

Sic igitur locutus, strinxit ensem acutum,  
80 æreum, utrinque acutum; insiliitque in ipsum  
terribiliter vociferans: eodem-tempore autem divinus Ulysses  
sagitta emissa *ei* percussit pectus ad mammam,  
et ei hepatis infixit velox telum; e manu vero  
ensem dimisit *is* humi: vertiginosus autem circa mensam  
85 decidit contortus; ac cibos effudit humi,  
et poculum duplex: ipse autem terram verberabat fronte,  
animo dolens; pedibusque sellam ambobus  
calcitrans concussit: ob oculos vero fusa-est caligo.

Amphinomus autem in-Ulysses irrui gloriosum  
90 ex-advero insurgens; strinxitque ensem acutum,  
si qua *is* sibi cederet a-foribus. Sed jam ipsum prævertit  
Telemachus a-tergo percutiens ærata hasta,  
humeros inter, perque pectora *eam* transegit:  
fragoremque-edidit *is* lapsus, terramque feriit tota fronte.  
95 Telemachus autem abripuit-se, relicta longa hasta  
illic in Amphinomo; pertimescebat enim, ne-quis Achivorum  
se hastam retrahentem longam, vel feriret,  
ense insurgens, vel prono *adversum* percutiens.  
Ivit autem currens, valdeque cito dilectum ad-patrem pervenit;  
100 prope vero stans verbis alatis *eum* allocutus-est:

O pater, jam tibi scutum afferam et duas hastas,  
et galeam totam-æream, temporibus aptam,  
ipseque me-induam profectus: dabo autem subulco  
et bubulco alia *arma*: nam armatum-esse melius *est*.

105 Hunc autem respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
affer currens, dum mihi ad-propugnandum adsunt sagittæ,  
ne me amoveant foribus, solus quum-sim.

Sic dixit: Telemachus autem dilecto obedivit patri.  
Profectusque-est ire in-thalamum ubi ei inclyta arma jacebant.  
110 Inde quatuor quidem scuta desumsit, hastasque octo,  
et quatuor galeas æratas setis-equinis-densas:  
ivitque ferens; valde autem cito carum ad-patrem pervenit.

Ipse vero omnium-primum circa corpus sibi-induit æs;  
 sic autem pariter famuli sibi-induerunt arma pulcra;  
 115 steteruntque circum Ulysses prudentem, versutum.  
 At ille, quamdiu quidem ipsi ad-propugnandum aderant sagittæ,  
 tamdiu procorum unum utique semper sua in domo  
 percutiebat collimans: illi vero conferti cadebant.  
 Ac postquam defecerunt sagittæ regem jaculantem,  
 120 arcum quidem ad postem bene-fundatæ domus  
 inclinavit ut-staret, ad parietes collucentes:  
 ipse vero circum humeros scutum posuit quadruplex:  
 capitique forti galeam fabrefactam imposuit  
 setis-equinis-comantem: terribiliter autem crista desuper nutabat;  
 125 sumsit autem validas hastas duas munitas ære.  
 Posticum vero quoddam erat bene-structo in pariete;  
 extremum autem ad limen bene-fundatæ domus  
 erat via in angiportum, tabulæ vero *illam* continebant bene aptatæ.  
 Hanc vero Ulysses custodire jussit divinum subulcum,  
 130 stantem prope ipsam: unus vero solus erat aditus.  
 Illis autem Agelaus dixit, verbum omnibus promulgans:  
 O amici, nonne jam aliquis ad posticum ascendat,  
 et dicat populis, clamorque citissime fiat?  
 tum cito hic vir nunc ultimo sagittaverit.  
 135 Hunc autem rursus allocutus-est Melanthius, custos caprarum:  
 nullo-modo licet, Agelæ Jovis-alumne: prope enim valde  
 aulæ pulcræ fores, et difficile os angiporti;  
 et unus omnes arceret vir, qui-quidem strenuus esset.  
 Sed agite, vobis arma afferam ad-armandum,  
 140 e thalamo: intus enim, puto, neque usquam alibi  
 arma deposuerunt Ulysses et splendidus filius.  
 Sic locutus ascendit Melanthius, custos caprarum,  
 in thalamum Ulyssis, per forulas domus.  
 Inde duodecim quidem scuta desumsit, totidemque hastas,  
 145 et totidem galeas æratas setis-equinis-densas:  
 profectusque-est ire, valdeque cito ferens procis dedit.  
 Et tunc Ulyssis soluta-sunt genua et carum cor,  
 ut circumponentes-sibi vidit arma, manibusque hastas  
 longas vibrantes; magnum autem ipsis apparebat opus.  
 150 Statim vero Telemachum verbis alatis allocutus-est:  
 Telemache, certe omnino jam aliqua in ædibus mulierum  
 in-nos concitat bellum malum, vel Melantheus.  
 Hunc autem rursus Telemachus prudens contra allocutus-est:  
 o pater, ipse ego peccavi (nec quisquam alius  
 155 in-culpa-est), qui thalami januam firmiter aptam  
 reliqui acclinatam: horum vero speculator erat melior.  
 Sed ito, divine Eumæe; januam claude thalami,  
 et observa, si qua sit mulierum, quæ hæc faciat,  
 an filius Dolii, Melantheus, quem quidem puto.  
 160 Sic hi quidem talia inter se loquebantur.  
 Ivit autem iterum ad-thalamum Melantheus, custos caprarum,  
 allaturus arma pulcra: animadvertit vero divinus subulcus,  
 statimque Ulysses alloquebatur, prope stantem:<sup>[TR2]</sup>  
 Generose Laertiade, sollers Ulyse,  
 165 ille vero rursus perniciosus vir, quem putamus ipsi,  
 proficiscitur in thalamum; tu tamen mihi explicite dic,  
 utrum ipsum interficiam, si quidem superior fuero;  
 an tibi huc ducam, ut injurias luat  
 multas, quotquot hic molitus-est tua in domo.  
 170 Hunc autem respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
 ego quidem et Telemachus procos illustres  
 continebimus intra ædes, quantumvis incitatos.  
 Vos vero retortis pedibus et manibus desuper

in thalamum conjicite; fores autem astringite post vos:  
175 catenam vero plexam ex ipso ubi-nexueritis,  
columnam in altam trahite, et admovete trabibus;  
ut diu vivus manens, graves dolores patiatur.

Sic dixit: illi vero ei omnino quidem ausculta-  
iveruntque in thalamum; latuere vero ipsum, intus qui-erat.  
180 Nempe is quidem thalami in recessu arma quærebat:  
hi vero steterunt utrinque ad postes manentes.  
Quando super limen ibat Melanthius, custos caprarum,  
altera quidem manu ferens pulcram galeam,  
altera vero scutum latum, antiquum, fœdatum situ,  
185 Laertæ herois, quos juvenis *is* gestabat;  
tunc vero jamdudum jacuerat; suturæ autem dissolutæ-erant lororum:  
illi inde adorti prehenderunt traxeruntque ipsum intro  
per-capillos; in pavimento vero humi dejecere dolentem corde,  
pedes autem manusque colligarunt acerbo vinculo,  
190 bene admodum retortos penitus, sicut jusserat  
filius Laertæ, audens divinus Ulysses;  
catenam vero plexam ex ipso ubi-nexuerant,  
columnam in altam traxerunt, admoveruntque trabibus.  
Eum autem aspere-deridens allocutus-es, Eumæe subulce:<sup>[TR3]</sup>

195 Nunc quidem demum prorsus, Melanthy, nocte vigilabis,  
lecto in molli decumbens, uti te decet;  
nec te-sane mane-genita *Aurora* ab Oceani fluentis  
latebit adveniens in-aureo-solio, quando adducis  
capras procis in domo, ad-convivium apparandum.

200 Sic is quidem illic relictus-est, tensus exitioso in vinculo:  
illi autem arma induti, janua occlusa splendida,  
iverunt ad Ulyssem prudentem, versutum.  
Ibi robur spirantes constiterunt; qui quidem super limen,  
quatuor; illi autem intra ædes multique et strenui *erant*.

205 His autem prope filia Jovis advenit Minerva,  
Mentori assimilata tum corpore, tum etiam voce.  
Hanc vero Ulysses gaudebat conspicatus et verbum dixit:

Mentor, propulsa malum, memorque-esto socii dilecti:  
qui tibi bene sæpe-faciebam, eadem-ætate autem mecum es.

210 Sic dixit, suspicans populorum-concitatricem esse Minervam.  
Proci vero ex-altera-parte *eam* increpabant in ædibus:  
primus hanc objurgabat Damastorides Agelaus:

Mentor, ne tibi verbis persuadeat Ulysses,  
procos ut-oppugnes, auxiliierisque ei ipsi:  
215 sic enim nostram mentem perfectum-iri puto:  
quando hos interfecerimus, patrem atque etiam filium,  
in iis et tu postea interficieris, quod-talia cogitas  
facere in ædibus: tuo vero ipsius capite lues.  
At postquam vestras vires abstulerimus ære,  
220 possessiones, quotquot tibi sunt, quæque intus, et quæ foris,  
cum-iis *quæ sunt* Ulyssis commiscebimus; nec tibi filios  
vivere in ædibus sinemus, nec filias,  
neque uxorem castam Ithacæ in urbe versari.

Sic dixit: Minerva vero irata-est in-corde magis;  
225 objurgavitque Ulyssem iratis verbis:

Non-amplius tibi, Ulysse, robur integrum, nec ulla fortitudo,  
qualis *erat* quando de Helena candidis-ulnis, nobili-patre-nata,  
per-novem-annos cum-Trojanis pugnabas assidue semper;  
multos autem viros interfecisti in gravi pugna,  
230 tuoque capta-est consilio Priami urbs viis-spatiosis.  
Quomodo demum nunc, quum tuas ad-ædes et possessiones venisti,  
contra procos molliter-cessas fortis esse?  
Sed age huc, amice, juxta me sta, et vide opus,  
ut scias qualis tibi inter viros inimicos *sit*

235 Mentor Alcimides ad-beneficia rependenda.



Dixit, et nondum prorsus dabat variabilem victoriam;  
sed adhuc sane roburque et fortitudinem experiebatur  
et Ulyssis, et filii gloriosi.  
Ips aveor splendidæ super domus tectum  
240 consedit *eo* insiliens, hirundini similis aspectu.

Procos autem concitabat Damastorides Agelaus,  
Eurynomusque, et Amphimedon, Demoptolemusque,  
Pisanderque Polyctorides, Polybusque prudens:  
hi enim procorum fortitudine erant longe optimi,  
245 quotquot adhuc vivebant, et de animabus pugnabant:  
ceteros autem jam domuerat arcus, et crebræ sagittæ.  
Illis vero Agelaus dixit, verbum omnibus promulgans:

O amici, jam cohibebit vir hic manus indomitas:  
ac jam ei Mentor quidem abiit, inanes jactationes locutus;  
250 hi autem soli relictis sunt in primis foribus.  
Ideo nunc ne simul omnes emittite hastas longas:  
sed agite, sex primum jaculamini, sicubi Jupiter  
dederit Ulysses percuti, et *nos* gloriam reportare.  
De-ceteris autem non *est* sollicitudo, postquam hic cederit.

255 Sic dixit: illi vero inde omnes jaculati sunt, sicut jussit,  
connixi; illa autem omnia irrita reddidit Minerva.  
Eorum alius quidem postem bene-fundatæ domus  
percussit, alius autem januam firmiter aptatam;  
alius vero parieti faxinea-hasta incidit ære-gravis.  
260 Ac postquam hastas evitaverunt procorum,  
his sermonem exorsus est audens divinus Ulysses:

O amici, jam quidem ego dixerim et nobis,  
procorum in turbam ut-jaculemur, qui cupiunt  
nos interficere, præter priora mala.

265 Sic dixit; hi autem omnes jaculati sunt acutas hastas,  
ex-adverso collimantes: Demoptolemus quidem Ulysses,  
Euryaden autem Telemachus, Elatum vero subulcus,  
Pisandrum autem interfecit boum bubulcus vir:  
hi quidem deinde simul mordicus prehenderunt immensum solum.  
270 Proci vero recessere domus in-penetrabile:  
*illi* autem irruerunt, et e cadaveribus hastas extraxere.

Rursus vero proci jaculati sunt acutas hastas,  
connixi: illa vero pleraque irrita reddidit Minerva.  
Eorum alius quidem postem bene-fundatæ domus  
275 percussit, alius autem januam firmiter aptatam;  
alius vero parieti fraxinea-hasta incidit ære-gravis.  
Amphimedon autem Telemacho percussit manum ad carpum  
strictim, extremamque pellem læsit æs.  
Ctesipus vero Eumæo super scutum hasta longa  
280 humerum perstrinxit; ea autem supervolavit, ceciditque humi.  
Illi vero ex-altera-parte circa Ulysses prudentem, versutum,  
procorum in turbam jaculati sunt acutas hastas.  
Tunc autem Eurydamantem feriit urbium-vastator Ulysses,  
Amphimedontem Telemachus, Polybum vero subulcus;  
285 Ctesippum autem deinde boum bubulcus vir  
percussit ad pectus; et super-*eo*-glorians *ipsum* allocutus est:

O Polytherside, conviciorum-amans, nunquam omnino  
obsequens stultitiæ magnifice loquere, sed diis  
sermonem committe: quoniam multo potentiores sunt.  
290 Hoc tibi pro pede *esto* hospitale-munus, quem quondam dedisti  
deo-pari Ulyssi, per domum vaganti.

Dixit boum camurorum bubulcus: at Ulysses  
vulneravit Damastoriden cominus hasta longa:  
Telemachus autem Euenoriden Liocritum vulneravit  
295 hasta medio ventre, penitusque æs transegit:  
cecidit vero *is* pronus, terramque feriit tota fronte.  
Tunc demum Minerva mortalibus-exitiosam ægidem sustulit

alte ex fastigio: eorum autem mentes perterritæ-sunt.  
Hique trepidabant per domum, boves tanquam armentales;  
300 quas quidem pernix asilus adortus agitavit  
tempore in verno, quando dies longi sunt.  
Illi autem, sicut vultures curvis-unguibus, aduncis-rostris,  
ex montibus profecti avibus insiliunt;  
hæ quidem in campo retia timentes volitant,  
305 illi autem eas perdunt insilientes; neque ulla resistendi-facultas  
fit, neque effugium; gaudent autem et viri *ea* captura:  
sic igitur hi procos irruentes per domum  
feriebant quaqua-versum; illorum autem gemitus oriebatur fœdus,  
capitibus percussis: pavementum vero totum sanguine undabat.

310 Liodes autem Ulyssis advolansprehendit genua,  
et ipsum precans verbis alatis allocutus-est:

Supplex-oro te, Ulysse; tu vero me respice et mei miserere:  
nunquam enim cuiquam dico *me* mulierum in ædibus  
dixisse neque aliquid fecisse iniquum: sed et alios  
315 compescebam procos, quicumque talia quidem faceret.  
Sed mihi non paruerunt, a malis manus ut-abstinerent:  
quare et ob-iniquitates sævum fatum consecuti-sunt.  
At ego inter hos haruspex, nihil qui-patravi,  
jacebo: nam non est gratia in-posterum benefactorum.

320 Hunc autem torve intuitus allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
si quidem jam inter hos haruspicem profiteris *te* esse,  
sæpe fere debes precatus-esse in ædibus,  
longe mihi reditus finem dulcis fieri,  
tibi autem uxoremque caram accedere, et filios parere:  
325 quare non mortem tu inexorabilem effugies.

Sic igitur locutus, ensem cepit manu robusta  
jacentem, quem Agelaus abjecerat humi  
quum-interficeretur; eo hunc ad cervicem mediam feriit:  
loquentis vero adhuc ejus caput pulveribus mixtum-est.

330 Terpiades autem cantor declinavit fatum atrum,  
Phemius; qui canebat inter procos necessitate.  
Stetit autem, in manibus tenens citharam argutam,  
prope ad posticam: bifariam vero mente deliberabat;  
utrum egressus domo, Jovis magni ad aram  
335 domestici sederet fabrefactam, ubi multa  
Laertes Ulyssesque boum femora comburebant;  
an genibus-prehensis precaretur aggressus Ulysssem.  
Sic autem ei cogitanti visum-est utilius esse,  
genuaprehendere Laertiadæ Ulyssis.

340 Nempe ille citharam cavam deposuit humi  
medio inter craterem et sellam argenteis-clavis distinctam:  
ipse autem demum Ulysssem aggressusprehendit genua,  
et ipsum precans verbis alatis allocutus-est:

Supplex-oro te, Ulysse; tu vero me respice, et mei miserere:  
345 ipsi tibi in-posterum dolor erit, si cantorem  
interfeceris, qui diis et hominibus cano.  
Ex-me-ipso-doctus sum; deus vero mihi in mente cantus  
omingenos insevit; aptus-sum autem tibi accinere  
tanquam deo: quare ne me cupias obtruncare.  
350 Et Telemachus hæc utique dixerit, tuus dilectus filius,  
quod ego neutiquam lubens in tuam domum, neque indigens,  
veniebam procis cantaturus inter convivia;  
sed multo plures et potentiores ducebant *me* necessitate.

355 Sic dixit: eum autem audivit sacra vis Telemachi;  
statimque suum patrem alloquebatur prope stantem:

Contine-te, neu quicumque hunc insontem vulnera ære:  
etiam præconem Medontem servabimus, qui me semper  
domo in nostra curabat, puer dum-eram:  
si jam non ipsum interfecerit Philætius, vel subulcus,

360 vel tibi *is* occurrerit, ruenti per domum.

Sic dixit: eum vero audivit Medon, prudentia sciens:  
stratus enim jacebat sub solio, circùm autem pellem  
indutus-erat bovis recens-excoriati, vitans fatum atrum.  
Statim vero a-solo surrexit, citoque exuit bubulam *pellem*;  
365 Telemachum autem deinde aggressusprehendit genua,  
et ipsum precens verbis alatis allocutus-est:

O care, ego quidem hic sum: tu vero contine-te; dic autem patri,  
ne me ferociens lædat acuto ære,  
de-viris procis iratus, qui ei attondebant  
370 possessiones in ædibus; te autem stulti nihil honorabant.

Hunc vero subridens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
bono-esto-animo, quandoquidem te hic liberavit et servavit;  
ut noscas *ipse* in animo, sed dicas etiam alii,  
quod maleficio beneficium *est* longe melius.  
375 Sed egressi ex-ædibus, sedete foris  
extra cædem in aula; tuque et valde-celebris cantor,  
dum ego per domum operatus-fuero, quodcunque me oportet.

Sic dixit: hi autem exiverunt domo profecti,  
sedebantque proinde Jovis magni ad aram;  
380 undique circumspicientes, cædem exspectantes semper.

Circumspectavit vero Ulysses per suam domum, si quis adhuc virorum  
vivid surriperet-se, vitans fatum atrum.  
Illos autem vidit prorsus-omnes in sanguine et pulveribus  
collapsos multos; sicut pisces, quos-quidem piscatores  
385 cavum in litus, canum extra mare,  
reti extraxerunt multiforo; hi vero omnes  
undas maris desiderantes in arenis fusi-sunt,  
et horum quidem Sol lucens abstulit animam:  
sic tunc proci super alios-alii fusi-erant.

390 Tum demum Telemachum allocutus-est ingeniosus Ulysses:

Telemache, eia age, mihi advoca nutricem Eurycleam:  
ut verbum *ei* dicam, quod mihi in-animo est.

Sic dixit: Telemachus vero dilecto obedivit patri;  
motaque janua allocutus-est nutricem Eurycleam:

395 Huc jam move-te, anus antiqua, quæ mulierum  
famularum inspectrix es in ædibus nostris:  
veni; vocat te pater meus, ut aliquid *tibi* dicat.

Sic igitur locutus-est: illi autem non-evolvit verbum.  
Aperuit vero fores ædium habitantibus-commodarum,  
400 profectaque-est ire: at Telemachus ante præibat.  
Invenit deinde Ulyssem inter cæsa cadavera,  
sanguine et pulvere inquinatum: tanquam leonem,  
qui quidem pastus de-bove venit agresti;  
totum autem ei pectusque, genæque utrinque  
405 cruentatæ sunt; terribilis vero *est* in vultum aspectu:  
sic Ulysses inquinatus-erat pedibus et manibus superne.  
Illa autem ubi cadaveraque et immensum inspexit sanguinem,  
impetum-cepit ululandi, quoniam magnum vidit opus:  
sed Ulysses cohibuit et retinuit, cupientem licet;  
410 et ipsam compellans verbis alatis allocutus-est:

In animo, anus, gaude, et te-contine, neu ulula:  
non *est* fas, interfectis super viris gloriari.  
Hosce vero fatum domuit deorum et *ipsorum* iniqua opera:  
neminem enim honorabant terrestrium hominum,  
415 non malum, nec bonum quidem, quicumque ad-ipsos perveniret:  
quare et ob-insolentiam fœdam mortem assecuti-sunt.  
Sed age, mihi tu mulieres in ædibus recense,  
et quæ me parum-honorant, et quæ culpæ-expertes sunt.

Illum autem rursus allocuta-est dilecta nutrix Euryclea:  
420 enimvero ego tibi, fili, veritatem declarabo.

Quinquaginta tibi sunt in ædibus mulieres  
famulæ, quas quidem opera docuimus operari,  
lanasque carpere, et servitutem sustinere:  
425 harum duodecim omnes ad-impudentiam processerunt,  
nec me honorantes, neque ipsam Penelopen.  
Telemachus vero recens quidem adolescebat, neque ipsum mater  
imperare sinebat famulis mulieribus.  
Sed age, ego conscenso cœnaculo splendido,  
dicam tuæ uxori, cui aliquis deus somnum immisit.

430 Hanc autem respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
nondum eam excita; tu vero huc dic mulieribus  
ut-veniant, quæ-quidem antea indigna machinabantur.

Sic igitur dixit; anus autem per domum *transiens* exivit,  
nuntiatura mulieribus, et hortatura ut-venirent.  
435 At ille Telemachum et bubulcum ac subulcum,  
ad se vocatos, verbis alatis allocutus-est:

Incipite nunc cadavera portare, et jubete *ferre* mulieres,  
ac deinde solia perpulcra, et mensas,  
aqua et spongiis multiforis purgare.  
440 At postquam jam totam domum ordinaveritis,  
famulas eductas e bene-fundata domo,  
medio-inter tholumque et egregium septum aulæ,  
ferite ensibus longa-acie, donec omnium  
animas abstuleritis et oblitæ-fuerint Veneris,  
445 quam sub procis habebant, et *qua* miscebantur clam.

Sic dixit; ac mulieres confertæ venerunt omnes,  
graviter lamentantes, uberes lacrimas defundentes.  
Primum quidem corpora portabant mortua;  
sub porticu vero ponebant bene-septæ aulæ,  
450 sibi-invicem innitentes: imperabat autem Ulysses,  
ipse adsurgens: illæ vero exportabant etiam necessitate.  
Ac deinde solia perpulcra et mensas,  
aqua et spongiis multiforis purgabant.  
At Telemachus et bubulcus ac subulcus  
455 scopis pavementum firmiter structæ domus  
verrebant; exportabant vero famulæ, posueruntque foris.  
Ac postquam totam domum ordinarant,  
famulas eductas e-bene-fundata domo,  
medio-inter tholumque et egregium septum aulæ  
460 cogebant in angusto, unde nullo-modo licebat effugere.  
Ad-hos autem Telemachus prudens incipiebat loqui:

Non quidem jam pura morte animum auferrem  
harum, quæ dudum meo capiti opprobria offuderunt,  
matrique meæ, cumque procis concumbebant.

465 Sic igitur dixit; et funem navis prora-cærulea-instructæ  
ex-columna nexum magna tholi, *iis* circumjecit,  
alte extensum, ne-qua pedibus solum attingeret.  
Sicut autem quando vel turdæ patulis-alis, vel columbæ  
reti impingunt, quod stabat in fruticeto,  
470 septum intrantes, triste autem *eas* suscepit cubile:  
sic hæ ordine capita habebant, circum autem omnia  
colla laquei erant, ut miserrime morerentur:  
palpitabant vero pedibus paululum, nequaquam valde diu.

Ac Melanthium educebant per vestibulumque et aulam;  
475 ejus autem naresque et aures sævo ære  
abscindebant, genitaliaque evulserunt, canibus cruda discernenda;  
manusque et pedes amputabant, irato animo.

Hi quidem deinde ut-sibi-abluerant manusque pedesque,  
ad Ulyssem in-domum ivere; perfectum-erat autem opus.  
480 Atque hic alloquebatur dilectam nutricem Eurycleam:

Affer thus, anus, malorum medelam, afferque mihi ignem,  
ut suffiam domum; tu autem Penelopen

venire huc jube, cum famulis mulieribus:  
omnes vero hortare ancillas per domum, ut-veniant.

485 Eum vero rursus alloquebatur dilecta nutrix Euryclea:  
certe jam hæc, fili mi, apposite dixisti;  
sed age, tibi lænamque tunicamque vestimenta afferam:  
neve hoc-modo pannis tectus latos humeros  
sta in ædibus; indignum vero *hoc* foret.

490 Eam autem respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
ignis nunc mihi omnium-primum in ædibus fiat.

Sic dixit: neque inobsequens-fuit cara nutrix Euryclea;  
attulit vero ignem et thus: at Ulysses  
bene suffivit ædes et domum et aulam.

495 Anus autem inde ascendit per ædes pulcras Ulyssis,  
nuntiatura mulieribus, et hortatura ut-venirent:  
illæ vero iverunt ex domo, facem in manibus tenentes.  
Hæque inde circumfundebantur et salutabant Ulyssesem,  
et osculabantur *ei* amplectentes caputque et humeros  
500 manusque prensantes; illum autem dulce desiderium cepit  
fletus et suspirii: cognoscebat vero animo cunctas.

[TR1] "luerint," → "luerint."

[TR2] "stantem;" → "stantem:"

[TR3] "subulce;" → "subulce:"

## Odysseæ XXIII.—Ulyssis a Penelope agnitus.

### ARGUMENT:

Euryclea awakens Penelope with the news of Ulysses' return, and the death of the suitors. Penelope scarcely credits her; but supposes some god has punished them, and descends from her department in doubt. At the first interview of Ulysses and Penelope, she is quite unsatisfied. Minerva restores him to the beauty of his youth; but the queen continues incredulous, till by some circumstances she is convinced, and falls into all the transports of passion and tenderness. They recount to each other all that has passed during their long separation. The next morning Ulysses, arming himself and his friends, goes from the city to visit his father.

### TEXT:

1 Anus vero in cœnaculum ascendit exsultans,  
heræ dilectum maritum intus esse:  
genua autem firmiter-se-movebant, pedesque subsultabant:  
stetit vero deinde super caput, et ipsam sermone allocuta-est:

5 Surge, Penelope, cara filia, ut videas  
oculis tuis, quæ desideras per-dies omnes:  
venit Ulysses, et domum advenit, sero licet reversus.  
Procos autem interfecit illustres, qui ipsi domum  
contristabant et possessiones comedebant violenterque-tractabant filium.

10 Illam vero rursus allocuta-est prudens Penelope:  
nutrix cara, insanam te dii reddidere, qui possunt  
insipientem facere etiam *eum* qui vel prudentissimus sit;  
atque *alias* mentis-impotentem sapientiæ admoverunt:  
qui te sane læserunt; antea autem mente integra eras.

15 Cur me deludis, pertristem animum habentem,  
hæc præter *verum* dicens, et ex somno me suscitās  
dulci, qui mihi vinxerat caras palpebras complexus?  
nondum enim taliter dormivi, ex quo Ulysses  
ivit visurus malum-Ilium non nominandum.

20 Sed age nunc descende, et retro vade in-domum.  
Si qua enim mihi alia mulierum, quæ mihi sunt,  
hæc veniens nuntiasset et ex somno<sup>[TR1]</sup> *me* suscitasset,  
ideo cito graviter ipsam ego dimississem ut-iret

rursus intra ædes: te vero in-hoc quidem senectus iuvabit.

25 Hanc autem rursus allocuta-est dilecta nutrix Euryclea:  
nequaquam te deludo, filia cara: sed vere tibi  
venit Ulysses, et domum advenit, sicut dico;  
ille hospes, quem omnes ignominia-afficiebant in ædibus.  
Telemachus vero illum dudum noverat intus esse,  
30 sed per-prudentiam consilia patris occultarat,  
ut virorum ulcisceretur violentiam superborum.

Sic dixit: illa autem gavis-a-est, et a lecto exsiliens  
anum complexa-est; a-palpebris vero lacrimam demisit;  
et ipsam compellans verbis alatis allocuta-est:

35 Eia age jam mihi, nutrix dilecta, verum dic,  
si vere jam domum venit, ut dicis,  
quomodo demum procis impudentibus manus intulerit,  
solus quum-esset: hi vero semper frequentes intus manebant.

Illam autem rursus allocuta-est dilecta nutrix Euryclea:  
40 non vidi, non didici, sed gemitum solum audiebam  
eorum-qui-interficiebantur: nos vero in-recessu thalamorum bene-structorum  
sedebamus turbatæ; foresque continebant *nos* bene-aptæ,  
prius quidem quam tandem me tuus filius e domo vocaret  
Telemachus: hunc enim pater emiserat vocaturum.

45 Inveni dein Ulysssem inter cæsa cadavera  
stantem; illi vero circa ipsum solidum-pavimentum tenentes,  
jacebant super alios-alii: videns *tu* animo exhilarata-fuisses.  
[sanguine et cruore fœdatum, tanquam leonem.]

Nunc hi quidem jam omnes *jacent* ad atrienses fores  
50 conferti: at ille domum suffit perpulcram,  
igne magno accenso: te vero me emisit ut-vocarem.  
Sed sequere, ut vobismet lætitiæ immittatis  
ambo carum cor, quoniam mala multa passi-estis.  
Nunc vero jam hoc longum desiderium perfectum-est:  
55 venit quidem ipse vivus ad-focum, invenit autem et te  
et filium in ædibus; mala vero qui ei faciebant  
proci, hos omnes ultus-est sua in domo.

Hanc autem rursus allocuta-est prudens Penelope:  
nutrix dilecta, nondum magnopere gloriare exsultans.  
60 Nosti enim quod gratus in domo appareret  
omnibus, maxime vero mihique et filio, quem genuimus:  
sed non est hic sermo verus, sicut dicis:  
sed aliquis immortalium interfecit procos illustres,  
injuriam *eorum* indignatus acerbam et mala opera.  
65 Neminem enim honorabant terrestrium hominum,  
non malum, nec bonum quidem, quicumque ad-ipsos pervenisset:  
ideo ob iniquitates passi-sunt malum: at Ulysses  
perdidit reditum longe ab-Achaia, periitque ipse.

Ei autem respondit deinde dilecta nutrix Euryclea:  
70 filia mea, quale tibi verbum fugit ex septo dentium!  
quæ maritum, intus dum-est apud focum, nunquam dicis  
domum esse-venturum: animus vero tibi semper incredulus.  
Sed age tibi et signum manifestum aliud quoddam dicam,  
cicatricem, quam olim ei aper inflixit albo dente:  
75 hanc *eum* abluens agnovi; volebam autem tibi ipsi  
dicere: sed me ille prehensam ad os manibus,  
non sinebat dicere, per-sollertiam mentis.  
Sed sequere; atque ego me oppignerabo ipsam,  
si te decipiam, ut-interficias me miserrima morte.

80 Huic autem respondit deinde prudens Penelope:  
nutrix cara, difficile *est* te deorum sempiternorum  
consilia cavere, valde licet multarum-rerum-scientem.  
Sed omnino eamus ad filium meum, ut videam  
viros procos mortuos, atque *eum* qui interfecit *eos*.

85 Sic locuta, descendebat e-cœnaculo: multa vero ei cor

agitabat, utrum seorsum dilectum maritum interrogaret,  
an astans oscularetur caput et manus prehensas.  
Illa vero postquam ingressa-est, et transivit lapideum limen,  
90 sedebat deinde Ulyssi ex-adverso, in ignis splendore,  
ad-parietem alterum: ille autem ad columnam longam  
sedebat deorsum tuens, exspectans, si quid sibi diceret  
eximia uxor, postquam vidit oculis.  
Hæc vero tacita diu sedit, stupor vero ei cor invasit:  
obtutu autem aliquando quidem eum in-oculos aspectabat,  
95 aliquando vero identidem-non-agnoscebat, mala corpore vestimenta habentem.  
Telemachus autem *eam* increpabat, verbumque dixit et elocutus-est:

Mater<sup>[TR2]</sup> mea, mala-mater, immitem animum habens,  
cur sic a-patre separaris, neque propter ipsum  
sedens, verbis percontaris neque interrogas?  
100 Haud quidem alia utique sic mulier obfirmato animo  
a-viro absisteret, qui ei mala multa perpessus  
venisset vigesimo anno in patriam terram:  
tibi vero semper cor durius est lapide.

Illum autem rursus allocuta-est prudens Penelope:  
105 fili, mi, animus mihi in pectoribus stupet:  
neque aliquod proloqui possum verbum *ad eum*, neque interrogare,  
neque in vultum intueri coram. Si autem revera demum  
est Ulysses, et domum venit, certe omnino nos  
cognoscemus alter-alterum et melius; sunt enim nobis  
110 signa, quæ jam et nos abscondita scimus ab aliis.

Sic dixit: subrisit vero audens divinus Ulysses,  
statimque Telemachum verbis alatis allocutus-est:

Telemache, sane matrem in ædibus sine  
tentare me; cito autem cognoscet etiam melius.  
115 Nunc vero, quia sordeo, malaque corpore vestimenta indutus-sum,  
ideo despiciatui-habet me, et nondum putat ipsum esse.  
Nos vero consultemus, quo-pacto quam optime fiat.  
Etenim aliquis, *etiam* unum virum ubi-interfecerit in populo,  
cui non multi sint adjutores pone,  
120 fugit, cognatisque relictis et patria terra:  
nos autem columen urbis interfecimus, qui longe optimi *erant*  
juvenum in Ithaca; ideo te consultare jubeo.

Hunc vero rursus Telemachus prudens contra affatus-est:  
ipse hæc sane videas, pater dilecte; tuum enim optimum  
125 consilium in hominibus dicunt esse, nec quisquam tecum  
alius vir contenderit mortalium hominum.  
[Nos vero alacres una sequemur; neque omnino puto *me*  
fortitudine defecturum, quanta vis quidem adsit.]

Illum autem respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
130 etenim ego dicam, ut mihi videtur esse optimum.  
Primum quidem lavamini, et induimini tunicas,  
famulasque in ædibus jubete vestimenta sibi-sumere:  
ac divinus cantor, habens citharam argutam,  
nobis præeat ludicram saltationem,  
135 ut aliquis putet nuptias esse, extra audiens,  
vel per viam vadens, vel *ex iis* qui circum-habitant:  
ne prius fama lata cædis per urbem fiat  
virorum procorum, quam nos iverimus extra  
agrum in nostrum arboribus-abundantem; illic vero postea  
140 consultabimus, quicquid utile Olympius præbuerit.

Sic dixit: illi autem ei omnino ausculta-runt ac paruerunt.  
Primum igitur lavarunt-se, et induerunt-sibi tunicas:  
ornatæ-sunt autem mulieres: ac sumsit divinus cantor  
citharam cavam, ipsisque desiderium concitavit  
145 cantusque dulcis, et eximiæ saltationis.  
His vero magna domus personabat pedibus  
virorum ludentium, pulcreque-cinctarum mulierum.

Sic autem aliquis dicebat, *hæc* extra ædes audiens:

150 Certe omnino jam aliquis duxit multum-ambitam reginam:  
improba, nec sustinuit mariti sui, cui-virgo-nupsit,  
servare magnam domum perpetuo, donec venisset.

Sic aliquis dicebat; hæc autem non noverunt, quomodo facta-erant.  
At Ulysem magnanimum sua in domo  
Eurynome œconoma lavit et unxit oleo;  
155 circumque ipsum pallium jecit et tunicam:  
atque capiti affudit multam pulcritudinem Minerva,  
majoremque aspectu *fecit* et crassiorem; capite autem  
crispas demisit comas, hyacinthino flori similes.  
Sicut autem quando aliquis aurum circumfundit argento vir  
160 peritus, quem Vulcanus docuerit et Pallas Minerva  
artem omnigenam, pulcra vero opera *is* perficit:  
sic quidem huic circumfudit gratiam capitique et humeris.  
E balneo vero *is* egressus-est, corpore immortalibus similis:  
iterum autem deinde resedit in solio, unde surrexerat,  
165 ex-adverso suæ uxori, et ipsam sermone allocutus-est:

Mirifica, tibi quidem præ mulieribus feminis  
cor durissimum fecerunt Olympias domos habentes:  
haud quidem alia sic mulier obfirmato animo  
a-viro absisteret, qui ei mala multa perpessus  
170 venisset vigesimo anno in patriam terram.  
Sed age mihi, nutrix, sterne lectum, ut etiam solus  
decumbam: profecto enim huic ferreus in præcordiis animus.

Illum autem rursus allocuta-est prudens Penelope:  
mirifice, nec sane magnopere-me-efferro, nec nihili-habeo,  
175 neque admodum admiror; perquam autem bene novi, qualis eras,  
ex Ithaca in navi proficiscens longis-remis-instructa.  
Sed age ei sterne densum lectum, Euryclea,  
extra bene-fundatum thalamum, quem ipse fecit:  
illic ei, elato denso lecto, injicite stragula,  
180 pelles et lænas et vestes-stragulas splendidas.

Sic igitur dixit, maritum tentans; at Ulysses  
indignatus uxorem alloquebatur, honesta scientem:

O mulier, profecto valde hoc verbum acerbum dixisti:  
185 quis vero mihi alibi posuit lectum? difficile vero esset  
etiam valde scienti, nisi quando deus ipse aggressus  
facile volens poneret alio in loco:  
virorum autem haud quisquam vivus mortalis ne valde quidem pubescens,  
facile amoliretur; nam magnum signum factum-est  
in lecto elaborato: eum autem ego feci, nec quisquam alius.  
190 Arbor erat patulis-frondibus olivæ intra septum,  
vigens, florescens: crassitudine vero erat tanquam columna.  
Ei autem ego circumdatum thalamum struxi, donec perfeci  
densis lapidibus, et bene desuper texi;  
conglutinasque imposui fores, firmiter aptatas.  
195 Et tum deinde abscidi comam patulis-frondibus olivæ;  
truncum vero a radice *usque* procissum circumdolavi ære  
bene et scite, et ad perpendicularum exegi,  
fulcro elaborato; terebravique omnia terebra.  
Ab hoc autem incipiens lectum poliebam, donec perfeci,  
200 varie-ornans auroque et argento et ebore:  
inde vero extendi pellem bovis, purpura splendidam.  
Sic tibi hoc signum dico; neque omnino scio,  
si mihi adhuc incolumis sit, mulier, lectus, an aliquis jam  
virorum alibi posuerit, succiso fundo olivæ.

205 Sic dixit: illius vero ibidem soluta-sunt genua et carum cor,  
signa agnoscentis, quæ ei accurata dixerat Ulysses:  
lacrimis-fusis autem deinde recta cucurrit, ac manus circa  
collum jaciebat Ulyssi; caput vero osculata-est et affabatur:

Ne mihi, Ulysse, irascere, quoniam in-aliis quidem *rebus* maxime



210 hominum prudens-eras; dii autem dabant ærumnam,  
qui nobis inviderunt apud nos-invicem manentes  
pubertate fruitos-esse, et senectutis limen attigisse.  
At ne nunc mihi ob-hoc irascere, neu indignare,  
quod te non primum, postquam vidi, sic amplexa-sum.  
215 Semper enim mihi animus in pectoribus caris  
horruit, ne-quis me hominum deciperet verbis  
*huc* profectus; multi enim malas astutias cogitant.  
Neque Argiva Helena, Jove enata,  
viro cum alieno mixta-fuisset amore et cubili,  
220 si in-animo habuisset, quod ipsam iterum Mavortii filii Achivorum  
reducturi domum dilectam in patriam erant.  
Eam autem profecto ad-patrandum deus instigavit opus indignum:  
at noxam non ante in-suo deposuit (*cognovit*) animo  
gravem, ex qua primum et ad-nos venit dolor.  
225 Nunc vero, quandoquidem jam signa manifesta dixisti  
lecti nostri, quem non mortalis alius viderat,  
sed soli tuque egoque, et ancilla una sola  
Actoris, quam mihi dedit pater olim huc proficiscenti,  
quæ nobis custodiebat fores firmi thalami,  
230 flectis tandem meum animum, durus licet valde sit.

Sic dixit; illique adhuc magis desiderium excitavit fletus:  
flebat vero tenens uxorem animo-gratam, honesta scientem.  
Sicut autem quando grata terra natantibus apparet,  
quorum quidem Neptunus bene-fabricatam navem in ponto  
235 perdidit, agitatam vento et fluctu vasto;  
pauci vero effugerunt e-cano mari in-terram  
natantes, multaue circa corpus accrevit salsugo;  
læti tamen conscenderunt terram, malo evitato:  
sic ipsi gratus erat maritus intuenti:  
240 a-collo autem nondum omnino removebat brachia candida.  
Et sane flentibus apparuisset roseis-digitis Aurora,  
nisi utique aliud cogitasset dea cæsiis-oculis Minerva.  
Noctem quidem in termino longam tenuit, Auroram vero  
retinuit in Oceano aureum-solium-habentem, nec sinebat equos  
245 jungere veloces, lumen hominibus ferentes,  
Lampum et Phaethonta, qui Auroram equi vehunt.  
Et tunc suam uxorem allocutus-est ingeniosus Ulysses:

O mulier, nondum enim omnium ad fines certaminum  
venimus, sed adhuc in-posterum immensus labor erit,  
250 multus et difficilis, quem me oportet omnem perficere.  
Sic enim mihi anima vaticinata-est Tiresiæ,  
die illo, quando descendi domum Orci intra,  
reditum sociis quærens, et mihi ipsi.  
Sed veni, ad-lectum eamus, uxor, ut jamjam  
255 somno dulci delectemur, ubi-decubuerimus.

Eum autem rursus allocuta-est prudens Penelope:  
cubile quidem demum tibi-sane tunc erit, quando animo  
tuo volueris; quandoquidem te dii fecerunt reducem  
ad-domum bene-ædificatam, et tuam in patriam terram.  
260 Sed quoniam cogitasti, et tibi deus injecit animo,  
dic, age, mihi hoc certamen; quoniam et postea, puto,  
audiam; statim autem est scire nequaquam pejus.

Hanc vero respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
mirifica, cur demum me valde exhortans jubes  
265 dicere? at ego dicam, nec celabo.  
Haud quidem tibi animus gaudebit; neque enim ipse  
gaudeo: quoniam admodum multas *me* hominum ad urbes jussit  
proficisci, in manibus habentem fabrefactum remum,  
donec ad-illos pervenerim, quid haud norunt mare,  
270 viros, nec salibus mixtum cibum edunt:  
nec sane hi norunt naves rubris-proris,  
nec fabrefactos remos, qui-quidem alæ navibus sunt.

Signum vero mihi hoc dixit manifestum, nec te celabo:  
 quando demum mihi obviam-factus alius viator  
 275 dixerit me ventilabrum habere super splendido humero:  
 tunc me terræ infixio jussit remo,  
 factisque sacris pulcris Neptuno regi,  
 ariete, tauroque, suumque initore verre,  
 domum abire, facereque sacras hecatombas  
 280 immortalibus diis, qui cœlum latum tenent,  
 omnibus prorsus ordine: mors autem mihi ex mari ipsi  
 lenis admodum talis adveniet, quæ me occidat  
 senectute a molli confectum; circum autem populi  
 felices erunt: hæc mihi dixit omnia perfectum-iri.

285 Illum autem rursus allocuta-est prudens Penelope:  
 si quidem demum senectutem dii perficient meliorem,  
 spes tibi *est* deinde malorum effugium fore.

Sic hi quidem talia inter se loquebantur.  
 Interea vero Eurynomeque et nutrix instruebant lectum  
 290 veste molli, facibus sub lucentibus.

Ac postquam straverant densum lectum properantes,  
 anus quidem decubitura retro in-domum ivit;  
 illis vero Eurynome cubicularia præibat  
 euntibus ad-lectum, facem in manibus tenens:  
 295 in thalamum autem ubi-duxerat, retro ivit; illi quidem deinde  
 lubentes lecti antiqui ritibus accesserunt.

At Telemachus et bubulcus ac subulcus  
 cessare-fecerunt a-saltatione pedes, cessareque-fecere mulieres:  
 ipsi vero cubabant per ædes umbrosas.

300 Illi autem postquam amore delectati-sunt desiderabili,  
 delectabantur sermonibus, inter se-invicem confabulantes:  
 illa quidem quanta in ædibus sustinuerat, divina mulierum,  
 virorum procorum inspiciens perniciosum cœtum,  
 qui sui gratia multa, boves et pingua pecora,  
 305 mactabant; multum autem ex-doliis hauriebatur vinum.

At generosus Ulysses, quantos dolores intulerat  
 hominibus, et quantos ipse ærumnis-conflictatus exanclaverat,  
 omnia dicebat; illa vero delectabatur audiens; neque ei somnus  
 incidebat palpebris, antequam *is* enarrasset omnia.

310 Incepit autem, quomodo primum Ciconas domuit; ac postea  
 venit in-Lotophagorum virorum pinguem terram:  
 et quæ Cyclops fecit, et quomodo luit pœnam  
 ob-fortes socios, quos comedebat *is* nec miserabatur:  
 et ut ad Æolum venit, qui ipsum lubens suscepit,  
 315 et dimittebat: nondum tamen fatale, dilectam in patriam ut-perveniret,  
 erat; sed ipsum rursus abreptum procella  
 pontum in piscosum tulit valde gementem:  
 et quomodo Telepylum Læstrygoniam pervenit, *ad*  
*Læstrygonas*, qui navesque perdidere et bene-ocreatos socios:

320 [omnes: Ulysses autem solus effugit nave nigra:]  
 et Circes enarravit dolum et varium-artificium;  
 et quomodo Orci domum adiit squalidam,  
 animam consulturus Thebani Tiresiæ,  
 navi multis-transtris-instructa; et aspexit omnes socios,  
 325 matremque, quæ ipsum peperit et nutrivit parvulum:  
 et quomodo Sirenum frequentium vocem audiit:  
 quomodoque venit ad Erraticas petras, horrendamque Charybdin,  
 Scyllamque, quam nondum-unquam illæsi viri effugerunt:  
 et ut Solis boves interfecerunt socii:

330 et ut navem velocem percussit ardenti fulmine  
 Jupiter altitonans; perieruntque strenui socii,  
 omnes simul: ipse vero mala fata effugit:  
 utque advenit Ogygiam in-insulam, ad Nymphamque Calypso,  
 quæ demum ipsum detinebat, cupiens *sibi* maritum esse,  
 335 in specubus cavis, et alebat, atque dicebat

reddituram se *eum* immortalem et senectutis-expertem dies omnes;  
sed ei nunquam animum in pectoribus flectebat:  
et quomodo ad Phæacas pervenit, multa perpressus,  
qui sane ipsum ex animo, deum veluti, honoraverunt,  
340 et deduxerunt cum navi dilectam in patriam terram,  
æreque, auroque affatim, vestituque datis.  
Hoc sane ultimum dixit verbum, quando eum dulcis somnus  
membrorum-relaxator invasit, solvens curas animi.

Sed rursus aliud cogitavit dea cæsiis-oculis Minerva:  
345 quando demum Ulyssem putabat suo in animo  
concubitu suæ uxoris oblectatum-esse, atque etiam somno:  
statim ab Oceano in-aureo-solio mane-genitam *Auroram*  
excitavit, ut hominibus lucem ferret: surrexit vero Ulysses  
cubili ex molli; uxori autem *hunc* sermonem mandabat:

350 O uxor, jam quidem multis satiati-sumus certaminibus  
ambo: tu quidem hic meum ærumnosum reditum  
deflens; at me Jupiter doloribus, et dii alii,  
properantem detinebant mea a patria terra:  
nunc vero postquam ambo ad-desiderabile venimus cubile,  
355 possessiones quidem, quæ mihi sunt, curato in ædibus;  
pecora autem quæ mihi proci superbi consumsere, *pro iis*  
multa quidem ipse ego prædabor, alia autem Achivi  
dabunt, donec omnia impleverint stabula.  
Verum ego quidem ad arboribus-abundantem agrum proficiscar,  
360 visurus patrem eximium, qui mihi multum dolet:  
tibi autem, uxor, hæc præcipio, prudens licet sis:  
statim enim fama ibit simul cum sole oriente  
de-viris procis, quos interfeci in ædibus:  
in cœnaculum ubi-ascenderis, cum famulis mulieribus,  
365 sede, neu quenquam respice, neu interroga.

Dixit, et circum humeros induit-sibi arma pulcra:  
incitavit autem Telemachum et bubulcum ac subulcum,  
omnesque arma jussit Martia manibus sibi-sumere.  
Hi vero ei non inobsequentes-fuerunt; armabant autem se ære;  
370 et aperuere fores, et exhibant; præibat autem Ulysses.  
Jam quidem lux erat super terram; illos autem Minerva  
caligine coopertos cito eduxit ex-urbe.

[TR1] "sommo" → "somno"

[TR2] "mater" → "Mater"

## Odysseæ XXIV.—Libationes.

### ARGUMENT:

The souls of the suitors are conducted by Mercury to the infernal shades. Ulysses in the country goes to the retirement of his father, Laertes; he finds him busied in his garden all alone; the manner of his discovery to him is beautifully described. They return together to his lodge, and the king is acknowledged by Dolius and the servants. The Ithacensians, led by Eupithes, the father of Antinous, rise against Ulysses, who gives them battle in which Eupithes is killed by Laertes: and the goddess Pallas makes a lasting peace between Ulysses and his subjects, which concludes the Odyssey.

### TEXT:

1 [Mercurius autem animas Cyllenius evocabat  
virorum procorum; habebat vero virgam in manibus  
pulcram, auream, qua-quidem hominum oculos mulcet,  
quorum vult; alios vero et dormientes suscitatur:  
5 hac utique ducebat commotas; illæ vero stridentes sequebantur.  
Sicut autem quando vespertiliones in-secessu antri divini  
stridentes volant, postquam exciderit aliquis  
de-serie ex petra; ac sibi-invicem adhærescunt:

10 sic illæ stridentes una ibant: præibat vero ipsis  
Mercurius alienus-a-malo, per squalidas vias.  
Præteribant autem Oceanique fluctus et Leucada petram;  
et præter Solis portas, et populum Somniorum,  
ibant: statimque pervenerunt in herbosum pratium,  
ubi habitant animæ, simulacra defunctorum.

15 Invenerunt autem animam Pelidæ Achillis,  
et Patrocli, et eximii Antilochi,  
Ajacisque, qui præstantissimus erat specieque corporeque  
ceterorum Danaorum, post eximium Peliden.  
Sic hi quidem circa illum versabantur: prope vero  
20 advenit anima Agamemnonis Atridæ  
dolens: circum autem aliæ congregatæ-erant, quotquot una cum-ipso  
domo in Ægisthi mortui-sunt, et fatum oppetiere.  
Hunc prior anima alloquebatur Pelidæ:

Atride, præ ceteris quidem te putabamus Jovi gaudenti-fulmine  
25 viris heroibus carum esse per-dies omnes,  
quoniam multisque et fortibus imperabas  
populo in Trojanorum, ubi patiebamur dolores Achivi.  
Profecto inde et tibi primum affore decretum-erat  
fatum perniciosum, quod nemo evitat, qui natus-sit.  
30 Utinam honore fruitus, quo-quidem imperabas,  
populo in Trojanorum mortem et fatum obiisses:  
ita tibi sepulcrum quidem fecissent universi-Achivi,  
atque etiam tuo filio magnam gloriam comparasses in-posterum:  
nunc vero te miserrima morte fatale-erat corripere.

35 Illum autem rursus anima alloquebatur Atridæ:  
felix Pelei filii, diis assimilis Achille,  
qui mortuus-es in Troja, longe ab-Argo; circum vero te alii  
interficiebantur Trojanorum et Achivorum filii optimi,  
pugnantes de te: tu autem in vortice pulveris  
40 jacebas ingens ingenti-spatio, oblitus equitationis.  
Nos vero toto-die pugnabamus: neque omnino  
cessavissemus a-bello, nisi Jupiter turbine *nos* cessare-fecisset.  
Ac postquam te ad naves portaveramus ex bello,  
deposuimus in lectis, purgato corpore pulcro  
45 aquaque calida et unguento; multas vero te circum  
lacrimas calidas fundebant Danaï, tondebantque-sibi crines.  
Mater autem ex mari venit cum immortalibus *deabus* marinis,  
nuntium audiens; clamor vero super mare excitatus-est  
immensus; subtus autem tremor cepit omnes Achivos;  
50 et jam impetu-facto conscendissent cavae naves,  
nisi vir detinisset, antiquaque multaque sciens,  
Nestor, cujus et antea optimum conspiciebatur consilium:  
qui ipsis bene-cupiens concionatus-est, et dixit:

Continete-vos, Argivi; ne fugite, filii Achivorum:  
55 mater ex mari hæc cum immortalibus *deabus* marinis,  
advenit, suo filio mortuo occursura.

Sic dixit: ac continebant-se a-fuga magnanimi Achivi,  
circum vero te steterunt filiæ marini senis,  
miserabiliter lamentantes, atque immortales vestes *tibi* induerunt.  
60 Musæ vero novem omnes, alternantes voce pulcra,  
*te* deflebant: tunc neminem sine-lacrimis utique vidisses  
Argivorum: tantum enim increbuit Musa arguta.  
Septem autem et decem quidem te pariter noctesque et dies  
flebamus, immortalesque dii mortalesque homines;  
65 octava-et-decima autem dedimus igni, multas vero circa te  
oves jugulavimus valde pingues, et camuras boves.  
Cremabaris autem in vestitu deorum, et unguento multo  
et melle dulci; multique heroes Achivi  
*cum* armis agitarunt-se circa pyram *tuam* ardentis,  
70 peditesque equitesque; ingens autem strepitus ortus-est.  
Sed postquam demum te flamma confecerat Vulcani,

mane tua colligebamus alba ossa, Achille,  
 vino in puro et unguento; dedit autem mater  
 auream amphoram; Bacchi vero donum  
 dicebat esse, opus autem inclyti Vulcani.  
 In hac tibi jacent alba ossa, splendide Achille,  
 promiscueque *ossa* Patrocli Menœtiadæ mortui:  
 separatim vero, Antilochi: quem maxime honorabas omnium  
 aliorum sociorum, post Patroclum utique mortuum.  
 Circum hæc autem postea magnum et eximium tumulum  
 conguessimus Argivorum sacer exercitus bellicosorum,  
 litore in prominenti, ad latum Hellesponum;  
 ut longe-conspicius ex ponto viris esset  
 iis, qui nunc nati-sunt, et qui in-futurum erunt.  
 Mater autem, rogatis diis, perpulcra certamina  
 instituit medio in consessu optimatibus Achivorum.  
 Jam quidem multorum funeri virorum interfui  
 heroum, quandocunque, mortuo rege, *fit*  
*ut* cinganturque juvenes, et apparent certamina;  
 sed illa maxime conspicatus stupui animo  
 qualia super te constituit dea perpulcra certamina,  
 argenteis-pedibus Thetis: valde enim carus eras diis.  
 Sic tu quidem nec mortuus nomen perdidisti, sed tibi semper  
 omnes apud homines gloria erit proba, Achille.  
 At mihi quæ ea voluptas, postquam bellum confeceram?  
 in reditu enim mihi Jupiter molitus-est grave exitium,  
 Ægisthi sub manibus, et perditæ uxoris.  
 Sic hi quidem talia inter se loquebantur.  
 Prope autem ipsos venit internuntius Argicida,  
 animas procorum deducens, ab-Ulysse domitorum:  
 illi vero proinde attoniti recta iverunt, ut intuiti-sunt.  
 Cognovit autem anima Agamemnonis Atridæ  
 filium carum Menelai, inclytum Amphimedontem;  
 hospes enim ei erat, in Ithaca ædes habitans.  
 Hunc prior anima alloquebatur Atridæ:<sup>[TR1]</sup>  
 Amphimedon, quid passi obscuram terram subiistis,  
 omnes selecti et ætate-æquales? neque aliter  
*aliquis* cernens elegisset per urbem viros optimos.  
 Utrom vos in navibus Neptunus domuit,  
 excitatis sævis ventis et fluctibus ingentibus?  
 an alicubi hostiles viri malis-affecerunt in terra,  
 boves prædantes et ovium greges pulcros?  
 an super urbe pugnaturi *occubuistis*, et mulieribus?  
 dic mihi interroganti; hospitem autem tibi profiteor-me esse.  
 An non meministi, quando illuc deveni vestram domum,  
 hortaturus Ulyssem, cum deo-pari Menelao,  
 ad Ilium una ut-comitaretur, bene-tabulatis in navibus?  
 mense autem deinde toto omnes transivimus latum pontum,  
 vix-tandem persuadentes Ulyssi urbium-vastatori.  
 Eum autem rursus anima alloquebatur Amphimedontis:  
 [Atride augustissime, rex virorum Agamemno,]  
 memini hæc omnia, Jovis alumne, ut dicis:  
 tibi autem ego bene prorsus omnia et accurate narrabo,  
 nostræ mortis malum finem, qualis contigerit.  
 Amiebamus Ulyssis diu absentis uxorem;  
 hæc autem nec negabat odiosas nuptias, nec perficiebat,  
 nobis meditans mortem et fatum nigrum;  
 sed dolum hunc alium in mente excogitavit:  
 exorsa magnam telam in ædibus texebat,  
 subtilem et immensam; statim autem inter-nos dixit:  
 Juvenes, mei proci, quandoquidem mortuus-est divinus Ulysses,  
 manete, urgentes *licet* meas nuptias, donec vestem  
 perfecero (ne mihi vana filia pereant)  
 Laertæ heroi sepulcralem, in *tempus* quo ipsum

135 fatum perniciosum corripuerit longum-sternentis mortis;  
 ne-qua mihi in populo Achivarum succenseat,  
 si sine vestimento jaceat, multa qui-possedit.  
 Hoc dixit: nobis vero persuasus-est animus generosus.  
 Tunc interdum quidem texebat magnam telam,  
 140 noctu autem dissolvebat, postquam faces sibi-apposuerat.  
 Sic triennium quidem latebat dolo, et persuadebat Achivis:  
 sed quando quartus venit annus, et advenerunt horæ,  
 [mensibus exeuntibus, ac dies multi circumacti-sunt,]  
 tunc demum aliqua dixit mulierum, quæ certo norat;  
 145 et ipsam dissolventem invenimus splendidam telam.  
 Sic id quidem perfecit, etiam nolens, ex necessitate.  
 Quando illa vestimentum ostendit, ubi-texuerat magnam telam  
 et-laverat, soli simile vel lunæ:  
 tunc demum Ulyssem malus alicunde duxit deus  
 150 agri in extremitatem, ubi ædes habitabat subulcus.  
 Illuc venit carus filius Ulyssis divini,  
 ex Pylo arenosa reversus cum nave nigra;  
 hi vero procis mortem malam moliti,  
 venerunt ad urbem inclutam; nempe Ulysses  
 155 posterior, at Telemachus ante præibat.  
 Illum vero subulcus duxit, mala corpore vestimenta habentem,  
 mendico miserabili similem, et seni,  
 [*baculo* innitentem; ac turpia circa corpus vestimenta indutus-erat;]  
 nec quisquam nostrum potuit cognoscere ipsum esse;  
 160 *ubi* derepente se-ostendit, nec qui majores natu-erant:  
 sed verbisque malis incessimus atque ictibus.  
 At ille ad-tempus quidem tolerabat in ædibus suis  
 percussus et objurgatus, patienti animo:  
 sed quando demum ipsum suscitavit Jovis mens ægidem-tenentis,  
 165 cum Telemacho quidem perpulcra arma sublata  
 in thalamum deposuit, et obdidit pessulos:  
 atque ipse suam uxorem multo-astu jussit  
 arcum procis ponere, canumque ferrum,  
 nobis infortunatis certamina, et cædis principium.  
 170 Nec quisquam nostrum poterat validi arcus  
 nervum tendere; valde vero impares eramus:  
 sed quando in-manus pervenit Ulyssis magnus arcus,  
 ibi nos quidem omnes increpabamus verbis *subulcum*,  
 arcum ne daret, nec si valde multa *ille* diceret;  
 175 Telemachus vero eum solus hortans jussit.  
 Atque accepit manu audens divinus Ulysses,  
 facileque tetendit arcum, ac misit *sagittam* per-ferrum;  
 stetitque deinde super limen accedens; velocesque effudit sagittas,  
 horrendum circumspectans; percussit vero Antinoum regem.  
 180 Ac postea aliis immittebat tela luctuosa,  
 ex-adverso collimans; illi vero conferti cadebant.  
 Manifestum autem erat, quod aliquis ipsis deorum adjutor esset.  
 Statim enim per ædes, sequentes impetum suum,  
 interficiebant quaquaversum; illorum vero gemitus oriebatur fœdus,  
 185 capitibus percussis, pavementum autem totum sanguine undabat.  
 Sic nos, Agamemno, periimus; quorum adhuc etiam nunc  
 corpora neglecta jacent in ædibus Ulyssis:  
 nondum enim sciunt amici *nostrum* per ædes uniuscujusque,  
 qui, abluto atro tabo ex vulneribus,  
 190 depositos lugerent; hic enim honor est mortuorum.  
 Hunc autem rursus anima alloquebatur Atridæ:  
 felix Laertæ fili, sollers Ulysse,  
 profecto cum (*præditâ*) magna virtute potitus-es uxore.  
 Adeo bona mens erat eximiæ Penelopæ,  
 195 filiæ Icarii; adeo bene meminerat Ulyssis,  
 viri cui-virgo-nupserat; ideo ei gloria nunquam peribit  
 suæ virtutis: facient autem terrestribus cantilenam  
 immortales amabilem *celebrata* prudente Penelopa.

200 Non sicut Tyndarei filia mala molita-est opera,  
cui-virgo-nupserat interfecto marito: odiosa vero cantilena  
erit inter homines; gravemque famam intulit  
feminis mulieribus, etiam *ei* quæ bene-morata fuerit.

Sic hi quidem talia inter se loquebantur,  
stantes in Orci ædibus, sub cavernis terræ.]

205 Illi autem ut ex urbe descenderunt, cito in-prædium pervenere  
pulcrum Laertæ cultum, quod quondam ipse  
Laertes acquisierat, postquam valde multum laborarat.

210 Illic ei domus erat: circùmque stabulum currebat circumquaque,  
in quo comedebant et sedebant et dormiebant  
famuli servi, qui ei grata laborabant.

Inerat vero *et* mulier Siculo anus, quæ senem  
diligenter curabat in agro, procul ab-urbe.  
Ibi Ulysses famulis et filio sermonem dixit:

215 Vos quidem nunc ite in-bene-ædificatam domum intro;  
in-cœnam autem statim porcorum mactate quicumque optimus:  
at ego patrem tentabo nostrum,  
utrum me agnoscat et discernat oculis,  
an ignoret, multo tempore seorsum quum-abfuerim.

Sic locutus, famulis Martia arma dedit.

220 Illi quidem deinde in-domum celeriter ivere: at Ulysses  
propius ivit ad-abundans-fructibus arbustum, tentare-cogitans.

225 Neque invenit Dolium, in-magnum hortum descendens,  
nec quenquam servorum, nec filiorum; verum illi  
sepes collecturi, arbusti ut-essent septum,  
abiverant; atque iis senex viam præmonstrarat.

Solum autem patrem invenit bene-culto in arbusto,  
circumfodientem plantam; squalentem vero indutus-erat tunicam,  
sutilem, turpem; circumque crura bubulas  
ocreas sutiles sibi-ligaverat, sentium-vulnera vitans;

230 manicasque super manus, ruborum causa: at superne  
caprinam galeam in-capite habebat, dolorem augens (*i.e. valde dolens*).

Hunc autem ut vidit audens divinus Ulysses  
senectute afflictum, magnumque mente dolorem habentem,  
stans inde sub excelsa piro lacrimam effundebat.

235 Cogitavit vero deinde in mente et in animo  
osculari et amplecti suum patrem, et singula  
dicere, quomodo venisset et accessisset ad patriam terram;  
an prius interrogaret, singulaque tentaret.

240 Sic autem ei cogitanti visum-est satius esse,  
primum mordacibus verbis *eum* tentare.  
Hæc cogitans recta ivit ad-eum divinus Ulysses:  
nempe ille quidem deorsum-tenens caput, plantam circumfodiebat:  
eum autem astans alloquebatur splendidus filius:

245 O senex, non imperitia te tenet curandi  
hortum, sed bene tibi cultura habet, neque omnino,  
non planta, non ficus, non vitis, non quidem oliva,  
non pirus, non leguminum-area tibi sine cultura *est* in horto.

250 Aliud autem tibi dicam; tu vero ne iram induc animo:  
ipsum te non bona cura habet, sed simul senectutem  
gravem habes, squalesque male, et turpia *vestimenta* indutus-es.

Non quidem inertiae sane dominus causa non te curat,  
neque aliquid in-te servile conspicuum-est intuentibus  
formam et staturam; regi enim viro similis-es.

255 Tali autem similis-es, qui postquam laverit ederitque,  
debeat-dormire molliter; hic enim mos est senum.

Sed age mihi hoc dic, et accurate narra,  
cujusnam servus es virorum? cuiusnam vero hortum curas?  
et mihi hoc dic vere, ut bene sciam,

260 si revera utique in-Ithacam hanc advenimus, sicut mihi dixit  
ille vir, nunc modo obviam-factus huc venienti,  
nequaquam valde sapiens: quoniam non sustinuit singula

dicere, et audire meum verbum, ut interrogabam  
de hospite meo, sicubi vivatque et exstet,  
an jam mortuus-sit, et in Orci ædibus.

265 Edicam enim tibi, tu vero attende, et me audi;  
virum quondam hospitio-excepi cara in patria terra,  
ad-nostram *domum* qui-venerat; et nondum quisquam mortalis alius  
hospitum longinquorum carior meam advenit domum:  
profitebatur autem *se* ex Ithaca genere esse; ac dicebat

270 Laerten Arcesiaden patrem esse ipsi.  
Hunc quidem ego ad domos ducens bene hospitio-excepi,  
cum-cura amice-tractans, multa in domo *mihi* quum-essent;  
et ei dona præbui hospitalia, qualia decebat:  
auri quidem ei dedi bene-elaborati septum talenta,  
275 dedi vero ei craterem totum-argenteum, floribus-cælatum,  
duodecimque simplices lænas, totque tapetas  
totidemque pallia pulcra, totidemque ad hæc tunicas:  
separatim vero insuper mulieres, eximia opera scientes,  
quatuor speciosas, quas voluit ipse eligere.

280 Illi autem respondit deinde pater, lacrimam destillans:  
hospes, profecto quidem ad-terram pervenisti, de-qua interrogas;  
injurii vero ipsam et improbi viri tenent,  
dona atque irrita hæc largiebaris, plurima præbens:  
si enim ipsum vivum utique invenisses Ithacæ in populo,  
285 eo te bene donis remuneratus dimisisset,  
et exceptione bona; hoc enim jus *est ei* quicumque cœperit.  
Sed age mihi hoc dic, et accurate narra,  
quotus jam annus est, quando hospitio-excepisti illum,  
tuum hospitem infelicem, meum filium, si unquam fuit,  
290 infortunatum? quem alicubi, procul ab-amicis et patria terra,  
vel alicubi in ponto comederunt pisces, vel in terra  
feris et avibus captura factus-est; neque ipsum mater  
flevit compositum, paterque, qui ipsum genuimus;  
neque uxor multum-dotata, prudens Penelope,  
295 ploravit in lectis suum maritum, sicut decet,  
oculos *illi* ubi-clauserit: hic enim honos est mortuorum.  
Et mihi hoc dic vere, ut bene sciam,  
quis *et* unde es hominum? ubinam tibi urbs ac parentes?  
ubinam autem navis stat velox, quæ te vexit huc,  
300 deo-paresque socios? an vector venisti  
navi in aliena, illi autem te-exposito discesserunt?

Hunc vero respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
enimvero ego tibi hæc valde accurate narrabo.  
Sum enim ex Alybante, ubi inclytas ædes habito,  
305 filius Aphidantis Polypemonidæ regis:  
ac mihi nomen est Eperitus; sed me deus  
errare-fecit a Sicania, huc ut-venirem, nolentem:  
navis vero mihi hæc (*hîc*) stat ad agrum, seorsum ab-urbe.  
At Ulyssi hic jam quintus annus est,  
310 ex quo illinc abivit, et a-mea discessit patria,  
infelix: profecto utique ei bonæ erant aves eunti,  
dextræ; quibus gaudens quidem ego dimittebam illum,  
gaudebat autem ille abiens; animusque adhuc nobis sperabat,  
mixtum-iri *nos* hospitio, et splendida dona daturus.

315 Sic dixit: illum autem doloris nebula cooperuit atra:  
ambabus vero manibus sumtum pulverem cinereum  
fudit-sibi in caput canum, crebro gemens.  
Hujus autem commovebatur animus; in nares vero ei jam  
acer spiritus ingruit, carum patrem intuenti.  
320 Osculatus-est autem ipsum amplectens, insiliens, et alloquebatur:

Ille quidem hic ipse ego, pater, quem tu inquiris,  
veni vigesimo anno in patriam terram.  
Sed contine-te a-ploratu fletuque lacrimoso.  
Edicam enim tibi; valde autem oportet festinare omnino:



325 procos interfeci in nostris ædibus,  
contumeliam ulciscens animo-gravem, et mala opera.

Ei autem rursus Laertes respondebat, dixitque:  
siquidem revera Ulysses, meus filius, huc venisti,  
signum aliquod mihi nunc dic manifestum, ut persuadear.

330 Illum vero respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
cicatricem quidem primum hanc animadvertite oculis,  
quam in Parnasso mihi inflixit sus albo dente  
peregre-profecto: tu vero me emiseras et veneranda mater  
ad patrem Autolycum matris carum, ut acciperem  
335 dona, quæ huc profectus mihi promiserat et annuerat.  
Quin age, tibi et arbores bene-culto in arbusto  
dicam, quas mihi olim dedisti ego autem poscebam a-te singulas,  
puer quum-essem, per hortum comitans; ac per eas  
vadebamus, tu autem nominasti et dixisti singulas.  
340 Piros mihi dedisti tredecim, et decem malos,  
ficos quadraginta; vitium-ordines vero mihi hic diserte-dixisti  
daturum *te* quinquaginta; penitus-vindemialis autem unusquisque  
erat; illic vero uvæ omnigenæ insunt,  
quando Jovis horæ incubuerint desuper.

345 Sic dixit: ejus autem ibidem soluta-sunt genua et carum cor,  
signa agnoscentis, quæ ei accurata dixerat Ulysses.  
Circa filium vero carum jecit brachia; eum autem ad-se  
cepit anima-deficientem audens divinus Ulysses.  
At postquam *is* spiritum-recepit, et in mentem animus collectus-est,  
350 iterum verbis respondens allocutus-est:

Jupiter pater, profecto adhuc estis dii in magno Olympo,  
si revera proci improbissimam injuriam luerunt.  
Nunc autem graviter timeo in mente, ne cito omnes  
huc adveniant Ithacenses, nuntios vero  
355 circumquaque expediant Cephallenorum ad-urbes.

Hunc autem respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
confide, ne tibi hæc in mente tua curæ-sint.  
Sed eamus ad domum, quæ hortum prope sita-est:  
illuc vero Telemachum et bubulcum et subulcum  
360 præmisi, ut cœnam apparent citissime.

Sic igitur locuti, iverunt ad ædes pulcras.  
Hi autem quando jam pervenerunt ad-ædes habitantibus-commodas,  
invenere Telemachum et bubulcum et subulcum  
incidentes carnes multas, miscentesque nigrum vinum.

365 Interim vero Laerten magnanimum sua in domo  
famula Sicula lavit, et unxit oleo;  
ac deinde lænam pulcram *ei* circumjecit: at Minerva  
prope astans membra auctavit pastori virorum,  
majoremque, quam antea, et habitiolem fecit aspectu.  
370 E balneo vero *is* egressus-est; admirabatur autem ipsum carus filius,  
ut vidit immortalibus diis similem coram:  
et ipsum compellans verbis alatis allocutus-est:

O pater, certe omnino aliquis te deorum sempiternorum  
formaque staturaque præstantiorem reddidit aspectu.

375 Eum autem rursus Laertes prudens contra allocutus-est:  
utinam, Jupiterque pater, et Minerva et Apollo,  
qualis Nericum cepi, bene-ædificatam urbem,  
litus continentis, Cephallenibus imperans,  
talis tibi hesternus in nostris ædibus,  
380 arma habens humeris, astitisset, et propulsassem  
viros procos; eo ipsorum genua solvissem  
multorum in ædibus; tu vero mente intus lætatus-fuisses.

Sic hi quidem talia inter se loquebantur.  
Illi autem postquam cessarant a-labore, apparaverantque convivium,  
385 ordine sedebant in sedilibusque soliisque.

Ibi illi quidem prandio manus-admovebant; prope autem  
venit senex Dolius, unaque filii hujus senis,  
ex operibus fatigati: quippe egressa vocaverat *eos*  
mater, anus Sicula, quæ ipsos nutriebat, atque senem  
390 studiose curabat, postquam senectus corripuerat.  
Illi vero ut Ulyssem viderunt, agnoveruntque animo,  
steterunt in ædibus attoniti; at Ulysses  
blandis verbis *eos* compellans allocutus-est:  
O senex, sede ad prandium; obliviscimini vero stuporis:  
395 dudum enim cibo manus-admovere cupientes  
manebamus in ædibus, vos exspectantes semper.  
Sic igitur dixit: Dolius autem recta ivit, manibus passis  
ambabus; Ulyssisque prehensam osculatus-est manum ad carpum;  
et ipsum compellans verbis alatis allocutus-est:  
400 O care, quandoquidem rediisti cupientibus valde nobis,  
non-vero et exspectantibus, dii autem te deduxerunt ipsi:  
salveque, et magnopere gaude; dii vero tibi prospera dent.  
Atque mihi hoc dic verum, ut bene sciam,  
utrum jam certo norit prudens Penelope  
405 reversum te huc, an nuntium expediamus.  
Hunc autem respondens allocutus-est ingeniosus Ulysses:  
o senex, jam novit: quid te oportet hæc curare?  
Sic dixit: ille vero rursus deinde sedit bene-polita in sede.  
Sic autem pariter filii Dolii inclytum circa Ulyssem  
410 blande-compellabant verbis, et manibus inhærebant:  
ordine vero sedebant juxta Dolium, patrem suum.  
Sic illi quidem circa prandium in ædibus occupati-erant;  
Fama vero nuntia cito per urbem ibat undique,  
procorum gravem mortem et fatum indicans.  
415 Illi autem simul audientes vadebant aliunde alius,  
cum-strepituque gemituque, ædes antes Ulyssis:  
exportabant vero cadavera ædibus, et speliebant singuli:  
eos autem *qui erant* ex aliis urbibus, domum unumquemque  
mittebant vehendos piscatoribus, citis navibus imponentes;  
420 ipsi vero in concionem ivere conferti, dolentes corde.  
Ac postquam convenerant, unaque-frequentes erant,  
inter-eos Eupithes surrexitque et locutus-est;  
ob-filium enim ei indelebilis in mente dolor sedebat,  
Antinoum, quem primum interfecerat divinus Ulysses:  
425 ob-hunc ille lacrimas-fundens concionatus-est, et dixit:  
O amici, certe magnum opus vir hic molitus-est Achivis:  
alios quidem cum navibus ducens multosque et strenuos,  
perdidit quidem naves cavas, perdidit autem populos;  
alios autem reversus interfecit Cephallenum longe optimos.  
430 Sed agite, antequam hic vel in Pylum cito iverit,  
vel etiam in Elidem divinam, ubi dominantur Epei,  
eamus; aut et postea ignominiosi erimus semper:  
contumelia enim hæc sunt etiam futuris auditu.  
Si jam non filiorumque fratrumque interfectores  
435 ulciscamur, non mihi quidem in mente dulce fuerit  
vivere, sed citissime mortuus defunctis interfuero.  
Sed eamus, ne præveniant transgressi illi.  
Sic dixit lacrimas-fundens: commiseratio autem cepit omnes Achivos.  
Prope vero ipsis venit Medon et divinus cantor  
440 ex ædibus Ulyssis, postquam ipsos somnus reliquerat;  
steteruntque in mediis: stupor autem cepit virum quemque.<sup>[TR2]</sup>  
Inter-eos vero et locutus-est Medon, prudentia sciens:  
Audite jam nunc me, Ithacenses; non enim Ulysses  
immortalibus invitis diis hæc molitus-est opera:  
445 ipse ego vidi deum immortalem, qui Ulyssi  
prope astitit et Mentori in-omnibus similis-erat.<sup>[TR3]</sup>  
Immortalis vero deus aliquando quidem antes Ulyssem

apparebat animum-*ei*-addens, aliquando autem procos turbans  
ruebat per domum: illi vero conferti cadebant.

450 Sic dixit: eos vero omnes pallidus timor subiit.  
Inter-eos autem et locutus-est senex heros Halitherses  
Mastorides; is enim solus videbat ante et retro (*præterita et futura*):  
qui ipsis bene-cupiens concionatus-est et dixit:

Audite jam nunc me, Ithacenses, quodcunque dicam:  
455 vestro vitio, amici, hæc opera facta-sunt:  
non enim mihi parebatis, non Mentori pastori virorum,  
vestros filios ut-desinere-faceretis ab-insipientia:  
qui magnum facinus patrabant improbitate mala,  
460 possessiones attondentes, et dedecorantes uxorem  
viri principis; ipsum vero non-amplius putabant rediturum.  
Et nunc sic fiat; parete mihi, sicut dico:  
ne eamus, ne qua quis accersitum malum inveniatur.

Sic dixit: hi autem deinde surrexerunt magno *cum* clamore  
dimidio-eorum plures; illi vero conferti istic mansere.  
465 Non enim ipsis placuit sermo in mente, sed Eupitheo  
parebant: statim autem postea ad arma ruebant.  
Ac postquam induerant-sibi circa corpus splendidum æs,  
conferti congregabantur ante urbem spatiosam.  
Ipsis autem Eupithes dux-erat *præ* stultitia:  
470 putabat vero ille ulturum *se* filii cædem; nec sane erat  
retro reversurus, sed illic fatum obiturus.  
At Minerva Jovem Saturnium allocuta-est:

O pater noster, Saturnie, summe regnantum,  
dic mihi interroganti: quid jam tibi mens intus occultat?  
475 nunquid ulterius bellumque malum et pugnam gravem  
facies, an amicitiam inter utrosque statuis?

Illam autem respondens allocutus-est nubes-cogens Jupiter:  
filia mea, cur me hæc percontaris et interrogas?  
non enim dudum hoc quidem excogitasti consilium ipsa,  
480 ut nempe illos Ulysses ulcisceretur reversus?  
Fac, quomodo vis; dicam vero tibi, sicut decet.  
Posteaquam procos ultus-est divinus Ulysses,  
fœderibus fidis ictis, hic quidem regnato semper;  
nos autem ex-altera-parte filiorumque fratrumque cædis  
485 oblivionem faciamus: illi vero se-invicem diligant,  
sicut antea: divitiæ autem et pax abunde esto.

Sic fatus, incitavit antea promptam Minervam:  
descendit vero *ea* ab Olympi verticibus concita.

490 Illi autem postquam cibi dulcis desiderium exemerant,  
iis inde sermonem exorsus-est audens divinus Ulysses:

Egressus aliquis videat, ne jam prope sint venientes.  
Sic dixit: egressus-est autem filius Dolii, sicut jubebat:  
stetit inde ad limen profectus; illos vero prope vidit omnes,  
statimque Ulyssem verbis alatis allocutus-est:

495 Hi jam prope sunt; sed armemur ocyus.  
Sic dixit: illi vero exsurgebant, et arma sibi-induebant,  
quatuor circum Ulyssem, sex autem filii Dolii:  
inter *eos* vero deinde Laertes Doliusque arma induebant,  
etiamsi cani essent, ex necessitate bellatores.  
500 Ac postquam induerant-sibi circa corpus splendidum æs,  
aperuerunt fores, exieruntque; præibat autem Ulysses.

Ad eos vero prope filia Jovis accessit Minerva,  
Mentori se-assimilans tum corpore, tum etiam voce.  
Hanc quidem conspicatus gaudebat audens divinus Ulysses;  
505 statimque Telemachum alloquebatur suum carum filium:

Telemache, jam quidem hoc sane meminervis ipse aggressus,  
viris pugnantibus, ubi discernuntur optimi,  
ne-quid dedecores patrum genus, qui antea quidem

roboreque et fortitudine excelluimus totam super terram.

510 Illum autem rursus Telemachus prudens contra allocutus-est:  
videbis, si volueris, pater care, hoc in animo,  
nequaquam dedecorantem *me* tuum genus, sicut dicis.

Sic dixit: Laertes vero gavisus-est, et sermonem dixit:  
quænam mihi dies hæc, dii cari? profecto valde gaudeo:  
515 filiusque neposque de virtute certamen habent!

Eum autem astans allocuta-est cæsiis-oculis Minerva:  
o Arcesiade, omnium multo carissime sociorum,  
precatus virginem cæsiam-oculis, et Jovem patrem,  
statim valde vibratam emitte longæ-umbræ hastam.

520 Sic dixit, et inspiravit *ei* robur magnum Pallas Minerva.  
Precatus autem deinde Jovis filiam magni,  
statim valde vibratam emisit longæ-umbræ hastam,  
et percussit Euphitem, galeam per æreis-munitam-malis;  
ea autem hastam non inhibuit; penitus vero transiit æs:  
525 fragoremque-edidit *ille* lapsus, resonueruntque arma super ipso.  
Irruerunt autem primis-pugnatoribus Ulysses et splendidus filius,  
et feriebant ensibusque et hastis ancipitibus.  
Ac sane jam omnes perdidissent et fecissent reditus-expertes,  
nisi Minerva, filia Jovis ægidem-tenentis,  
530 clamasset voce, cohibuissetque populum omnem:

Abstinete a-bello, Ithacenses, gravi,  
ut sine-cruore utique dirimamini citissime.

Sic dixit Minerva; illos autem pallidus timor cepit:  
eorumque subinde territorum e manibus volabant arma,  
535 omniaque in terram cadebant, dea vociferata:  
ad urbem vero convertebant-se cupidi vitæ *servandæ*.  
Terribiliter autem clamavit audens divinus Ulysses,  
insiluitque se-colligens, sicut aquila altivolans.  
Ac tum jam Saturnius misit ardens fulmen;  
540 decidit autem *id* ante Cæsiam-oculis forti-patre-natam.  
Tunc Ulysem allocuta-est cæsiis-oculis Minerva:

Generosissime Laertiade, sollers Ulysses,  
contine-te, compesceque contentionem omnibus-æque-gravis belli;  
ne-qua tibi Saturnius irascatur late-sonans Jupiter.

545 Sic dixit Minerva: ille vero parebat, gaudebatque animo.  
Fœdera autem deinde in-futurum inter utrosque fecit  
Pallas Minerva, filia Jovis ægidem-tenentis,  
Mentori assimilata, tum corpore, tum etiam vice.

[TR1] "Atridæ;" → "Atridæ:"

[TR2] "quemque" → "quemque."

[TR3] "similis-erat," → "similis-erat."

## FINIS ODYSSEÆ.

\*\*\* END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK HOMERI CARMINA ET CYCLI EPICI RELIQUIÆ. PARS SECUNDA: ODYSSEA  
\*\*\*

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE  
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE  
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at [www.gutenberg.org/license](http://www.gutenberg.org/license).

## **Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works**

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at [www.gutenberg.org](http://www.gutenberg.org). If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or

proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™

electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

## **Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™**

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at [www.gutenberg.org](http://www.gutenberg.org).

## **Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation**

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at [www.gutenberg.org/contact](http://www.gutenberg.org/contact)

## **Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation**

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit [www.gutenberg.org/donate](http://www.gutenberg.org/donate).

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: [www.gutenberg.org/donate](http://www.gutenberg.org/donate)

## **Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works**

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: [www.gutenberg.org](http://www.gutenberg.org).

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.